

Učíme

Průvodce pro učitele

češtinu

jako

druhý

jazyk

..META*

Barbora Nosálová a kol.

META, o.p.s., je nezisková organizace, která od roku 2004 podporuje cizince v rovném přístupu ke vzdělávání. Současně poskytuje podporu učitelům a školám, které se potýkají se specifickými potřebami dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ). Od roku 2009 spravuje portál www.inkluzivniskola.cz, kde zveřejňuje veškeré dostupné informace a materiály pro pedagogy k tématu vzdělávání a začleňování dětí a žáků s OMJ. Prostřednictvím svých aktivit napomáhá rozvoji otevřeného dialogu a porozumění mezi cizinci a většinou společností.

Materiály, které najdete v tomto průvodci a ještě mnohé další, jsou ke stažení na www.inkluzivniskola.cz/cestina-jako-druhy-jazyk

Učíme češtinu jako druhý jazyk
průvodce pro učitele

Barbora Nosálová a kol.

...META*[✓]

Učíme češtinu jako druhý jazyk

průvodce pro učitele

Autorky:

Barbora Nosálová (texty, Vzdělávací obsah ČDJ, aktivity, diagnostika),
Jana Zaoralová (aktivity, práce s knihami), Petra Lacinová (aktivity), Markéta
Slezáková (Vzdělávací obsah ČDJ, časté dotazy), Zuzana Janoušková (aktivity,
Vzdělávací obsah ČDJ), Hana Mlynářová (diagnostika)

Editorka: Barbora Nosálová

Expertní konzultace a redakce: Kristina Arsenjuková

Jazyková korektura: Linda Martinková

Grafická úprava: Kateřina Puncmannová, Klára Zápotocká (Studio Breisky)

Ilustrace: Matěj Pospíšil, Vojtěch Šeda

Vydala: META, o.p.s. - Společnost pro příležitosti mladých migrantů
Ječná 2127/17, Praha 2

2020

2. vydání

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Publikace vznikla v rámci projektu Češtinou k inkluzi
(reg. č. CZ.074.680.00.015_0050000057),
který byl spolufinancován Evropskou unií.

Druhé vydání bylo podpořeno z projektu Čeština na druhou!
(reg. č. CZ.074.68/0.0/0.0/19_069/0001413),
který je financován Evropskou unií v rámci Operačního programu Praha – pól růstu ČR.

www.meta-ops.cz

www.inkluzivniskola.cz

...META*~

© META, o.p.s. - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2020
ISBN 978-80-88171-28-7

Obsah

Úvod	8
Rozhovory s učitelkami ČDJ	10
Učitel ve výuce dětí s OMJ	15
Jak začít a jak pokračovat? Jak vybrat materiály a čím se řídit? Jak si stanovit cíl?	18
Jak začít	20
Jak plánovat	22
Jak začít učit, pokud jste ještě nikdy neučili ČDJ	23
Materiály, které pomůžou ve smíšené skupině	24
Pro mladší děti – nečtenáře	25
Jak začít – check list	26
Jak pokračovat ve výuce ČDJ – tipy	27
Jak si zorganizovat ČDJ ve škole	28
Jak si poradit se smíšenou skupinou dětí s OMJ aneb Už se perou	30
Úskalí při práci s dětmi s OMJ	33
Jak učit ve smíšené skupině? A podle čeho?	35
Práce s tématem ze Vzdělávacího obsahu a stanovení cílů výuky ve smíšené skupině	39
První klíč k úspěchu	40
Druhý klíč k úspěchu	42
Třetí klíč k úspěchu	43
Čtvrtý klíč k úspěchu	44
Pátý klíč k úspěchu	45
Mít ve třídě dítě s OMJ	46

Vzdělávací obsah ČDJ	52
Inspirujte se	54
Jak pracujeme s tématem ze Vzdělávacího obsahu ČDJ	67
Téma – Seznamování, představování	72
Téma – Třída	78
Téma – Škola	83
Téma – Čas, režim dne, dny	87
Téma – Volný čas, aktivity, sport	91
Téma – Lidské tělo, popis člověka, vlastnosti, u doktora	106
Téma – Popis věci	112
Téma – Rodina	128
Téma – Jídlo	134
Téma – Obchod, oblečení	141
Téma – Rok, roční období, datum, počasí	146
Téma – Dům, byt, pokoj	162
Téma – Město, vesnice, instituce, orientace, doprava	169
Téma – Vyprávění a plánování	178
Práce s knihami	181
Jak učit čtení, psaní, mluvení, slovní zásobu, poslech s porozuměním a výslovnost	196
Univerzální aktivity (UA)	223
Učebnice a učební materiály	238
Jak zjistit úroveň znalosti češtiny – diagnostika	245
Doporučení pro zapojení dětí s OMJ do výuky	266
Vyzkoušejte si	271

Učíme češtinu jako druhý jazyk

Milé čtenářky, milí čtenáři,

možná se Vám bude zdát, že se tu občas něco opakuje... Je to tak. Ne každý totiž bude moct nebo chtít tuto příručku číst celou od začátku do konce. To, co mi připadá jako nejdůležitější, se tak objeví jak v textu, tak v rámečcích, check listech nebo v odpovědích na často kladené otázky.

Vyberte si z toho ten typ textu, který je pro Vás příjemné číst.

Mnohokrát jsem ve škole, na seminářích s učiteli a při workshopech s lektory mluvila o výuce češtiny jako druhého jazyka. Pro mnoho z nich to bylo příjemné a přínosné. **Základem této příručky je proto právě to, o čem spolu nejčastěji mluvíme a co se ukazuje jako nejzajímavější.** Souvisí s tím i styl textu – mísí se hovorová čeština se spisovnou a najdete i nespisovné tvary. Všem, kdo mají jednotný styl rádi, se tímto omlouvám. Učení je proces živý a proměnlivý – někdy se opíráme o akademické znalosti, jindy o obyčejný lidský rozum a někdy se řídíme emocí. Někdy nám pomáhá obecně sdílená zkušenost, někdy se řídíme tím, co považujeme sami za správné. Tuhle živost jsem chtěla v textu zachovat.

Některé tipy, myšlenky a postupy poskytují řešení k několika situacím, a proto je **najdete v různých kontextech.**

Tato příručka je průvodcem pro výuku češtiny jako druhého jazyka. Je určena ke čtení a inspiraci. Najdete tu postupy, návody, myšlenky.

Učební materiály, pracovní listy a kartičky k tématům ze Vzdělávacího obsahu ČDJ najdete na inkluzivniskola.cz. Jsou ke stažení podle témat, která najdete v této příručce.

Pokud by Vás zajímalo, jak s návody a učebními materiály konkrétně pracovat, podívejte se na nabídku našich seminářů nebo nás kontaktujte – meta-ops.cz.

Inspirativní čtení a příjemné učení Vám přeje

Barbora Nosálová

Běžně se říká, že každé dítě je jiné, ale že i každý učitel je jiný, to už slycháváme méně často.

A tenhle návod, manuál, průvodce, metodika je právě pro Vás, pro učitele. Ale při vši snaze – jen sama metodika dobrou a příjemnou výuku nezaručí.

Když se toho, co Vám teď ukážeme, budete držet, může to Vám osobně i dětem, které máte na starosti, krásně klapnout. Nebo to může sedět Vám, ale ne Vaším dětem. Anebo Vám to může připadat i nepoužitelné, naprosto mimo a k ničemu – a pokud si vymyslíte něco lepšího, tak blahopřejeme.

Každopádně – pokud nebudete chtít, nepůjde Vám to. Pokud nemáte rádi děti, děti s OMJ, učení nebo češtinu jako druhý jazyk, nepůjde Vám to.

A musíte se snažit... úplně samo a bezbolestně to nejde. Je to, jako když víte, co Vám pomůže, abyste byli stále zdraví a silní. Ale jít si zacvičit, nedat si do kávy cukr nebo si k večeři uvařit mrkev a neodbýt se jen rohlíkem s máslem za Vás nikdo jiný neudělá, úsilí musíte vynaložit Vy.

A tak jako je veškerá zodpovědnost za vlastní zdraví na Vás, a ne na doktorech, výrobcích léků, bylinářích nebo šamanech, tak je i úspěch ve výuce Vaším úspěchem. Jinými slovy – žádná metodika Vám ho nezaručí.

Když se Vám nebude dařit, hledejte jinou cestu (možná i tu životní), když ano, je to Vaše úsilí a Vaše zásluha. A pak si to užijte a buďte na sebe pyšní.

A dělejte si to, jak chcete – používejte návody, používejte materiály nebo si vyrábějte vlastní. A když už nebudete vědět kudy kam, podívejte se do této příručky – třeba Vám pomůže a problém bude vyřešen – nebo Vás inspiruje k dalšímu přemýšlení.

A proč se chceme podělit o to, jak to děláme my?

Protože mnoho učitelů se nás ptá, jak to děláme, a protože mnoho učitelů se u nás inspirovalo. Někdo používá materiály, někdo převzal postoj a metody, někdo know-how a dál si ho přetváří k obrazu svému, někdo úplně tápal a potřeboval pomocné lano, někomu změnilo setkání s ČDJ život.

V Metě se už dlouho soustředí různé nitky, které splétají pavučinu začleňování dětí s OMJ do českých škol, tříd a vyučování. Hodně škol jsme navštívili, mluvili jsme s mnoha učiteli, řediteli, lektory češtiny jako cizího jazyka, s ministerskými úředníky, se státními i nestátními institucemi, učili jsme mnoho dětí a dospělých v různých školách i v kurzech. A těch nitek je tolik, že se dají snadno zašmodrchat, a někdy člověk neví, kde je ta správná.

A tak přinášíme návod, jak ty nitky rozplétat – možná jak s nimi hrát přebíranou – a jak si z nich umotat tu vlastní záchrannou síť nebo trampolínu, záleží na Vašem úhlu pohledu.

A co je cíl této příručky? Aby bylo dobře Vám i dětem. Aby společný čas byl jak příjemný, tak smysluplný – někdy od jednoho víc, od druhého méně... jsme koneckonců jen lidé se svými náladami a slabostmi. A to i ve škole – jsme si s dětmi vzájemnými průvodci.

My provázíme je na cestě do českého prostředí, do české školy, kultury. Pomáháme jim zvládnout každodenní život a přidat do něj trochu zodpovědnosti, smyslu, humoru a poezie a oni umožňují nám nahlédnout na život ze své perspektivy. Díky nim můžeme vybírat ze světa kolem nás to, co si myslíme, že je důležité a hodno předání. A když musíme trávit společný čas něčím, co nás netěší (ale víme, že je to z nějakého důvodu nutné), nabízí nám čeština jako druhý jazyk zcela nové a další úhly pohledu. A to je velké dobrodružství...

Inspirovali jsme se některými systémy ze světa – Dánskem, Německem, Finskem, Francií, Kanadou, Velkou Británií. Podívali jsme se na jejich způsoby provedení jazykové přípravy dětí s OMJ, na jejich kurikula, na vzdělávací obsahy a vzali jsme si z toho to, co nám přišlo relevantní pro naše prostředí. Velmi důležitá je pro nás vzájemná spolupráce s přípravnou třídou v Kostelci na Orlicí. Mnoho inspirace a podnětů čerpáme od různých učitelů z různých škol, se kterými se setkáváme.

Kombinujeme zdravý rozum a mantinely školní reality, zkušenosti a priority nás učitelů s temperamentem a nadáním dětí. Učili jsme na různých školách s různým nastavením a klimatem, čili víme, že situací a kontextů je nepřeberné množství. A každá ta, kterou zrovna řešíme, je jedinečná a nejdůležitější. Přesto jsme vysledovali nějaké společné jmenovatele a o těch je tahle příručka, tento průvodce.

Rozhovory s učitelkami ČDJ

ROZHOVOR S JANOU ZAORALOVOU UČITELKOU ČEŠTINY JAKO DRUHÉHO JAZYKA NA ZŠ

Jak ses k učení ČDJ dostala?

Studovala jsem češtinu na pedáku. Pak jsem dělala všechno možné, pracovala v Ústavu pro jazyk český, vedla jsem výtvarný kroužek na ZUŠce a organizovala festival Jeden svět v Polici nad Metují. Po mateřské jsem přemýšlela, kam půjdu učit, ale věděla jsem, že klasická škola není pro mě. Jednu dobu jsem učila na konzervatoři, to byl ale dril a papouškování. Pak mi Bára N. navrhla, jestli bych nechtěla učit cizince, že je to zábava a že bych se na to hodila. A bylo to. Je to přes 5 let.

Jaký máš vztah k učení ČDJ? Je to nějak zajímavé nebo jiné?

Je to velké dobrodružství. Vše je v pohybu, rychle se vyvíjí, děti se učí češtinu i jinde než u mě ve třídě, to mě překvapuje, jak rychle. Někdy za nimi doslova vlaju. Ale ten stav taky není špatný.

Je to velká sranda. Při výuce vzniká hodně vtipných situací, různá jazyková i kulturní nedorozumění...

Je to na 24 hodin denně. Přemýšlím vlastně nonstop, hledám způsoby, jak děti učit, hledám různé možnosti. Často se přistihnu, jak přemýšlím, na co použiju tu či onu věc z reálného světa, jestli se mi třeba nebude hodit. Jako tuhle na lekci o kolouškoví víčka s liškou od cidera.

Co ti to přináší?

Radost. Když se radujeme z nového a je to oboustranné, to je ideální stav.

Co je na učení dětí s OMJ na ZŠ těžké?

Někdy je těžké se domluvit. Na začátku, první dny, když neumí ani slovo česky. Děti jsou zprvu často nevěřící, vykulené, nemluví. Po letech vím, že nevím, co mají děti za sebou, co prožily. Těžké je taky najít každému to pravé na míru, někdo potřebuje víc číst, jiný zase víc mluvit atd.

To se týká úrovně, obsahu i tématu. A to všechno je stále ve vývoji. Někdy je složité najít rovnováhu mezi mírným přístupem a mírným nátlakem. Rozpoznat, zda dítě jen lenoší nebo je to z neznalosti nebo má trauma z původní země. Poznat hranici, kam až můžu zajít.

LIŠKA

LIŠKY

LIŠEK

Jaké je být ve škole učitelkou ČDJ?

Je to super. Taková speciální pozice, něco jako jazykáři, s tím, že mám svou třídu. Nevýhoda je, že vlastně neznám většinu dětí – kterých je u nás asi 600. Taky jsem běžně ve složitých situacích, například vysvětlit učitelům, že je dobré netlačit na dítě s OMJ, počkat a mít trpělivost. Někteří to doteď nerespektují. Jde o lidský přístup, který v české škole chybí. Taky o přijetí, o úsměv, hlavně o vlídnost.

Na co jsi pyšná, co myslíš, že se ti podařilo během učení?

Doufám, že jsem děti něco naučila :) Za nejdůležitější vnímám to, že jsem dětem připravila bezpečné místo, inspirativní prostředí, kde nejsou hodnoceny nicneřikající známkou. Podařilo se mi mnoho z nich přivést ke knihám. Při společném sezení na koberci a čtení to byly pro ně nezapomenutelné zážitky, jak samy popisují ve zpětné vazbě. Ráda a vlastně i plánovaně v dětech pěstuju estetické cítění, smysl pro krásno.

Když se teď ohlédneš za svou výukou na ZŠ, je něco, co bys zpětně udělala jinak?

Víc bych chodila ven, do reálného světa. A víc bych zařadila hudební činnosti do výuky.

Co bys rozhodně nedoporučila? Čeho se vyvarovat?

Jak ve výuce ČDJ, tak ve výuce v běžné třídě...

Jak už jsem zmínila, vyvarovat se direktivního neosobního přístupu.

Nejoblíbenější učebnice

U dospělých to je Česky v Česku, u dětí je to těžší, nevím, neznám skvělou učebnici.

Nejoblíbenější aktivita

Práce s knihou a výroba posteru.

Nejoblíbenější kniha/film/hudba do výuky

Vtipné knihy norského autora Erlenda Loeho. Na úterní lekce poetické Nádherne úterý Daisy Mrázkové.

Nejoblíbenější online zdroj

Dost se liší podle tématu, snad wikipedie, ucimesevenku.cz a další.

Motto

Víš, že to dobře dopadne...

Jak Jana Zaoralová pracuje s postery a knihami, najdete v příručce u témat Seznámní, Obchod, Rok, Dům, byt, pokoj a v příloze Pracovní listy – práce s knihami.

ROZHOVOR S PETROU LACINOVOU

UČITELKOU ČEŠTINY JAKO DRUHÉHO JAZYKA NA ZŠ

Jak ses k učení ČDJ dostala?

Vystudovala jsem bakalářskou neučitelskou češtinu, další moje vzdělání je spíše umělecké, částečně i pedagogické. Moc jsem neplánovala, k čemu mi takové vzdělání jednou bude, ale k něčemu snad nakonec jo. Tři roky jsem učila výtvarný obor na ZUŠce ve Strakonících, odkud pocházím. Ještě předtím jsem zkoušela chvíli učit angličtinu, ale sama preferuju rodilé mluvčí, když se učím cizí jazyk, tak mi to moc nedávalo smysl. Napadlo mě ale užít svou zkušenost a zkusit předávat cizincům svou mateřštinu. Pak jsem plánovala přesun do Prahy, a tedy i změnu práce. Kamarádka mi doporučila Kurz lektorských dovedností v CIC Praha, kde jsem po absolvování kurzu v roce 2014 zakotvila, a později jsem se tam dostala i k výuce dětí. To mě okamžitě chytlo! Proto jsem také ráda přijala nabídku učit češtinu jako druhý jazyk na ZŠ Angel v rámci projektu ČEKIN.

Proč jsi u toho zůstala?

Stále se učím a dozvídám nové věci, otevírají se další neprobádaná území – a to je na tom zajímavé.

Jaký máš vztah k učení ČDJ? Je to nějak zajímavé nebo jiné?

Baví mě vnímat, že předávám skutečný nástroj komunikace. Neučím něco proto, abych to vyzkoušela a oznámkovala, ale proto, aby se dotyčný dorozuměl v našem českém prostředí. Aby uměl o něco požádat, aby uměl říct, že má nějaký problém, aby se prostě necítil tak oddělený jazykovou bariérou. (Tu jsem mimochodem pocítila na vlastní kůži, když jsem studovala v Berlíně, a není to fakt žádný med!)

Co ti to přináší?

Radost, že se něco povedlo, radost, že jsou vidět výsledky, radost, že se se mnou děti cítí dobře a že mají ony radost, že jim konečně něco jde, že je někdo zaslouženě pochválí a že jim konečně někdo rozumí... Protože my lektorky a lektoři češtiny pro cizince se rukama-nohama-kreslením-ukazováním domluvíme asi úplně s každým.

Co je na učení dětí s OMJ na ZŠ těžké?

Najít správnou míru mezi výukou češtiny jako cizího jazyka a „doučováním“ látky z předmětů, respektive transformováním látky do češtiny nižší úrovně s maximálním důrazem na názornost, čímž se žákovi usnadní její pochopení ve třídě. Myslím ale, že klasická výuka ČDJ by měla převažovat a s ostatními předměty se přirozeně prolínat či doplňovat, pokud to vyplyne ze situace.

Jaké je být ve škole učitelkou ČDJ?

Pro mě to byla zajímavá expedice do neznámých vod. Pozice učitele ČDJ v systému školy mi nebyla předem jasná a mému okolí na ZŠ asi také moc ne. Našla jsem si ji v kreativním balancování na hraně – někde mezi flexibilitou, vstřícností až lehkomyšlným nadhledem a na druhé straně systematickým postupem naplňovat cíle, které jsem si u jednotlivých žáků stanovila.

Na co jsi pyšná, co myslíš, že se ti podařilo během učení?

Vážím si vstřícné komunikace s učiteli, vzájemného pochopení našich pozic a snahy se v „péči“ o děti s OMJ doplňovat. Myslím, že je důležité naladit učitele ZŠ pozitivně na výuku ČDJ a na snahu zapojit cizince do třídního kolektivu, s úsměvem a vzájemným respektem jde všechno líp.

A pak jsem moc pyšná na to, jak se posunul můj žák z Vietnamu – osmiletý druhák, nad kterým minulý rok všichni lámali hůl, včetně mé zkušené kolegyně, na jejíž místo jsem nastoupila. Naštěstí tohle „beznadějné“ období překonal a začíná češtinu vnímat jako užitečný prostředek, kterým se dá s okolím porozumět. Myslím, že bez možnosti strávit každý týden několik hodin mimo stresující prostředí třídy, kde rozuměl jen matematice, a učit se v malém kolektivu česky by se takový „zázrak“ nekonal.

Co bys rozhodně nedoporučila? Čeho se vyvarovat?

Jak ve výuce ČDJ, tak ve výuce v běžné třídě...

Asi netlačit moc na pilu, chce to hodně trpělivosti. Vyplatí se zachovat komfortní prostředí, do kterého se děti těší. Zvolit například odpočinkovou aktivitu, když už jsou děti unavené, nebo je nechat vybrat, co se bude dělat. Občas jsem měla pocit, že vedou hodinu spíše děti, ale přitom se poctivě učily česky – takže proč ne.

Nejoblíbenější učebnice

Fraus – Můj první slovník českého jazyka

Nejoblíbenější aktivita

Pantomima – propojení jazyka a motoriky, hrané scénky, předvádění nejrůznějších jazykových jevů.

Nejoblíbenější kniha/film/hudba do výuky

Používám leccos, ale nejoblíbenější nemám.

Nejoblíbenější online zdroj

Haha, samozřejmě moje pracovní listy a aktivity pro děti k Rodinnému kurzu.

Nejzajímavější situace z výuky

Roztomilých momentů bylo spoustu, třeba když jsem donesla na vánoční hodinu dětem vánočku a jedna holčička mi řekla, že jsem „láskavý“.

Motto/heslo/rada (rady)

Trpělivost a kreativita. Zkoušet nové věci, aby hodiny nepřestaly bavit ani učitele, ani děti.

Učitel ve výuce dětí s OMJ

Výuka je pokaždé setkání různých lidí, různých jedinců – jak Vás učitelů, tak dětí. Existuje nekonečně mnoho variant, kdo se s kým potká a jaké situace můžou nastat.

Je důležité pochopit nejen ty děti – jejich specifické situace, ale také sami sebe. Měli byste si uvědomit, jací jste učitelé, co potřebujete Vy, co Vám sedí a co pro Vás není.

Setkání s dětmi, které neumějí dobře česky, nám umožňuje dotknout se podstaty – musíme ze skutečnosti kolem sebe vybírat to, co je důležité, srozumitelné, a dorozumívat se nejen na základě slov. Naučíme se tak toho hodně o světě kolem nás i sobě samých.

Odpovězte si na otázku „Jaký jsem učitel“

Většina z nás, kdo učíme ČDJ, se shodne na tom, že to téma vyžaduje tvůrčí přístup k výuce, a proto je přínosné se zamyslet i nad tím, co nám sedí.

Ke všem dotazům přistupujte podobně, jako byste vyplňovali vstupní dotazník k doktorovi – zodpovězte si je poctivě a podle pravdy, jinak to nebude mít význam.

Jak se cítíte, když jdete poprvé do nové třídy?

Co děláte, když přijдете poprvé do nové třídy?

Tyto otázky jsou důležité pro přípravu na Vaše první hodiny s dětmi s OMJ. Pokud patříte k těm, které nová třída a nové téma spíš stresuje, připravte si pečlivě plán první hodiny Seznamování nebo Třída, připravte si kartičky a práci s nimi (z inkluzivniskola.cz), vezměte si s sebou určitě učebnici nebo pracovní list, kterými děti udržíte při samostatné práci (a budete je moct sledovat). Držte se svého plánu. Poskytnete Vám jistotu v prvních krocích. Improvizujte až později.

Hádáte se s kolegy, když myslíte, že máte pravdu?

Hádáte se s kolegy, když si myslíte, že hájíte zájem dítěte?

Tyto otázky jsou důležité pro Vaši pozici učitele ČDJ, která je na škole velmi specifická. Dostáváme se často do situací, kdy učitelé nemluví o dětech hezky, stěžují si na to, že nic neumí, nepracují, a Vy přitom víte, že to je tím, že ten učitel nedokáže dítěti srozumitelně sdělit, co po něm chce. Také se nám stává, že jsou učitelé nespokojeni s tím, že dítě nemá po pár týdnech výuky ČDJ „žádné výsledky“, „nikam se neposunulo“. Je potřeba být připraven ukázat pokroky dítěte – schovávejte si jeho práce, testy, pište slovní hodnocení, mnoho učitelů si nedokáže představit, co tam na té češtině vlastně děláme. Stává se taky, že učitelé mají pochopení pro dítě a jsou ochotni mu ulevovat, Vy přitom na hodinách ČDJ vidíte, že dítě je schopné

a že svou neschopnost na učitele v ostatních předmětech jen hraje. Pak je na místě pomoci učitelům zadávat dítěti práci tak, aby ji bylo schopno zvládnout, a ne ho z práce (byť s dobrým úmyslem) vynechat.

Co je podle Vás smyslem a cílem vzdělávání?

Máte rádi spíš děti nebo spíš svůj předmět?

Tyto otázky jsou důležité proto, abychom si uvědomili, jakou atmosféru můžeme a chceme s dětmi vytvořit.

Vymyslíte si kostru výuky a pak pružně reagujete nebo se spíš držíte dobře promyšleného plánu?

Když máte učebnici, držíte se jí?

Raději si vybíráte již hotové materiály nebo si tvoříte svoje?

Je výhodné se nad tím zamyslet, ať pak neztrácíte čas a energii něčím, co Vám vlastně nesedí.

Stejně jako se u každého z Vás odpovědi můžou lišit, může si i každý z Vás z naší příručky vybrat, co se mu hodí.

Ne s každým dítětem v každé situaci platí stejný recept. Když pochopíme sami sebe, co nám vyhovuje a co nabízíme, bude nám všem líp. Nemůžeme všichni dělat totéž tímž způsobem.

Znáte to – někdo přijde do kabinetu a řekne: „Dělala jsem tohle, to musíš zkusit, to je skvělé a výborně to funguje.“ Vy to pak zkusíte a... fiasko. Nebo jindy nadšeně zase Vy sdělujete ostatním, jak se Vám něco povedlo: „To bylo skvělé, vždycky to perfektně zabere.“ Kolega to zkusí a pak jen otráveně prohodí: „To byla hrůza.“ Někdo miluje práci s videem, někdo to nesnáší. Někdo má rád tyhle obrázky a někdo zase jiné.

Některé tipy, triky a postupy ale fungují univerzálně (ovšem ne každému musí vyhovovat). Během mnohaleté práce s učiteli a lektory jsem vysledovala, co ovlivní, aby Vám to, co Vám někdo doporučí (materiál, aktivita, jakýkoli způsob práce), fungovalo.

KDYŽ NĚCO ZKOUŠÍTE POPRVÉ

- Věřte tomu a směřujte to k úspěchu.
- Ujistěte se, že víte, k jakému cíli směřujete, čeho se tím má dosáhnout a jaké jsou zádrhele.
- Připravte se na to, promyslete si všechny kroky – případně se ještě zeptejte.
- Dělejte to rádi – ne jako nouzovku.

Odložte to:

- Když pochybujete.
- Když máte špatnou náladu.
- Když si nejste jistí všemi kroky.
- Když nevíte, k čemu to směřuje.
- Když jste si to pořádně neprohlédli nebo nepřečetli (pokud jde o pracovní list nebo kartičky).

Některé principy ale platí bez ohledu na osobnost učitele a dětí, především při **práci se smíšenou skupinou (str. 35), zadávání instrukcí (str. 42), výběru, jak začít a jak si výuku zorganizovat (str. 28), diagnostice (str. 245).**

Jak začít a jak pokračovat?

Jak vybrat materiály a čím se řídit?

Jak si stanovit cíl?

Materiály a způsoby, jak splnit cíl, si vyberte nebo vytvořte podle svého. A nesnažte se dělat něco, co je Vám proti srsti – stejně Vám to nepůjde a budete otráveni Vy i děti.

CO POMÁHÁ PŘI PLÁNOVÁNÍ

- Témata ze Vzdělávacího obsahu ČD, str. 72
- Ukázka plánu, str. 55
- Ukázka slovního hodnocení, str. 59
- Učebnice, str. 238
- Check list Jak začít, str. 26
- Desatero, str. 20

Představme si, že učitel je jako chobotnice. Může stát na místě a chapadly chňapat tu to, tu ono, všechny krásy světa a všechny materiály a videa a krásné knihy a karty a kartičky a těmi chapadly si je k sobě ukládat. Možností je nekonečně mnoho, musí se rozhodnout pro jednu cestu a po té jít. Pak může revidovat, po chvíli zvolit jinou a po té jít zas dál. Pořád se vracet a hromadit cesty, po kterých se může vydat, vede k tomu, že se točí na místě. I v takovém případě může přijít hluboké poznání, ale při osvojování jazyka bychom se měli posunovat. Znalost jazyka nepadne celá najednou, není to prozření – musíme jít krok po kroku – slovo za slovem, větu za větou, situaci za situací. Je třeba zvolit si postup, plán alespoň na měsíc a toho se držet, jinak se ztratíme v tom, co by dítě mělo umět HNED, a propadneme se do chaosu a deprese, budeme naštvaní na sebe, na děti, na školní systém, kolegy, politiky, rodiče, manžela nebo vlastní děti. Z bažiny chaosu a beznaděje se můžeme dostat pouze tehdy, když víme, kam jdeme a kudy, kde hledat v nekonečnu lidské společnosti a kultury jasné ostrůvky, když je nám jasné, proč co děláme jak z dlouhodobého, tak krátkodobého hlediska. Protože pak je jednodušší volit a ustát. Zachytit se ostrůvku neznamena omezení, je to rozhodnutí. Takovými ostrůvky pro nás můžou být i témata ve Vzdělávacím obsahu ČD (začíná na str. 52) a tato příručka nabídkou chapadlům, která nevědí, jak vybírat.

A jestli se někdo nechce posunovat jako ta chobotnice bažinou, ať je stromem vrostlým a vyživujícím se ze země a vzduchu. Pak ale ať je stromem listnatým, který reaguje různě v proměnách roku, a ať každé roční období má v sobě možnost vidět a brát něco jiného.

Jak začít

Vyvěste si nad stolem a mějte stále na mysli

Sedmero a Desatero pro učitele (jak to vidí dítě s OMI)

- Čeština je pro mě cizí jazyk – stejně jako pro Vás angličtina, němčina, čínština. Představte si, že jste ve škole v cizí zemi... Musím se učit cizí jazyk, všemu rozumím hůř než Vy.
- Učím se postupně – jazyk i orientaci ve Vašem prostředí.
- Vše je pro mě nové, potřebuji pomoc. Pomozte mi se zorientovat.
- Málo mluvím, ale to neznamená, že jsem hloupý, jen se stydím nebo to neumím říct česky.
- Moje myšlenky jsou komplikovanější a bohatší než můj projev v češtině.
- Chci zažívat úspěch – jako každý.
- Chci zapadnout mezi ostatní a přeji si, aby moje sžívání s okolím netrvalo moc dlouho – ale jednoduché to není, když jim nerozumím...

Ve výuce

- Jsou věci, v kterých jsem dobrý, pokuste se zjistit, co to je.
- Vnímám to všechno jinak než ostatní, jinak, než jste zvyklí.
- Mluvte na mě pomalu a ukazujte mi obrázky.
- Dávejte mi jednoduché, jasné a srozumitelné zadání. Potřebuji rozumět a pochopit, co mám dělat, abych to mohl splnit.
- Dávejte mi úkoly, které můžu splnit. A nenechávejte mě jen tak sedět. Připadám si pak k ničemu a pak se i mnohdy nechce nic dělat.
- Dovolte mi používat pomůcky (slovník, tabulky, ...).
- Pochvalte mě, když si to zasloužím.
- Časem to zvládnou, každý předmět má jinou slovní zásobu, trvá to, než se to naučím...
- Nesrovnávejte mě s těmi, co se učí v mateřském jazyce.
- Moje pokroky mohou být pomalejší než u ostatních ve třídě, protože ještě moc dobře nerozumím.

Pokuste se stanovit si jazykovou úroveň dítěte

V čem si pomůžete:

- Máte jasno v tom, čím začít: rozhovorem, obrázky, testem, ...; nemusíte se tím složitě zabývat.
- Navázete s dítětem přirozeně vztah, popovídáte si – nebo zjistíte, že si nepopovídáte, ale společně něco řešíte.
- Pro dítě může být příjemné, že se mu věnujete.
- Zjistíte, jak se chová, jestli je to člověk nesmělý nebo s ADHD...
- Máte čas si rozmyslet, jak na něj – jak lidsky, tak s jakou úrovní češtiny počítat.
- Podle diagnostiky si můžete upravit cíle, na které se budete soustředit (více viz diagnostika, str. 245).

Co dítěti nepomáhá?

- Když tvrdíme, že čeština je těžká a že se nedá naučit – začne si to pak myslet také.
- Když se za obtížnost češtiny omlouváme.
- Když češtinu deformujeme.
- Když se podbízíme kuriozitami (jako jsou jazykolamy a okrajové jevy).

Co může dítěti pomoci?

- Čeština je hlavně nástroj dorozumění mezi lidmi (ne určování větných členů).
- Češtinu pro život v české společnosti potřebujeme.
- Učení se češtiny je pro děti s OMJ, které tu chtějí žít, nutnost.
- Když češtinu ukazujeme jako systém pravidel (ne výjimek).
- Když mluvíme správně česky i při zjednodušování.

Jak plánovat

Nejjednodušší cesta je nějakou zvolit a držet se jí.

→ **První možnost**

Podívejte se na naše výstupy u jednotlivých témat ve Vzdělávacím obsahu ČDJ, rozčleňujeme je na A1 a A2. Aby se děti byly schopny normálně domluvit, měly by zvládnout přibližně to, co máte popsáno jako A2 a je obsaženo v testu. Různé děti těchto cílů dosahují za různou dobu, sledujte je.

→ **Druhá možnost**

Podívejte se na příklad plánu tématu v této příručce a nastavte si také takový plán.

→ **Třetí možnost**

Držte se nějakého materiálu.

Jak začít učit, pokud jste ještě nikdy neučili ČDJ

Podívejte se na videosemináře pro učitele na kurzycestinyprocizince.cz, v odkazu e-learning a Rodinný kurz. Najdete tam video z lekcí s dětmi, ve kterém je vidět způsob výuky ve smíšené skupině, také si můžete stáhnout pracovní listy, kartičky a slovníčky k jednotlivým lekcím. Je to kompletní návod i s přípravou na začátek. Témata jsou Seznamování, Orientace ve škole, Školní pomůcky, Rozvrh hodin, Žákovská knížka, Školní jídelna, Družina, kroužky, Instrukce ve škole, Omluvy, Povinnosti dětí.

Vezměte si učebnici, která má sepsanou metodiku – Domino (1. stupeň), Prázdninová škola (1. stupeň), Hezky česky (1. stupeň), Levou zadní (2. stupeň), Čeština do školy (2. stupeň), Czech expres (SŠ) s metodikou na stránkách czechstepbystep.cz. Učte podle toho a za chvíli se Vám to dostane pod kůži.

Zkuste si najít nějaký seminář, kde Vám zkušenější lektori a učitelé ukáží konkrétní práci s materiály a s dětmi s OMJ. Tipy najdete na inkluzivniskola.cz nebo na stránkách meta-ops.cz.

Pokud máte Vietnamce, můžete využít

- pracovní listy ke stažení inkluzivniskola.cz/content/cestina-pro-vietnamce-z-klubu-hanoi
- a přečíst si něco o výuce češtiny pro Vietnamce inkluzivniskola.cz/metodicke-poznamky-k-vyuce-cestiny-pro-vietnamce

Materiály, které pomůžou ve smíšené skupině

- Vzdělávací obsah ČDJ a materiály k němu. Viz inkluzivniskola.cz.
- Videosemináře pro učitele na kurzycestinyprocizince.cz, v odkazu e-learning a Rodinný kurz. Najdete tam video z lekcí s dětmi, ve kterém je vidět způsob výuky ve smíšené skupině, také si můžete stáhnout pracovní listy, kartičky a slovníčky k jednotlivým lekcím. Je to kompletní návod i s přípravou na začátek. Témata jsou Seznamování, Orientace ve škole, Školní pomůcky, Rozvrh hodin, Žákovská knížka, Školní jídelna, Družina, kroužky, Instrukce ve škole, Omluvy, Povinnosti dětí.

Pracovní listy, které najdete u témat Škola a Třída na inkluzivniskola.cz – dají se použít pro začátečníky, od 2. třídy, pro samostatnou i skupinovou práci, můžete je dát i dítěti jako samostatnou práci v hodinách v běžné třídě, kde by nerozumělo, dají se použít jak v interakci učitel–dítě, tak i ve skupině dětí s OMJ.

Materiály obsahují obrázkový slovníček, hry, pravopisná cvičení, krátké dialogy, trénink psaní. Všechna cvičení a hry obsahují přesně tu slovní zásobu, která je ve slovníčku, takže děti si můžou kontrolovat správnost samy.

Slovní zásoba je z těchto oblastí a odkazy na inkluzivniskola.cz se jmenují stejně – Pomůcky, Místnosti, Osoby ve škole, Vyučovací předměty, Jídelna.

- Čeština do školy – kompletní příprava výuky: videa, pracovní listy k videím a plány lekcí.
kurzycestinyprocizince.cz/cs/e-learning.html (videa)
inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/cestina-do-skoly (pracovní listy a plány lekcí)

Doplňujte

- interaktivní tabulí inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/interaktivni-tabule
- e-learningem cestina2.cz

Seznam učebnic najdete na

inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/ucebnice

Odkazy online na

inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/uzitecne-odkazy-online

Pro mladší děti – nečtenáře

Pro jazykovou podporu nečtenářů a začínajících čtenářů doporučujeme metodu KIKUS. Jedná se o ucelený program, který u dětí s OMJ (3–10 let) podporuje a rozvíjí vícejazyčnost.

KIKUS je založen na třech pilířích

- cílená jazyková podpora dětí v malé skupině v kurzu KIKUS (rozvoj zejména mluveného jazyka),
- upevnění získaných jazykových kompetencí v rámci docházky do předškolního zařízení a školy (spolupráce s pedagogem kmenové třídy – propojování výuky v kurzu a ve třídě),
- podpora mateřských jazyků dětí v prostředí rodiny (zapojení rodičů).

V češtině a pro výuku ČDJ jsou dostupné tyto materiály KIKUS

- **Metodická příručka KIKUS** (obsahuje popis didaktických materiálů, výstavbu lekce, příklady jazykových lekcí, tipy a inspirace do výuky),
- **KIKUS obrázkové karty** (480 karet pro práci ve skupině nebo s jednotlivci, základní slovní zásoba),
- **KIKUS pracovní listy s obrázkovými kartičkami** (k opakování a prohloubení slovní zásoby),
- **KIKUS pracovní listy 1–3** (pro spolupráci rodičů a dětí),
- **KIKUS Digital** (interaktivní software pro výuku).

Více informací na

inkluzivniskola.cz/cizinec-v-ceske-skole-aneb-organizace/kikus

Ohledně možnosti koupě materiálů kontaktujte info@meta-ops.cz.

Jak začít – check list

JAK ZAČÍT – CHECK LIST

- Provedu diagnostiku.
- Stanovím si cíle (Je mi jasné, kam máme dojít? Jaký je ideální stav?).
- Nastavím si plán na jeden učební celek.
- Vezmu si test, ke kterému budu výuku směřovat.
- Nastavím si plán na měsíc/dva // zvolím si učebnici, učební materiály na měsíc, dva.
- Stanovím si produkt – výstup, na kterém budeme společně / každý zvlášť pracovat.
- Průběžně ověřuji znalosti, testuji – nejlépe každou hodinu.
- Držím se plánu.
- Když se odchýlím od plánu – vytvořím si další.
- Po splnění bočního plánu, vsuvky, se vrátím k původnímu plánu.

Jak pokračovat ve výuce

ČDJ – tipy

Už máte zkušenosti s výukou ČDJ, nějakou dobu učíte a chcete nějaké další tipy, jak výuku obohatit? Zvládli jste s dětmi základní komunikaci podle učebnic pro začátečníky a první témata ze Vzdělávacího obsahu a teď přemýšlíte, co dál?

Pokud Vás baví knihy a čtení, vyzkoušejte různé dětské knihy s obrázky. Práci s nimi si můžete prohlédnout na str. 181 a na webu inkluzivniskola.cz

Seznam knížek, které používáme s dětmi s OMJ, najdete na str. 240. Tyto knihy nejsou přizpůsobené žádným specifickým potřebám ani nijak upravené. Můžou sloužit všem dětem v běžné třídě.

Podívejte se na aktivity v kapitole Jak učit na str. 196

- Pokud rádi propojujete výuku ČDJ s dalšími předměty – např. prvoukou na 1. stupni nebo s přírodopisnými tématy či tréninkem psaní slohových útvarů, inspirujte se na inkluzivniskola.cz a inspirujte se i v této příručce v práci s tématem Popis nebo Město, aktivita Cesta do školy.
- Pokud rádi propojujete češtinu jako druhý jazyk s mluvnicí češtiny ve vyučovacím předmětu český jazyk, podívejte se na materiály k výuce českého jazyka a literatury v sekci Materiály a tipy do výuky na inkluzivniskola.cz.
- Vyzkoušejte aktivity, které jsou na inkluzivniskola.cz jako Univerzální aktivity.
- Vezměte si znovu Vzdělávací obsah ČDJ a v tématech rozšířte slovní zásobu.

Pro pokročilejší děti

Udělejte si tematické okruhy typu Ptáci, Lidské tělo, Město, ve kterém bydlím, a připojte k nim slovní zásobu, literaturu, pracovní listy a soustřeďte se na mluvení i psaní, trénujte gramatickou správnost jazykových struktur, používejte nákresy. Dětem rozšíříte slovní zásobu a nenásilně je připravíte na to konkrétní téma do běžné výuky. I když třeba teď zrovna lidské tělo neprobírají, v osmičce jako když najdou.

Jak si zorganizovat ČDJ ve škole

Pokud jste v situaci, že budete ve Vaší škole učit dítě nebo děti s OMJ, pro zdárný začátek jsou velmi důležité následující podmínky, které jsme vysledovali hlavně při našem působení na ZŠ Curie, ZŠ Angel.

První kroky a podmínky

Sestavím si **seznam dětí s OMJ** s příslušnými informacemi:

Jméno, třída, věk, země původu, délka pobytu v ČR, historie školní docházky (tady x tam). Pokud už dítě do školy chodí: Jak se zapojuje do výuky, jak rozumí a reaguje podle dojmu třídního učitele / ostatních učitelů.

Stanovím jazykovou úroveň, jdu se na děti podívat i do tříd, protože musím zjistit, jak se zapojují do výuky a jestli vůbec, a rovnou si o nich promluví s učiteli.

Podle určené úrovně **navrhu počet hodin ČDJ (max. 12 vh, min. 1 vh)**. Návrh viz kapitola A1 Co považujeme za minimum.

Vymyslím rozvrh ČDJ – **vždy na následující čtvrtletí – mění se podle potřeby každého dítěte.**

Dítě by mělo být se svou třídou na výchovu a alespoň na jednu hodinu od každého předmětu (např. na jeden přírodopis ze dvou atp.).

Lepší je vždy skupina dětí, u začátečníků nebo hodně pokročilých můžeme společnou a individuální výuku kombinovat.

Konzultuji rozvrh s třídními učiteli (můžou mi uniknout výjimečné akce nebo změny v rozvrhu, např. pravidelné plavání, třídnické hodiny atp.), dobře míněné podněty učitelů беру в potaz a snažím se jim vyjít vstříc.

Výsledný rozvrh předám vedení školy a třídním učitelům – ti seznámí s rozvrhem rodiče.

S dítětem si rozvrh namalujeme, aby mu bylo jasné, kdy bude na češtinu chodit (zpočátku pro děti můžu chodit do třídy a neurážím se, když dítě nebo učitel zapomínají – jde o to, aby si všichni zvykli).

Pokud dítě dělá pokroky a je schopno se víc zapojovat do běžné výuky, počet hodin ČDJ snížím – nejlépe je dělat změny na čtvrtletí společně s průběžným hodnocením.

Kombinuji výuku ČDJ a asistenci v hodinách.

Rozmyslím **místo výuky** – ideálně stálá učebna určená pro výuku češtiny pro cizince (můžu skladovat materiály a využívat stěny k věšení plakátů – kreslených slovníků, gramatických tabulek, diagramů).

Rodičům nechám **přeložit** do jejich jazyka informovaný souhlas se specifickým vzděláváním dítěte – pokud je ČDJ místo standardních předmětů (musí podepsat rodiče).

Pokud rodiče nemluví česky, domluvím na třídní schůzky **přítomnost tlumočnicka** – na začátku (informace k výuce ČDJ + hodnocení dítěte), popř. v průběhu roku. Pokud se vyskytnou problémy v komunikaci s dítětem, domluvím schůzku tlumočnick, třídní uč., rodiče, dítě.

Dohlédnu, aby všechny děti s OMJ měly a používaly svůj vlastní **slovník** přiměřené velikosti a kvality (zakoupí rodič nebo škola do své knihovny).

Vytvořím si **učební plán a cíle pro jednotlivé děti** – viz Vzdělávací obsah ČDJ + metodika jazykové přípravy ČDJ.

Obstarám si **materiály** pro výuku – knihy, weby, obrázky, ...

Každé čtvrtletí předám písemné **hodnocení** z předmětu a známku třídnímu učiteli, dělám **průběžné testy** a sleduji systematicky pokrok v ČDJ, konzultuji vliv práce v ČDJ na hodnocení z předmětu ČJ – záleží na úzu školy.

JAK SI VÝUKU ZORGANIZOVAT – CHECK LIST

- Mám seznam dětí.
- Zním jazykovou úroveň.
- Mám navržený počet hodin ČDJ.
- Mám rozvrh ČDJ.
- Mám místnost.
- Mám domluvu s rodiči (příp. informovaný souhlas).
- Mám plán a cíle pro jednotlivé děti.
- Počítám se slovním hodnocením – vím, z čeho budu hodnotit.

Jak si poradit se smíšenou skupinou dětí s OMJ aneb Už se perou...

Pro různé děti můžeme nastavit různé cíle

Důležité minimum je v první fázi především pasivní znalost a přiměřené reakce, třeba i neverbální.

Ve školní realitě do péče dostáváme různě staré děti s různou znalostí češtiny. A znalosti každého dítěte navíc můžou v různých oblastech kolísat – dobře mluví, špatně píše. Můžeme se tak ocitnout v situaci, kdy budeme mít pokročilého druháka dohromady se začátečníci z 8. třídy a k tomu dva pátáky a nově příchozí prvňáčku, která neumí číst a psát. Skupinu je dobré vytvořit vždy, děti se vzájemně podporují a vytváří si tak specifické zázemí, paralelní ke své kmenové třídě. Má to samozřejmě i svá úskalí, tato dvojakost některým dětem pomáhá, ale pro jiné příjemná není.

Velmi často se stává, že se setkáme s dítětem, které nemluví. Může mít jen **dlouhé inkubační období, kdy mluvit nebude**. Můžete mu zkoušet nastavovat situace – předříkávat, co má opakovat –, ale u některých dětí nepomůže ani to. Potřebují čas, aby získaly jistotu a hlavně odvahu promluvit. Pro někoho je to nesmírně těžké, obzvláště poté, kdy mu někdo nerozuměl, nebo kdy ho někdo opravoval a nenechal třeba ani doříct větu.

To je ve výuce v běžné třídě častý jev a Váš úkol jako učitele ČDJ je společně s nimi vytvořit v jejich životech a dnech prostředí, kde vládne **bezpečí**, kde je možné **zažít úspěch**. A kde potká další děti, s nimiž může v užším kruhu **navázat vztah** – protože s nimi bude na jedné lodi, na rozdíl od běžné výuky. A Vy jste pro něj bezpečný přístav, který je vůči němu **vstřícný**, i přesto, že se spolu nedomluvíte bez obtíží. Ve Vaší přítomnosti by mělo mít dítě pocit, že ho **přijímáte**. Děti často oceňují také **klid**. Ve třídách je hodně dětí a hodně řečí, kterým nerozumí, je to jen směsice zvuků a hluku a jsou z toho mnohdy unavené.

U někoho to může způsobit, že si jen lehne na lavici a nechce se mu s Vámi nic dělat, někdo začne vyvádět, protože učitelé po něm chtějí věci, které nechápe, nebo po něm nechťejí nic. Dítě pak přijde na češtinu a je neposedné, chce se hýbat a hodně mluví (pokud je pokročilejší, tak česky, ovšem pokud máte skupinku dětí se stejným mateřským jazykem, obvykle se spolu začnou bavit ve své mateřštině).

TIP

Od chvíle, kdy dítě překročí práh třídy, bude se mluvit pouze česky. Pokud to někdo poruší, jde znovu za dveře a znovu si ten práh překročí.

Pokud chcete, aby děti spolu mateřským jazykem chvíli mluvit mohly, udělejte si toto překročení demonstrativně na začátku hodiny a o přestávce je samozřejmě nechte.

Nechcete-li překračovat práh, můžete si zvolit i jinou hranici. Doporučuji ale něco pohybového, aby se musely zvednout – ne jen tlesknutí či zazvonění.

Někdo je agresivní – bouchá do stolu, občas do něčeho kopne, něčím hodí, někdy se i děti začnou pošouchovat nebo mlátit. Je to mimo jiné i proto, že nemají jinou možnost, jak spolu navázat vztah, nemají společnou řeč. Prát se či vymýšlet násilné hry obvykle bývá nejjednodušší cesta, jak toho docílit, pro některé chlapce, dívky tancují, češou se nebo si ukazují různé cetky.

O přestávkách jsou populární hry s míčem, na schovávanou nebo na honěnou. Děti u toho nemusí moc mluvit a zároveň jsou spolu v kontaktu. Je to trochu jiné než přestávky v běžné třídě, tady totiž nikdo nemluví perfektně, někdy se u hry nemluví vůbec. Tyto hry mohou být pro učitele příliš hlučné, lepší je v nich ale děti o přestávkách podporovat (a vymezit si samozřejmě jasnou hranici, kdy začíná výuka).

Když se ovšem děti chovají hlučně i během ní, může Vám pomoci

- Dávat dítěti adekvátní úkoly, které může úspěšně zvládnout (těch, co nezvládá, má dost a dost) – viz např. zapojení do třídy na str 266.
- Zařazovat výuku porozumění pomocí činností – výběr obrázků podle poslechu, skládání obrázků-slovo, třídění obrázků nebo slov na skupiny, chňapačka.
- Pracovat s reálnými předměty (využít věci, které najdete v tašce, v penálu, ve třídě – nepoužívat jen obrázek třídy – nebo při výuce slovní zásoby týkající se lidského těla polepovat vlastní tělo, nikoli jen popisovat obrázek).
- Nechat děti psát a kreslit na tabuli a mazat ji.
- Tvořit plakáty a myšlenkové mapy – skládat, řadit, doplňovat.
- Někdy je naopak přinutit psát nebo nahlas číst.
- Hlavně je podporovat v mluvení o sobě a ukazování fotek toho, co dělaly včera nebo o víkendu.

Pro spokojené a úspěšné dny nejsou ovšem důležité jen děti, ale i učitel. Komfort Vás jako učitele je klíčem k dobrému naladění a dobré práci dětí i pro Váš pocit, náladu, sebehodnocení a sebejistotu... Když se Vy budete cítit dobře, budou se dobře cítit i děti, tím pádem budou dobře pracovat, tím pádem se Vy budete cítit dobře jako učitel.

A víc než jinde platí, že nemusí být vždycky posvícení. Vy i děti můžete mít různé dny různou náladu, není jeden den jako druhý.

Nalaďte se na děti a do Vašeho společného času neinvestujte energii jen Vy. Berte si od nich, podněcujte v nich reakce, kterými se třeba pobavíte nebo dojmete.

Učíte malou skupinu dětí – máte větší šanci se sami naladit. Vaše téma je jazyková výuka – takže relevantní je občas mluvit o čemkoli.

Úskalí při práci s dětmi s OMJ

Vysledovali jsme několik problémů, které se opakují při výuce s dětmi s OMJ a je dobré být na ně připraven.

Co mi občas vadí a brání mi to v dobré práci

- Když se s nimi nemůžu domluvit. Nemám možnost použít různé nuance v rozhovoru – důvěrné, milé, výhrůžné, ... vše se odehrává na první signální. Pochvala i nelibost.
- Když vypínají uši – už mají všeho toho poslouchání dost a nemají sílu.
- Hrozně špatně se vysvětlují a zavádí různá pravidla, která vyžadují vysvětlení. Nebo když chci dítěti poradit, co má udělat, jak se zachovat, co říct nebo přinést učitelce ve třídě. Jak se na něco připravit, jak třeba taktizovat do testu...

Že jim můžu říkat:

- Vždyť tady máš prostor si říct, co potřebuješ, využij tadyten čas pro sebe, ve třídě tě nechávají jen tak sedět, tady ale svoje povinnosti plnit musíš – tady máš úkoly, které jsou v tvých silách.
- Když tohle uděláš, domluvíme se s paní učitelkou na češtinu, že ti dá z toho známku v češtině.

... a dítě ničemu z toho nerozumí (a při všech svých zkušenostech z komunikace s cizinci mu to stejně nebude schopná vysvětlit, když dítě opravdu neumí, a ještě navíc třeba ode mě ani nic už slyšet nechce...).

TIP

Nevysvětľujte, nekomentujte, stejně Vám nerozumí, ať jste sebestilejší... Konejce, nastavte situaci tak, aby dítě muselo něco udělat – psát, skládat, řadit, dejte mu úkol se slovní zásobou, kterou zná, aby ho bylo schopné splnit, nechte ho vyhledat slova v textu, přiřadit obrázek a slovo... Vezměte ho za ruku a někam s ním jděte, zahrajte si nějakou hru, kterou už zná.

Když už je situace nesnesitelná, pokusíme se domluvit si schůzku s třídní učitelkou, tlumočnickem a třeba i s rodiči – to záleží na kontextu školy, dítěte a rodiny – a řekneme mu to prostřednictvím tlumočnicka (nebo můžeme napsat dopis a nechat ho přeložit).

Pokud komunikujeme s rodiči, můžeme to zkusit vysvětlit jim – ne jako stížnost, ale jako pochopení principů a pravidel naší výuky. Aby si to dítě i rodiče zařadili.

Pokud to nejde, pokusíme se to dítěti vysvětlit, když jsme o samotě.

Nebo co nejdřív vytvoříme situaci, ze které to pozná – dáme mu test (adekvátní jeho znalostem), oznámujeme a společně dáme učitelce češtiny. Uděláme s ním stejné téma jako v prvouce nebo přírodopisu – a to pak udělá i ve třídě a dostane za něj třeba známku.

[Víc o komunikaci s rodiči na inkluzivniskola.cz.](http://www.inkluzivniskola.cz)

Jak učit ve smíšené skupině?

A podle čeho?

Je to jako jednotřídka – starší pokročilé introvertní dívky dáme psát text nebo tvořit koláž a mezitím malé děti třídí obrázky nebo hrají chňapačku, případně také tvoří plakátky, ale třeba pouze jednoslovné a s pomocí učitelky. Když se učitelka věnuje opravování textu starší dívky, děti hrají pexeso nebo trénují doplňování písmen do slov...

Pokud máte pouze děti z **1. stupně** – vezměte si na začátek učebnice, je jich několik i s pěknými metodikami – Domino, Hezky česky, Prázdninová škola češtiny (viz seznam literatury).

Pokud máte **2. stupeň** nebo jste na **střední škole** – použijte učebnici Levou zadní, pracovní listy z inkluzivniskola.cz, případně učebnici Česky v Česku nebo učebnice Lídy Holé.

Když máte 1. a 2. stupeň dohromady – využívejte spíš **kartičky, kopírujte** střídavě z různých učebnic, **využívejte autentické materiály (knížky, časopisy, videa, hry)** a na nich plňte různé cíle. Některé hodiny jsou pak spíš pro menší děti, některé spíš pro větší, ale vždy zařaďte úkol, který mohou splnit všichni.

Spíš než dávat každému něco jiného, se nám osvědčilo, když všichni pracují na stejném tématu. Podívejte se na 1. to, co může vzniknout u každého tématu (od str. 72), 2. práci s knihami (str. 181), 3. plány lekcí nebo příklady práce v jednotlivých tématech.

Pro individuální práci můžeme také použít **e-learning cestina2.cz**, pokud máme počítač.

Osvědčilo se mít připravené **kartičky a slovníčky k jednotlivým tématům** a ty pak využívat různým způsobem. Najdete je u Vzdělávacího obsahu ČDJ na inkluzivniskola.cz, kde je popsána i práce s nimi.

Pro představu:

Můžete skládat obrázek-slovo.

Můžete použít na chňapačku.

Můžete použít na chodičku.

(Jeden se ptá, Druhý odpovídá podle SVÉHO obrázku. Pak se role otočí. Pak si obrázky VYMĚNÍ – trénink dialogu + slovní zásoby (+ gramatiky))

- Co máš? Matiku.
- Čím jedeš? Autobusem.
- Kolik je hodin? 5.
- Co děláš? Plavu.
- Co umíš? Plavat.
- Kam jdeš? Bruslit.
- Kam jdeš? Do kina.
- Co jíš? Banán.
- Co si dáš? Limonádu.
- Co ti je? Bolí mě hlava.
- Jak se máš? Dobře.
- Kdy máš čas? V pondělí.

Můžete třídít podle různých kritérií, vč. gramatických. Za všechny dva příklady

Dopravní prostředky do skupin podle

- koncovky EM, Í, předložky NA v kontextu Jedu...
- rodů
- odpovědi na otázku Čím jedete do školy?

Volný čas – slovesa podle

- slovesné skupiny – infinitiv (AT, ET/ĚT/IT, OVAT, T) nebo tvar 1. osoby přítomného času (ÁM, ÍM, UJU, U)
- podle odpovědi na otázku Co umím, Co rád/nerad dělám, Co mě baví, Co nikdy nedělám / Co jsem nikdy nedělal

Následující ukázka je z metodiky Karly Kubíčkové Zkušenosti s výukou v heterogenní třídě pro jazykovou přípravu. (Kompletní text ke stažení na inkluzivniskola.cz.) Karla Kubíčková učila mnoho let denně v přípravné třídě v Pobytovém středisku MV pro žadatele o mezinárodní ochranu při ZŠ Gutha-Jarkovského v Kostelci nad Orlicí. Vybrané ukázky jsou ze stran 7–10.

Co je nejdůležitější pro učitele ČDJ ve smíšené třídě podle Karly Kubíčkové?

Učitel

- musí k žákům přistupovat individuálně
- musí být herec. Často jsou ruce, nohy a mimika jediným komunikačním nástrojem, který má
- musí být trpělivý, nepreferovat rychlost práce na úkor porozumění,
- musí počítat s tím, že ne vždy dosáhne předpokládaného výsledku,
- musí dobře vybírat materiály, se kterými chce pracovat, používat texty přiměřené nejen schopnostem, ale i věku žáků (Pozor zejména na předkládání infantilních textů starším žákům – nebudou spolupracovat. Je lépe využít materiály pro dospělé.)

- musí mít připravené pracovní listy nebo jiný materiál různých úrovní obtížnosti
- musí mít „krizový plán“ – práci pro ty, kteří ukončí úkol dříve, než jsme plánovali (a oni nebudou tiše sedět, jak bychom si přáli), nebo pro případ, že něco „nevyjde“
- musí mít stále přehled o tom, co kdo dělá a na jaké úrovni jednotliví žáci jsou
- musí být laskavý, ale důsledný
- musí se naučit nechat to všechno ve škole a „nenosit si tyto věci domů“. Je to pud sebezáchovy
- musí pochopit, že nespasí svět

Jak zvládnout princip jednotřídky

Ve třídě se schází děti, z nichž zpravidla žádné dvě nejsou na stejné jazykové, vědomostní a věkové úrovni. Někteří pracují ve třídě už několik měsíců, jiní jsou noví. (Příklad z praxe: *Jedno dítě částečně rozumí, zvládne čtení, ale neumí psát. Druhé nerozumí, nezvládne čtení ani psaní. Třetí čte i píše, ale nerozumí ničemu z toho, co přečetlo nebo napsalo. Čtvrté poměrně rozumí, čtení ani psaní však nezvládne. Páté částečně rozumí, čte i píše, ale nedokáže mluvit. Šesté rozumí, čte, ale nemluví a píše jen tiskacím. Úroveň vzdělání ze země původu je u dětí různá. K tomu jsou ve třídě 3 děti, které už mají školní věk, protože však nezvládnou jazyk, nemůžou nastoupit do 1. ročníku. Navštěvují tedy třídu jako „přípravku“ celý školní rok a do první třídy nastoupí až v září příštího školního roku. Nemusí tudíž zvládnout čtení a psaní, primární je pro ně jazyková příprava.)*

Během školního roku děti přichází a odchází a jejich počet je proměnlivý. Výuka v takovéto třídě je tak částečně podobná výuce ve vícetřídní škole.

Jak si zorganizovat výuku

- Nejdříve se nadechnout a nezpanikařit.
- Rozdělit třídu na maximálně 3 skupiny (ideální jsou 2) přibližné úrovně. Je-li skupin víc, je nesnadné udržet si přehled o tom, co kdo dělá. Skupiny jsou volné, děti v případě potřeby některé činnosti vykonávají s jinou skupinou.
- Čím méně dítě rozumí a čím méně je samostatné, tím blíže k učiteli by mělo sedět.
- Také nově příchozí dítě by mělo sedět co nejbližší.
- Děti pracují (pokud možno) na stejném tématu, jejich úkoly jsou však různé náročné.
- Výuka musí být dobře naplánovaná, aby nevznikl chaos.
- Každý by si měl z hodiny něco odnést, cílem je naučit, nejen děti zabavit.
- Je třeba počítat s tím, že atmosféra třídy bývá hlučnější, učitel musí pracovat individuálně.
- Problémem je samostatná práce – někteří jí nejsou schopni a vyžadují stálou pozornost učitele.

SKUPINA A

Děti 6–7 let – děti ještě zpravidla nezvládají disciplínu ve třídě, někdy za sebou nemají zkušenost ze školky, často je to poprvé, co od nich někdo požaduje, aby chvilku seděly a dávaly pozor, jsou otevřené pohádkám, písničkám, říkankám, mají obrovskou fantazii, pracují individuálně, práce ve skupinách či dvojicích není vhodná, rády vybarvují, vystřihují, skládají, jakmile je činnost přestane bavit, reagují negativně, pozornost udrží jen krátce, učí se rychle a zpravidla nemají problém s intonací, učí se opakováním. Struktury a gramatiku jim předkládáme pouze v kontextu a neabstrahujeme.

SKUPINA B

8–12 let – začínají pracovat systematictěji, jsou otevřené všemu novému, ještě se spokojí s pohádkou, ale už je zajímá opravdový svět a svět jejich vlastních hrdinů, pracují už ve skupinách – i smíšených, ale pokud mají pracovat ve dvojicích, je lepší chlapec s chlapcem a dívka s dívkou. Většinou už mají za sebou nějakou školní docházku, jsou disciplinovanější. A od deseti let začínají chápat jazykový systém a princip třídění.

SKUPINA C

13 a více let. Jsou větší šance, že budou pracovat samostatně, pracují systematicky, často mění náladu i zájmy, raději pracují s materiály pro dospělé. Snesou však i pohádku nebo dětský text, pokud k němu vypracovávají „dospělý“ úkol (na pohádku Zlatovláska se přišli podívat ještě 2x po vyučování, seriál Pat a Mat je mezi nimi nesmírně populární). Často se dospělým chtějí rovnat, musí se srovnat se spoustou věcí a problémů, zajímá je všechno neobvyklé, udrží dlouhodoběji pozornost, mají větší potíže s intonací.

Práce s tématem ze Vzdělávacího obsahu a stanovení cílů výuky ve smíšené skupině

Každé téma nabízí různé cíle

- Slovní zásobu
Pojmenování, např. tužka
Pojmenování v nějakém spojení, např. červená tužka, moje tužka.
Sociokulturní kontext, dialogy, slovní projev a porozumění, např. Můžu si půjčit tužku? nebo Můžu tužku? či Vezměte si tužku.
- Psaní
- Pravidla gramatická (ČDJ)
- Třídění z hlediska předmětu ČJ – slovní druhy, hlásky atd.

Podrobnější popis najdete v úvodním textu ke Vzdělávacímu obsahu ČDJ.

Každý tento cíl se dá splnit sám o sobě na různé úrovni – děti se mohou naučit dvě, tři slova nebo 20. Můžou pojmenovávat v prvním pádě předměty nebo můžou tvořit věty. Každé dítě se může podle svých schopností a vývoje přiřadit k různým cílům a k různé úrovni – a nemusí to být vždycky u všech dovedností a témat stejné. Jednou se Míša zařadí k začátečníkům (ve slovní zásobě Město) a jindy k pokročilým (při mluvení o svém volném čase). Další příklady najdete dále v Prvním klíči k úspěchu při výuce ČDJ ve smíšené skupině.

První klíč k úspěchu –

Děti si úroveň úkolu určují samy

Nejlepší je, když se **dítě samo přiřazuje do své úrovně a samo plní úkol na základě svých jazykových, komunikačních a povahových schopností** – viz příklad práce s tématem Popis, str. 115.

Způsob práce popsáný v Popisu kombinuje několik postupů a typů aktivit, které se mi osvědčily jednak jako zábavné a jednak jako hladké střídání diagnostiky, motivace, ověřování a upevňování učiva. Zároveň se různé části dají natáhnout nebo vypustit podle toho, jaké máte děti – ať znalostmi, nebo povahou. Některé části s pokročilými dětmi prosvištíte, s pomalejšími začátečníky se zdržíte déle u úvodní aktivity a z diagnostického cíle je cíl výukový...

Důležité je, že každé dítě se aktivity může zúčastnit. Všichni jsou spolu kolem jednoho úkolu, pro někoho je to úkol opakovací, výzva jako hra, pro někoho je to situace, kdy se učí úplně nová slova. Děje se to ale mimo plán učitele, učitel nabízí, moderuje, pozoruje a děti se zapojují podle svých schopností. Pokud učitel ví, že některé dítě znalosti má a nezapojuje se jen díky plachosti, může ho k tomu vyzvat, položit mu např. přímou otázku nebo zadat konkrétní úkol.

Jako učitel nikdy nevíte, co si dítě z dané aktivity a výuky skutečně odnáší.

Můžeme se domnívat, ale jasné závěry, proč se někdo nezapojuje, raději nečinně ukvapeně. Nespěchejme. Není kam.

Škatulky nám také mnohdy spíš uškodí. Raději nabízejme aktivity a cíle, které je možno otevřít do dalších a dalších pater (např. vezmu si obrázky a naučíme se méně nebo víc slov, když je to rychlé, připojíme gramatiku), nebo se naopak zarazíme u pojmenování měsíců a vyhledávání v kalendáři a neženeme se hned na počasí, když jsme zjistili, že dětem měsíce moc nejdu (nebo se např. naučíme pouze jednoduchý dialog a již netematizujeme gramatiku – proč je tam ten který pád a jaká jsou jeho další užití, naučíme se Můžu tužku?. Pro začátek to stačí – všechny děti nepotřebují vědět hned, že to je 4. pád). Někdy se vrátíme k témuž pětkrát dokola – se stále stejnou slovní zásobou – skládáme obrázky a slova, hrajeme chňapačku, chodičku, bafačku, používáme ve větách, třídíme podle rodů nebo nějaké mluvnické kategorie, lepíme na plakát, opisujeme či přepisujeme. Někdy během 10 minut zjistíme, že toto vše by bylo zbytečné a že je to pro děti pouhým opakováním, a zvolíme rovnou v tématu konverzaci nebo čtení, případně gramatiku.

TIP Připravte si vždy na začátek něco složitějšího – čtení textu z knížky, video, tvorbu plakátu, popis složitějšího obrázku, Kimovu hru nebo alespoň chňapačku – z čeho pak můžete sejít do nižších pater k tréninku pouhé slovní zásoby. Je to pro učitele vždycky únosnější varianta, než když děti dělají něco příliš jednoduchého, co je otráví, nemotivuje, a vede to k hluku, bitkám, nesoustředění a nudě.

V momentě, kdy jste si zaškatulkovali děti na začátečníky a pokročilé, jste na nejlepší cestě k tomu, abyste začali stanovovat cíle, které budou úplně mimo.

Měla jsem takhle nově příchozí Mášu. Máša přijela do České republiky v srpnu, v září byla nemocná, začaly jsme až v říjnu. Podle vstupní diagnostiky měla omezenou slovní zásobu, gramatiku ukrajinskou či ruskou, výslovnost nic moc. Vybrala jsem učebnici pro začátečníky a začaly jsme se seznamovat. Byla v osmé třídě. Každý týden mě překvapila tím, že slova, která jsem pro ni vybrala, znala, byla schopná je správně používat a rozuměla mi velmi dobře. Občas jsem narazila na to, že přestože se se mnou perfektně domluví po měsíci, neumí časovat v přítomném čase a ujíždí jí mnoho pádových koncovek. Pokud jsme to však probraly, pochopila to velmi rychle. Tak jsem si ji zařadila jako pokročilou a chtěla jsem s ní dělat složitější texty. Zjistila jsem, že jim moc nerozumí. Na půlroční pobyt v ČR byla velmi pokročilá, ale stále mě přesvědčovala o tom, že není dobré zařadit si dítě do škatulky – vždycky jedna dovednost je lepší než druhá. A velmi často jsou naše očekávání jiná, než jaká se ukáže realita.

Jako u Marianny, která plynne mluví skoro jako rodilá Češka, téměř bez přízvuku. Do péče jsem ji dostala spíš kvůli češtině jako vyučovacímu předmětu (slovní druhy atd.) a hlavně kvůli psaní. Její psaní bylo katastrofální, přestože do české školy chodila od 1. nebo 2. třídy. Nepsala velká písmena na začátku věty – nemluvě o tečkách a čárkách (jak interpunkčních, tak diakritických), ale ani označování hlásek písmeny jí moc nešlo. Pracovaly jsme na tom a za pár hodin se velice zlepšila. Jednou jsem vytáhla deskovou hru Ypsilonie, že si spolu zahrajeme, a mým cílem bylo, že pak napíše deník nebo dopis příhod, co v Ypsilonii zažila. A jaký byl můj šok, že nedokázala nahlas srozumitelně číst! (V této hře si hráči vzájemně čtou kartičky s příhodami.) „Mně to nejde nahlas, paní učitelko. Ale potichu to umím úplně normálně...“ Vyřešila jsem to tak, ať si čte potichu a mně to potom převypráví – což nás dovedlo k dalšímu zajímavému způsobu práce. Ale hlavně mi to potvrdilo, že nikdo není JEN pokročilý. Nebo JEN začátečník.

Když máte děti, které chodí do školy s českými dětmi a některé se pak pohybují v českém prostředí i odpoledne, absolvují výuku různých předmětů v češtině, nemůžete kalkulovat s jejich znalostmi na základě toho, co je učíte Vy v ČDJ. Každý den, týden si osvojují nová slova a nové obraty. Na Vás je, abyste nepřestali být vůči tomu senzitivní a stále je pozorovali a nabízeli takové aktivity, které umožňují různě obtížné cíle.

TIP Všimněte si toho, v čem tápou, a tomu se pak věnujte. Podívejte se na tematické cíle – komunikační i gramatické. A postupně je zařazujte. Ať jste si jisti, že Vaše děti mají základní znalosti, které k výuce češtiny jako druhého jazyka patří. Viz Vzdělávací obsah ČDJ, od str. 52.

Druhý klíč k úspěchu –

Zadávání instrukcí

Velmi důležité je zadat aktivitu tak, aby ji děti pochopily.

Pokud je to aktivita pro smíšenou skupinu, je vždy klíčové, aby proběhla přesně tak, jak ji máme dramaturgicky promyšlenou. Je podstatné, aby např. na konci v prezentaci promluvili všichni členové skupiny, a ne jen jeden prezentátor (nesplnili bychom tak cíl, že všichni si něco zkusí říct), když je motivací aktivity hádání, co si kdo myslí, je nutné, aby pochopili, že nemají mluvit nahlas a vykřikovat (aby je nikdo neslyšel). Pokud je cílem konverzační chodičky procvičit si co nejvíc slov (např. reagovat na otázku „Co ti je?“ podle obrázku „Bolí mě ruka, noha, břicho, mám rýmu, kašel...“), musíme zadat, že si mají obrázky vyměňovat – jinak bude každý odpovídat pořád dokola totéž.

Někdy to může trvat i déle a může se to jevit jako obtížné. Ale vždy se Vám vyplatí dát tomu čas a klidně, pomalu a polopaticky, rukama nohama ukazovat a předvádět, co po dětech chcete. Je škoda, když máte aktivitu hezky připravenou a ona nevyjde kvůli tomu, že ji špatně zadáte. Což se nám všem samozřejmě stalo mnohokrát...

Tip: Když stále používáte podobný typ aktivit, jednak se sami naučíte instrukci dobře zadat (protože se pořád opakuje) a jednak si děti zvyknou a rychleji pochopí, co od nich chcete.

V zadávání instrukcí není na místě kreativita typu obměna. Pouze herecká vynalézavost.

Ukázka v Popisu (akt. Hádanka), str. 118.

Konkrétní aktivity, pokud máme skupinu rozdělenou, najdete i s fotkami a podrobným popisem v metodice Karly Kubíčkové Zkušenosti s heterogenní výukou na straně 14–39. Ke stažení na inkluzivniskola.cz.

Třetí klíč k úspěchu –

Na začátku, v průběhu, na konci

Na začátku – používáme vždy stejný způsob práce bez ohledu na téma. Do první aktivity zařadíme vymezenou slovní zásobu.

Proč? Přestože necháváme pokročilé v této aktivitě kralovat, aby mohli demonstrovat své pokročilé znalosti, dáváme možnost začátečníkům, aby přesně pochopili, co které slovo znamená.

V průběhu – přidáváme nebo odebíráme výuková témata podle potřeby dětí ve skupině.

Na konci – vždy výuku směřujeme k jasnému výstupu. V případě minimální kreativity to je alespoň test. Tipy na produkty k jednotlivým tématům najdete u každého z nich, od str. 72.

Tento výstup je závěrečný k tématu, nutné jsou ale i dílčí výstupy – od mluvení se vždy stočíte k psaní a zapisované vždy zase použijte v dialogu, chodičce, porozumění textu. Nic by nemělo stát izolovaně jen v jedné dovednosti.

Čtvrtý klíč k úspěchu – Jak na začátečníka?

**Pokud je někdo skutečně slabší a je v určité dovednosti
či slovní zásobě začátečník:**

- Dejte mu šanci, když víte, že něco umí.
Když kontrolujete cvičení nebo jakoukoli práci a víte, že ji má dobře, vyvolejte ho pak přede všemi jako prvního.

- Dejte mu šanci se v klidu rozkoukat a naučit se, co po něm budete chtít.
Zařazujte takové aktivity, při nichž můžou pokročilí dávat na odiv své znalosti a on se může naučit to, co mu dáte poté jako samostatnou práci na pracovním listě.

- Dejte mu šanci ukotvit se a upevnit si nové poznatky.
*Nechte ho psát slova k obrázkům, řadit stejná slova ke stejným obrázkům, hraje chňapačku se stejnými obrázky a ty pak používejte v dialogu o dvou třech větách. Postup můžete zvolit i opačný – začít od dialogu a dostat se k psané podobě.
Kompletní ukázka viz práce s dialogem Volný čas, str. 94.*

- Dejte mu šanci si odpočinout.
Nechte ho něco vybarvit, smazat tabuli, zařadte pohybovou aktivitu a klidně si někdy zahrajte pexeso nebo si prohlížejte obrázkovou knížku.

Pátý klíč k úspěchu – ČDJ je specifický obor, vyučovací předmět

Pomáhejte dětem i s ostatními předměty – ale pozor, ať se nestanete zeměpisářem, dějepisářem, matematikářem a přírodopisářem v jedné osobě. Při vší úctě – stejně by Vám to všechno nešlo.

Mít ve třídě dítě s OMJ

Mít ve třídě dítě s OMJ umožňuje další pohled na realitu, na to, co vyučujeme – čím trávíme ve výuce čas. Můžeme to využít jako příležitost k zamýšlení nad cíli výuky a vyučování – co se vlastně učíme a proč.

Můžeme cíle revidovat, zužovat a hledat nezbytný minimální cíl, kterého má dítě dosáhnout. Způsob, jak tyto cíle naplňovat s dítětem s OMJ, je velmi inspirativní i pro děti v běžné třídě.

Nabízejte způsoby práce a cíl v rámci jedné hodiny na různých úrovních – děti ho samy splní na úrovni té či jiné. Každý např. nemusí nutně napsat 12 vět. Někdo může napsat 3 a někdo 24. Není třeba, aby každý porozuměl všem nuancím uměleckého textu, někdo pochopí jen hlavní myšlenku, kterou popíše pár slovy, a někdo rozvine úvahu. Někdo při skládání příběhu či tvorbě novinových titulků dokáže odhalovat skryté významy, někdo jen text seřadí.

Důležité kritérium je, že bychom měli pracovat se slovy a větami, kterým děti rozumí.

CO POMÁHÁ DÍTĚTI S OMJ?

- Když dáváme dítěti adekvátní úkoly, které může úspěšně zvládnout (těch, co nezvládá, má dost a dost).
- Když učíme porozumění pomocí činnosti – výběr obrázků podle poslechu, skládání obrázek-slovo, třídění obrázků nebo slov na skupiny (ovoce-zelenina), chňapačka.
- Když pracujeme s reálnými předměty (např. využíváme věci, které najdeme v tašce, v penálu, ve třídě – nepoužíváme jen obrázek třídy nebo při výuce slovní zásoby týkající se lidského těla děti polepují vlastní tělo, nepopisují jen obrázek).
- Když necháváme děti psát a kreslit na tabuli.
- Když děti podporujeme, aby tvořily plakáty a myšlenkové mapy.
- Když je někdy naopak nutíme psát nebo nahlas číst.
- Když je podněcujeme k mluvení o sobě, například tím, že budou ukazovat fotky nebo obrázky toho, co dělaly včera nebo o víkendů.

Protože...

smyslem výuky ČDJ není jen splnit testy, ale naučit se mluvit o sobě, o svých dnech, víkendech, školních akcích, rodině, filmech, knížkách, o tom, co kdo kdy s kým zažil...

Časté otázky – Časté situace

aneb Co mám dělat, když...?

ZPRACOVALA MARKÉTA SLEZÁKOVÁ

DO TŘÍDY PŘIŠLO NOVÉ DÍTĚ S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM.

Jak mám začít a čím mám začít?

Vezmu si k ruce Vzdělávací obsah češtiny jako druhého jazyka inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/vzdelavaci-obsah-cdj. Pokud to jde, pracuji s ním postupně, pokud ne, rozhodnu se, které téma je pro dítě v této chvíli nejdůležitější, co nejvíc potřebuje. Tím začnu a vrátím se k začátku Vzdělávacího obsahu.

Co nedělat?

Ztrácet hlavu. Rozprostřít se do nekonečna a ztratit se v tom, co VŠECHNO MUSÍ dítě umět HNED.

DO TŘÍDY PŘIŠLO NOVÉ DÍTĚ V DRUHÉM POLOLETÍ 7. TŘÍDY A MUSÍ DOHNAT VŠECHNO UČIVO OD ZAČÁTKU.

Nedat dítě do 2. třídy, nenechat ho samostatně doplňovat učivo z 3. třídy, nechat vše na rodičích a soukromém doučování.

Jak zjistím, jak na tom dítě v češtině je, a tedy kde přesně mám začít?

Provedu diagnostiku dítěte a zjistím, co umí a co ne. Na čem je třeba pracovat, na co je potřeba se zaměřit. Děti, se kterými pracujeme, jsou velmi nesourodé. Některé umí dobře komunikovat, ale velmi špatně píšou nebo nepíšou vůbec, některé zvládají skvěle gramatiku, ale mluví velmi špatně nebo vůbec, jiné mají skvělou slovní zásobu, ovšem mluví v infinitivech a prvním pádě.

Co dítě vlastně potřebuje? Jaký je cíl, ke kterému směřujeme?

Prodebatuji s třídním učitelem, případně s jednotlivými učiteli odborných předmětů. Úzce spolupracuji s učitelem češtiny jako druhého jazyka. Jiné potřeby má dítě prvního, jiné druhého stupně, jiné čtenář, jiné nečtenář, jiné to, které zná latinku, jiné, které ji nezná. Důležité je řídit se tím, „co má dítě říct, napsat, když...“ a „co má dítě dělat, když...“.

Co nedělat?

Nečekat, že dítě během 1 roku zvládne vše, co rodilý mluvčí za 12 let. Nemít na dítě přehnané nároky. Nepřetěžovat ho.

JAK SI MÁM NASTAVIT PLÁN

Co mám dělat, když mi dítě odkýve, že rozumí, co má dělat, ale pak to nedělá?

Použít různé způsoby sdělení informace: např. pomocí obrázků, grafů, diagramů, příkladů, gest, ne pouze verbálně. Ověřit porozumění.

Co nedělat?

Nesdělovat dítěti informace pouze pomocí slov.

Jak to je s výukou gramatiky? Jak mám učit gramatiku?

Gramatiku učím postupně, po jednotlivých krocích. Co to znamená? Učím jen tu gramatiku, která je nutná k tomu, aby dítě obstálo v dané situaci. Např. pokud je tématem Seznámení, dítě se učí aktivně 1. osobu singuláru přítomnosti (jsem, jmenuju se) a pasivně 2. osobu singuláru přítomnosti (jsi/jseš, jmenuješ se). Pokud jsou ale ve skupině pokročilejší děti, mohou zvládnout celé paradigma obou sloves a vést spolu rozhovory.

Co nedělat?

Snažit se o to, aby znalost gramatiky byla od začátku vyčerpávající. Neřídit se tím, zda je jev užitečný, frekventovaný nebo podstatný v souvislosti s tématem.

Mám učit výslovnost a pravopis?

V pravopisu a psaní obecně jde zpočátku o to, aby děti uměly správně napsat a hláskovat své jméno. Dále jsou výslovnost a trénink psaní (i psaní písmen pro nelatinkáře) propojeny se slovní zásobou k tématu. Např. pokud je 3. tématem Vzdělávacího obsahu škola, ve výuce psaní se má trénovat M, P – doplňuje ho dítě do slov, která se učí v souvislosti se školou – matematika, místnost, prvouka, počítač. Pravopis u, ú, ů se učí na slovech úkol, trojúhelník, pomůcky, přezůvky.

Co nedělat?

Přečeňovat úlohu pravopisu, nezaměřovat se na to, co dítě musí umět a co může umět. Opravovat dítěti text červenou tužkou. Učit pravopis na slovech, která jsou okrajová, nepoužívaná, knižní.

Co když dělá dítě v jazyce chyby?

Musím si uvědomit, že dítě chyby dělat bude. Vždy musím zvážit, jestli jde o chybu podstatnou, která může zkomplikovat porozumění, např. pokud při vyprávění v minulém čase mluví o sobě a použije tvar bez pomocného slovesa – šel místo šel jsem; a o chybu, která na porozumění vliv nemá, např. šel jsem domů s Jana. Ocením snahu dítěte komunikovat, pomůžu mu tím, že větu reformuluji gramaticky správně.

Co nedělat?

Neopravovat každou chybu, nechat dítě domluvit, chce Vám říct něco závažného, zábavného, pro něj důležitého.

Kolik slov se mají děti učit?

Řídím se doporučeným rozsahem ze Vzdělávacího obsahu, konkrétní slovní zásobu ale přizpůsobuji věku a schopnostem dětí. Uvědomím si, že děti během týdne nemají pouze můj předmět, ale i další předměty, kde se dozívají také nová slova.

Co nedělat?

Nepřehlcovat děti novou slovní zásobou.

Mám učit děti spíš mluvit nebo i psát?

Dost často se stává, že děti přichází s určitou znalostí mluvené češtiny, ale v psaní jsou výrazně slabé, proto je na psaní dobré se zaměřit. Vše ale závisí na konkrétní situaci a na dítěti a tom, co právě nejmíc potřebuje, vycházím z diagnostiky a z konzultací s třídním učitelem, rodiči atd. Musím si uvědomit, ve kterých aktivitách skutečně trénuji např. psaní, nikoli jinou dovednost, např. testuji gramatiku. Očekávám, že dítě bude psát s chybami.

Co nedělat?

Neočekávat, že psaný projev dítěte bude dokonalý a bezchybný.

Co když dítě odmítá mluvit?

Nechám dítě v jeho tichém období, zkusím porozumění úkolům jinými způsoby – přiřazováním nápisů ke kartičkám, řazením kartiček do systému, psaním atp.

Co nedělat?

Nutit dítě před celou třídou do mluvení.

Jak mám dítě hodnotit?

Definuji si kritéria hodnocení, která jsou určena speciálně pro konkrétní dítě, využiji cíle z češtiny jako druhého jazyka, např. to, že dítě mluví gramaticky správně, neznamená, že zná celé paradigma, např. umí říct – „chci *limonádu*“, ale už ne „měl jsem několik *limonád*“.

Co nedělat?

Hodnotit dítě jako rodilého mluvčího.

Co mám dělat, když mi přijde do třídy dítě v druhém pololetí 6. třídy a my zrovna probíráme větné členy?

Provedu diagnostiku dítěte a zjistím, co umí a co ne. Na čem je třeba pracovat, na co je potřeba se zaměřit. Děti, se kterými pracujeme, jsou velmi nesourodé. Některé umí dobře komunikovat, ale velmi špatně píšou nebo nepíšou vůbec, některé zvládají skvěle gramatiku, ale mluví velmi špatně nebo vůbec, jiné mají skvělou slovní zásobu, ovšem mluví v infinitivech a prvním pádě.

Vežmu si k ruce Vzdělávací obsah češtiny jako druhého jazyka inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/vzdelavaci-obsah-cdj. Rozhodnu, které téma je pro dítě v této chvíli nejdůležitější, co nejmíc potřebuje. Tím začnu a vracím se k začátku Vzdělávacího

obsahu. Zároveň se snažím o to, aby dítě mohlo pracovat s ostatními ve třídě, v rámci stejného tématu, ale např. jiným způsobem.

Co nedělat?

Dát dítě do 2. třídy, aby si vše postupně doplnilo. Nechat dítě být do konce školního roku.

Co dítě vlastně potřebuje? Jaký je cíl, ke kterému směřujeme?

Prodebatuji s třídním učitelem, případně s jednotlivými učiteli odborných předmětů. Úzce spolupracuji s učitelem češtiny jako druhého jazyka. Jiné potřeby má dítě prvního, jiné druhého stupně, jiné čtenář, jiné nečtenář, jiné to, které zná latinu, jiné, které ji nezná... Důležité je řídit se tím, „co má dítě říct, napsat, když...“ a „co má dítě dělat, když...“. Snažím se o to, aby dítě mohlo pracovat v hodinách s ostatními, vytvořím mu speciální pracovní list, zapojím asistenty.

Nechat dítě pracovat nahodile, bez stanoveného plánu a konkrétních cílů, kterých má dosáhnout.

Jak mám individuálně pracovat s dítětem s odlišným mateřským jazykem, když mám ve třídě další děti se speciálními vzdělávacími potřebami a když je ve třídě 28 dětí?

Pokusím se vše vymyslet a zorganizovat tak, aby mohly v rámci jednoho tématu pracovat všechny skupiny dětí, v různém rozsahu.

Jak se dá pracovat se skupinou, ve které je jeden druhák, další páťák a nově dvě sedmačky, které neumí vůbec nic?

Začnu pracovat se smíšenou skupinou, vyberu si téma ze Vzdělávacího obsahu a zjistím, kdo co potřebuje nejvíc, pak využiji materiál, který může sloužit některým dohromady, pro ostatní vytvořím jiné materiály, stále ale na stejné téma.

Vzdělávací obsah ČDJ

V této příručce najdete 14 tematických okruhů užitečných pro děti a v nich najdete slovní zásobu, fráze, minimální gramatiku, které jsou nutné ke zvládnutí tématu.

Na inkluzivniskola.cz najdete okruhů víc – jsou tam i základy k několika vyučovacím předmětům. Najdete tam podrobný výčet cílů, výstupů ke každému tématu. Doporučenou gramatiku, výslovnost, psaní.

Všechna témata obsahují zkrácený soupis dovedností rozčleněných na minimum, které je třeba zvládnout, a úroveň A2. Tento soupis má formu check listu, v němž si můžete poznačit, jestli už danou dovednost mají děti za sebou. Často se stává, že když se dostaneme k určitému tématu, podíváme se na jeho cíle, rovnou víme, že děti už polovinu z nich ovládají – zařadíme pak aktivitu, na které si to ověříme... Např. v tématu *Dům, byt, pokoj by děti měly zvládnout orientaci v prostoru budovy – patra, doprava, doleva, ... Možná už to ale znají v souvislosti se školou, stačí pak jen osvěžit, zopakovat... a rozšířit na úroveň A2.*

Časté otázky k Vzdelávacímu obsahu ČDJ

Jak vznikl Vzdelávací obsah ČDJ?

Vytvořili jsme ho v pracovní skupině učitelů a lektorů z praxe a odborníků na češtinu jako druhý jazyk.

Kdo podle něj učí?

Podle Vzdelávacího obsahu ČDJ se učí ve vyrovnávací třídě v Kostelci nad Orlicí a v kurzech na několika základních školách, např. pražských ZŠ Angel a ZŠ Curie.

K čemu ho používáte?

Pomůže nám to určit:

- co je to podstatné
- jak si stanovit minimum, které dítě může zvládnout
- co konkrétně děti učit
- co je pro dítě užitečné
- co dát do IVP nebo PLPP
- jak sledovat pokrok dítěte
- z čeho dítě hodnotit

Jak s ním mám pracovat?

My si podle něj děláme plán na měsíc, dva, tři.

Postup:

Podíváme se na analýzu situace u jednotlivých témat.

Podíváme se na výstupy, které by měly děti splnit.

Tučně – minimum (A1)

Normální – běžný uživatel (A2)

Kurzíva – něco navíc...

Vytvoříme si plán postupu – viz následující 3 varianty.

VARIANTA Č. 1

Projedeme všechna témata postupně, lineárně. Dovedeme děti na úroveň A2, napíšeme test. Začneme další téma v pořadí.

Seznámení, Třída, Škola, Čas, Volný čas, ...

Obohacujeme o další knihy, písne a témata z vyučovacích předmětů (pozor, ale lepší až po pár měsících, pokud máme nově příchozí či začátečníky), podle potřeb dětí se soustředíme na různé dovednosti – s někým víc psaní, s někým víc mluvení.

Úroveň cílů na různých úrovních se u jednotlivých dětí může lišit – někdo dobře rozumí a špatně píše, někdo špatně píše a skvěle mluví... Některé děti dovedeme v některých tématech a dovednostech třeba jen na A1, některé na A2.

VARIANTA Č. 2

Projedeme všechna témata postupně, lineárně. Dovedeme děti na úroveň A1, napíšeme test. Začneme další téma v pořadí. Pak se vrátíme k tématům znovu od začátku (zjistíme, že všechno zapoměli nebo že to mezitím pochytili na vyšší úrovni) a postupně pracujeme na zvládnutí úrovně A2.

VARIANTA Č. 3

Vytvoříme si tematický okruh Já a můj svět a tematický okruh Já a svět.

Já a můj svět je to, co dítě bezprostředně obklopuje – z jednotlivých témat vyberete, co je dítěti nejbližší...

Já a svět je to, kam se dítě dostává, s čím se může setkat, ale není to v jeho bezprostřední blízkosti.

Např. z tématu Město tak vyberte v prvním plánu pouze to, co dítě potkává cestou do školy a jaké dopravní prostředky používá. Pokud jde lesem kolem kostela, neučíme ho jedu tramvají a přestupuju na Můstku. Pokud jezdí vlakem, je věta Jedu vlakem a název zastávky jedna z prvních věcí, které se naučí říkat... Čili stává se součástí plánu Já a můj svět. Pokud jezdí tramvají, naučí se větu Jedu/ Jede vlakem až v rámci plánu Já a svět.

Jinými slovy: Uděláme s nimi cestu do školy, kolem čeho jdou. K další slovní zásobě se vrátíme později, v druhém kole...

MOTTO

Kombinujte... Hlavně se pohybujte v rámci Vzdělávacího obsahu ČDJ. Pomůžte Vám to, uvidíte...

Inspirujte se

Připojujeme ukázky **plánu na jedno čtvrtletí, několik slovních hodnocení**. A to slovní hodnocení z různých škol a od různých učitelek... Můžete se inspirovat tím, co stanovit jako cíl – v hodnoceních je vidět nejen, co hodnotíme, ale také to, co jsme vlastně učily... Další ukázkou je podrobnější popis stavu výuky a cílů pro jednotlivé děti, jsou to osobní poznámky, žádný oficiální dokument... pro představu...

A / PLÁN NA JEDNO ČTVRTLETÍ

JÁ A MÍSTO, KDE JSEM/ŽIJU

Téma – viz osnovy	Slovesa (pro A)	ČJ jako předmět (A hlavně pojmy, B slovní druhy, větné členy – od 8. tř.)
Seznámení (jméno, věk, třída, adresa)	Jsem, jsi, jste	Písmena, hlásky (výslovnost), základní pojmy – slovo, věta, ...
Třída (pomůcky, instrukce, rozvrh)	Mám, jdu, nejdu Byl jsem, šel jsem, měl jsem	JAKÝ CO (JE KDE) Instrukce – stavba slova (přeškrtni, zaškrtni, napiš, přepiš, opiš, vypiš) Pomůcky – rody
Čas, hodiny		
Škola – orientace ve škole a v provozu + slovesa činnosti ve škole	slovesa činnosti ve škole	(JAKÝ) CO JE KDE – slovní druhy
Město – kde bydlím, kudy jdu do školy	Jet, chodit, jezdit Jel jsem	(JAKÝ) CO JE KDE – slovní druhy, přidáme PŘEDLOŽKY
Dopravní prostředky – čím jedu do školy	Jet, jezdit Jel jsem	JET ČÍM KAM
Dům a pokoj – co mám doma v pokoji		(JAKÝ) CO JE KDE – slovní druhy + stavba věty
Rodina – moje rodina		
Slovesa – volný čas		

ČJ jako předmět

JAKÝ KDO DĚLÁ CO KDE KDY JAK PROČ – slovní druhy (+ stavba věty), postupně třídíme slova podle slovních druhů

Materiály

Začátečníci mladší (A) – Domino, Hezky česky, Prázdninová škola, Čeština do školy, Slovníčky k osnovám

Začátečníci starší (A) – učebnice Levou zadní, Čeština do školy

Pokročilí (B) – Slovníčky k osnovám + vlastní materiály + Ypsilonie jako zdroj slovní zásoby a textů

inkluzivniskola.cz/lide-cas – použít jak text, tak ČJ jako školní předmět, který k textu patří, jsou to vždy poslední stránky v souboru

Každé dítě si tvoří **1. slovníček, 2. přehled gramatiky**: a) na ČDJ: píše si vzorové věty a správné tvary slov, b) na ČJ jako předmět: třídí slova – zapisuje si slovní druhy, předpony, přípony, trénuje pravopis

Texty

Cíl: rozšíření slovní zásoby + vždy vybrat nějakou gramatiku

Odpovídají okruhu MÍSTO, KDE ŽIJU

→ utvořené na ČDJ (z učebnic, vlastní tvorba) + inkluzivniskola.cz/lide-cas – použít jak text, tak ČJ jako školní předmět, který k textu patří, jsou to vždy poslední stránky v souboru

→ **prvouka**

→ literární texty, kde se popisují děti a místa a činnosti – Děti z Bullerbynu, Pipi Dlouhá Punčocha, Harry Potter, cokoli

→ literární texty, které souvisí s Prahou – legendy, pověsti (Dějiny udatného českého národa – komiks + video, adaptovaná próza – legendy a pověsti, Obrázky z českých dějin)

Postup práce s textem a mluvnicí (A, B)

čtení textu

- 1 práce s jazykem – vyvozování jevu, demonstrace jevu, ...,
- 2 produkce vlastního textu (s využitím bodu 1),
- 3 práce s jazykovým jevem v textu z vlastní produkce (může být opět vyvozování, demonstrace, ...),
- 4 uvědomění propojení mezi body 1, 2, 3 – jazyk jako nástroj,
- 5 je to v podstatě linka: vlastní zkušenost – přidá se vstup učitele – pak vlastní práce obohacená o další vědomost/zkušenost – reflexe a uvědomění.

Pojmy z ČJ zařazujeme postupně v tomto pořadí

- slovo,
- věta,
- písmeno (na začátku, na konci, uprostřed, první, druhé, ..., poslední, velké, malé),
- souhláska (tvrdá, měkká),
- samohláska,
- slovní druhy,
- podstatné jméno, přídavné jméno, zájmeno, číslovka, sloveso, příslovce, předložky, spojky, částice, citoslovce,
- rod, číslo, pád, vzor,
- osoba, číslo, čas, (způsob),
- větné členy, (základní skladební dvojice), podmět, přísudek, předmět, přívlástek, příslovečné určení,
- předpona, přípona, kořen,
- (příbuzná slova).

B/ ZÁPIS STAVU A PLÁNU VÝUKY Z PEDAGOGICKÉHO DENÍKU

(Není to oficiální dokument.) Můžete se inspirovat tím, co sledujeme a jak některé situace řešíme.

Pololetí

Anh (6. třída) bude mít patrony a je přesazena do středu třídy (3. lavice uprostřed) a na některé hodiny bude sedět na kraji řady u dveří za spolužačkou s vadou zraku – ta má asistentku, může se jí taky věnovat.

Třídní obejde všechny vyučující a řekne jim, že je potřeba rozhodnout předem, jak Anh učit a hodnotit – čili mít rozmyšlené, co má fakt umět – může být 1. nějaký základ všech témat (slovní zásoba, pojmy, přiřazování na časovou osu, ...), 2. vybraná jen některá témata.

Třídní dojde za vedením a zjistí, jestli je potřeba na to nějaký papír z poradny nebo to jde jen v rámci školy dohodou.

Anh by měla vědět, co přesně je důležité, aby uměla. Na co má opravdu zapnout.

Schůzka s tlumočnicí, Anh a rodiči. Třídní zkusí najít kontakt na známého, přes kterého rodiče chtěli, aby komunikovala. Mohl by i tlumočit. Tam se jim všem řekne, jak se bude s Anh pracovat – že bude mít upravené, za co bude hodnocena, a na to se bude muset soustředit.

Částečně se může využít prolínání obsahu ČDJ a ČJ. Pomocť s přípravou můžeme Anh nárazově i v jiných předmětech.

Třídní nabídne učitelům dalších předmětů možnost konzultovat nebo spolupracovat s učitelkami ČDJ – **JAK MŮŽOU SAMI POMOCT V HODINĚ – hodně vizualizací a obrázků – přiřazování pojmů a hodně písemně.** Anh se bojí mluvit, **tak není úplně dobré se jí snažit pomoct tím, že se jí bude něco vysvětlovat... spíš jí dát něco vyplnit, splnit nějaký jasný a jednoznačný úkol a dát jí na to čas.**

Spolupráce s češtinářkou

Má u sebe hodně jejích prací, které tvořila na ČDJ – testy a texty, viděla sešit (nebo slavnější portfolio) a domluvily jsme se na trojce.

Test z ČDJ – ty 2 části, co jsem jim dávala + ten sloh má hodně slušný...

Byla na narozeninách kamarádky o víkend – dort, badminton... takže hezká socializace a určitě rozvoj češtiny...

Velmi často teď začíná mluvit, je si jistější a určuje sama od sebe pády – prý se to hodně učí při té domácí výuce – já řeknu v parku a ona „6. pád“ – i když se o pádech nebavíme.

Ráda čte z knížek... Ptala se na slovník ilustrovaný vietnamský (dolanski.cz), kde se dá koupit a kolik stojí. O přestávkách si ho prohlíží.

CÍL:

Já bych u ní ráda rozvíjela slovní zásobu a mluvení – dávat jí jasné fráze, co a jak říkat... Gramatiku ČDJ má zdá se třikrát týdně doma. Trochu jí pomoci i s ostatními předměty – aby se měla čeho chytout.

Máša (8. třída)

Psal test normální pololetní pro 8. třídu – a měla skoro všechno DOBŘE!!! Zapomněla jsem si ho vyfotit. Bylo to fascinující.

Test z ČDJ úplně výborný taky.

Učí se doma s rodiči na YouTube.

CÍL:

Rozvoj slovní zásoby, paradigmata všech vzorů atd. – komplexní přehled, literatura – dala bych jí něco číst (domluví s češtinářkou), sloh... a taky jí trochu uvolnit (trocha lehkosti a smíchu...)

Karina (5. třída)

Úplně nesystematická pořad – slovní druhy na úrovni nově přichozího a mluvnické kategorie úplně zpřeházené... i když je v české škole od 3. třídy

Písmo pořad špatné – malá písmena na začátku věty, diakritika... některé konstrukce nic moc, ALE slovní zásoba a uvolněnost perfektní...

Plakátek, co jsem jí vyrobila na slovní druhy, má prý doma nad postelí, miluje domácí úkoly...

CÍL:

Naučit se zapnout v pravou chvíli – zkontrolovat po sobě text + dát jí víc systém (domluvit s učitelkou).

C/ SLOVNÍ HODNOCENÍ ČDJ – UKÁZKY

Na těchto slovních hodnoceních můžete vidět, jaké si stanovujeme cíle, jak je sledujeme a jaké informace poskytujeme dětem, učitelům i rodičům. A jaké navrhujeme známky. Na základě těchto hodnocení si stanovujeme plány i cíle na další čtvrtletí.

Slovní hodnocení z ČDJ je oficiální dokument a je součástí složky dítěte.

C1/ Anička, 6. třída, Čeština jako druhý jazyk

U Aničky můžete sledovat i pokrok ve dvou hodnoceních – 1. čtvrtletí a 2. pololetí.

Anička se ve své kmenové třídě většinou usmívala, říkala *Ne, Nerozumím, Nemá* (i po roce a půl ve škole s intenzivní výukou ČDJ a velmi vstřícným přístupem všech pedagogů). Většina učitelů měla dojem, že Anička vůbec nemluví a nerozumí česky. Všimněte si, jak jsme hodnotily mluvení a porozumění v rámci ČDJ a že rozhodně rozuměla a vyjadřovat se uměla.

1. čtvrtletí, šk. rok 2017/2018

Navrhovaná známka: 2-

Tematický okruh ČDJ v 1. čtvrtletí – Já a místo, kde jsem, žiju (osobní údaje, orientace ve škole a ve třídě, ve školním provozu – omluvy, žádosti, instrukce, slovesa činností ve škole a ve vlastním volném čase – úvod, cesta do školy, koncept času, časová osa a slovesa)

Mluvení, porozumění – Anička dokáže vyjádřit žádost, přání, omluvit se, dokáže sdělit, co dělala či co bude dělat, dokáže mluvit o školním provozu – rozumí rozvrhu hodin, jednotlivým předmětům a dokáže adekvátně odpovídat na otázky, které se toho týkají. Nepoužívá ale gramaticky správné struktury – pouze pokud se výuka soustředí přímo na trénink konkrétních vět a tvarů slov. V běžné komunikaci rozumí, pokud učitel uzpůsobí tempo řeči, dělá dostatečně dlouhé pauzy a případně danou otázku, instrukci zopakuje různými způsoby. Ve známém kontextu rozumí a reaguje velmi dobře.

Další čtvrtletí: získat jistotu v mluvení, rozšířit slovní zásobu a větné struktury v běžné komunikaci, upevňovat porozumění ve známém kontextu a postupně rozšiřovat varianty

Gramatika ČDJ – slovesa: velmi dobře časuje slovesa v přítomném čase, když se soustředí, dokáže je správně používat, rozumí konceptu časové osy a adekvátně používá tvary minulého, budoucího a přítomného času, jména: rozumí konceptu skloňování. Používá tvary 6. a 4. pádu v kontextu, pokud se soustředí pouze na daný jev.

Další čtvrtletí: naučenou gramatiku používat i mimo přímý nácvik, postupovat v souladu s posloupností v ČDJ.

Čtení, výslovnost – zvládá velmi dobře, pokud se soustředí.

Další čtvrtletí: výslovnost delších slov.

Psaní – označování hlásek písmeny zvládá dobře.

Další čtvrtletí: trénink souvislého psaní – krátké útvary, např. popis nebo vyprávění o sobě.

ČJ – pojmy a třídění:

souhláska – tvrdá, měkká, obojetná, háčky, čárky, samohláska: dlouhá, krátká – ovládá výborně (pojmy i třídění).

podstatné jméno, sloveso, předložka – poznává slovesa a chápe pojem, pozná podstatná jména, ale nepřirazuje k pojmu „podstatná jména“.

Další čtvrtletí: trénink třídění slovních druhů (výběr), případně i základní skladební dvojice; mluvnické kategorie.

1. pololetí, šk. rok 2017/2018

Navrhovaná známka: 2

Tematický okruh ČDJ v 1. pololetí – Já a místo, kde jsem, žiju (osobní údaje, orientace ve škole a ve třídě, ve školním provozu – omluvy, žádosti, instrukce, slovesa činností ve škole a ve vlastním volném čase – úvod, cesta do školy, koncept času, časová osa a slovesa), Popis věcí, pokoje a osob, Volný čas – slovesa činností, Rok – Vánoce, kalendář + slovní zásoba z přírodopisu z aktuálních témat (popis buňky, potravní řetězec a pyramida)

Mluvení – Anička dokáže vyjádřit žádost, přání, omluvit se, dokáže sdělit, co dělala či co bude dělat – rozumí rozvrhu hodin, jednotlivým předmětům a dokáže adekvátně odpovídat na otázky, které se toho týkají. Její věty jsou často jedno- či dvouslovné. Nepoužívá mnohdy adekvátní slova, spíše slova s podobným významem, takže to nebrání porozumění (např. „blízko hotovo“ místo „skoro hotovo“, „nemá“ místo „není“ nebo „pokoj“ ve významu „místnost“, „Učitelka“ místo „Paní učitelko“ – mnoho týdnů to neodstraňuje). Přirazuje adekvátní věty a fráze k obrázkům situací. Nezačíná aktivně konverzaci, navazuje kontakt, ale verbálně moc nekomunikuje – používá mimiku, gesta, ráda dělá společnou činnost, ale nepovídá si. Preferuje jednoslovná pojmenovávání věcí, aktivit, obrázků před souvislou větou. Slovní zásobu podstatných jmen a sloves má poměrně bohatou.

Porozumění – V běžné komunikaci rozumí, pokud učitel uzpůsobí tempo řeči, dělá dostatečně dlouhé pauzy a otázku, instrukci zopakuje různými způsoby. Ve známém jednoduchém kontextu rozumí a reaguje velmi dobře. Se složitější domluvou má problém, např. porozumění podmínce. Vystává otázka, jestli nemá problém se soustředěním nebo sluchovým vnímáním češtiny. Instrukcím rozumí – lépe psaným (tém 100 %) než slyšeným.

Gramatika ČDJ – slovesa: velmi dobře časuje slovesa v přítomném čase, rozumí konceptu časové osy a adekvátně používá tvary minulého, budoucího a přítomného času, jména: rozumí konceptu skloňování. Používá správně tvary 6. a 4., 7. pádu

jedn. č., 1. p. mn. č. v kontextu, pokud se soustředí pouze na daný jev. Spojuje slova v adekvátním rodu: přídavné jméno – podstatné jméno – přivlastňovací zájmeno. Většinu pádových koncovek používá intuitivně správně.

Čtení, výslovnost – zvládá velmi dobře, pokud se soustředí. Ráda čte nahlas souvislé texty – např. krátké pohádky, básničky (Šmalcova abeceda).

Psaní – označování hlásek písmeny zvládá dobře, někdy písmena ve slově přehazuje – zřejmě z nepozornosti. Souvislé psaní – popis obrázku, místnosti, člověka, věcí, zvládá pomocí krátkých vět a formulací. Je si nejistá, potřebuje pomoc učitelky.

ČJ – pojmy a třídění, určování ve známé slovní zásobě:

- souhláska – tvrdá, měkká, obojetná, háčky, čárky, samohláska: dlouhá, krátká – ovládá výborně (pojmy i třídění)
- slovní druhy – chápe pojem a dokáže je vyjmenovat – poznává slovesa, podstatná jména, přídavná jména, zájmena osobní, předložky
- určuje rod podstatných jmen, číslo, známé pády, slovesná osoba, číslo, čas (pouze přiřazuje, nepojmenovává)

Doporučuji pokračovat v ČDJ ve stejné časové dotaci (což je 8 hodin týdně v běžném rozvrhu).

Honzík, 2. třída, Čeština jako druhý jazyk – 1. čtvrtletí

U Honzíka můžete sledovat, jak paní učitelka ČDJ zdůrazňovala propojení s prvoukou a jak skryté můžou být důvody chování dětí, se kterými si verbálně příliš nerozumíme.

Honzík ve své kmenové třídě působil jako tichý kluk, který je neaktivní a nepojuje se a nelze se s ním domluvit.

Navrhovaná známka: 1

Tematické okruhy ČDJ

Představování – jméno, věk, třída

Moje rodina

Škola – názvy místností, patra, činnosti ve škole

Město – co je ve městě, dopravní prostředky, značky (= PRVOUKA)

Ovoce a zelenina (= PRVOUKA); chutná mi x nechutná mi

Roční období – aktivity spojené s ročními obdobími (slovesa); měsíce; počasí

Zvířata – názvy zvířat, co dělají, části těla zvířat; savci, ptáci, ryby (= PRVOUKA)

Žádosti a instrukce ve třídě (podtrhni, zakroužkuj, škrtni, napiš, nakresli, pojď k tabuli; dítě: Můžu si půjčit lepidlo?)

Gramatické okruhy ČDJ a jazykové pojmy ČJ

- Porozumění zájmenům – já, ty, on, ona, my, vy, oni; přivlastňovací zájmena – můj x moje

- Časování sloves v přítomném čase
- Jazyková terminologie: písmeno, slovo, věta; věta oznamovací, tázací, rozkazovací, přací, vykřičník, otazník, tečka, čárka, háček
- Číslovky – základní a řadové (první slovo ve větě, druhé písmeno, první patro atd.)
- Skloňování – fixace některých tvarů: např. jednu autem, letím letadlem

Slovní hodnocení – Předmět ho baví, těší se na něj, má vlastní nápady, co by chtěl dělat. Je zvědavý, ptá se, co to je, zajímá se, sám si hledá informace a slova, rád a hezky píše. Když ho činnost baví, ponoří se do ní na 100 procent, nadšeně pracuje a úkol udělá výborně.

Občas se zasmuší, odvrátí, začne plakat a nedovede přestat. Nechce říct, proč pláče, ani česky, ani vietnamsky spolužačkám. Stalo se tak třikrát a nakonec vždy vyšlo najevo, že příčinou byl konflikt Khánh (zlá věta ve vietnamštině, která mu ublížila nebo kterou si vzal moc k srdci). Pláč zároveň vnímám jako výraz bezmoci plnohodnotně komunikovat, ventil tlaku, který každý den zažívá.

Mluvení – Umí oslovit paní učitelku a za pomoci gest se jí na něco zeptat – dobře využívá kompenzační strategie, gesta, mimiku. Spontánně používá i námi vyrobené plakáty a výukové pomůcky ve třídě. Např. při kreslení lva: Paní učitelko, má lev o...? (a ukazuje na obrázek na zdi: ocas)

Gramatika ČDJ a jazykové pojmy ČJ – Získal jistotu v pojmech: písmeno, slovo, věta. Zlepšil se v porozumění a používání základních a řadových číslovek. Osobní zájmena – rozlišuje osoby jednotného i množného čísla. Slovesa – první osoba přít. času a infinitiv. Skloňování – zaměňuje pády.

Porozumění – Když učitel mluví pomalu a názorně ukazuje, jaký úkol žáci mají udělat, rozumí dobře a porozumění dává najevo veselým přítakáváním nebo šťastným zvoláním: „Aha!“ Pokud nerozumí, většinou požádá vietnamsky spolužačky o vysvětlení.

Čtení, výslovnost – Čte pomalu, adekvátně 2. ročníku, slabikuje, spojuje hlásky do slov. Čte rád, ví, že slova označují reálné věci, pátrá po významech slov. Čtení vlastního psacího písma mu dělá problémy, zdržuje ho to a vymýšlí si.

Psaní – Píše rád a hezky. Rád cokoli opisuje, doplňuje. Chyby gumuje a opravuje, chce mít text bez chyby. V psaní se projevuje jeho houževnatost.

Doporučuji pokračovat v ČDJ ve stejné časové dotaci (což je 8 hodin týdně v rámci běžného rozvrhu).

V dalším čtvrtletí jsme Honzíkovi snížili počet hodin na 5 hodin týdně v rámci běžného rozvrhu.

Na těchto slovních hodnoceních můžete vidět, čeho si všímáme na začátku výuky (po 6–18 dnech, tj. 18–54 hodinách výuky ČDJ). Tato hodnocení jsou součástí složky dítěte a slouží třídnímu učiteli jako informace o dítěti od někoho, kdo má čas, prostor a schopnosti s dítětem přiměřeně komunikovat a dávat mu adekvátní úkoly.

Slovní hodnocení za 1. čtvrtletí

Daria (5. třída)

Hodnocení za 18 dní výuky (denně 3 hodiny ČJ)

Daria pochází z Ukrajiny. Doteď není schopna sdělit, jak dlouho je v České republice. Myšlenky vyjadřuje se značnými obtížemi. Nerozlišuje první pád a jiné pády. Není schopna přepsat slova bez chyb, největší potíží se jeví délka vokálů. Neslyší měkké a tvrdé rozdíly ve skupinách typu di x dy, ty x ti apod. Naučila se rozpoznávat gramatické rody. Když si má vybrat z více řešení, vždy vybere správné. Nové učivo ovládá se značnými obtížemi. Nestačí ostatním spolužákům, velký problém vidím v pomalé práci. Celkově Daria působí dost apaticky, zaraženě, neuvolněně, nevýrazně. Doporučuji k vyšetření speciální pedagožky, mám podezření na poruchu učení. Je tichá a uzavřená, nenavazuje vztahy ve skupině, i když se jedná o bezpečné prostředí a malou skupinu. Je soustředěná, důkladná, vytrvalá.

Minh (4. třída)

Hodnocení za 6 dní výuky (denně 3 hodiny ČJ)

Minh pochází z Vietnamu. Ovládá nové učivo. Je aktivní, uvažuje samostatně. Rozumí téměř všemu, co učitel říká. Dokáže se zeptat, když nerozumí. Největším problémem jsou zafixované chyby (například používání infinitivu u všech slovesných osob), které nesnadno překonává. Pracuje pečlivě na zadaných úkolech, rád sedí samostatně, má rád svůj klid. Je pohotový, bystrý a motivovaný.

Dora (6. třída)

Hodnocení za 6 dní výuky (denně 3 hodiny ČJ)

Nastoupila do skupiny A později než ostatní, až 12. října. Nové učivo ovládá se značnými mezerami. Při úkolech a pokynech učitele se projevuje nesamostatnost myšlení. Myšlenky vyjadřuje se značnými obtížemi, ale snaží se, sama se opravuje, i když ne vždy správně. Pomoc a pobízení k učení jsou zatím neúčinné. Je potřeba ji stále kontrolovat a motivovat. Neplní domácí úkoly, celkově domácí příprava je nedostačující. Není schopna rozlišit tvrdé a měkké souhláskové skupiny typu dy x di, ty x ti apod. Má sklon k podvádění. Je otevřená, starostlivá.

Hanna (5. třída)

Hodnocení za 13 dní výuky (denně 3 hodiny ČJ)

Nové učivo ovládá. Je pohotová, dobře chápe souvislosti. Myšlenky vyjadřuje celkem výstižně. Občas v řeči použije srbský výraz místo českého (hlavně u spojek typu a, protože, ale). Dovede používat vědomosti a dovednosti při řešení úkolů, dopouští se jen menších chyb (např. „sem“ místo jsem apod.). Celkově je aktivní, učí se svědomitě a se zájmem. Dokáže si dobře organizovat svou práci. Je komunikativní, jeví dobrou vůli, je nezištná.

Mustafa (5. třída)

Hodnocení za 10 dní výuky (denně 3 hodiny ČJ)

Nové učivo ovládá. Je bystrý a rychlý, někdy rychleji myslí a je zbrklý. Myšlenky vyjadřuje celkem výstižně. Dovede používat vědomosti a dovednosti při řešení úkolů, dopouští se jen menších chyb (problém mu dělá interpunkce). Učí se svědomitě. Rád má slovo, často jej musím „krotit“. Má velké pracovní výkyvy. Občas je unavený, vyčerpaný, bez zájmu, usíná. Většinou má ale dobrou náladu a je živý a do skupiny vnáší veselou mysl. Je kamarádský a prudký, přízpůsobivý situaci.

Dáša (8. třída)

Hodnocení za 18 dní výuky (denně 3 hodiny ČJ)

Nové učivo ovládá bezpečně. Je pohotová, bystrá a dobře chápe souvislosti. Dokáže se vyjádřit celkem výstižně. Užívá vědomostí a spolehlivě a uvědoměle dovedností, pracuje samostatně, celkem přesně a s jistotou. Doma hodně studuje, učí se a pokroky jsou zřejmé téměř ze dne na den. Učí se s evidentním zájmem o věc. Je zvědavá a lačná po informacích z české gramatiky, i když ví, že jde o složitější jevy (např. určování slovních druhů). Dáša je pečlivá a připravená a dokáže přemýšlet tvořivě. Je vnímavá a schopná vcítit se.

Na těchto slovních hodnoceních můžete vidět, co učíme podle Vzdělávacího obsahu ČDJ a na co se soustředíme při hodnocení dětí ve smíšené skupině, v níž všechny pracují na stejných tématech a ve 3. čtvrtletí už plní v rámci ČDJ i obsahové cíle z jiných předmětů.

Můžete si všimnout i pokroku jednotlivých dětí – jedná se o dvě děti, které jsou v předchozí ukázce – jedno z prvního a jedno z druhého stupně. Připojujeme i hodnocení Thomase, který přišel do školy až v půlce školního roku, a začal tak rovnou se skupinou tématy Jídlo, Oblečení, Roční období.

Tato hodnocení jsou součástí složek jednotlivých dětí a slouží i jako informace pro učitele jednotlivých předmětů.

Slovní hodnocení za 3. čtvrtletí

Daria (5. třída)

Hodnocení za 3. čtvrtletí

Daria udělala velké pokroky. Rozumí slyšenému, velmi dobře interpretuje texty. Občas neporozumí formulaci v zadání úkolu. Zná základní pojmosloví z témat jídlo, oblečení, rodina, rok a počasí. Používá 4. pád podstatných i přídavných jmen j. č. i mn. č. ve frázích Máte...? Potřebuju... Chtěl/a bych... Prosím. Naučila se tvary řadových číslovek a 2. pád názvů měsíců. Pravopisně zvládá názvy měsíců. Dokáže použít minulý čas. Zná formát data. Naučila se tvary řadových číslovek a 2. pád názvů měsíců. Pravopisně zvládá názvy měsíců.

ČJ:

Naučila se, co znamená nadřazené a podřazené slovo

Synonyma, homonyma, antonyma

Podstatu číslovek, druhy

Stavba slova (předpona, kořen, přípona, koncovka) – dokáže poznat kořen

Nauka o světě:

Orientuje se v českém kalendáři, v organizaci roku (jarní prázdniny aj.).

Zná některé významné osobnosti z české historie (např. svatý Václav, Cyril a Metoděj, B. Němcová, T. G. Masaryk, V. Havel aj.).

Pochopila podstatu státních symbolů.

Chápe smysl tradic a koloběh roku (svátky, masopust, Velikonoce).

Dokáže popsat proměny přírody během roku.

Dáša (8. třída)

Hodnocení za 3. čtvrtletí

ČDJ:

Dáša je velmi pracovitá a soustředěná. Rozumí i těžším textům. Přečte knihu v češtině a dokáže odpovědět na otázky směrem k postavám, k autorskému stylu, k formě atd. Naučila se orientovat v českém kalendáři, pochopila význam státních svátků a jejich rozprostřenost v roce. Zvládla výborně témata rodina, jídlo, oblečení, rok, roční období, počasí. Používá 4. pád podstatných i přídavných jmen j. č. i mn. č. ve frázích Máte...? Potřebuju... Chtěl/a bych... Prosím. Vyjádří minulý čas pomocí slovesa byla/o/a. Aktivně používá 6. pád ve spojení s měsíci a ročními obdobími.

ČJ:

Dáša rozumí, co to jsou větné členy a jejich druhy, druhy vedlejších vět, poměry mezi hlavními větami, spojky souřadné, vybraná vyjmenovaná slova, podstata číslovek, určí základní mluvnické kategorie u podstatných jmen, zvládá stupňování přídavných jmen.

ZSV:

Chápe smysl tradic a koloběh roku (svátky, masopust, Velikonoce). Ví, co jsou to státní symboly.

Bi:

Květena v ČR, základní stavba rostlin, stromů, dokáže popsat proměny přírody během roku.

Dějepis:

Zná významné osobnosti z české historie, např. V. Havel, sv. Václav, Cyril a Metoděj, mistr Jan Hus apod.

Thomas (nastoupil v lednu, 9 hodin ČDJ týdně) (2. třída)

Hodnocení za 3. čtvrtletí

Thomas se začal brzy vyjadřovat v češtině, snaží se formulovat slovní spojení. Pochopí obsah jednoduchého textu, vyrozumí, o čem je základní linie pohádky, i když je text nezjednodušený. Dokáže pojmenovat oblečení, co nosím, co mám na sobě. Zná české názvy základních potravin, ovoce a zeleniny. Také ví, kde je koupit. V mluveném projevu se objevují stále anglické výrazy. Pochopil posloupnost dní v týdnu, měsíců, roční období. Pojmenuje činnosti, které patří do jednotlivých ročních období. Orientuje se v českém kalendáři, pozná také jarní květiny. Dokáže popsat proměny přírody během roku. Důležité bude společně pracovat na měkkých a tvrdých skupinách ve výslovnosti.

Jak pracujeme s tématem

ze Vzdělávacího obsahu ČDJ

- Podíváme se na analýzu situace, cíle (Co má dítě umět) a test k tématům.
- Podíváme se na to, co může u tématu vzniknout (jaký plakát nebo jaké texty) a na ukázkou aktivit a materiály k tématu.
- Vybereme si, co nás nejvíc přitahuje, co by nás všechny mohlo bavit.
- Vybereme si aktivity a materiály, které nám a dětem sedí a které můžeme nejlépe získat.
- Uděláme si plán na první, diagnostickou lekci / aktivitu k tématu.
- Příklady viz popis lekce Volný čas a Popis. A pokračujeme, přidáváme či ubíráme, nakonec uděláme test.

Co může z jednotlivých témat vzniknout

Z každého tématu by mělo vzniknout něco hmatatelného. Tvořit můžete průběžně nebo na konci při shrnutí, opakování. (Ukázku najdete u každého tématu v příručce.)

- plakát
- koláž
- obrázek s popisem
- text (souvislý)
- myšlenková mapa

Materiály můžou vytvářet i děti, které moc česky neumí.

Můžou i pracovat s ostatními.

Tady je příklad toho, co můžou zvládnout děti, které mají různou úroveň jazyka. Od 1., nejmenší znalosti, po 7., relativně dobrou znalost.

1. úroveň nalepí / namaluje obrázky a pak popisuje
2. úroveň nalepí / namaluje obrázky a slova
3. úroveň nalepí / namaluje obrázky a slova s vynechanými písmeny a ta doplní
4. úroveň nalepí / namaluje obrázky a dopíše slova
5. úroveň nalepí / namaluje slova a dopíše věty
6. úroveň nalepí / namaluje slova a dopíše souvislé texty
7. úroveň napíše souvislý text, který může obsahovat jen pár slov, nebo to může být delší pojednání

Konkrétní ukázky najdete u jednotlivých témat v kapitole Vzdělávací obsah ČDJ. Kromě soupisu tam najdete i jednu klíčovou aktivitu, která se vztahuje k plnění cílů tématu. K cílům na úrovni A1-B1, podle toho, jaké děti ve smíšené skupině máte.

Co považujeme za minimum – neboli A1

Za minimum z hlediska češtiny jako druhého jazyka považujeme porozumění, věcně správné reakce na otázky a instrukce – nelpíme na gramatické správnosti ani celých větách a nevyžadujeme ji. Povzbuzujeme, chválíme a považujeme za správnou reakci tu, která odpovídá smyslu.

Rozhovor s pomocí k minimální úrovni porozumění i vyjádření

Učitelka: *Kdy ses narodila?*

Anna: mlčení

Učitelka: *Kdy máš narozeniny?*

Anna: mlčení

Učitelka: *Já mám narozeniny 24. července (ukážu v kalendáři). A ty? Nabízím dítěti kalendář, aby ukázalo, kdy má narozeniny. Kreslím také hvězdičku nebo dort, příp. zpíváme písničku. Pokud jsou tam další děti, ptáme se i jich a všichni ukazují v kalendáři.*

Anna: Ukáže den v kalendáři.

Učitelka: *Takže v únoru. Kdy máš narozeniny?*

Anna: *Únor.*

Učitelka: *Ano, v únoru. A datum?*

Anna: *Šestnáct.*

Učitelka: *Ano, šestnáctého.*

Příští hodinu

Učitelka: *Kdy máš narozeniny? Ukazujeme kalendář.*

Anna: *Únor.*

Učitelka: *V únoru.*

Anna: *V únoru.*

Učitelka: *A datum?*

Anna: *napiše 16. 2.*

Za úspěšné zvládnutí minima považujeme porozumění otázce a odpověď, ve které se objeví 16. února v jakékoli gramatické podobě. Dále pracujeme na vylepšení formy a tvarech únor, února, v únoru – ale to už je cílem na úrovni A2.

Děti nejsou přesné škatulky, aby vždy ve všech dovednostech byly na jedné úrovni. Někdy píšou na úrovni B1, ale neumí vyslovovat a špatně rozumí mluvenému slovu. Někdy neumí říct správný tvar slovesa a v jiném tématu Vás překvapí tím, že perfektně ovládají rody podstatných a přídavných jmen – říkají hrám anebo já plavat, ale můj nový penál nebo hrál jsem na počítači celé odpoledne.

Někdy znají slova jako klubičko, naběračka, hory, pohoří, nížina a různé druhy oblečení a najednou zjistíte, že nevědí, jak se řekne česky teta a strýc nebo okolo, dovnitř a dřív.

Nedávejme děti do kategorií začátečník, pokročilí nebo A1, A2 – lepší je vědět, jaké jsou úrovně znalosti v různých tématech a řečových oblastech, a z těch si pak vybíráme, podle toho, na jaké úrovni to které dítě máme. Všechny aktivity v hodinách nám vlastně můžou sloužit jako diagnostika, procvičení nebo testování. Pro různé děti na různých úrovních.

Naplánovala jsem si, že si uděláme slovní zásobu oblečení, ještě vůbec jsme ji nedělaly. Jako první aktivitu jsem zvolila popisování toho, co má kdo na sobě, a potom navázala rozstříhanými kartičkami. Dělala jsem to se dvěma děvčaty – Anna už je v ČR rok, ale česky mluví nejistě a špatně (viz dialog o narozeninách na protější straně), vyjadřuje se spíš slovy než větami, dobře mechanicky zvládá gramatický dríl, Máša je v ČR krátce, ale je velmi bystrá a nadaná, mluví a rozumí velmi dobře, gramatika jí také jde. Anna znala úplně všechno oblečení, dokázala pojmenovat všechno, co měly na sobě, přiřadit všechny kartičky, rozřadit podle rodů i podle čísla (kalhoty, slippy, plavky atd. zvláště) a věděla i, že se jedná o číslo pomnožné... Tím, že už je tu dlouhou a je to slovní zásoba, která ji zajímá, a také že dělali při hodinách češtiny číslo, se stala v tématu pokročilou a Máša se od ní učila, přestože bych je „zaškatulkovala“ obráceně. Každopádně téma (slovní zásobu i s napojenou gramatikou a návazností na roční období) jsme probraly za jednu vyučovací hodinu, protože Máša je bystrá a Anna už to vlastně uměla, takže test pak zvládly obě výborně a mohly jsme se posunout ke hře na obchod...

Pro naše potřeby jsme si definovali úrovně znalosti češtiny takto:

Nulová znalost

Dítě nereaguje s jistotou ústně, písemně ani jakýmkoli projevem na jednoduché pokyny, otázky (typu Máš...? Otevři. Napiš. Přečti. Rozumíš?). Reaguje pouze, pokud je ze situace jednoznačně zřejmé, o co se jedná, a když učitel přizpůsobí tempo řeči, slovní zásobu a doprovází promluvu názornými ukázkami (např. Napiš. – Učitel vezme tužku a píše a pak dá tužku dítěti.)

→ Ideálně 8–12 hodin ČDJ týdně.

Minimální úroveň (pracovně minimum/A1)

Dítě reaguje věcně správně na jednoduché pokyny, otázky, orientuje se ve známých školních a osobních situacích. Když mluví, může špatně vyslovovat, když píše, může psát s chybami. Jeho projev je jednoduchý (vyjadřuje se jednoslovně nebo ve velmi krátkých větách) a většinou používá nesprávné gramatické tvary.

→ Ideálně 4–8 hodin ČDJ týdně.

Komunikační úroveň (pracovně A2)

Dítě se domluví v běžných školních i osobních situacích, reaguje bez problémů slovně, písemně i činem. V jeho projevu se vyskytují gramatické chyby, má nedostatečnou slovní zásobu, nebrání to ale dorozumění s ním.

→ Ideálně 1–3 hodiny ČDJ týdně.

Výukové cíle pak stanovujeme v souvislosti s jazykovou úrovní. Děti, které mají nulovou znalost, učíme hlavně dorozumět se v běžných situacích ve výuce (viz tučně zvýrazněné cíle u jednotlivých témat). Děti, které se zvládnou běžně dorozumět, mají ale stále ve škole problém s tzv. akademickým jazykem a slovní zásobou v různých předmětech, včetně slovní zásoby v učebnicích českého jazyka pro rodilé mluvčí. Čili dětem, které mají zvládnutou úroveň A1 a hlavně A2, rozšiřujeme proto i slovní zásobu v různých oblastech, byť si děti osvojují slova zdánlivě nepotřebná pro praktické situace. Pracujeme především s tématy z historie, přírody a beletrií. Vzhledem k tomu, že mnohdy je skupina smíšená, pracujeme s beletrií nebo materiály z prvouky a plníme na nich i minimální cíl pro děti s minimální nebo nulovou znalostí češtiny.

U každého tématu najdete

- **analýzu situace**
- **cíle ke splnění**
 - Tučně – minimum (A1)
 - Normální – běžný uživatel (A2)
 - Kurzíva – něco navíc...
- materiály, literaturu a tipy na aktivity – zpracovali jsme vždy jeden způsob práce, který vede k naplnění jednoho či více cílů v tematickém okruhu.
- aktivity jsou zpracované různě, někdo se rozepisuje a dlouze vysvětluje, někdo ne, každé téma a každá aktivita vyžaduje jiný přístup. U každého popisu najdete autorku, cíl tématu, co potřebujeme k aktivitě a různým stylem popsáný postup.

Téma — Seznamování, představování

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- zdravit
- představit sebe (jméno, příjmení, adresa, věk) a později i své nejbližší (matka, otec, bratr)
- neverbálně i verbálně reagovat v základních situacích (pozdrav, prosba, poděkování, omluva)
- neverbálně reagovat na základní neverbální i verbální pokyny
- seznámit se s českou abecedou
- umět napsat a hláskovat (pouze) svoje jméno a adresu
- vyslovovat své jméno a jméno svého učitele
- rozlišovat komunikaci mezi dětmi a dospělými
- umět poznat, že se na něj mluví

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

Zná univerzální pozdrav *Dobrý den.*

Umí říct své jméno a příjmení.

Je třeba se zaměřit na správnou výslovnost, aby i běžný mluvčí správně porozuměl jménu a příjmení; představí se (řekne své jméno, *Jmenuju se ... / Jsem ...*).

Umí napsat své jméno a adresu.

Umí hláskovat své jméno a adresu.

Opíše dle předlohy, samostatně napíše své jméno, adresu, telefonní číslo, popř. e-mail (tiskacím písmem).

Umí říct jméno a příjmení nejbližších příbuzných, matky, otce, sourozenců.

Zeptá se spolužáků na základní osobní informace (*Jak se jmenuješ? Kolik ti je (let)? Kde bydlíš?*), na podobné otázky reaguje.

Řekne, odkud je, ukáže na mapě.

Umí říct a napsat adresu, kde bydlí.

Pozná jméno svého učitele.

Umí vyslovit jméno svého učitele.

Napíše a řekne, do jaké chodí školy a třídy.

Umí ukázat na prstech svůj věk.

Verbálně reaguje na pozdrav *Dobrý den.*

Neverbálně reaguje na prosbu, poděkování, omluvu.

Umí zahájit a ukončit dialog, tj. umí použít vhodně slova.

Dobrý den, Na shledanou.

Umí napsat svou vizitku.

Z hodin češtiny je vhodné připojit pojmy slovo, písmeno, věta, třídění souhlásek a samohlásek.

Co může vzniknout

(způsoby práce viz str. 67)

- Vizitka
- Vlastní plakát / koláž – fotka/obrázek, osobní údaje
- Plakát třídy/skupiny

Materiály

(soupis učebnic na str. 238)

- Jaurisová, B.; Pánová, M.: **Prázdninová škola češtiny**. NIDV. 2016.
- Škodová, S.: **Domino. Český jazyk pro malé cizince 1, 2** (učebnice, pracovní sešit, metodika). Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.
- Janoušková, Z. (ed.) a kol.: **Čeština do školy**. CIC 2014.
- Vyčichlová, H.: **Ano, učím se česky**. Most PRO, o.p.s. 2013.
- Titěrová, K. a kol.: **Levou zadní I: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.
- videoseminář RODINNÝ KURZ – ke stažení materiály Seznamování, představování
- e-learning pro děti – cestina2.cz

Beletrie, kterou používáme k tématu

(soupis literatury i s odkazy na str. 240)

- Loe Erlend, **Kurtovi přeskočilo**. 2012, 96 s. ISBN: 978-80-87060-61-2
- Loe Erlend, **Ryba**. 2009, 72 s. ISBN: 978-80-87060-20-9

Aktivity — Seznamování, Představování

Zpracovala — Jana Zaoralová

Cíl

seznámit se, umět se představit, dobře vyslovovat jméno své a svých spolužáků

Co potřebujeme

kopie z učebnice Domino: děti, kartičku, odkud je („z České republiky“), vlajky příslušných zemí – vše ideálně zalaminovat

na kartičkách jména dětí (Honza, Markus, Vladimír atd.)

fotky dětí, se kterými téma prožíváme, aby se staly součástí party (také vlajku země, odkud pochází)

Postup

1 Nejprve vyskládáme postavičky dětí a ptáme se *Kdo to je?* Děti odpovídají *To je Honza* a položí obrázek na lavici. *Kdo to je?* *To je Moa.* A položí na lavici.

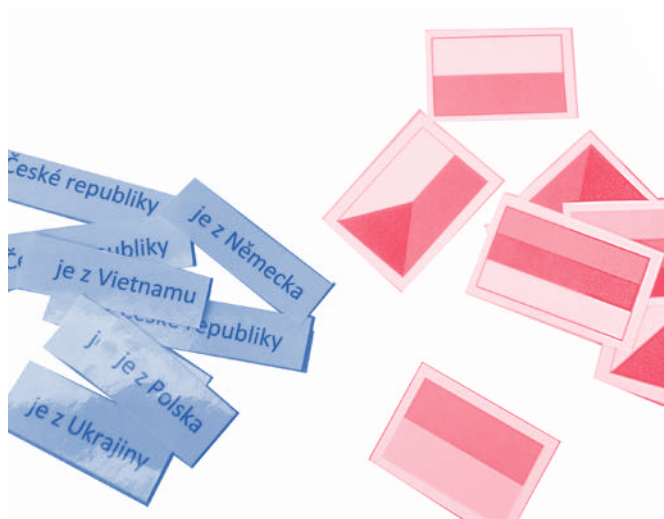
2 Ptáme se *Odkud je Honza?* A někdo z dětí odpoví: *Z České republiky.* Vyžadujeme odpověď celou větou, klidně celé znovu, nevádí. *Odkud je Honza?* *Honza je z České republiky.* Správně, výborně. A postupně stejně se všemi obrázky postav z Domina, včetně fotek přítomných dětí.

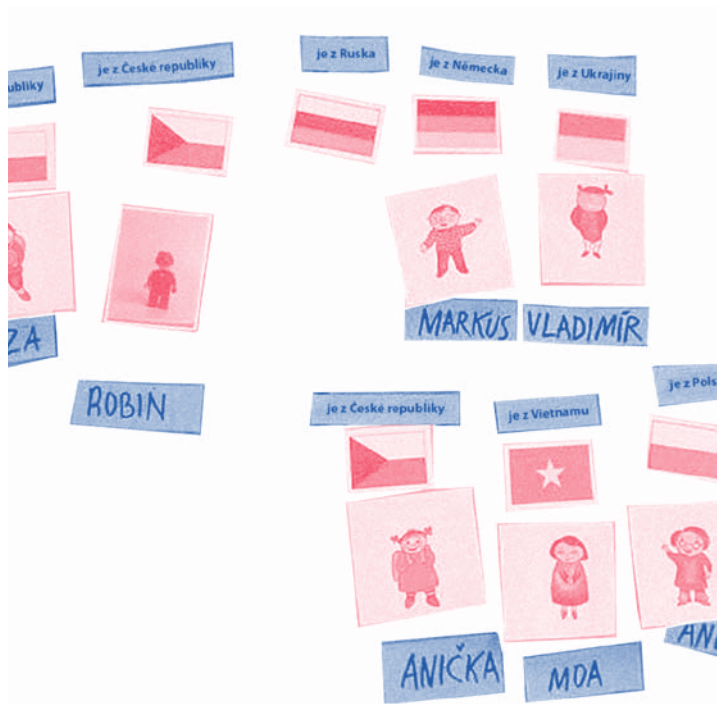
3 Příkladáme vlajky příslušných zemí. *Jaká je to vlajka?* *To je vlajka České republiky.* Pro kontrolu správnosti pruhů můžeme použít rejstřík vlajek v knize *Mapy – Atlas světa, jaký svět ještě neviděl.*

4 Vzniká nám konečná podoba. Možno variovat zase otázky: *Timo nám řekne Odkud je Moa?* *Timo odpovídá Moa je z Vietnamu.* Nebo otázka typu *Je tady někdo z Německa?* *Ano, Markus je z Německa.* Další den můžeme rozdělit děti na kluky, holky. *Kdo je kluk? Kdo je holka?* A děti vyjmenovávají jména. Můžeme také použít jen vlajky a ptát se: *Jaká je to vlajka?* Když nevíš, půjdeme se podívat do knížky. Nebo vzít jen jména a klást otázky *Odkud je holčička? Jak se jmenuje?* Při této úvodní lekci dbáme na správnou výslovnost.

TIP

Pokud máme k dispozici **písmenkové těstoviny**, můžeme nechat skládat děti buď jakákoli slova, nebo jména dětí v lekci nebo jména dětí v kurzu, ideální v 1. třídě. Dítě (fotka níže) podle svého nápadu skládalo jednoslabičná slova.

Téma — Třída

(sociální situace, komunikační dovednost)

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- orientovat se v prostoru třídy
- znát školní pomůcky, jejich barvy a vědět, do kterého předmětu si má kterou nosit
- umět se omluvit, že danou pomůcku zapomnělo, nemá, že jde pozdě a proč
- umět o něco požádat (např. o půjčení pomůcky, o pomoc apod.)
- rozumět instrukcím (slovním i písemným)
- zeptat se, co má dělat, a říct, že úkolu/slovu nerozumí
- chovat se podle třídních pravidel

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

Zná pasivně názvy základních školních pomůcek.

Pero, sešit, kniha, tužka, tj. rozumí tomu, když řeknu vezměte si sešit, ale nemusí aktivně slovo sešit znát, můžu pouze ukázat.

Zná aktivně názvy základních školních pomůcek, které potřebuje.

A to především ve formě piktogramů či gest, které mohou být doprovázené i jednoduchými slovními instrukcemi, tj. otevřete, čtete, nikoli otevírejte, přečtete.

Rozumí základním slovními instrukcím.

Tyto instrukce ovšem musí být ustálené.

Umí sdělit, že nerozumí.

A to především gestem, hlášením se, případně kroucením hlavou, později slovem *nerozumím*.

Umí požádat o pomoc, půjčení pomůcky.

Nejprve pomocí slova prosím a ukázání na danou pomůcku – ostatní děti musí být instruovány, že slovo prosím a ukázání na pomůcku představuje plnohodnotnou prosbu.

Umí se omluvit, že přišlo pozdě, že nemá domácí úkol.

Pojmenuje barvy věcí a pomůcek s gramaticky správným rodem (červená pastelka).

Orientuje se v prostoru třídy.

Dodržuje třídní pravidla (hlásí se, ...), rozumí, že něco může, musí, nesmí (modální slovesa).

Nejprve pochopí pravidla z piktogramů, scének, videí apod.

Co může vzniknout

(způsoby práce viz str. 67)

- Co potřebuju do školy (plakát nebo text), mohou být pomůcky k jednotlivým předmětům nebo nadřazené a podřazené pojmy – co je cvičební úbor, výtvarné potřeby, psací potřeby, rýsovací potřeby...
- Co mám, Co vidím (text nebo plakát)

Materiály

(soupis učebnic na str. 238)

- Jaurisová, B.; Pánová, M.: **Prázdninová škola češtiny**. NIDV. 2016.
- Škodová, S.: **Domino. Český jazyk pro malé cizince 1, 2** (učebnice, pracovní sešit, metodika). Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.
- Janoušková, Z. (ed.) a kol.: **Čeština do školy**. CIC 2014.
- Titěrová, K. a kol.: **Levou zadní 1: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.
- videosemináře RODINNÝ KURZ - ke stažení materiály Školní pomůcky, Orientace ve škole a Instrukce ve škole
- e-learning pro děti – cestina2.cz

Aktivity — Třída, věci kolem nás

Zpracovala — Petra Lacinová

Cíl

Pojmenovat věci ve třídě (ústně i písemně), naučit se reagovat na otázku Kde?

Co potřebujeme

lepící lístečky, fix – učitel napíše názvy věcí ve třídě na lístečky (židle, stůl, vypínač, počítač, tiskárna, koberec, umyvadlo, okno, police, knihovna, kniha, sešit, tužka, nástěnka, tabule, stěna, ... – snažíme se pokrýt veškerou využitelnou slovní zásobu týkající se naší třídy)

Postup

- 1 Děti si berou postupně papírky se slovy, čtou pojmy nahlas (trénink čtení).
- 2 Ukážou na příslušný objekt ve třídě, učitel potvrdí nebo zamítne, jestli odpovídá slovu na papírku (přiřazení pojmu k reálnému předmětu).
- 3 Dítě běží nalepit papírek na příslušný předmět (tvoření prostorového slovníku ve třídě).
- 4 Třídou společně obejdeme a čteme znovu názvy – opakování (fixujeme slovní zásobu).
- 5 Na tabuli nakreslíme a vysvětlíme adverbia: nalevo, napravo, nahoře, dole (vepředu, vzadu).
- 6 Učitel se postupně ptá na všechny označené předměty ve třídě: „Kde je okno?“ a děti odpovídají: „Okno je nalevo.“
- 7 Na předměty zároveň ukazujeme – propojujeme zvukovou stránku jazyka, motoriku, grafický zápis slova, vizuální vjem reálného předmětu – vše lokalizujeme v prostoru domovské třídy. Lístečky pokud možno ve třídě ponecháme, dokud si děti slova nezapamatují.

Téma — Škola

(sociální situace, komunikační dovednost)

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- orientovat se v prostoru školy (v jednotlivých třídách, místnostech a na chodbách)
- zeptat se, kam má jít
- oslovit učitele
- chovat se podle pravidel školy a třídy
- vyznat se v rozvrhu a předmětech, v žákovské knížce, v harmonogramu roku
- umět o něco požádat (např. o pomoc, o otevření třídy, šatny apod.)

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

Orientuje se v prostorách školy.

Ví, kde je jeho třída, tělocvična, jídelna.

Umí základní směry.

Rozumí gestům, která ukazují směry.

Umí základní směry verbálně.

Nahoře, dole, vpravo, vlevo.

Umí oslovit učitele.

Zná důležité osoby ve škole.

Zná své učitele.

Umí se zeptat, kam má jít.

Kde je...?

Umí se chovat podle pravidel školy, třídy.

Umí požádat o pomoc.

Můžu...?

Ví, jaké jsou jeho předměty a jaké pomůcky potřebuje.

Nejprve pomocí obrázků, piktogramů, které může mít i v rozvrhu místo zkratek M, TV apod.

Umí se omluvit.

Co může vzniknout

(způsoby práce viz str. 67)

- Myšlenková mapa – co kde ve škole je.
- Nakreslí se plánek školy, kde co je.
- Dítě si může připravit vlastní rozvrh hodin s piktogramy, obrázky.

Materiály

(soupis učebnic na str. 238)

- Škodová, S.: **Domino. Český jazyk pro malé cizince 1, 2** (učebnice, pracovní sešit, metodika). Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.
- Vyčichlová, H.: **Ano, učím se česky**. Most PRO, o.p.s. 2013.
- Janoušková, Z. (ed.) a kol.: **Čeština do školy**. CIC 2014.
- Titěrová, K. a kol.: **Levou zadní 1: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.
- videosemináře RODINNÝ KURZ - ke stažení materiály Orientace ve škole, Rozvrh hodin, Omluvy
- e-learning pro děti - cestina2.cz

Aktivity — Škola

Projdeme s dětmi školu, ukážeme jim důležité místnosti a místa a slovní zásobu trénujeme přímo v realitě školy (máme-li pokročilejší, variujeme: např. schody – můžeme ukázat i rozdíl mezi po schodech, pod schody... nebo na chodbě, na chodbu...).

Bojovka po škole

Možné úkoly:

- zmapovat jedno patro + společná práce na plakátu Naše škola
- projít školu a vytvořit společný plánec
- napsat text Naše škola

Cvičný plánec školy

Postup:

Prázdný plánec školy, velký, aby na něj všichni viděli (na tabuli, na magn. tabuli, malý na lavici, ... – podle velikosti skupiny) – každé dítě dostane papírek (1. A, ředitelna, ...) a jde se učitele zeptat, kde to je. Učitel dá instrukci a dítě nalepí nebo připevní na plánec svůj papírek. Ostatní kontrolují.

Téma — Čas, režim dne, dny

(sociální situace, komunikační dovednost)

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- seznámit se s tím, že dodržování přesného času je v české společnosti důležité
- naučit se dodržovat povinnosti a zvyklosti nejen ve škole, ale i v mimoškolní činnosti nebo při setkávání s kamarády
- rozumět údajům o čase (digitálnímu i analogovému) a dnu v týdnu (slyšenému i napsanému) a časový údaj si zapsat, samostatně říct
- rozumět, co znamenají dny v týdnu (*je sobota – je volno, v pondělí jdu do školy, v pátek jdu do školy, ale je to poslední den v týdnu, kdy tam jdu, pak je víkend...*)

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

Vyjmenuje dny v týdnu.

Umí předložku a správný tvar – ve středu.

Ukáže čas dvanáct třicet na hodinách.

Zapíše čas dvanáct třicet číslem.

Zapíše čas půl jedné číslem 12.30.

Ukáže čas půl jedné na hodinách.

**Rozumí instrukcím Přijdete zítra, Přinesete v pátek. Musíte mít zítra?
Musíte mít v pátek. (Dokáže se podle nich zachovat.)**

**Reaguje adekvátně na otázky Kdy? V kolik hodin?
(Odpoví nebo se alespoň pokusí – poznáme, že ví, o co se jedná.)**

Reaguje na otázku Kolik je hodin?

Napíše vzkaz, kdy se něco koná.
– *pozvánka na oslavu*

Přečte vzkaz s časovými údaji, např. otevírací dobu nebo den
a hodinu konání kroužku, a věcně mu porozumí.

Rozumí zkratkám – PO, ÚT, ...

Rozumí svému rozvrhu hodin – kdy začíná a končí výuka.

Rozumí, že se chodí přesně a včas.

Zeptá se, když potřebuje: Kdy? V kolik hodin? Zítra? Pátek?

Co může vzniknout

(způsoby práce viz str. 67)

→ Viz téma Rok.

Materiály

(sopsis učebnic na str. 238)

- Jaurisová, B.; Pánová, M.: **Prázdninová škola češtiny**. NIDV. 2016.
- Škodová, S.: **Domino. Český jazyk pro malé cizince 1, 2** (učebnice, pracovní sešit, metodika). Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.
- Vyčichlová, H.: **Ano, učím se česky**. Most PRO, o.p.s. 2013.
- Janoušková, Z. (ed.) a kol.: **Čeština do školy**. CIC 2014.
- Titěrová, K. a kol.: **Levou zadní 1: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.
- videoseminář RODINNÝ KURZ - ke stažení materiál Rozvrh hodin
- e-learning pro děti - cestina2.cz

Aktivity — Čas, režim dne, dny

Zpracovala — Barbora Nosálová

Cíl

Upevnění slovní zásoby

Co potřebujeme

Kartičky se dny v týdnu (PONDĚLÍ, ...), zkratkami pro dny v týdnu (PO, ...) a s časovými údaji (10.00, ...)

► Kartičky slovní zásoby

PONDĚLÍ	PO	V VE	PONDĚLÍ	V PONDĚLÍ
ÚTERÝ	ÚT		ÚTERÝ	V ÚTERÝ
STŘEDA	ST		STŘEDU	VE STŘEDU
ČTVRTEK	ČT		ČTVRTEK	VE ČTVRTEK
PÁTEK	PÁ		PÁTEK	V PÁTEK
SOBOTA	SO		SOBOTU	V SOBOTU
NEDĚLE	NE		NEDĚLI	V NEDĚLI

► CHŇAPAČKA

Postup

Na lavici jsou kartičky jak se dny v týdnu, tak s čísly. Učitel / pokročilé dítě / děti na střídačku říkají: slova (pondělí, deset hodin, ...), spojení typu Ve středu..., V poledne, Příští pondělí, Škola začíná v osm hodin, Přineste úkol ve středu apod.

Skládání kartiček podle diktátu – ve středu v 9.00 hodin.

Kombinujeme a trénujeme s tématy Škola a Volný čas. Rozvíjíme v tématu Rok.

Téma — Volný čas, aktivity, sport

(sociální situace, komunikační dovednost)

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- kontaktovat se s vrstevníky i mimo školu při mimoškolních, neformálních činnostech
- oslovit spolužáky
- vytvořit otázku
- vést krátký dialog o svých zálibách
- mluvit o svém čase mimo školu
- domlouvat se se spolužáky, kamarády na nějaké společné aktivitě

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

Platí u sloves, která se naučilo, kterým rozumí:

Rozliší u sloves osoby v komunikaci, o kom a kolika osobách se mluví – rozumí rozdílu plavu – plaveš – plaveme.

jen 1. os. j. č., 2. os. j. č., 1. os. mn. č.

Rozděluje slovesa do skupin a časuje.

Dokáže reagovat na otázky typu: *Kdo jde hrát fotbal? Kdo jde na plavání? Jdeš na hřiště/dvůr...? Co děláš?*

Rozumí základním informacím o kamarádech, spolužácích a jejich koníčcích.

Rozumí někdy, vždycky, nikdy.

V textu najde známá slovesa.

Rozumí, o čem je text se slovesy, která umí.

Umí zahájit a ukončit dialog.

Umí říct: co umí, neumí, rád/nerad dělá (Baví mě...), co dělá který den v týdnu, co dělá ve škole a po škole, umí se domluvit s kamarádem.

Se spolužákem a učitelem ČDJ je s pomocí schopen vést rozhovor (mluvit a rozumět) o konkrétních zálibách a denním programu svém a přítomných dětí.

Napíše krátké věty, hesla o sobě (např. jako plakát nebo MM).

Z hodin češtiny je vhodné připojit rozdíl slovo a slovní tvar + podstatné jméno slovesné vs. sloveso – plavání a plavat; pokročilí (ale až 8., 9. třída) mohou dělat vid.

Co může vzniknout

(způsoby práce viz str. 67)

- co dělám celý den (prolíná se se slovesy z tématu Škola) – myšlenková mapa, plakát nebo text
- co mě baví/nebaví
- co dělám celý týden
- časová osa – co jsem dělal / co dělám / co budu dělat

Materiály

(soupis učebnic na str. 238)

- Jaurisová, B.; Pánová, M.: **Prázdninová škola češtiny**. NIDV. 2016.
- Škodová, S.: **Domino. Český jazyk pro malé cizince 1, 2** (učebnice, pracovní sešit, metodika). Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.
- Vyčichlová, H.: **Ano, učím se česky**. Most PRO, o.p.s. 2013.
- Titěřová, K. a kol.: **Levou zadní I: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.
- videoseminář RODINNÝ KURZ - ke stažení materiál Družina a kroužky
- e-learning pro děti – cestina2.cz

Beletrie, kterou používáme k tématu

(soupis literatury i s odkazy na str. 240)

- Maceková Eva, **12 hodin s Oskarem**. 2012, 48 s. ISBN: 978-80-87060-58-2
- Lomová Lucie, **Divoši**. 2011, Labyrint, 152 s. ISBN: 978-80-87260-26-5
- Tan Shaun, **Erik**. 2011, Kniha Zlín, 48 s. ISBN: 978-80-87497-24-1
- Bernerová R. S., **Jaro – obrázkové příběhy**. 2012, Paseka, 14 s. ISBN: 978-80-7432-147-4
- Loe Erlend, **Kurtovi přiskočilo**. 2012, 96 s. ISBN: 978-80-87060-61-2
- Bernerová R. S., **Léto – obrázkové příběhy**. 2012, Paseka, 14 s. ISBN: 978-80-7432-148-1
- Mrázková Daisy, **Nádherné úterý čili Slečna Brambůrková chodí po světě**. 1977, Albatros, 44 s. ISBN: 13-759-77
- Bernerová R. S., **Noc – obrázkové příběhy**. 2015, Paseka, 14 s. ISBN: 978-80-7432-628-8
- Bernerová R. S., **Podzim – obrázkové příběhy**. 2013, Paseka, 14 s. ISBN: 978-80-7432-310-2
- Bernerová R. S., **Zima – obrázkové příběhy**. 2013, Paseka, 16 s. ISBN: 978-80-7432-311-9

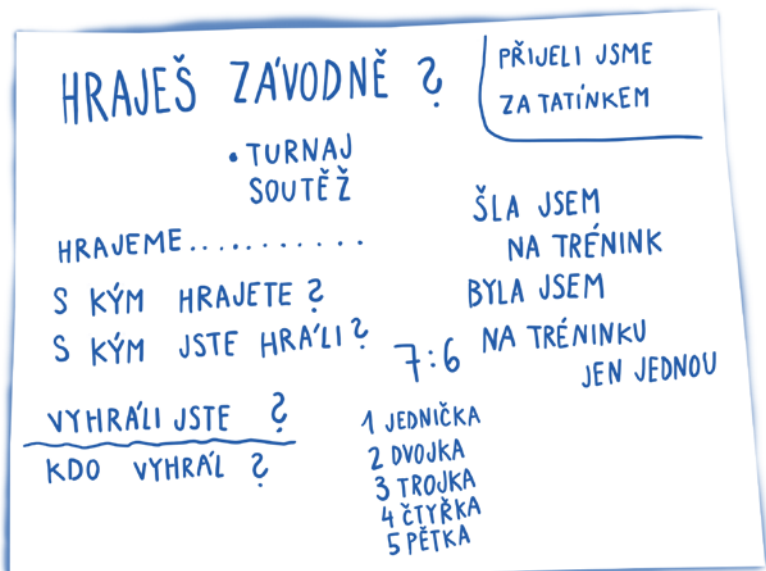
Aktivity — Volný čas

Zpracovala — Barbora Nosálová

Toto téma rozvíjíme od začátku v konverzaci s dětmi o tom, co dělaly o víkendu nebo odpoledne. Jakkoli jsou začátečníci, snažíme se naučit je mluvit o jejich volnočasových aktivitách hned a pokládáme jim otázky, na které by se jich děti i dospělí mohli zeptat... Tak aby byli připraveni... A také abyste si mohli povídat společně...

Přestože se můžou některé konstrukce zdát složité, je potřeba, aby se to naučili – když se jich to týká...

Ukázka zápisu z úvodní konverzace po dvou měsících výuky. Toto jsem zapisovala a učila je, abychom se mohli bavit o tom, že jedno děvče hraje ragby a druhé fotbal.

Cíl tématu ve výuce

Mluvit o svých volnočasových aktivitách (v souvislosti s časem – co kdy – a v souvislosti s emocemi – baví mě, nerad) + rozumět, co kdo dělá ve svém volnu + domluvit se, kdy mám čas a můžu něco dělat + pochopit (na různých úrovních) časování sloves (minimum: 1. a 2. osoba jednotného čísla, rozdělení sloves do 4 skupin; maximum: např. vid, tvorba slovesných podstatných jmen, ...).

(Co většinou předchází, co by měly děti umět; jinými slovy – co je potřeba případně přidat jako výukové téma: osobní zájmena, slovesa být, mít, jít, dny v týdnu a hodiny)

Postup v kostce

Nejprve pracujeme s obrázky (chňapačka), pak je spojujeme se slovy, upevňujeme slovní zásobu na pracovním listu, následuje práce s dialogem, návrat k obrázkům ze začátku hodiny a z 1. strany pracovního listu v tréninku jednoduché domluvy s kamarádem. Dále podle potřeby jednotlivých dětí a úrovně skupiny pracujeme se slovníčkem (viz ...) a gramatikou – časování v přítomnosti. Poté si každé dítě pomocí různých aktivit – pracovní list, myšlenkové mapy, postery – upevňuje slovní zásobu, která se ho týká, a učí se mluvit o sobě a konverzovat s dalšími dětmi.

Tento způsob práce kombinuje několik postupů a typů aktivit, které se mi osvědčily jako hladké střídání diagnostiky, motivace, ověřování a upevňování učiva. Zároveň se různé části dají natáhnout nebo vypustit podle toho, jaké máte děti – ať znalostmi, nebo povahou. Některé části s pokročilejšími dětmi prosvištíte, s pomalejšími začátečníky se zdržte déle u úvodní aktivity a z diagnostického cíle je cíl výukový...

Hlavní věc na začátku výuky tohoto postupu je (na rozdíl od postupu výuky v tématu Popis, str. 115), že se držíme omezené slovní zásoby, které všichni rozumí, a dáváme ji do jasných a srozumitelných jednoduchých frází. Toto minimum můžou pokročilejší variovat, ale na začátku se striktně držíme toho, aby i ten nejpokročilejší říkal a doplňoval přesně to, co jsme stanovili.

Důležité je, že každé dítě se aktivity může zúčastnit podle svých znalostí a povahy. Všichni jsou spolu kolem jednoho úkolu, pro někoho je to úkol opakovací, výzva jako hra, pro někoho je to situace, kdy se učí úplně nová slova. Děje se to ale mimo plán učitele, učitel tady jen pozoruje a děti se zapojují podle svých schopností.

Co potřebujeme

Slovníček, kartičky, pracovní list, (rozstříhaný dialog), výtvarné potřeby, papíry, ...

Postup podrobný

Postup od začátku (chňapačky) až k tréninku dialogu pomocí chodičky – na rozdíl od postupu v tématu Popis předmětů bych doporučovala držet striktně ve sledu, jak je tu popsáný. Má to svůj význam pro děti, které s tématem začínají, a ukotvuje to většinou dobře i pokročilejší. Na variace gramatické i tematické je čas v druhé části tématu.

► CHŇAPAČKA

Na stůl dáme kartičky s obrázky, které jsou pak i na pracovním listu. Hrajeme chňapačku a používáme slovesa v infinitivu:

1. kolo: U říká slova, děti chňapají po obrázcích. Necháávají si je u sebe.
2. kolo: děti říkají, co mají na obrázku, a pokládají ho zpět na stůl.
3. kolo: děti postupně říkají slova, ostatní chňapají.

Slovesa v infinitivu používáme, protože potom v dialogu trénujeme spojení jdu plavat, jdu hrát fotbal, ..., nedostaneme se hned na začátku do potíží s časováním. Pokud máme děti pokročilejší, můžeme hned přidat 1. osobu a také celou časovou osu – minulý čas a budoucí. Pokročilejší se tak nebudou nudit a začátečníci si to vyslechnou...

V další aktivitě se vrátíme zpět k infinitivům a ukotvíme dětem začátečníkům slovní zásobu.

► SPOJOVAČKA

Přidáme slova na kartičkách a děti spojují slova s obrázkem. Tuto aktivitu lze vložit do chňapačky mezi 2. a 3. kolo.

► PRACOVNÍ LIST

Děti doplňují slova k obrázkům. Ve spodní části mají opět nabídku. Pokročilejší mohou přidat i první osobu jednotného čísla.

Cíl aktivity jako výuky

Ukotví se slovní zásoba a trénujeme psanou podobu slov, se kterou mohou mít i ti, kteří mají dobrou slovní zásobu, problémy.

V dolní části stránky je slovní banka se slovy, která mají děti doplňovat. Výhodou je, že jsou v infinitivu, i proto, že si je budou moct děti najít ve slovníku, pokud přesně nepochopí jejich význam.

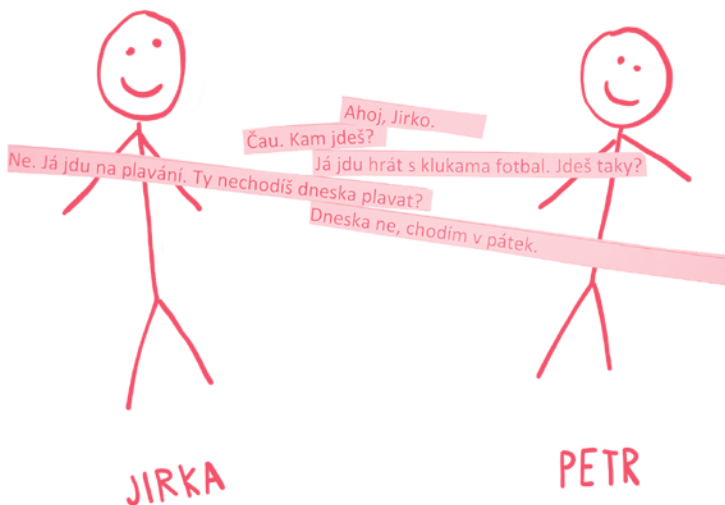
► UKÁZKA ČÁSTI PL VOLNÝ ČAS

NAPIŠTE K OBRÁZKŮM SLOVA

bruslit dělat dřepy lyžovat hrát fotbal jezdit na kole hrát na flétnu
hrát tenis hrát hokej hrát florbal boxovat dělat kung-fu
jezdit na koni zpívat cvičit na kruzích

Dialog kam jdeš?

Postup práce je opět vystavěn tak, aby bylo možné pozorovat různé zapojení dětí a vidět, kdo a jak moc se v tématu orientuje, kdo je jak pokročilý, a podle toho ho zapojovat – dávat mu pokročilejší výzvy, nebo držet při zemi jednoduchými úkoly a nechat ho pomaleji rozkoukávat, případně podpořit tím, že mu dáme jednoduchý úkol, který jsme si jisti, že zvládne.

představení protagonistů a porozumění dialogu

Nakreslíme na tabuli nebo na papír dva panáčky, napíšeme, že jeden je Jirka a druhý Petr. Přečteme dětem dialog – hrajeme, že jednou mluví Petr a jednou Jirka. Můžeme také použít loutky, plyšáky, jakékoli předměty...

Úkol: Děti mají říct, kdo kam jde. Kam jde Jirka a kam jde Petr.
doplnění replik k osobám

Pokud máme **na tabuli** nakreslené dva panáčky, děti můžou dokreslovat, co k té své akci budou panáčci potřebovat (zvlášť mladší děti to vítají). Můžeme mít papírky s replikami a děti magnety připevňují repliky k osobám. Pokud máme křídovou tabuli – děti můžou repliky psát samy podle diktátu – vždycky některé dítě píše a ostatní můžou malovat... *Může to na první pohled vypadat jako chaos, ale na každého dojde s něčím řada – třeba hned v další fázi...*

Pokud máme figurky **na papíře** (což je vidět tady na fotkách – v hodině byla jen dvě děvčata, která spolu moc ráda nekomunikují, a proto bylo výhodné nechat je

řadit dialog individuálně. Samozřejmě i za účelem lepšího sledování jejich úrovně. A musíme mít rozstříhané dialogy pro každého...)

Trénink mluvení – výslovnost

Sborově čteme dialog, jedna polovina dětí může číst Petra a druhá Jirku a potom se prohodit.

Mluvení za Jirku a za Petra

Vždy dvě děti jdou k tabuli (ostatní nesedí – jsou shromážděné kolem tabule), jeden si stoupne jako Petr a jeden jako Jirka a vedou spolu dialog. Vystřídají se všechny děti – promluví tak každý. Ty nejslabší děti můžeme nechat buď na konec (pokud doteď příliš nechápaly, tak se ještě během sledování ostatních mají šanci chytit), nebo je vzít na začátku (pokud jsme si všimli, že dobře chápou a vyslovují, dostanou šanci na svůj úspěch jako první...).

► práce s PRACOVNÍM LISTEM

Ukázka z PL Volný čas

KAM JDEŠ?

Kdo je Jirka a kdo je Petr?

Petr: Ahoj, Jirko.

Jirka: Čau. Kam jdeš?

Petr: Já jdu hrát s klukama fotbal. Jdeš taky?

Jirka: Nemůžu. Já jdu na plavání. Ty nechodíš dneska plavat?

Petr: Dneska ne, chodím v pátek.

Děti mají nejdřív za úkol napsat, kdo je Jirka a kdo Petr. Pokud jim nedopřejete předchozí aktivity – fáze 1.–4., tak je tahle cesta dobrou motivací ke čtení (lepší než klasické potextové otázky).

Možná Vám bude víc vyhovovat nejprve pracovat s pracovním listem – předložit tak dětem dialog a až pak s ním pracovat tak, jak je popsáno výše: namalovat postavy, přiřadit repliky, mluvit za ně.

Já dávám přednost postupu – nejdřív akce bez papíru a až pak se ukotvíme pomocí čtení a psaní.

Další část práce s pracovním listem nabízí vypracování podle úrovní.

DOPLŇTE:

Petr: Ahoj, Jirko.

Jirka: _____ . Kam _____ ?

Petr: Já _____ s klukama fotbal. _____ taky?

Jirka: Ne. Já _____ na plavání. Ty _____ ?

Petr: Dneska ne, _____ v pátek.

~~ahoj~~ čau kam jdu hrát jdeš jdu
nechodíš dneska plavat chodím jdeš

Je to tentýž dialog jako na začátku. Některé děti ho hned doplní, automaticky, jiné přijdou na to, že je to tentýž – jsou to většinou ty, které ho jsou schopny doplnit bez opisování, další děti si všimnou, že je dole slovní banka a že doplňují právě ta slova. Upořádaná jsou postupně, jak se mají doplnit za sebou, aby i slabší děti mohly doplňovat – automaticky. Těm, kteří vůbec nechápou, můžeme poradit buď automatické doplňování ze slovní banky, nebo přepis z horního dialogu. V této fázi bedlivě sledujeme, kdo je čeho schopen. Vypoví to mnoho o schopnosti číst, plnit tento typ úkolů (nejen při naší češtině...) i o bystrotě a důvtipu.

Ve spodní části PL je několik otázek, na něž můžou rychlí pokročilí odpovědět nebo vést dialog ve dvojici, než budou začátečníci hotovi s doplňováním dialogu ve cv. 1.

ODPOVĚZTE:

Kam jdeš dnes po češtině?

Kam jdeš po škole?

Chodíš plavat?

Děláš nějaký sport?

► fáze – trénink krátkých dialogů – CHODIČKA

Použijeme opět obrázky ze začátku hodiny (a z pracovního listu). Trénujeme část dialogu, která je i na pracovním listu.

POVÍDEJTE SI A POUŽÍVEJTE OBRÁZKY

Kam jdeš?

Já jdu _____ . Jdeš taky?

Nemůžu, jdu _____ .

► Varianta pro skupinu víc než 4 děti

Chodička: Každé dítě má v ruce obrázek. Stojí dva proti sobě a jeden (A) začne: Ahoj. Kam jdeš? Druhý (B) odpoví podle obrázku, který drží v ruce (je na něm např. plavec): Já jdu plavat. Jdeš taky? (A) odpoví podle obrázku, který má v ruce (je na něm např. flétnista): Nemůžu. Jdu na flétnu. / Jdu hrát na flétnu. Tak čau. Pak si papírky vymění a jdou si povídat s někým jiným. Zase si papírky vymění.

Cíl

- všichni naráz pracují
- všichni mluví
- všichni si trénují dialog
- všichni trénují slovíčka
- když dostanou do ruky nový obrázek, mohou si připravit, jak se to řekne (mají prostor oddálit se od skupiny, podívat se do PL nebo se poradit s někým pokročilejším)
- většinou se u toho pobaví

U chodiček pracujeme s obrázky, s nimiž se děti předtím seznámily. Zamezíme tak tomu, že některé dítě se dostane do dialogu, kde budou zaznívat slova, která nezná.

Dialog, který má zaznít, napíšeme v jeho nutné minimální podobě na tabuli. Vždycky na začátku a na konci s pozdravem.

► Varianta pro méně dětí, lze i individuálně s učitelem

Každý si vezme stejný počet obrázků a opakují dialog stále dokola, dokud nevystrídají všechny obrázky.

Další práce

U začátečníků pracujeme s kartičkami ze slovníčku, lepí si do sešitu, přepisují – vytváří si slovníček.

Gramatika – třídíme slova do 4 skupin podle zakončení v infinitivu a 1. osoby v přítomnosti. Ukážeme časování ve všech osobách, jako minimum vyžadujeme 1. osobu a infinitiv, jako maximum celá paradigmata a celou časovou osu.

Pro ty nejpokročilejší lze přidat práci s pojmy slovo, slovní tvar – slovní druh (sloveso, podstatné jméno). Demonstrujeme to i před začátečníky – vždy se jim to hodí do hodin češtiny. Do testu to pak ale dáváme jako nadstandardní úkol. Povinné pouze pro ty, u nichž víme, že to odpovídá jejich schopnostem.

Ukazujeme, že různé tvary jednoho slovesa se skládají i z víc slov – aby pak byli schopni plnit úkoly typu Podtrhni tvary slovesa, ... Nebo aby věděli, že slova bruslit a bruslení, přestože znamenají totéž, jsou jiným slovním druhem. A že říkáme:

Mám rád + bruslení.

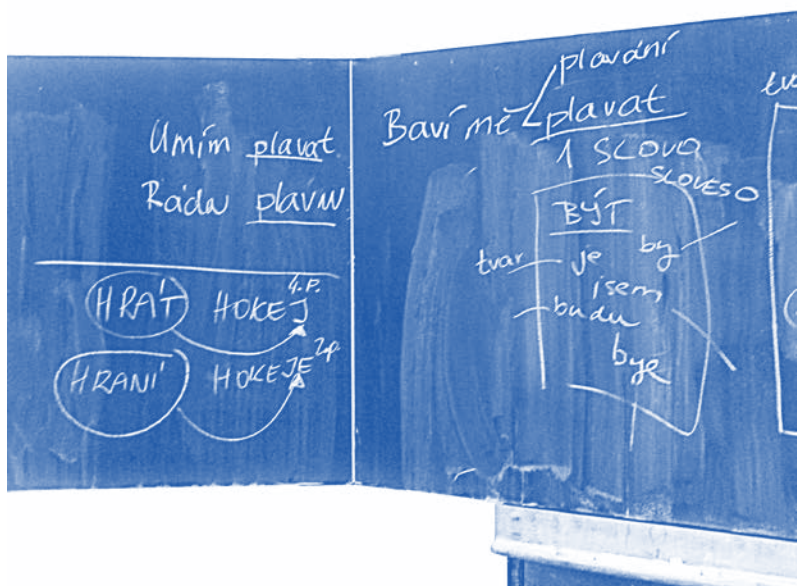
Jdu na + bruslení.

Jdu + bruslit.

Nerad + bruslím.

Baví mě + bruslit i bruslení.

Bez vysvětlování, jen jako spojení (lze trénovat jednoduchou spojovačkou), to neuškodí ani méně pokročilým...

VOLNÝ ČAS

1 Napiš k obrázkům slova

a) _____ b) _____ c) _____ d) _____

e) _____ f) _____ g) _____ h) _____

ch) _____ i) _____ j) _____ k) _____

l) _____ m) _____

bruslit dělat dřepy lyžovat hrát fotbal jezdit na kole hrát na flétnu
hrát tenis hrát hokej hrát fotbal boxovat dělat kung-fu jezdit na koni
zpívat cvičit na kruzích sportovat

2 Čti dialog a napiš k obrázkům, kdo je Jirka a kdo je Petr

KAM JDEŠ?

Petr: Ahoj, Jirko.

Jirka: Čau. Kam jdeš?

Petr: Já jdu hrát s klukama fotbal. Jdeš taky?

Jirka: Nemůžu. Já jdu na plavání. Ty nechodíš dneska plavat?

Petr: Dneska ne, chodím v pátek.

3 Dopln

Petr: _____, Jirko.

Jirka: _____. Kam _____?

Petr: Já _____ s klukama fotbal. _____ taky?

Jirka: Ne. Já _____ na plavání. Ty _____
dneska _____?

Petr: Dneska ne, _____ v pátek.

ahoj čau jdeš jdu hrát jdeš jdu nechodíš plavat chodím

4 Povídejte si a použijte obrázky ze cv. 1

Kam jdeš?

Já jdu _____. Jdeš taky? Nemůžu, jdu _____.

5 Napiš odpovědi na otázky

Kam jdeš dnes po češtině?

Kam jdeš po škole?

Chodíš plavat?

Děláš nějaký sport?

6 Vyroberte si plakáty

1. Co děláš RÁNO – VE ŠKOLE – ODPOLEDNE A VEČER.
2. Napiš, co děláš RÁD/RÁDA.
3. Najdi někoho, kdo RÁD a NERAD dělá stejné věci.
4. Vyroberte si plakát pro celou třídu.
5. Zakroužkuj, co umíš.

7 Vybarvi, co je pravda

Umíš bruslit?	ANO, umím	NE, neumím
Umíš jezdit na kole?	ANO	NE
Umíš jezdit na koni?	ANO	NE
Umíš boxovat?	ANO	NE
Umíš hrát na flétnu?	ANO	NE
Umíš dělat dřepy?	ANO	NE
Umíš cvičit na kruzích?	ANO	NE

8 Napiš: Umím

9 Povídejte si: Kdo umí bruslit? Kdo umí hrát na flétnu? Co kdo umí?

Téma — Lidské tělo, popis člověka, vlastnosti, u doktora

(sociální situace, komunikační dovednost)

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- pojmenovat části svého těla, aby o něm mohlo hovořit v případě potřeby, např. u doktora, v hodině tělocviku, přírodovědy apod.
- pojmenovat emoce, které cítí a prožívá
- být schopné dobře uchopit a pojmenovat vše (alespoň v základní formě), co se vztahuje k člověku
- vysvětlit absenci ve škole (nemoc, úraz apod.)
- v rámci odborných předmětů (prvouka, přírodověda, přírodopis) pojmenovat další slova vztahující se k lidskému tělu
- popsat osobu (když se ztratí) i jeho vlastnost (např. v rámci třídnických hodin)

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

**Rozumí otázkám Bolí to? Co tě bolí? Je ti špatně? Jak se máš?
A adekvátně (i neverbálně) na ně reaguje.**

Rozumí otázce Bolí tě tady?

Řekne Bolí mě... Mám... Jsem nemocný/á...

Dokáže rozlišit Bolí mě/tě.

Pojmenuje základní části těla.

Pojmenuje některé vnitřní orgány.

Přiradí napsané části těla k obrázku.

Přiradí napsané vnitřní orgány.

Rozumí základním pokynům u doktora.

Umí ukázat na škále ne, málo, trochu, hodně, moc.

Dokáže poznat, o kterého člověka z výběru se jedná podle popisu.

Popisuje lidi několika slovy.

Popisuje lidi delším textem – min. 6 vět.

Porovnává (vyšší než, starší než, ...).

Vhodné je propojení s přírodopisem/prvoukou – pro 1. stupeň lze použít přímo materiály z prvouky.

Z hodin češtiny je vhodné připojit určování slovních druhů a tvary osobních zájmen – v kontextu Bolí mě..., Je mi...).

Co může vzniknout

(způsoby práce viz str. 67)

- Plakát lidského těla
- Obrázky příšer podle diktátu – rozlišujeme pokročilost (Má čtyři ruce, dvě hlavy, pět velkých uší a tři malé prsty a jeden velký na každé ruce, ...).

Materiály

(soupis učebnic na str. 238)

- Jaurisová, B; Pánová, M.: **Prázdninová škola češtiny**. NIDV. 2016.
- Janoušková, Z. (ed.) a kol.: **Čeština do školy**. CIC 2014.
- Titěrová, K. a kol.: **Levou zadní I: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.
- Škodová, S.: **Domino. Český jazyk pro malé cizince 1, 2** (učebnice, pracovní sešit, metodika). Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.
- e-learning pro děti – cestina2.cz

Beletrie, kterou používáme k tématu:

- Shaapman Karina, **Dům myšek**. 2016, Meander, 60 s. ISBN: 978-80-87596-94-4 (kapitola – plané neštovice)

Aktivity — Popis těla

Zpracovala — Petra Lacinová

2 nejoblíbenější

Hádání Kdo to je?

Dáme vedle sebe několik obrázků osob, popisujeme jednu z nich a děti mají uhádnout, kdo to je.

Varianta bez obrázků – učitel nebo dítě popisují jednu osobu ze třídy a všichni hádají, kdo to je.

Kreslení příšer podle popisu

Má tři oči, dvě pusy, tři zuby, ...

Cíl

osvojení slovní zásoby částí těla

Co potřebujeme

lepící lístečky, tužku, fixy, dlouhý pruh (balicího) papíru nebo kartonu

Postup

- 1** Učíme se názvy částí těla – společně ukazujeme na těle.
- 2** Učitel píše názvy částí těla na lepící papírky, děti čtou pojmy a lepší si je na sebe tam, kam patří.
- 3** Obkreslíme siluetu (siluety) dítěte (děti) na papír.
- 4** Děti přemísťují lístečky ze svých těl na lidskou siluetu.

hrudník
hrud'

loket

čelo

zadek

nos

břícho

krk

pas

stehno

koleno

pas

pata

koleno

Téma — Popis věci

(sociální situace, komunikační dovednost)

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- poradit si, pokud věc neumí přesně popsat, tj. ví, že může ukázat na podobnou konkrétní věc, že může věc nakreslit, popsat slovně pomocí nadřazeného, obecného slova nebo například pantomimy
- rozumět tomu, když se někdo ptá: Čí to je?
- umět adekvátně i neverbálně reagovat na otázku: Čí to je?, například neverbálně, tj. zvednutím ruky
- připravit si slovní zásobu pro vyprávění

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

Na otázku Čí je to? odpoví neverbálně.

Na otázku Čí je to? odpoví slovy můj, moje, pokud to je jeho.

Dokáže poznat, o kterou věc se jedná podle základního popisu.

Popíše dvěma slovy běžné věci, které potřebuje.

Prosím velký papír. Potřebuju červená tužka. Chci modrý sešit.

Popíše dobře několik svých věcí – penál, bundu, tašku, ...

Používá správně rody – můj/moje, tvůj/tvoje, jeho, její, zelený/á/é, ten, ta, to.

Tvoří otázky – Čí...? Který...? Jaký...?

Z hodin češtiny je vhodné připojit určování slovních druhů – přídavná jména + jmenný rod u podstatných a přídavných jmen i zájmen můj a ten.

Co může vzniknout

(způsoby práce viz str. 67)

- Popis vlastní věci – může být jako text i jako plakát s obrázkem nebo fotkou.

Materiály

(soupis učebnic na str. 238)

- Titěrová, K. a kol.: **Levou zadní 1: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.
- Táborková, J.: **Hezky česky**. NIDV 2016.

Beletrie, kterou používáme k tématu:

- Urbánková Dagmar, **Adam a koleno**. 2011, Baobab, 48 s.
ISBN: 978-80-87060-47-6
- Shaapman Karina, **Dům myšek**. 2016, Meander, 60 s.
ISBN: 978-80-87596-94-4
- Bernerová R. S., **Jaro – obrázkové příběhy**. 2012, Paseka, 14 s.
ISBN: 978-80-7432-147-4
- Loe Erlend, **Kurtovi přiskočilo**. 2012, 96 s. ISBN: 978-80-87060-61-2
- Bernerová R. S., **Léto – obrázkové příběhy**. 2012, Paseka, 14 s.
ISBN: 978-80-7432-148-1
- Mrázková Daisy, **Nádherné úterý čili Slečna Brambůrková chodí po světě**. 1977, Albatros, 44 s. ISBN: 13-759-77
- Bernerová R. S., **Noc – obrázkové příběhy**. 2015, Paseka, 14 s.
ISBN: 978-80-7432-628-8
- Němcová Božena, **O dvanácti měsíčkách**. 1957, SNDK, 36 s. ISBN: 301-14-1
- Čech Pavel, **O klíči**. 2007, Literární čajovna Suzanne Renaud, 78 s.
ISBN: 978-80-86653-13-6
- Němcová Božena, **O popelce a jiné pohádky**. 1994, Nava, 132 s.
ISBN: 80-85254-23-9 (Popelka)
- Bernerová R. S., **Podzim – obrázkové příběhy**. 2013, Paseka, 14 s.
ISBN: 978-80-7432-310-2
- Loe Erlend, **Ryba**. 2009, 72 s. ISBN: 978-80-87060-20-9
- Bernerová R. S., **Zima – obrázkové příběhy**. 2013, Paseka, 16 s.
ISBN: 978-80-7432-311-9

Aktivity — Popis předmětů

Zpracovala — Barbora Nosálová

Cíl

Dítě umí popsat vlastní věci, dokáže najít věc podle popisu, dokáže popsat věc, i když neví, jak se to řekne česky, zvládne situaci, že si někde něco zapomnělo, umí napsat Popis věci jako slohový útvar.

Co potřebujeme

Tašku s věcmi, názvy věcí na kartičkách (kostka jako věc a kartička KOSTKA), každá věc je popsána několika adjektivy (podle toho, jaké ty věci jsou). Např. Kostka – velká, dřevěná, hranatá. Adjektiva jsou také na jednotlivých kartičkách. Pracovní list, případně i barevné papíry.

Postup v kostce

Nejprve pracujeme s reálnými věcmi, říkáme si, jaké jsou. Rozdělujeme podstatná jména a adjektiva na rody podle zakončení. Upevňujeme slovní zásobu a gramatiku na pracovním listě. Trénujeme slovní zásobu a rozhovory o tom, že někdo něco ztratil. Podle popisu děti poznávají vlastní i cizí věci z jasného výběru a nakonec je samy popisují.

Tento způsob práce kombinuje několik postupů a typů aktivit, které se mi osvědčily jednak jako zábavné a jednak jako hladké střídání diagnostiky, motivace, ověřování a upevňování učiva. Zároveň se různé části dají natáhnout nebo vypustit podle toho, jaké máte děti – ať znalostmi, nebo povahou. Některé části s pokročilými dětmi prosvíštíte, s pomalejšími začátečníky se zdržíte déle u úvodní aktivity a z diagnostického cíle je cíl výukový.

Důležité je, že každé dítě se aktivity může zúčastnit. Všichni jsou spolu kolem jednoho úkolu, pro někoho je to úkol opakovací, výzva jako hra, pro někoho je to situace, kdy se učí úplně nová slova. Děje se to ale mimo plán učitele, učitel tady jen pozoruje a děti se zapojují podle svých schopností.

Postup podrobný

Tahání z tašky

U má tašku a nikomu neukazuje, co v ní je. 1 dítě strčí ruku do tašky. U popisuje nějakou věc z tašky (důležité je, aby měl U „tahák“ – napsané věci, které v tašce má, i s adjektivy).

Když si budete vybírat, jaké věci si do tašky dáte, volte takové, aby se na nich dobře ukazovaly opaky. Pokud budete tedy mít něco kulatého, vezměte si i něco placatého (plochého) a hranatého.

učitel sám ukazuje, že kostka je velkáááá, ale nemůže být dřevěnýýýý. Může být ale hranatáááá. Dřevěnýýýý, že je korálek. Korálek ale není kulatáááá, protože kulatáááá je bambule. Protože je chlupatáááá. A tak podobně.

V této fázi zjišťujeme, jestli děti umí (nebo si pamatují, pokud jsme to s nimi dělali) pojmenování rod mužský, ženský, střední. Většinou to od nějakého dítěte zazní. Pokud ne, U pomůže mužským rodem, a pokud se nikdo nechytá, víme, že je to téma k výkladu.

Gramatika a ČJ jako vyučovací předmět. Využijeme pak slova a věci a rozdělíme je podle rodů.

V této fázi můžeme pracovat i s pojmy slova, slovní druhy, podstatné jméno, přídavné jméno, mužský rod, ženský rod, střední rod.

Vytvoříme dětem nákras s prázdnými bublinami a ony samy slova doplňují.

Variace: Pracujeme s dětmi. Ony říkají slova a učitel je zapisuje. Nezapíše je ovšem náhodně, ale tak, aby nakonec kolem nich mohl nakreslit kruhy a vytvořit stejný nákras, jako vidíme na fotce.

První způsob práce je opakovací pro pokročilejší, druhý je výkladový.

Máme-li smíšenou skupinu, obejdeme se bez učitele – pokročilí vytvoří bubliny a píšou do nich slova, začátečníci to sledují a vzniká pro ně názorná pomůcka třídění na slovní druhy a třídění podle jmenového rodu.

Hádanka

Každé dítě, dvojice nebo skupina (nejlepší jsou skupiny max. po třech) si dá před sebe 3 předměty. Úkol: Jednu z těch tří věcí popište – Jaké to je? Domluvte se potichu, ať nikdo neslyší, o čem mluvíte.

Cíl aktivity jako hry

Každý řekne min. jedno adjektivum a ostatní skupiny hádají, která věc to je. Může se hrát několikrát dokola.

Je potřeba si dát pozor na zadání. Pečlivě si ho připravte a promyslete. Pokud máte začátečníky porozumění (což asi máte), musíte jim předvádět, co mají dělat, velmi názorně: přehnaně teatrálně vezmete tři věci, postupně na ně ukazujete prstem, hrajete mimicky, že přemýšlíte, kterou si vyberete, pak děláte, že přemýšlíte o tom, jaké to je, a ukážete na prstech ruky, kolik adjektiv jste si vymysleli. Pak řeknete adjektiva a pobízíte děti, aby hádaly, kterou věc jste popisovali.

Pak jasně opíšete rukou kruh kolem každé skupiny, dvojice, aby bylo jasné, kdo s kým pracuje. Ukážete jim na jejich tři věci, naznačíte, že si mají jednu vybrat, a na prstech ukážete, kolik si mají vymyslet adjektiv – Jaké to je? Hranaté, malé, velké? Ukážete, že si je mají případně napsat a že každý si připraví jedno.

To, že každý pak bude říkat jedno, nemusíte zadávat předem, aby toho neměly moc. Dá se to připojit až v průběhu. U každého ukážete prstem jedna – Ty řekneš jedno, ty jedno, ...

Cíl aktivity jako výuky

Upevňování adjektiv, procvičení, pro někoho stále jako seznamování. V bezpečném prostoru kolektivního úkolu.

Aktivita má tu výhodu, že pokročilí můžou ve fázi vymýšlení vymyslet, co by slabší nevymyslel (a nemohl by vůbec takovou aktivitu dělat). Ve fázi prezentace – mluvení – každý řekne jednu věc, čili slabší promluví, i když si slovo sami nevymysleli. Zároveň všichni mluví v situaci, kdy jsou k mluvení motivováni hrou a tím, že chtějí držet se svou skupinou. Výhodou je, že zároveň všichni poslouchají, co ostatní říkají, protože jsou motivováni tím, že chtějí uhádnout, co si ti druzí vybrali.

Zase tu využívám princip, že se každý v poslechu zapojuje podle sebe a je to pro něj bezpečné, neohrožující neúspěchem – není to zaměřeno na jednotlivce – někdo porozumí a pozná, o co jde, a vykřikne, někdo porozumí, ale danou věc nenajde, někdo neporozumí, ale pak uvidí, která věc to byla, a zpětně mu může dojít, co ta slova (adjektiva) znamenala. Samozřejmě je totiž opakujeme a na dané věci si ukazujeme, co to znamená – malá, kulatá, chlupatá bambule.

► PRACOVNÍ LIST

Na pracovním listu jsou adjektiva, gramatika a slovní zásoba z tašky – slova a adjektiva. Úkol: Doplnovat slova do přehledů a k obrázkům.

Uspořádání pracovního listu se řídí několika zákonitostmi:

DOPLŇ:

sklo

skleněný

ze skla

dřevo

železo

kov

papír

plast

umělá hmota

látka

guma

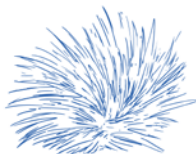
z kovu ze dřeva ze železa z umělé hmoty z plastu z látky
z papíru z gumy ze skla

DOPLŇ: (Pozor na koncovku ý, á, é – je míč kulatý, kulatá nebo kulaté?)

kulatý hranatý špičatý ostrý malý velký
dlouhý tvrdý měkký tenký chlupatý

míč

bambule

kostka

Slova na 1. straně jsou uspořádána podle rodů a podle způsobu tvorby 2. pádu. Není to však viditelné na první pohled a nepůsobí to jako gramatické cvičení. Toto uspořádání nám umožňuje vyvodit gramatiku a tematizovat ji, zmínit ji okrajově nebo ji úplně vynechat, podle potřeby skupiny.

V dolní části cvičení jsou vypsána slova, která mají děti doplnit. Tady se opět samy diferencují – někdo pomůcku potřebuje, někdo dokonce jen opisuje, někdo použije jako kontrolu. Zpočátku na ta slova vůbec neupozorňuji – až když individuálně obcházím, ukážu je podle potřeby.

Můžeme s dětmi také dopsat jednoduché pravidlo tvorby 2. pádu:

O → A
A → Y
souhl. + U

V další části jsou opět slova na výběr, na která upozorníme až podle potřeby.

► SITUACE – ZTRATIL JSEM... NEVIDĚLI JSTE...?

Dialog na pracovním listu.

Cíl čtení jako hry

Podle dialogu zakroužkovat, která věc z výběru to je.

Je to důležitý motivační moment, aby děti zajímalo, co čtou... Lepší než otázky...

Cíl čtení jako výuky

Ukázka a trénink dialogu, když něco hledám. Přehra k výuce mluvení a popisu vlastních věcí.

Demonstrace frází

Zapomněl/a jsem.

Neviděl/a jsi...?

Jak vypadá?

Je na něm obrázek...

DIALOG A – CO HLEDÁŠ?

A: Ahoj, co hledáš?

B: Trsátko.

A: A jaké je?

B: Je malé, plastové, tvrdé. A je na něm obrázek želvy.

A: Tadyto fialové?

B: Ano, děkuju.

A: Není zač.

DIALOG B – CO HLEDÁŠ?

A: Ahoj, co hledáš?

B: Trsátko. Zapomněla jsem ho tady. Neviděl jsi ho?

A: A jak vypadá?

B: Je malé, plastové, tvrdé. A je na něm obrázek želvy.

A: Tady jsou dvě? Je tamto tvoje?

B: Tadyto fialové. Děkuju.

A: Není zač.

Simulace situace

Každé dítě si připraví jednu věc, kterou bude hledat. Všechny je dáme na stůl (chceme-li udělat situaci složitější, můžeme je umístit na různá místa ve třídě). Jednotlivé děti jdou za dveře, vstoupí a vedou s ostatními dialog stejný, jako je na pracovním listě – dialog A (pokročilejší můžou obměňovat).

Jednodušší a rychlejší verze: Dialog vede s dětmi učitel.

Přidávání a ubírání cílů, různé způsoby práce v závislosti na pokročilosti dětí

Mluvení a porozumění – Pokročilé můžeme směřovat k tomu, aby mluvili samostatně, u začátečníků stačí, že porozumí popisu a najdou danou věc.

Cíl na další úrovni je naučit se vyslovit Zapomněl/a jsem. A umět odpovědět na otázku Jak vypadá? (dialog B).

Gramatika – Dále věnujeme pozornost rozlišení moje – tvoje. U začátečníků pouze věcně (ve smyslu komu to patří), nikoli gramaticky (rod). Gramatiku můžeme tematizovat u pokročilejších – na rody jsme rozdělovali už podstatná jména a přídavná jména, přidáme můj, moje, tvůj, tvoje, připojit můžeme i ten, ta, to – v dialogu se také vyskytuje.

Tady je dobře vidět, jak můžeme měnit cíle – přidávat a ubírat, podobně je to možné v jakémkoli tématu. Ale pozor: Vždycky musíme dobře vědět, co jsme přesně probrali, natrénovat to a pak dát dětem do testu nebo alespoň minitestu. Jako informaci pro ně – co už všechno prošly a mohly by (nikoli mají...) umět. A zároveň je to vždy informace pro nás, jak na tom jsou.

Popis vlastních věcí

Děti písemně popíší své věci: batoh, mobil, penál a z oblečení např. bundu, mikinu/svetr, boty.

Pokročilí můžou psát složitější popis a popsat všech 6 věcí, začátečníci a mladší děti můžou popisovat méně věcí a pouze několika slovy.

Celý pracovní list je koncipovaný tak, aby s ním pokročilejší a rychlejší děti mohly pracovat samostatně napřed. Vždy se ale průběžně vracíme ke společné práci a kontrolujeme ji společně, společně také trénujeme mluvení a porozumění – dialogy.

Popis vlastních věcí jako komplexní téma

Děti o vlastních věcech mluví a píšou rády, což je velká výhoda. Je to konkrétní, mají se čeho chytit. Zároveň to může vzbudit touhu vyprávět příběh nebo sdělit emoce.

Cíl ve výuce

Trénink různých vět, spojení, slovesných a předložkových vazeb, tvarů slov – může nás to přivést i ke gramatickému tématu.

Trénink psaní – psané podoby slov.

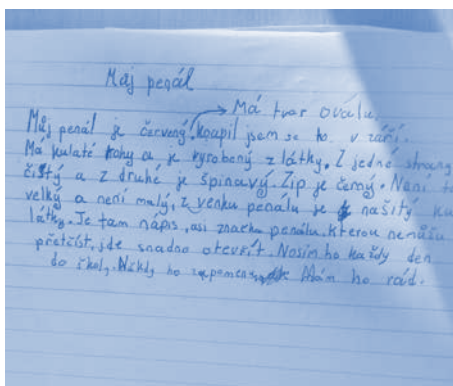
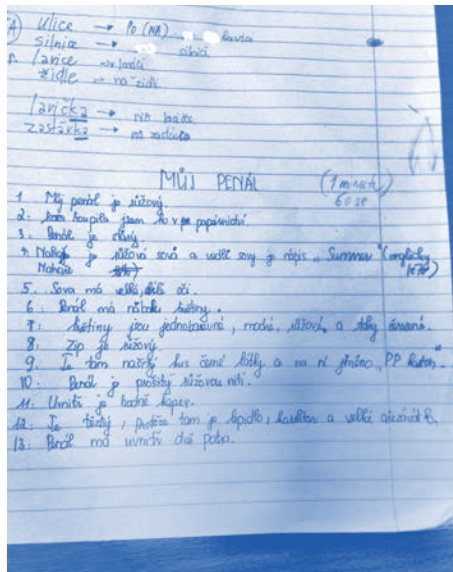
Postup

Děti se pokusí napsat popis své věci. Můžeme jim dát návodné otázky. Ideálně jim ukázat a přečíst nějaký hotový popis – jako vzor, aby si byly schopné představit, co mají psát.

Opravíme, doplníme věty, slova, ukážeme gramatiku, je-li potřeba.

Děti napíší text znovu.

Popis penálu

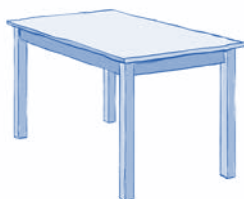
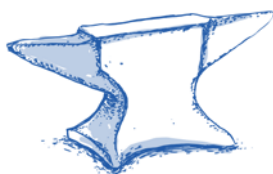

Z ČEHO TO JE? JAKÉ TO JE?

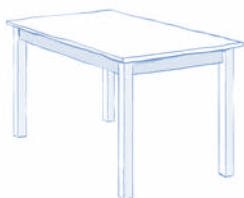
Stůl je ze dřeva. Ten stůl je dřevěný.

Stůl je ze železa. Ten stůl je železný.

Stůl je ze skla. Ten stůl je skleněný.

1 Dopln.

DOPLŇ:

sklo	skleněný	ze skla
dřevo	_____	_____
železo	_____	_____
kov	_____	_____
papír	_____	_____
plast	_____	_____
umělá hmota	_____	_____
látka	_____	_____
guma	_____	_____

z kovu ze dřeva ze železa z umělé hmoty z plastu z látky
z papíru z gumy ze skla

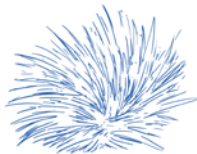
O → A
A → Y
souhl. + U

2 Doplň. (Pozor na koncovku ý, á, é. Je míč kulatý, kulatá nebo kulaté?)

kulatý hranatý špičatý ostrý malý velký
dlouhý tvrdý měkký tenký chlupatý

míč

bambule

kostka

had

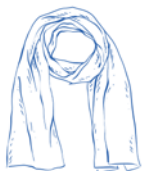
sklenice

kelímek

hřebík

šátek

trsátko

3 Čtěte a mluvte.

DIALOG A – CO HLEDÁŠ?

A: Ahoj, co hledáš?

B: Trsátko.

A: A jaké je?

B: Je malé, plastové, tvrdé. A je na něm obrázek želvy.

A: Tadyto růžové?

B: Ano, děkuju.

A: Není zač.

DIALOG B – CO HLEDÁŠ?

A: Ahoj, co hledáš?

B: Trsátko. Zapomněla jsem ho tady. Neviděl jsi ho?

A: A jak vypadá?

B: Je malé, plastové, tvrdé. A je na něm obrázek želvy.

A: Tady jsou dvě? Je tamto tvoje?

B: Tadyto růžové. Děkuju.

A: Není zač.

4 Popiš 3 svoje věci – batoh, mobil, penál.

U každé věci napiš min. 3 přídavná jména.

Téma — Rodina

(sociální situace, komunikační dovednost)

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- mluvit o své rodině
- představit členy své rodiny učitelům nebo vychovatelům, např. při vyzvedávání z družiny, nebo svým spolužákům, kamarádům
- rozumět otázce *Kdo je to?*
- zapsat jména členů své nejbližší rodiny (*matka, otec, bratr, sestra*)

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

Pojmenovává členy rodiny. Umí použít konstrukci – to je...

Ví, kdo je kdo v jeho rodině.

Pouze nejbližší rodina – máma, táta, sestra, bratr, babička, děda, teta, strýc/strejda.

Umí vyslovit a napsat jména nejbližších příbuzných.

Umí namalovat svůj rodinný strom.

Vyzná se v rodinném stromě – svém, svých spolužáků (příp. hrdinů filmu či panovníků).

Rozumí významu – můj, tvůj.

Umí gramaticky správně použít můj, tvůj.

Popíše, co dělají, jak vypadají a kde bydlí jeho nejbližší příbuzní.

Pojmenuje profese kolem sebe, ty, které využívá při oslovování (pane řediteli, paní učitelko, paní profesorko, paní doktorko, ...).

Profese, se kterými se běžně setkává (ředitel, paní učitelka, paní profesorka, student, lékař, zubař, řidič, průvodčí, revizor, ...).

Dokáže vést jednoduchý rozhovor o své rodině, když mu učitel pomáhá.

Napiše 3–4 věty o své rodině.

Umí říct, co dělají jeho nejbližší (rodiče, příp. jiný nejbližší člen rodiny).

Chápe přechylování (např. *doktor* x *doktorka*), aktivně ho nejprve vytváří pouze u povolání, která se ho bezprostředně dotýkají.

Najde k sobě mužskou a ženskou variantu (*doktor* – *doktorka*).

Umí říct, co dělá, čím chce být.

Dokáže vést jednoduchý rozhovor o své rodině, když mu učitel pomáhá.

Napiše 3–4 věty o své rodině. Doplní připravený text.

Napiše kratší text o své rodině.

Napište jednoduchými větami, co dělají jeho rodiče či nejbližší členové rodiny, kde pracují apod. (Můj táta je kuchař, pracuje v restauraci...)

Aktivně užívá 5. pád j. č. v oslovování nejdůležitějších profesí (pane učiteli, paní učitelko, pane doktore, paní doktorko, ...).

Umí říct, čím chce být. Dokáže reagovat na otázku Čím chceš být? Čím budeš? Co bys chtěl dělat?.

Napiše, čím chce v budoucnu být a proč (Chci pracovat jako programátor, protože mám rád počítače.).

Co může vzniknout

Rodinný strom – pojmenování členů rodiny a jejich jména

Plakát nebo text o vlastní rodině

Materiály

(sopsis učebnic na str. 238)

- Škodová, S.: Domino. **Český jazyk pro malé cizince 1, 2** (učebnice, pracovní sešit, metodika). Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.
- Táborková, J.: **Hezky česky**. NIDV, 2016.
- Titěrová, K. a kol.: **Levou zadní 1: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.
- e-learning pro děti - cestina2.cz

Beletrie, kterou používáme k tématu

- Loe Erlend, **Kurtovi přskočilo**. 2012, 96 s. ISBN: 978-80-87060-61-2
- Loe Erlend, **Ryba**. 2009, 72 s. ISBN: 978-80-87060-20-9

Aktivita — Rodina

Zpracovala — Petra Lacinová

Cíl

Umět pojmenovat členy rodiny a popsat, jaký kdo je.

Co potřebujeme

Velký papír, menší lístečky, fixy různých barev

Postup

- 1** Společně rozdělujeme lístečky s názvy členů rodiny do dvou skupin podle rodu: můj – muž, moje – žena. (Můžeme přidat i další frekventovaná slova, např. učitel – učitelka, kamarád – kamarádka.) Tvoříme nahlas slovní spojení typu: „můj tatínek, moje babička“.
- 2** Slova na kartičkách nalepíme do dvou sloupců na velký papír – vytvoříme plakát na stěnu.
- 3** Zopakujeme si adjektiva formou pantomimy: jedno dítě předvádí a ostatní hádají přídavné jméno.
- 4** Vytvoříme další plakát, navazující na ten předchozí. Děláme věty s adjektivy: „Můj tatínek je velký. Moje babička je stará.“ Používáme názvy členů rodiny z prvního plakátu, fixujeme můj/moje a přidáváme adjektivum s příslušnou koncovkou -ý/-á.

MŮJ MOJE

táta

máma

tatínek

maminka

dědeček
děda

babička

bratr
bratr

sestra

bratranec

sestřenice

strýc
(strýd)

teta

kamarád

kamarádka

pan učitel

paní učitelka

spolužák

spolužačka

fixa

tužka

knížka
knihka

sešit

DÍTĚ
HŘINKO®Můj tatínek
je velkýMoje maminka
je silnáMůj dědeček
je starýMoje babička
je staráMůj bratr je
silnýMoje sestra je
hubenáMůj strýc je
velkýMoje teta je
šludáMůj kamarád je
zdravýMoje kamarádka
je hodnáMůj pan učitel je
starýMoje paní učitelka je
mladáMůj spolužák je
červenýMoje spolužačka je
oranžováMůj sešit je
červenýMoje knížka je
velká

Téma — Jídlo

(sociální situace, komunikační dovednost)

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- seznámit se s českým konceptem stravování (snídaně menší, oběd největší jídlo dne, večeře malá)
- seznámit se s časovým harmonogramem jídel (oběd kolem 12.)
- znát názvy jídel ve školní jídelně, seznámit se s jídelníčkem (rubriky – polévka, hlavní jídlo, moučník, pití)
- umět říct, co mu chutná, nechutná, co může, nemůže (alergie)
- umět komunikovat v jídelně (přidat, víc, míň, bez, ...), porozumět instrukcím v jídelně (do řady, počkejte + provoz v jídelně – špinavé nádoby)
- umět popřát Dobrou chuť
- odmítnout další jídlo
- nabídnout spolužákovi jídlo Nechceš...?
- naučit se jíst lžicí, vidličkou a nožem
- umět klasifikovat jídlo (ovoce, zelenina, maso, mléčné výrobky, příloha, hlavní jídlo, polévka + na nižší úrovni hovězí, kuřecí)
- pasivně přiřadit jahoda – jahodový, kuře – kuřecí atp

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

Pojmenovává potraviny a třídí je.

Pojmenovává jídla a třídí je. Pouze ta jídla, která se vyskytují ve školní jídelně nebo která se ho můžou týkat.

Přiřazuje nápisy k potravinám a jídlům.

Reaguje jednoduše na otázku Co ne/máš rád? Chutná ti? Je dobrá?

Reaguje na nabídku – Chceš? Nechceš? Dáš si? Vezmi si.

Řekne (s pomocí), co jí k snídani, k obědu, k večeři, co má k svačině.

Odpovídá gramaticky správně na otázku Co ne/máš rád? Chutná ti?

Používá vědomě 4. pád j. č. a 1. pád mn. č. u potravin.

Dokáže simulovat rozhovor v jídelně – stačí, víc, míň, ne, nechci...

Dokáže v jídelně říct, co chce – ne omáčka, ne maso, málo, moc.

Tvoří otázky – Co máš ráda? Chceš?.

Napíše recept.

Napíše samostatně krátký text o tom, co jí během dne a co má a nemá rád.

Napíše s návodem a otázkami, co jí během dne a co má a nemá rád. Může např. jen doplňovat věty.

Seřadí za sebou jednotlivá jídla: snídane, svačina, oběd, ...

Z hodin češtiny je vhodné připojit podstatná a přídavná jména typu jahoda – jahodový + rody; slova nadřazená a podřazená; případně přívlastek shodný a neshodný – čokoládový dort vs. dort z čokolády.

Co může vzniknout

(způsoby práce viz str. 67)

- Myšlenková mapa
- Jídelníček
- Co rád jím – plakát nebo text
- Co je a není zdravé – plakát nebo text

Materiály

(soupis učebnic najdete na str. 238)

- Jaurisová, B.; Pánová, M.: **Prázdninová škola češtiny**. NIDV 2016.
- Škodová, S.: **Domino. Český jazyk pro malé cizince 1, 2** (učebnice, pracovní sešit, metodika). Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.
- Titěrová, K. a kol.: **Levou zadní 1: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.
- videoseminář RODINNÝ KURZ - ke stažení materiály Jídlo a školní jídelna

Beletrie, kterou používáme k tématu

- Urbánková Dagmar, **Adam a koleno**. 2011, Baobab, 48 s.
ISBN: 978-80-87060-47-6
- pohádka **O Otesánkovi**

Aktivity — Jídlo, Didaktická pomůcka

Zpracovala — Zuzana Janoušková

Cíl

Děti najdou vždy dva obrázky, které k sobě patří na základě podřazenosti slov, a tvoří tvary.

Děti rozvíjí slovní zásobu tématu Jídlo.

Co potřebujeme

trojúhelníky s obrázky jídla a pití (vybarvené a zalaminované) – k tisku viz příloha

Postup

Učitel rozdá dětem trojúhelníky s obrázky a pojmenovává jednotlivé obrázky (př. *To je okurka. To jsou fazole.*). Děti hledají dvě souřadná slova a skládají trojúhelníky k sobě (př. *Párky a šunka jsou uzeniny. Jablko a hruška je ovoce.*). Děti skládají z trojúhelníků různé tvary.

Po dokončení D kontrolují správnost, pojmenovávají jednotlivá nadřazená a podřazená slova, zdůvodňují spojení či chyby (př. *Káva a ryba k sobě nepatří, protože káva je teplý nápoj a ryba je maso.*)

► Podrobněji v tabulce

Použité zkratky: U – učitel, D – děti, PL – pracovní list

Název aktivity	Trojúhelníky: Jídlo
Cíl aktivity	D najdou vždy dva obrázky, které k sobě patří na základě podřazenosti slov, a tvoří tvary. D rozvíjí slovní zásobu tématu Jídlo.
Věková kategorie	MŠ, ZŠ
Jazyková úroveň	Začátečníci (A0–A2)
Čas	15 min.
Pomůcky a jejich příprava	Trojúhelníky s obrázky jídla a pití (vybarvené a zalaminované) – k tisku viz příloha
Slovní zásoba (používaná při aktivitě)	Jídlo, pití Pečivo: houska, rohlík, koláč, chléb (chleba) Ovoce: banán, hruška, jablko, pomeranč Zelenina: okurka, paprika, salát, mrkev Mléčné výrobky: mléko, jogurt, sýr Maso: kuřecí (kuře), ryba, vepřové, hovězí Uzeniny: salám, párky, šunka Studené nápoje: džus, voda Teplé nápoje: káva, čaj Luštěniny: fazole, hrášek Sladkosti: bonbon, čokoláda
Fráze, jazykové struktury (používané při aktivitě)	Dítě aktivně používá: MŠ: <i>To je...</i> <i>To jsou...</i> <i>... je/ jsou ...</i> <i>... a ... jsou ...</i> <i>... a ... k sobě nepatří, protože ...</i> ZŠ: <i>... je souřadné/podřazené/nadřazené slovo ke slovu ...</i> Dítě porozumí: <i>Proč to k sobě patří?</i> ZŠ: <i>Které je nadřazené/podřazené slovo?</i>
Gramatika	Nadřazená a podřazená slova, jednotné a množné číslo slovesa BÝT

METODICKÝ POSTUP

Zadání a průběh aktivity

U rozdá D trojúhelníky s obrázky.

D pojmenovávají jednotlivé obrázky (př. *To je okurka. To jsou fazole.*)

D hledají dvě souřadná slova a skládají trojúhelníky k sobě (př. *Párky a šunka jsou uzeniny. Jablko a hruška je ovoce.*).

D skládají z trojúhelníků různé tvary.

Ukončení aktivity, zhodnocení

Po dokončení D kontrolují správnost, pojmenovávají jednotlivá nadřazená a podřazená slova, zdůvodňují spojení či chyby (př. *Káva a ryba k sobě nepatří, protože káva je teplý nápoj a ryba je maso.*).

Témata

(ve kterých lze pomůcku využít)

Nakupování, Jídlo a pití

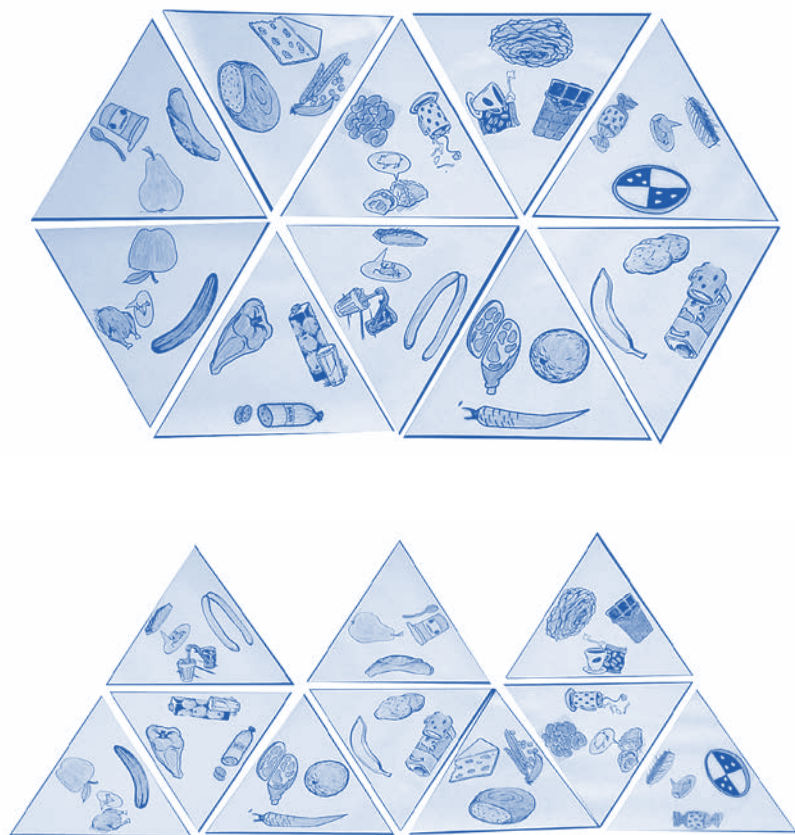
Poznámka

Pomůcku lze využít i v rámci výuky českého jazyka v běžné třídě (slova významem nadřazená, podřazená, souřadná; 2. třída ZŠ).

Použité zdroje

ČEMUSOVÁ, J.; DOLEČKOVÁ, P.; ŠTINDLOVÁ, B. Manuál pro učitele českého jazyka pro cizince bez znalosti latinky. In: www.varianty.cz [online]. [cit. 2014-04-11]. Dostupné z:
< <http://www.inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/manual-pro-ucitele-ceskeho-jazyka-pro-cizince-bez-znalosti-latinky> >
Foto – autor výukového materiálu

Ukázky použití (fotogalerie)

Na inkluzivniskola.cz, buď pod Didaktickými pomůckami, nebo v tématu Jídlo, najdete tyto trojúhelníky k tisku.

Téma — Obchod, oblečení

(sociální situace, komunikační dovednost)

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- zvládnout komunikaci s obsluhou např. v kantýně ve škole
- rozumět popiskům na automatech s občerstvením
- znát pojmenování pro části oblečení (instrukce na různé školní akce a výlety, popis osob apod.)
- znát názvy obchodů a vědět, co kde koupí
- vědět, čím v ČR platíme

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

Umí pojmenovat základní oblečení a oblečení, které je potřeba pro různé školní akce a výlety.

Pláštěnka, kalhoty, batoh, čepice, rukavice, šála, svetr, holínky...

Rozumí instrukci Musíte mít... a Vezmi si... a otázce Máš...?

Rozumí, co má mít na školní výlet apod., poprosí o zopakování, když nerozumí

Omluví se, že nemá potřebné oblečení na školní akci (*Omlouvám se, nemám tenisky.*)

Rozumí názvům obchodů a ví, co kde koupí – stačí obrázky.

Pojmenuje obchody, ví, kde co koupí – zná některé názvy produktů.

Vyzná se v prostoru obchodu (a ví, že zboží je v regálech, platí se u pokladny, oblečení se zkouší v kabině apod.)

Umí vést dialog s prodávčem.

Co může vzniknout

(způsoby práce viz str. 67)

- Myšlenková mapa
- Popis, co mám na sobě
- Plakát – fotka, obrázek postavy/postav + popis, co má/mají na sobě
- Plakát obchod s oblečením (vč. cen a velikostí)
- Plakát / Text „Co nosím v jakém ročním období nebo za jakého počasí?“ (Když prší, nosím bundu s kapucou, deštník nebo pláštěnku...) Na plakátu mohou být pouze symboly a obrázky se slovy.

Materiály

(soupis učebnic najdete na str. 238)

- Jaurisová, B.; Pánová, M.: **Prázdninová škola češtiny**. NIDV. 2016.
- Škodová, S.: **Domino. Český jazyk pro malé cizince 1, 2** (učebnice, pracovní sešit, metodika). Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.
- Táborková, J.: **Hezky česky**. NIDV. 2016.
- Titěrová, K. a kol.: **Levou zadní 1: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.

Aktivity — Obchod

Zpracovala — Barbora Nosálová

(V ukázce je obchod s brýlemi, protože jedna moje žákyně řekla, že by chtěla jít se sestřenicí kupovat brýle. Můžete pracovat samozřejmě s jakýmkoli obchodem.)

Cíl

Vyzkoušet si nákup v pultovém obchodě. Včetně vyzkoušení věci. Dialog se dá variovat podle pokročilosti dětí – někdo jen pozdraví, řekne Prosím..., Děkuju. Na shledanou.

Pochopit, že prodavač ve stejné situaci může použít různé fráze a reakce na ně je vždycky stejná – např. Co to bude? Přejete si? Jak Vám můžu pomoci? atp. Odpověď je vždy buď to, co si přejeme, nebo Jen se dívám, děkuju.

Co potřebujeme

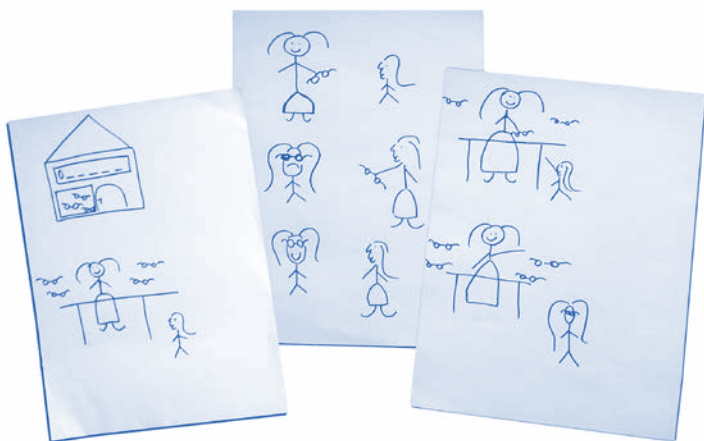
Namalované schéma nakupování v obchodě.

Papírky s replikami, které říká prodavačka a zákaznice.

Nějaký předmět ke koupi. My jsme měli čtyři sluneční brýle různých tvarů, barev a velikostí.

Postup

Namaluju si schematicky situaci.

Napišu fráze, vystřihnu bubliny.

Nejprve dám k ústům postav bubliny, děti říkají, co asi můžou postavy říkat. Přiřazujeme papírky s replikami.

Hrajeme dialog tak, že učitelka je prodavačka a děti si k ní chodí kupovat. Umožňuje to řízeně variovat pokročilost dialogu s každým dítětem podle jeho úrovně.

Téma — Rok, roční období, datum, počasí

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- orientovat se v organizaci roku (vysvědčení, jarní prázdniny, letní prázdniny), tj. v českém pojetí času v rámci roku
- orientovat se v kalendáři
- orientovat se v čase, ne jen vyjmenovat měsíce, jak jdou za sebou, ale opravdu si spojit, co to znamená, když je červenec (je teplo, jsou prázdniny, nechodím do školy, můžu se koupat, jíst zmrzlinu, nosit kraťasy, ...)
- znát formát data, měsíce, roku
- znát roční období a s ním spojené počasí a činnosti
- umět říct, jak se cítí
- rozumět, když někdo mluví o počasí
- rozumět instrukcím (Vezmi si rukavice, vezmi si čepici)
- komunikovat se spolužáky o tom, co bude dělat
- umět plánovat pomocí dat
- umět plánovat výlet
- rozumět oznámení o exkurzích a výletech

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

Orientuje se v kalendáři a v organizaci roku (vysvědčení, jarní prázdniny, letní prázdniny), tj. v českém pojetí času v rámci roku.

Seřadí měsíce za sebou, jak jdou za sebou, přiřadí je k ročním obdobím.

Zná roční období a s ním spojené počasí a činnosti v ČR – ví, co to znamená, když je např. červenec (je teplo, jsou prázdniny, nechodím do školy, můžu se koupat, jíst zmrzlinu, nosit kraťasy, ...).

Umí zapsat datum – den, měsíc, rok.

Používá gramaticky správné tvary a předložky – na jaře, v létě..., v lednu, v červenci...

Umí říct, že je mu teplo, zima.

Rozumí základní slovní zásobě k počasí (je hezky, prší, sněží, svítí sluníčko).

Umí mluvit o počasí (je vedro, mráz, mlha, fouká vítr, ...).

Zná své datum narození.

Rozumí otázce Kdy máš narozeniny? a odpoví na ni s pomocí učitele a kalendáře.

Rozumí otázkám Kdy máš narozeniny? i Kdy ses narodil/a? a samostatně na ně odpoví.

Pozve někoho na oslavu, návštěvu.

Ví, jak vypadá oslava, a umí mluvit o tom, co se na oslavě dělalo / bude dělat.

Napíše pozvánku.

Rozumí přáním a umí popřát (Všechno nejlepší, Veselé Vánoce, Šťastný nový rok).

Vhodné je propojení s přírodopisem/prvoukou – pro 1. stupeň lze použít přímo materiály z prvouky.

Z hodin češtiny je vhodné připojit práci s pravopisem a se slovesy.

Co může vzniknout

(způsoby práce viz str. 67)

→ Plakáty a myšlenkové mapy

Materiály

(soupis učebnic na str. 238)

→ Škodová, S.: **Domino. Český jazyk pro malé cizince 1, 2** (učebnice, pracovní sešit, metodika). Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.

→ Táborková, J.: **Hezky česky II**. NIDV 2017.

→ Titěrová, K. a kol.: **Levou zadní 1: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.

→ Pracovní listy k tematickému okruhu Lidé a čas z inkluзивniskola.cz

Beletrie, kterou používáme k tématu

ROK – ROČNÍ OBDOBÍ – DATUM:

→ Brettová Jan, **Čepice**. 1999, 28 s. ISBN: 80-7257-017-X

→ Bernerová R. S., **Jaro – obrázkové příběhy**. 2012, Paseka, 14 s. ISBN: 978-80-7432-147-4

→ Lobel Arnold, **Kvak a Žbluňk se bojí rádi**. 2005, Albatros, 64 s. ISBN: 80-00-01657-5 (podzim)

→ Bernerová R. S., **Léto – obrázkové příběhy**. 2012, Paseka, 14 s. ISBN: 978-80-7432-148-1

→ Němcová Božena, **O dvanácti měsíčkách**. 1957, SNDK, 36 s. ISBN: 301-14-1 (datum)

→ Bernerová R. S., **Podzim – obrázkové příběhy**. 2013, Paseka, 14 s. ISBN: 978-80-7432-310-2

→ Bernerová R. S., **Zima – obrázkové příběhy**. 2013, Paseka, 16 s. ISBN: 978-80-7432-311-9

SLAVÍME VELIKONOCE/VÁNOCE:

→ Říčanová Tereza, **Vánoční knížka**. 2006, 48 s. ISBN: 80-87022-07-6

→ Říčanová Tereza, **Velikonoční knížka**. 2012, 48 s. ISBN: 978-80-87060-56-8

Aktivity — Roční období, slovesa

Zpracovala — Petra Lacinová

Cíl

rozšíření slovní zásoby, získání povědomí o činnostech v různých částech roku v ČR, osvojení gramaticky správných slovesných tvarů

Co potřebujeme

barevné papíry A4, různé barvy, fixy, nakopírované obrázky aktivit (např. z učebnice češtiny pro cizince DOMINO nebo z materiálů k dětskému kurzu na kurzycestinyprocizince.cz), kostku, figurky

Aktivita

- 1 Učitel vytvoří hrací plochu ze 4 barevných papírů a nadepíše je názvy ročních období – tak jak jdou po sobě. Můžeme přidat také ilustrace ročních období, počasí, významné svátky atd.
- 2 Děti roztřídí obrázky aktivit podle toho, v jakém ročním období je provozují. (Procvičujeme při tom konjugaci v 1. osobě, např. „běhám na jaře, lyžuju v zimě“.)
- 3 Nalepíme obrázky na papíry tak, aby tvořily políčka pro stolní hru – jako Člověče, nezlob se.
- 3 Hrajeme hru – pravidla: Začneme na stejném políčku v aktuálním ročním období. Každé dítě hodí kostkou a na políčku, kam dojde, musí říct: „V zimě lyžuju. / Já v zimě lyžuju. / event. Já v zimě nelyžuju.“ Větu musí říct dobře, jinak na políčku nemůže zůstat a musí se vrátit tam, kde bylo. Kdo první obejde celý rok, vyhrál.

Pozn.: Pravidla hry je možné variovat a přizpůsobit pokročilosti dětí. A) Můžeme trénovat jen 1. osobu v přítomném čase a roční období v 6. pádě. B) Také můžeme trénovat věty s rád/ráda: „V zimě ráda lyžuju. V létě rád plavu. Na podzim nerad pouštím draka.“ C) Budoucí čas: „V létě budu jezdit na kole.“ D) Minulý čas. E) Mix časů dle aktuálnosti: „Na jaře jezdím na kole. V létě budu plavat. V zimě jsem lyžoval.“

Aktivity — Čas, rok, roční období, svátky

Zpracovala — Jana Zaoralová

Cíl

osvojení slovní zásoby a gramaticky správných tvarů, získání povědomí o ročních obdobích a o tom, co je s nimi spojené

Potřebujeme 3 základní pomůcky, které si sami vyrobíme

Vyrobeno z lepenky. Aby dlouho vydrželo. Tyto pomůcky – vcelku rychle vyrobené – používáme po celou dobu tématu. Děti jsou zvyklé, že jsou volně k dispozici na stolečku (na němž máme vždy věci k tématu, o kterém se mluví), mohou je kdykoli použít.

- 1 12 měsíců a dole všechny tvary v 6. pádě (v lednu, ALE v prosinci atd.)
- 2 čtyři roční období aneb co děláš na jaře, v létě, na podzim, v zimě
- 3 Týden má 7 dní a KDY? Dny v týdnu v 6. pádě plus včera dnes a zítra (bylo, je a bude)

Práce s pomůckami

Co ještě potřebujeme:

- 1 mít vytištěné názvy měsíců
- 2 nápisy ROK, ROČNÍ OBDOBÍ, MĚSÍC, POČASÍ, MĚSÍC, TÝDEN, DATUM, KALENDÁŘ a jinak barevné nápisy menší školní, kalendářní a různé dny, měsíce, roky, dny v týdnu, víkend, datumy
- 3 nalepovací papírky s JARO, LÉTO, PODZIM, ZIMA a na dalších (nejlépe jiná barva) NA JARE, V LÉTĚ, NA PODZIM, V ZIMĚ
- 4 pexeso roční období (firma Ditipo)
- 5 přepsané fráze z PL (např. Sklízíme, opadává listí, koupeme se apod.)
- 6 staré kalendáře

12 měsíců

LEDEN	ČERVENEC
ÚNOR	SRPEN
BŘEZEN	ZÁŘÍ
DUBEN	ŘÍJEN
KVĚTEN	LISTOPAD
ČERVEN	PROSINEC

KDY? v lednu, v únoru, v březnu, v dubnu,
v květnu, v červcu, v červcu, v srpnu,
v září, v říjnu, v listopadu, v prosinci

CO DĚLÁŠ NA JAŘE, V LÉTĚ, NA PODZIM, V ZIMĚ?

JARO	LÉTO
PODZIM	ZIMA

čtyři roční období

MĚSÍC

BŘEZEN

DUBEN

KVĚTEN

ČERVEN

ČERVENEC

SRPEN

ZÁŘÍ

ŘÍJEN

LISTOPAD

PROSINEC

LEDEN

ÚNOR

JARO

NA
JARĚ

LĚTO

V LÉTĚ

PODZIM

NA
PODZIM

ZIMA

V ZIMĚ

ROČNÍ
OBDOBÍ

JARNE
POČASÍ

SEBE
SEŽÍVÁ

KVĚTIN
STROMY

KVĚTÍ
SE

SLUNO
JELZEŽ

PROSTĚ
SLUNO

KVĚTÍ
OVOC

OVOC
LISTY

ROČNÍ
FOTKA
LÉTA

TRAVNÍ

PLN
SÍLA

PRŮMĚNA

ROČNÍ
OBDOBÍ

JARO

LĚTO

Zi

ZIMA

BŘEZEN

DUBEN

KVĚTEN

ČERVEN

ČERVENEC

SRPEN

ZÁŘÍ

ŘÍJEN

LISTOPAD

PROSINEC

LEDEN

ÚNOR

JARO

NA
JARĚ

LĚTO

V LÉTĚ

PODZIM

NA
PODZIM

ZIMA

V ZIMĚ

KVĚTIN
STROMY

KVĚTÍ
SE

OVOC
LISTY

TRAVNÍ

PLN
SÍLA

PRŮMĚNA

ROČNÍ
FOTKA
LÉTA

Postup

- 1** Po úvodním brainstormingu nebo myšlenkové mapě nebo něčem jiném, zkratka po evokaci tématu, pokládáme postupně na složené lavice nebo na zem souhrnné nápisy (roční období) a děti přikládají pod něj druhy. Na obrázku vidíme, že nápisy ročních dob jsou vytvořeny dětmi, samy chtěly a každý udělal jednu ceduli a na ni malý obrázek s nápovědou, o jaké období jde (květina, jablko, list, sněhová vločka).
- 2** Práce s pracovním listem, čteme, jak se střídají roční období a co se v nich obvykle dělá. (ke stažení na inkluzivniskola.cz)
- 3** Z nabídky všech měsíců děti společně vybírají jarní, letní, podzimní, zimní měsíce a přiloží je.
- 4** Aby se naučily tvary 6. pádu, lepím cedulky a k nim zase děti na otázku KDY? příslušné tvary. Možno vzít z pexesa jeden motiv, který se objevuje ve všech čtyřech variantách roku, já jsem si vybrala strom – znají ho všechny děti, je jednoduché jej sledovat v každé roční době, je součástí života všech i ve městě, jeho proměna je výrazná.
- 5** Po tom, co děti rozumí konkrétním činnostem, mohou přikládat zase k jednotlivým ročním dobám činnosti již známé a osvojené.
- 6** Pracovat s obrázky, co se dělá, možno i jak se oblékáme, jaké je počasí apod. Možností je spousta. Např. Fraus Můj první slovník českého jazyka (barevně okopírovat, rozstříhat obrázky a popisovat společně s dětmi, psát na kartičky nebo na tabuli...).

TIP 1

Výberu si strom blízko školy a vyfotím ho na podzim, v zimě a na jaře a pracovat s fotkou (např. Co to je? Víte, jak se jmenuje? Jak vypadá jeho list? Jaké má plody? Jsou někomu užitečné? Jaké části má strom? Atd. **NEJLÉPE JÍT S DĚTMI VEN, přímo k němu!**

TIP 2

Používám kostku s fólií a nápisy ročních dob. Děti si sednou do kroužku. Zavřeme oči a podáváme si kostku, jakmile já řeknu stop, u koho se zastaví, ten hází. Podle toho, jaké mu padne období, říká, co se v něm dělá apod. U otazníků si může vybrat, jaké chce :) Můžeme různě variovat: Jaké se nosí oblečení, co se děje v přírodě a tak dále.

TIP 3

Zpívám s dětmi...

Z CD Hrajeme si u maminky (Hradištan, Jiří Pavlica) lze pustit píseň Měsíce. Nebo ji hrát na flétnu či jiný nástroj podle možností učitele. Lze vyrobit jednoduché hudební nástroje, hrkátka (ze žlutého kinder vajíčka), jídelní čínské tyčinky jako dřívka, která jsou relativně tichá apod. Děti jsou nadšené. Píseň zpíváme každý den. Osvojí si text a postupně rozumí a identifikují i tvary jako ledu, lžičku, dlaní, bleskem, pod jabloní apod., tedy tvarům v jiných pádech než v prvním. Poslech, porozumění, nakonec dát PL text, mohou doplňovat, co slyší.

NÁZVY MĚSÍCŮ

_____ je měsíc plný ledu

_____ zavolá skřivánka

a refrén:

___ je měsíců a každý z nich jinou čepici nosí,

_____ nám do dlaní nasype sněh,

v _____ běháme bosi.

Aktivita — Jaro

Zpracovala — Jana Zaoralová

Ideálně se začínajícím jarem, téma odpovídá realitě!

Postup

- 1 Shromáždíme všechny materiály, co mám k dispozici. Učebnice prvokuky z 1. stupně, atlasy rostlin, obrázkové encyklopedické knihy, donést živé jarní květiny, natrhat cestou do školy :)
- 2 Rozložíme uprostřed připraveného kroužku.
- 3 V kroužku si povídáme, co vidíme před sebou, co vidíme také venku za oknem atd.
- 4 Každý si vezme jednu knihu a může si listovat a číst cca 10 minut.
- 5 Poté postupně všichni sdělují (včetně učitele), co si prohlíželi a co se nového dozvěděli (např. Zjistila jsem, že pampeliška se jmenuje smetanka lékařská!).

Aktivity — Až přijdou Velikonoce, slavíme Velikonoce

Zpracovala — Jana Zaoralová

Co potřebujeme

- 1 Reálné předměty: zelené větvičky, jehnědy, kočičky, kraslice, pomlázku, malého čokoládového zajíčka s košíčkem, kuřátko atd.
- 2 Opět přehled ročních dob na kartonu
- 3 Knihy s velikonoční tematikou: Český rok od jara do zimy, Velikonoční knížka
- 4 Okopírované stránky s důležitými událostmi (poslední večere, pletení pomlázky, velikonoční beránek, ukřižování, ...)

Postup

- 1 Ukazuju postupně předměty a děti hádají, co to je. Všichni si každou věc postupně prohlédnou. Důležité – všichni, aby si věc osahali – budou si pamatovat.
- 2 PL Velikonoce (slovesa koledovat) – text o Velikonocích, otázky k pochopení textu, co se říká při koledě – Hody hody doprovody...
- 3 V kroužku potom prohlížíme okopírované obrázky z knížky, povídáme, kdo tam je a co se tam děje.
- 4 Poté začínáme číst Velikonoční knížku (každý má svou půjčenou z třídní knihovničky). Nejprve čtu já, druhý den se děti střídají. Je potřeba knihu číst nahlas a několikrát.

TIP

K tématu ročních období se hodí **POHÁDKA Boženy Němcové Dvanáct měsíců**. Zase použijeme reálné předměty (jablko, fialky a jahody). Možno pustit CD k poslechu pohádky z knihy *Pohádky* (Lída Holá, edice Adaptovaná česká próza), pracovní list i text tamtéž. Možno využít obrázky jednotlivých scén z knihy *Pohádky k povídání* (Šárka Jechová) nebo obrázkové čtení. Pozor na varianty pohádek, texty nejsou totožné. Je třeba si je předem přečíst.

Téma — Dům, byt, pokoj

(sociální situace, komunikační dovednost)

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- orientovat se v místnosti a v budově (patro, výtah, chodba)
- znát systém pater (přízemí, první patro, ...)
- umět zazvonit a říct do mluvítka, kam jde a za kým
- říct, že se ztratilo
- znát svou adresu, vědět, kde bydlí
- znát své povinnosti (zavřít dveře, zamknout, ...)
- říct, že něco nefunguje
- pojmenovat různé druhy obydlí (dům, panelák, ...)

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

Umí slova k orientaci v místnosti a v budově (*patro, výtah, kabinet, chodba, byt, místnost, přízemí, první patro, ...*, *schody, dveře, okno, zvonek, klíče*).

Rozumí otázkám Kde je...? Kam...?.

Používá 6. pád a správné předložky – v prvním patře, na chodbě, po schodech, v kuchyni, v jídelně, ...

Rozumí systému pater (*přízemí, první patro, ...*).

Rozlišuje v prvním patře a do prvního patra.

Rozumí instrukcím, kam má jít v budově + kde něco je v místnosti (příp. kam má něco dát).

Umí popsat, kde něco je – v místnosti i v domě.

Umí popsat svůj pokoj.

Umí názvy typů místností v domě/bytě (*kuchyň, záchod, koupelna, ...*).

Umí zazvonit a říct do mluvítka, kam jde a za kým.

Umí zaklepat, vejít, pozdravit a říct, co potřebuje.

Umí se zeptat, kde je záchod a kde je koš.

Umí přečíst různé názvy, které označují pro dítě důležitá místa v domě (WC, toalety, záchod + piktogramy – např. holčička na nočníku, chlapeček na nočníku).

Co může vzniknout

(způsoby práce viz str. 67)

- Myšlenková mapa
- Plakát
- Text – Co mám doma, Co vidím klíčovou dírkou. Kde lidé bydlí, Kde je mi dobře
- (od popisu obrázku, fotky... po slohový útvar)

Materiály

(soupis učebnic na str. 238)

- Jaurisová, B.; Pánová, M.: **Prázdninová škola češtiny**. NIDV. 2016.
- Táborková, J.: **Hezky česky II**. NIDV 2017.
- Vyčichlová, H.: **Ano, učím se česky**. Most PRO, o.p.s. 2013.

Beletrie, kterou používáme k tématu

- Mizieliński, Daniel; Mizielińska, Aleksandra Machowiak. **D.O.M.E.K.** 2014, Jana Kostecká, 155 s. ISBN: 978-80-260-5657-7
- Fenclová, Daniela. **Domeček, domek, dům**. 1981, Albatros.
- Ellis Carson. **Domov**. 2017, 65. pole, 40 s. ISBN: 978-80-87506-82-0
- Haraštová, Helena; Hanáčková, Pavla. **Jak bydlí děti celého světa**. 2016, Albatros, 36 s. ISBN: 978-80-00-04407-1

Aktivity — Dům, byt, pokoj

Zpracovala — Jana Zaoralová

Cíl

Kombinujeme všechny cíle z tematického okruhu na různých úrovních, podle toho, jaké se nám sejdou děti.

Co potřebujeme

Obrázky, knihy týkající se bydlení, knihy – beletrie i odborné

Zmenšeninu reálného domku (atrapu nebo můžeme s dětmi nějaký vyrobit – stačí lepenka)

Cedulky s názvy různých bydlišť – lidí i zvířat

Pohádku (např. O perníkové chaloupce)

Postup

- 1 Myšlenková mapa – tvoří ji děti dohromady
- 2 *Kde lidé bydlí?* Postupně ukazuju dětem obrázky: dům, panelák, chata, sídliště, stan, týpí, iglú, ...
- 3 *Kolikáté je to patro?* A ukážu na obrázek. Poté *V kolikátém patře bydlíš?* Ptám se jednoho z dětí. A nevědomky se učíme řadové číslovky. Já bydlím ve druhém patře – to je druhé patro (ukazuju na obrázek vysokého paneláku).
- 4 V kroužku máme připraveny knihy: *Domeček, domek, dům*; D. O. M. E. K.; *Jaro, Léto, Podzim, Zima* (Obrázkové příběhy); *Jak bydlí děti celého světa*; *Domov*; *Týna a kocour*; *Mikeš staví zdravý a krásný dům*; *Ptáček a lev*.
- 5 Každý si může vybrat knihu a v tichosti si listovat nebo číst cca 10 minut, poté sdílíme, co kdo četl, o čem, co vás překvapilo, co jste nevěděli atp.
- 6 Beru do rukou malý domeček a ptám se: *Co je to?* Ukazuju na komín, střechu, zeď, okno, dveře, ...
- 7 Vytahuju kartičky se jmény různých bydlišť: dům, panelák, hrad, zámek, mrakodrap, klášter, týpí, iglú, perníková chaloupka, brloh, kurník, mraveniště, úl, krunýř, ulita, nora, bouda, hnízdo, klec, akvárium, kravín, vepřín atd.
- 8 A ptám se: *Kdo tam bydlí?* Každý si vylosuje několik kartiček a na druhou stranu píše jméno obyvatele.

9 Potom si děti prohlíží, kdo kde bydlí, otáčí kartičky. Možno hrát hru: *Kdo bydlí v typí?* A někdo odpovídá. Pokud správně, získává kartičku. Další den lze otočit obyvateli nahoru a děti říkají: Včela bydlí v..., Princezna bydlí na... atd. Jiná varianta rozdělit bydlíště na NA x V.

TIP 1 pro pokročilejší

V knize Petra Síse *Tibet – tajemství červené krabičky* je na dvoustraně nádherný obrázek pracovního stolu, na kterém je spousta rozličných věcí. Nechme děti popisovat, co tam vidí, kde to vidí a odkud to asi je.

TIP 2 pro začátečníky

V knize *Ptáček a lev* autorky Marianne Dubuc je kouzelný obrázek pokoje (viz výše), kde lev bydlí. Děti mohou popisovat, co tam je a kde to je, např. Je tam stůl, na stole je ptáček. Jsou tam dvě židle. Zeď je hnědá. Na zdi je obrázek. Na zemi je koberec. Atd.

TIP 3

Poslech písně *Byl jednou jeden domeček* od skupiny HM... z alba Klukoviny.

TIP 4

Výborná kniha (téměř nevyčerpatelná) na téma bydlení je *Dům myšek* od autorky Kariny Schapman. Pojednává o dvou myškách, Samovi a Julii. Jejich pokoje jsou plné nejrůznějších věcí a věcíček se spoustou detailů. Prohlížejme si s dětmi pozorně. Doporučujeme mít i postavičky myšek, dá se s nimi hrát divadlo, přehrát scénky z jednotlivých příběhů, atp.

TIP 5

Pohádka Boženy Němcové *O perníkové chaloupce*

Cílem je seznámit se s pohádkou a rozšířit slovní zásobu.

Potřebujeme reálný domeček, nejlépe barevné obrázky různých perníkových chaloupek, obrázek marcipánu, mandlí atd., obrázky různých ježibabek, chleba (zkusíme drobit jako Jeníček), bílé kamínky křemínky, reálný perníček, který děti nakonec snědí :)

Dle uvážení můžeme použít starší text (Pohádky Boženy Němcové anebo bratří Grimmů) nebo novější, viz Jechová *Pohádky k povídání* nebo z učebnice Lídy Holé *Pohádky* (edice Adaptovaná česká próza) O perníkové chaloupce a k ní pak i pracovní list s gramaticko-lexikálními cvičeními.

Můžeme jít s dětmi na pohádku do divadla. A/nebo můžeme vyrobit loutky z papíru a špejlí a inscenovat pohádku, rozdělit role, stačí čtyři postavy (Jeník, Mařenka, ježibaba a tatínek), perníková chaloupka a les. Nebo můžou děti hrát samy.

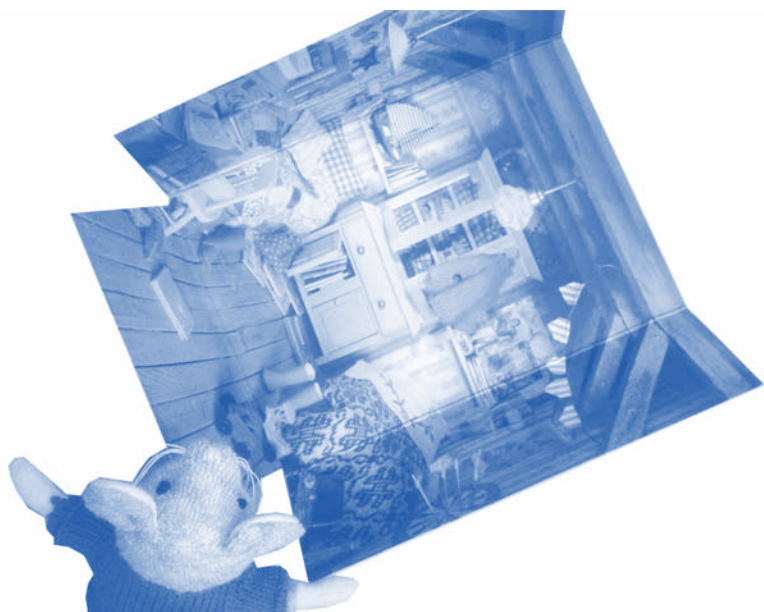

DŮM BYT SÍDLIŠTĚ CHATA
PANELÁK

KOLIKÁTÉ

1. PRVNÍ,
2. DRUHÉ
3. TŘETÍ,
4. ČTVRTÉ
5. PÁTÉ
6. ŠESTÉ
7. SEDMÉ
8. OSMÉ
9. DEVÁTÉ,
10. DESÁTÉ

Téma — Město, vesnice, instituce, orientace, doprava

(sociální situace, komunikační dovednost)

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Analýza situace

- Co dítě potřebuje, aby situaci zvládlo?
- Zamyslete se prakticky!
- Vztáhněte to k životu!
- Jak se to vztahuje k životu dítěte?

Dítě potřebuje

- znát slovní zásobu týkající se užitečných míst ve městě, v okolí a budov
- orientovat se v prostoru – tuto část je potřeba vždy přizpůsobit konkrétnímu městu, vesnici vzhledem k místu pobytu dítěte
- zeptat se na cestu
- umět popsat cestu
- znát svou adresu, adresu někoho blízkého, svůj telefon, telefon na své blízké, důležitá místa v okolí (policie, nemocnice), popř. telefon na hasiče, policii, záchranku
- pojmenovat názvy jednotlivých dopravních prostředků
- orientovat se v systému hromadné dopravy ve městě, ve kterém žije, k tomu potřebuje určitou slovní zásobu (jak dlouho platí, jak dlouho trvá, lístek, zastávka na znamení, ...)
- zeptat se, kdy jede dopravní prostředek, který potřebuje; čím má jet, když se potřebuje dostat na určité místo
- orientovat se v jízdním řádu

Co by mělo dítě umět — tučně minimum (cca A1), normální A2

Zná slova označující místa ve městě, v budovách.

Orientuje se ve svém okolí – tuto část je potřeba vždy přizpůsobit konkrétnímu městu, vesnici vzhledem k tomu, kde dítě bydlí.

Umí se zeptat na cestu za pomoci ukazování a kreslení.

Umí se zachovat podle instrukcí (Nejdřív vlevo, potom nahoru.), když ten druhý mluví jednoduše, pomalu, pomáhá a zdůrazňuje klíčová slova.

Umí se zachovat podle instrukcí, které popisují cestu, nebo kde něco je (*Musíš jít doprava, rovně a potom musíš jít doleva.*), bez výrazné pomoci.

Zná příslovce místa (vlevo, vpravo, dole, nahoře, vepředu, vzadu, rovně).

Rozumí rozdílu Kde? a Kam? + vlevo a doleva.

Zná svou adresu.

Pojmenuje dopravní prostředky.

Umí používat 7. pád – čím jedeš?.

Rozumí rozdílu jedu/jezdím, jdu/chodím...

Umí říct, kolem čeho a kudy jde do školy, za pomoci mapy nebo plánu.
Popíše cestu a polohu svého bydliště, své školy dvěma nebo třemi údaji (pomocí výrazných bodů a ukazatelů jako *blízko, vedle, naproti, vpravo, vlevo* ve spojení *Tam je blízko lékárna. Tam je naproti banka.*).

Ví, co je jízdní řád.

Orientuje se v jízdním řádu.

Rozumí, kterým dopravním prostředkem a v kolik hodin má jet.

Umí se zeptat, kdy jede dopravní prostředek, který potřebuje; čím má jet, když se potřebuje dostat na určité místo.

Co může vzniknout

- Myšlenková mapa
- Plakát – Co je ve městě, Naše město, Ideální město / Vymyšlené město
- Plánek s fotkami a obrázky z nejbližšího okolí nebo z ČR
- Text popis cesty do školy / Plakát s fotkami z cesty do školy

Materiály

(sopsis učebnic na str. 238)

- Jaurisová, B.; Pánová, M.: **Prázdninová škola češtiny**. NIDV. 2016.
- Škodová, S.: **Domino. Český jazyk pro malé cizince 1, 2** (učebnice, pracovní sešit, metodika). Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.
- Titěrová, K. a kol.: **Levou zadní 1: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.
- e-learning pro děti - cestina2.cz

Beletrie, kterou používáme k tématu

- Brettová Jan, **Čepice**. 1999, 28 s. ISBN: 80-7257-017-X

Aktivity — Cesta do školy

Zpracovala — Barbora Nosálová

(může být i jiná cesta – měla by obsahovat dopravní prostředky)

Cíl

Popsat cestu a použít slovní zásobu dopravních prostředků, města a sloves (jdu, odcházím, čekám, jedu, nastupuju, vystupuju, jsem).

Třídít slovní druhy.

Použít správné koncovky podstatných jmen ve spojení s předložkou/slovesem.

Co potřebujeme

Fotky z cesty do školy (budeme promítat na počítači nebo vytiskneme), papírky s krátkými spojeními sloveso – předložka – podstatné jméno: Jdu na autobus; Čekám na zastávce apod.

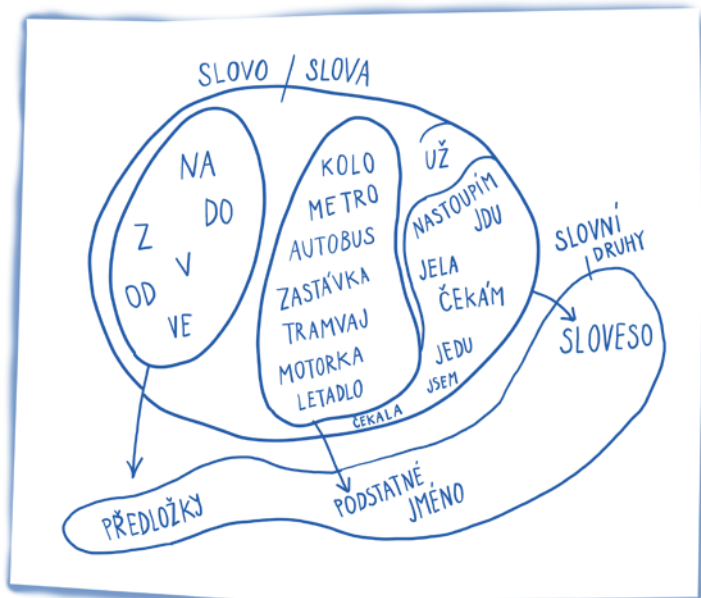
Postup

Popisují dětem svoji cestu do školy a upozorňují je na věty a gramaticky správné konstrukce.

Děti přiřazují nebo dopisují slova k obrázkům z mé cesty do školy.

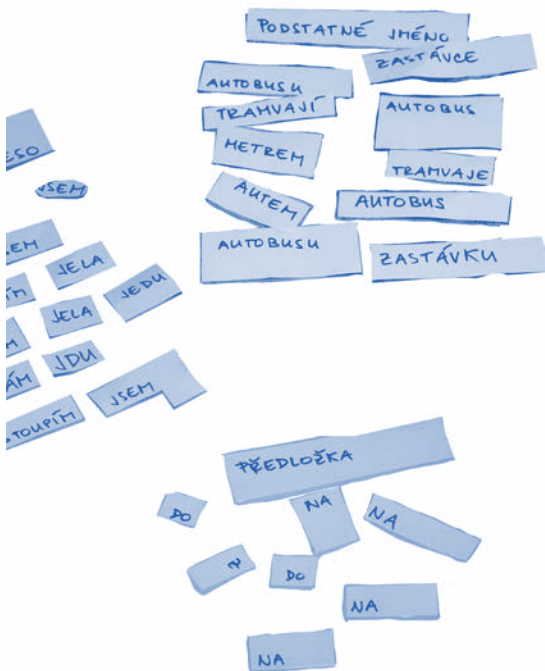
Dětem řeknu, ať mi říkají slova z mé cesty do školy, a zapisují je do předem namalované bubliny s názvem slova. Rovnou je zapisují do skupin, které pak vyznačím jako podmnožiny. Ukážu, že tyto množiny mají názvy podstatná jména, předložky a slovesa.

Děti mají za úkol rozstříhat věty z mé cesty do školy na slova. (Znovu si tím uvědomí, co je slovo.)

Hromádku slov děti roztřídí na 3 – podstatná jména, předložky a slovesa. (Znovu si tak uvědomí, že slova třídíme do skupin).

Děti mají složit ze slov gramaticky správné věty. (Uvědomí si tak učivo češtiny jako druhého jazyka – že určité předložky vyžadují určitá zakončení podstatných jmen – pádové koncovky /tento termín jim ale zatím nemusíme podsunovat/. Znovu se tak vrátíme k l. obrázku v Cestě do školy.)

► Děti dostanou následující test / pracovní list.

DOPRAVNÍ PROSTŘEDKY

1 Vyberte a podtrhněte správnou variantu. Špatnou variantu škrtněte.
Jedu auto / autem.

AUTOBUS

Čekám na autobus / autobusu /
autobusem.

Jedu autobusu / autobusem.

Vystupuji z autobusu / autobusem.

TRAMVAJ

Čekám na tramvaj / tramvají.

Jedu tramvaj / tramvají.

Nastupuji do tramvaje / tramvaj /
tramvají.

METRO

Čekám na metro / metrem / metra.

Jedu metrem / metra.

Vystupuji z metra / metro.

ZASTÁVKA

Jdu na zastávku / zastávce.

Čekám na zastávce / zastávku.

2 Jaké slovní druhy jsou ve cvičení 1.

S _____, P _____ J _____,
P _____.

3 Napište slova ze cvičení 1 do tabulky. Rozdělte je podle slovních druhů.

4 Rozdělte.

Jela jsem tramvají. Pojedu metrem. Budu čekat na zastávce. Jeli jsme autem.
Pojedeme autobusem.

Minulý čas	Přítomný čas	Budoucí čas

Téma — Vyprávění a plánování

Vyprávění (minulý čas)

Plánování (budoucí čas)

Úroveň

A1–A2 (uživatel základů jazyka)

Co by dítě mělo umět:

minimum

Ovládne časovou osu – minulost, přítomnost, budoucnost.

Rozumí časové ose, seřadí části příběhu za sebou.

Zná slova včera, dnes, zítra.

Spojí příběh pomocí spojovacích výrazů a, *potom/pak* a příslovci *nejdřív, nakonec*.

Seznámí se s tím, že v češtině máme tři časy (minulý, přítomný a budoucí).

Řekne, co se stalo v minulosti.

Naučí se tvořit l-přičestí v 1. a 3. osobě j. č. (-l, -la) za pomoci slovníku, tj. najde si tvar slovesa v infinitivu a vytvoří l-přičestí.

Umí pracovat s příslovci času (*včera jsem byl v kině*).

Naučí se tvořit budoucí čas nedokonavých sloves nejprve v 1. a 2. osobě j. č., tj. spojení budu (*budeš*) + infinitiv (*budu (budeš) hrát fotbal*), následně i pro ostatní osoby v j. č. i mn. č. (*bude, budeme, budete, budou + infinitiv*).

A2

Základní časové údaje a příslovce času (*teď, dnes, zítra, za chvíli, pozítří, o víkendu, příští týden, příští měsíc, příští rok, za 14 dní, ...*).

Příslovce času (*včera, dnes, teď, minulý týden, loni, o víkendu, nejdřív, nakonec, předtím, ...*).

Popíše nějakou událost (učiteli, hasiči).

Podá zdůvodnění, proč něco neudělalo, přišlo pozdě...

Rozumí časové posloupnosti příslovci (*nejdřív, pak/potom, nakonec*).

Vyjádří, co se stalo, popř. vypráví situaci, jednoduchý příběh.

Domluví se na společném programu.

Ví, že je dobré reagovat verbálně či neverbálně na přivání k činnosti – oční kontakt, zavrtět hlavou nebo kývnout, *Jasně. Teď nemůžu. Za chvíli. Skvělý. Super. Jo, už jdu.*

Přizve ke společné činnosti (*Chceš hrát fotbal?*).

Odmítne pozvání ke společné činnosti.

Omluví se.

.

VYPRÁVĚNÍ

- Lomová Lucie, **Divoši**. 2011, Labyrint, 152 s. ISBN: 978-80-87260-26-5
- Tan Shaun, **Erik**. 2011, Kniha Zlín, 48 s. ISBN: 978-80-87497-24-1
- Bernerová R. S., **Jaro – obrázkové příběhy**. 2012, Paseka, 14 s. ISBN: 978-80-7432-147-4
- Loe Erlend, **Kurtovi přeskočilo**. 2012, 96 s. ISBN: 978-80-87060-61-2
- Bernerová R. S., **Léto – obrázkové příběhy**. 2012, Paseka, 14 s. ISBN: 978-80-7432-148-1
- Mrázková Daisy, **Nádherné úterý čili Slečna Brambůrková chodí po světě**. 1977, Albatros, 44 s. ISBN: 13-759-77
- Bernerová R. S., **Noc – obrázkové příběhy**. 2015, Paseka, 14 s. ISBN: 978-80-7432-628-8
- Fučíková Renata, **Obrazy ze Starého zákona**. 2014, Albatros, 104 s. ISBN: 978-80-00-03750-9
- Čech Pavel, **O klíči**. 2007, Literární čajovna Suzanne Renaud, 78 s. ISBN: 978-80-86653-13-6
- Bernerová R. S., **Podzim – obrázkové příběhy**. 2013, Paseka, 14 s. ISBN: 978-80-7432-310-2
- Sís Petr, **Ptačí sněm**. 2011, Labyrint, 160 s. ISBN: 978-80-86803-20-3
- Bernerová R. S., **Zima – obrázkové příběhy**. 2013, Paseka, 16 s. ISBN: 978-80-7432-311-9
- Lomová Lucie, **Zlaté české pohádky**. 2008, Práh, 93 s. ISBN: 978-80-7252-233-0
- Maceková Eva, **12 hodin s Oskarem**. 2012, 48 s. ISBN: 978-80-87060-58-2

Práce s knihami

Čepice — Jan Brettová

Práce s knihou zvlášť pro děti s OMJ

Zimní, úsměvná, kouzelná, snivá, nádherně ilustrovaná kniha.

Vznikla na základě skutečné události jednoho studeného severského rána, když se autorce ztratil její skutečný ježek a našla jej uvízlého v pletené bačkoře. další zvířátka se po něm opíčila.

Čepice i ostatní pletené věci patřily malé Líze, která je vyvěsila ven na prádelní šňůru, aby se provětraly. Jedna ponožka větrem odletěla a spadla před udiveného ježka. Ostatní věci stáhla ze šňůry zvířátka, která chtěla ježka v nošení zimní čepice napodobit.

Vhodné pro mladší děti, 1. stupeň.

Obsahový cíl

→ dítě čte knihu, rozvíjí fantazii, všímá si jednotlivých slov v kontextu

Jazykový cíl

- dítě se naučí novou slovní zásobu, procvičí si gramatické rody, zejména střední
- seznámí se se rčením a personifikací
- hlasité čtení: osvojení spisovné výslovnosti, vnímání intonace u různých druhů vět (oznamovací, tázací, rozkazovací a přací)

Slovní zásoba

Může rozvíjet různá témata: 1. roční období a typické počasí, 2. oblečení – popis, z čeho je, jaké je (např. vlněné, bavlněné, barevné apod.), 3. domácí zvířata a jejich mláďata, 4. dům, místo kde žijeme.

1 Fáze před čtením

Úkol

Děti si donesou svoji zimní čepici, můžeme se fotit a pak vyvěsíme po třídě, popisujeme, jak jednotlivé vypadají, jaké mají tvary (kulich, skřítkovské, s bambulí, ušanky, beranice, s kšiltem apod.), z čeho jsou (vlněné, bavlněné).

Výroba zimní čepice

Kreslíme, pak stříháme a vybarvujeme různými výtvarnými technikami.

Oblečení

Na papír kreslí svoje oblečení, co nosí v zimě – pojmenovávají (např. teplé ponožky, bunda atd.).

Rčení „mít pod čepicí“: Co znamená toto rčení?

Děti mohou dávat návrhy, co to asi znamená = když je někdo chytrý (kde bychom to hledali? – SSČ pod heslem čepice nebo internetová jazyková příručka (prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=%C4%8Depice)

Personifikace „zima klepe na dveře“

Co to znamená? Co to je personifikace?

Práce s obrázkem Lízy

Děti můžeme rozdělit do dvou skupin, každá dostane jeden obrázek.

Úkol

– obr. č. 1 a 2 – Prohlédněte si holčičku. Kdo to asi je? Jak se asi jmenuje? Co dělá? Kam jde? Kde je? Co má na sobě? Poté společně sdíleme.

– obr. č. 3 – Všichni společně přemýšlíme, co dělá a co k tomu potřebuje, co to má v tašce. (truhla, pověsit prádlo, prádelní šňůra, kolíčky). Nová slova zapisu na tabuli.

Pomůcky

okopírované obrázky z knížky, reálné dětské zimní oblečení, prádelní šňůra, kolíčky, plyšák ježek, malá dřevěná truhlička

2 Čtení

Jsmo v kroužku na koberci, pohodlně se usadíme, abychom na sebe viděli, abychom viděli i na obrázky. Ukážu dětem knížku, ptám se Jak se jmenuje? Kdo nám to přečte? Ukážu obrázky. Jak se říká obrázkům v knihách? (ilustrace, ilustrátor). Začínám číst nahlas. (Nebo mohu nabídnout pokročilejším, aby četli.) Pokud narazíme na nové slovo, vysvětlujeme, můžu použít předměty z reálu, píšu na tabuli, děti do slovníku.

3 Aktivita po čtení

Otázky učitele: Všimli jste si v knize nějaké zvláštnosti?

Můžu napovědět – obrázky po stranách, nahoře... Ano, obrázky na bocích předjí-mají budoucí děj. Čtenář tak ví, které zvířátko bude na další straně.

Na horním okraji je nejprve plná šňůra s prádlem, na které je postupně, stránku po stránce, čím dál méně oblečení. Podle toho, jak je zvířátko berou.

Práce s obrázkem ježka

Úkol

Zjistí informace o tomto zvířátku. Jaké je, co má na zádech, čím se živí (má rád jablíčka?), co udělá, když je v nebezpečí apod. Co se o ježkovi říká? (že dupe)

Znáš nějakou písničku či básničku, ve které vystupuje ježek? (Běží liška k táboru) Je možno použít internet nebo encyklopedie či učebnice přírodopisu.

Výzdoba třídy

Pověsila jsem přes celou třídu prádelní šňůru a postupně na ni věšela teplé oblečení. Další den jsem se ptala každého např. Najdi teplý kabátek nebo co je tohle (a ukážu) nebo řekni mi, co visí jako třetí zleva atp. Podle Vaší fantazie :)

Výroba posteru

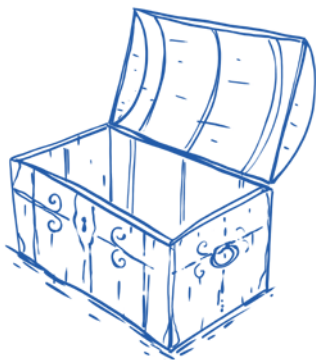
První část

Děti skládají obrázky chronologicky, tak jak plynul děj knížky. Druhá část: Dostanou okopírované obrázky zvířátek a říkají, kdo je otec, matka a mládě, poté píšou na plakát. Učitel dělá přehled na tabuli (nejlépe barevně podle rodů).

ČEPICE
JAN BRETTOVÁ

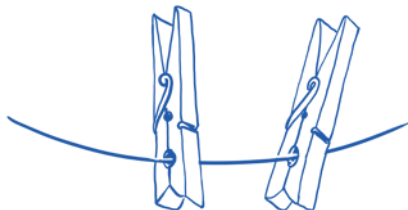
opakování

- 1 Jak se jmenuje kniha, kterou jsme četli minulý týden?
- 2 Z čeho, z jakého materiálu bylo oblečení, které vytáhla Líza na začátku příběhu?
- 3 Jak se jmenuje dřevěná věc, ze které Líza vytáhla oblečení?

4

- a) Na co pověsila oblečení?
- b) A čím ho upevnila? Jak se jmenují ty dřevěné malé věci, co drží prádlo?

5 Proč odletěla ponožka ze šňůry? Jaké bylo počasí?

6

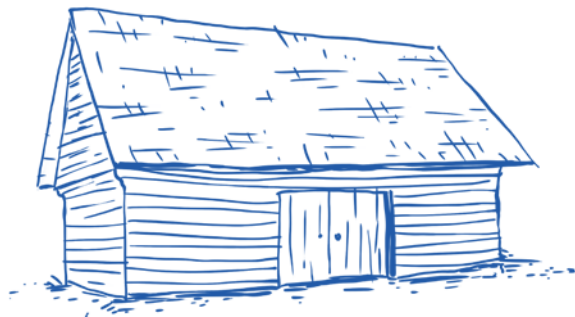
a) Jaké zvíře strčilo čumák do ponožky?

b) Jak říkáme tomu, co má zvířátko na zádech, tomu, co píchá?

7 Zkus vyjmenovat zvířátka, která se objevila v knize:

8 Vzpomeň si, odkud přišla kočka? Je to takový dům, ve kterém žijí domácí zvířata, mají tam seno, vodu a hlavně teploučko.

Práce s knihou pro děti s OMJ

Krátká útlá kniha vypráví jednoduchý příběh o klukovi Adamovi, který se dostane do světa uvnitř svého kolene, tam hospodaří babička, říká jí paní Kolínková, protože si vaří k snídani kolínkovou polévku. V kredenci jí roste zelenina, je levák a zamlada bývala ještě hezčí... Svět za světem, co si všechno fantazie nevysní. Kniha okouzluje všechny děti prvního stupně, ty mladší fascinuje babička, starší řeší typy těstovin, pojmenování stoliček apod.

Obsahový cíl

Dítě čte knihu, rozvíjí fantazii, vidí slova v kontextu.

Jazykový cíl

Dítě si osvojí novou slovní zásobu, vypráví příběh, vytvoří recept (k tématu vaření), vytvoří byt, pokoj (k tématu dům, byt).

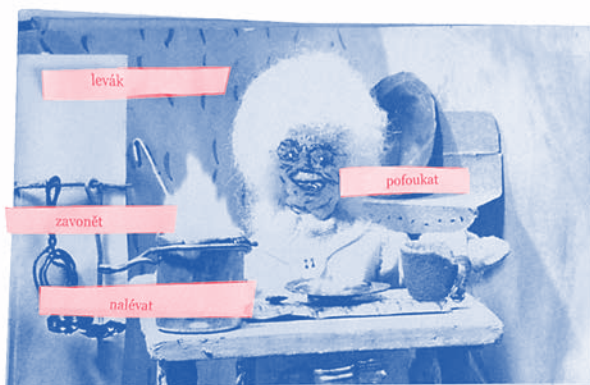
hlasité čtení – rozvoj výslovnosti a větné melodie

Slovní zásoba

Může rozvíjet různá témata: 1. jídlo a vaření, 2. byt, dům, pokoj, 3. tělo, 4. popis věcí a potravin (tvary, barvy, chutě, vůně). Jedno si můžeme zvolit jako základní, slovní zásobu ale používáme ze všech témat, může být i shrnující, opakovací.

1 Fáze před čtením

Zaměřím se na nová slova, která vyberu sama (předvídám), s ohledem na úroveň a věk dětí. Např.: spadl, pofoukat, natahovat, otočit se, nakouknout, nandat, zírat, zavonět, čuchat, nachystat na stůl, nalévat, foukat, zmizet // závěs, krev, břuch, šnytlik, levák, porcelán, sada – sadička, štokrle – taburetka – trojnožka.

A/ Práce s kartičkami s novými slovy

Rozstříhat cedulky, každý si vylosuje např. 4, každý si na jednu stranu dá slova, kterým rozumí, na druhou tu, kterým nerozumí. Poté vysvětlovat navzájem.

Variace: Můžeme mít obrázky z knihy nebo kartičky se slovní zásobou a odhadovat, co znamenají slova, kterým nerozumí. Nakonec přiřadit obrázky ke sloům. (Přiřazení může být teď ve fázi před čtením nebo i po čtení na základě kontextu příběhu z knihy.)

B/ Těstoviny a jídelní lístek

Donést různé druhy těstovin: vrtule, trubky, mašle, špagety, písmenka, kolínka. Každý se zavřenýma očima vytáhne jeden tvar a ptáme se Co to je? Znáte kolínka? Lze použít ilustrovaný slovník (dolanski.cz), kde jsou těstoviny popsány. K tvarům těstovin přiřadí kartičky s názvy těstovin. **Variace:** Můžeme použít jídelní lístek z jídelny. Děti si můžou z písmenek složit svoje jméno a nalepit. Případně další obrázky.

(Variace s dalšími potravinami: můžeme donést další potraviny – ovoce, zeleninu, pojmenovávat a skládat slova a obrázky, u toho popisovat tvary a barvy.)

C/ Zvětšené obrázky z knihy a ptám se

Kdo to asi je? Jak se asi jmenuje? Odkud je? Kde bydlí? Kolik je jí let? Co dělá? Děti vymyslí jméno a i nějaký příběh, naladí se. Variace: Mohou ve skupinách i každý sám napsat – pak si to ukázat a srovnávat.

2 Čtení

Pomalů zřetelně čtu na koberci, obrázky všichni vidí, upozorňujeme na slovní zásobu, kterou jsme dělali před čtením, postupně čtou i samy děti, text už znají, rozumí obsahu a zažijí úspěch!

Variace při opakovaném čtení: Každý může mít zadané nějaké slovo nebo slova, na která se má soustředit, kdy je uslyší, děti mohou také řadit slova v pořadí, jak se vyskytují v příběhu, nebo chňapat slova na kartičkách, když je slyší.

3 Aktivity po čtení

Děti listují samy stránkami, které je zaujaly, opět obrázky z knihy.

Otázky k textu: O čem to bylo? (Učí se shrnout, zobecnit, vypíchnout nejdůležitější body vyprávění v několika větách.) Popiš jednu z postav, jaká asi je babička apod. Máte doma knihu – kuchařku? Můžeš vytvořit svůj originální obrázkový recept k tvojí oblíbené polévce a nakreslit ingredience, které tam dáváš. (Mít databázi obrázků nebo pro pokročilejší názvy na lístečkách.)

Může jinde v těle být taky taková babička? Co tam dělá? Např. když nás bolí hlava, v krku, píchá v boku, bolí nohy, ...

spadl	pofoukat
natahovat	otočit se
nakouknout	nandat
zírat	zavonět
čuchat	nachystat na stůl
nalévat	nalévat
foukat	zmizet

závěs	krev
břuch	šnytlik
levák	porcelán
sada	sadička
štokrle	taburetky
trojnožka	stoličky

Kurtovi přescočilo — Erlend Loe

Práce s knihou zvlášť pro děti s OMJ

Kniha je ideální četba pro děti s OMJ. Je ilustrovaná dost popisně a přitom vtipně. Výrazy postav ilustrovaných Kimem HiorthØyem odpovídají tomu, jak jsou popsány v textu. Na každé straně dva větší obrázky. I ty děti, jež by neporozuměly, mají velkou šanci zažít radost z četby a z vyprávění, kterému rozumí. Text je psaný jednoduchým jazykem bez metafor, zato budete mít chuť se smát nahlas humorným, až satirickým situacím jedné úplně normální norské rodiny. Normální, až na to, že jejímu otci přescočilo. Příběh je lehce didaktický. Diskuse Kurta a jeho manželky v úvodní části knihy nastiňuje její pokračování: Máme všechno, co potřebujeme, nebo by nám bylo líp, kdybychom měli ještě víc?

Kniha rozesměje a baví děti od 1. třídy až po ty nejstarší.

Obsahový cíl

Dítě čte knihu, rozvíjí fantazii, poznává slova v kontextu, porozumí ironii, je nuceno klást si otázky a hledat na ně odpovědi, zamýšlí se nad pojmem bohatství, co nám může přinést, co vzít.

Jazykový cíl

- dítě si osvojí novou slovní zásobu, procvičí si číslovky, tvoří reklamní plakát nebo politický slogan
- hlasité čtení - rozvoj správné výslovnosti a melodie vět

Slovní zásoba

Může rozvíjet různá témata: 1. rodina, 2. byt, dům, pokoj, 3. popis osoby, charakteristika.

Ideální je metoda čtení s otázkami, pro starší děti můžeme zařadit diskusi k politickým strategiím a nastolit otázky typu: jak se chová politik, co říká, jak se tváří atd., co znamenají slova na volebních plakátech a hesla na billboardech.

Pokud by se četlo dál, až na s. 60:

Starší děti se mohou zabírat otázkou nad posláním politiků a jejich volebních strategií. Jak souvisí peníze a moc, moc rozhodovat.

Pomůcky

Kniha Kurtovi přeskočilo, zvětšené obrázky členů rodiny (plus Gunnar, Georg, zlatník, policista), jejich krátký portrét, pár situací (rozhovor v posteli), vystříhané věci ze s. 42 a k nim možno cedulky s názvy (pro dítě začátečníka), obrázek přístavu, atrapy diamantů, piktogram kotvy, obrázek ještěrky a přívěsného vozíku, mapu Evropy, ideálně balicí papíry, fixy, tužky, nastříhané menší papírky a dál podle fantazie.

1 Fáze před čtením

1. Zvětšené okopírované portréty jednotlivých členů rodiny. Každé dítě (nebo ve dvojicích) si vybere jednu postavu a vymýšlí jí jméno, co ráda dělá. Potom sdělíme dohromady.

2. Kde to je a na co se asi dívají (obr. na s. 9) a jak se tváří? Společná diskuse.

3. O čem si asi povídají? (obr. s. 10, 12) Jaký je rozdíl, co se stalo? apod.

4. Co je opak slova nudný? Nudíte se někdy? A proč?

Jiná varianta

Každý si přečte záložku knihy (pěkně graficky zpracovaná) a společně na balicí papír píšeme, čemu nerozumíme. Kdo to je romanopisec, scenárista, designér, ilustrátor atd.

Pro pokročilejší čtenáře můžeme přidat i informace o knize, co to je tiráž, co všechno v ní najdeme.

2 Čtení

1. Otázky: během četby se přirozeně nabízejí:

O čem si asi Kurt s Annou-Lisou povídají? (obr. s. 10, 12) Jaký je rozdíl, co se stalo?

2. Po scéně (s. 20), kdy Kurt zachrání George a odnese ho do kanceláře svého šéfa Gunnara. Otázka (hledání souvislosti): Už jste někomu zachránili život? Nebo znáte někoho takového?

Úkol

(potřeby: menší papíry cca A5, tužky, čepice nebo klobouk na losování)
Zavřete oči a představte si hodně, ale opravdu hodně peněz... A teď si zkuste představit, že jsou všechny vaše... Co byste si za ně koupili? Stále zavřené oči. Po chvíli ztišení následuje psaní. Rozdáme dětem malé papírky a obyčejné tužky. Každý napíše tři věci, které by si koupil. Potom vybereme a postupně čteme a děti tipují, co kdo napsal, co je čí přání.

Úkol

Dohromady složí obrázek, jméno a charakter (např. Kurt – Je to šofér a jezdí s ještěrkou – obrázek).

3. Dál čteme nahlas, výrazně do s. 30 (nebo čtou děti, střídají se).

Příklady otázek:

Co dělá člověk, kterému přeskochí (pro pokročilejší). Proč Kurt ustříhl policistovi knír? Proč se tak chová? Apod.

Co asi znamená norský cedule „hØy Last“. Děti tipují a neřekneme, co to je, pokračujeme četbou. Odpověď se dozvíme z vyprávění.

3 Po četbě

1. Přemýšlejte, co si asi za 50 milionů koupí Kurt.

Tip: Možno potom doprostřed dát rozstříhané obrázky ze s. 42 (slovní seznam na s. 43) a srovnat.

2. Jak to s Kurtem bude dál, co se všechno změní v jeho životě...

Zkuste dopsat kousek příběhu...

3. Která z postav vám byla sympatická a proč?

Sdíleme ve dvojicích a na doporučení a podle času přede všemi.

trampolína	sekačka na trávu
autodráha	elektrický zubní kartáček
videokamera	vrtáčka
nový nábytek (křeslo)	hi-fi věž s velkými reproduktory
stříhátko na nehty	časopis Vaše peníze
stroj na řezání asfaltu a betonu	

Kurt

Je to šofér a jezdí s ještěrkou.

Anna-Lisa

Je to architektka.

Tlustá Helena

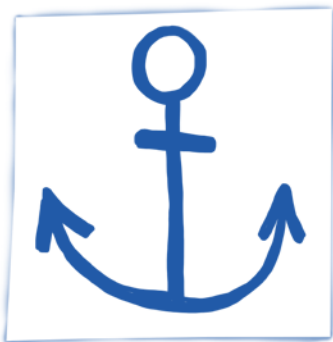
Je jí jedenáct a je dost tlustá.

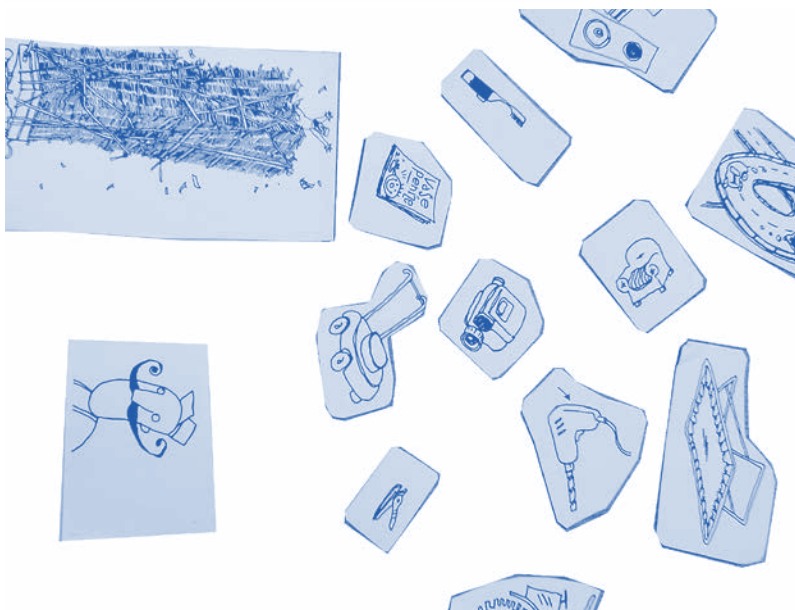
Kurt junior – Limonádový Kurt

Je mu devět a má moc rád limonádu.

Bud

Je mu jen málo roků a je malinký.

Jak učit čtení, psaní, mluvení, slovní zásobu, poslech s porozuměním a výslovnost

Na základě lektorské a metodické praxe v METĚ a v Centru pro integraci cizinců, interních metodik a odborné literatury zpracovaly Zuzana Janoušková, Barbora Nosálová a Michaela Paldusová (výslovnost).

Na následujících stránkách najdete popis hlavních zásad a tipy, jak učit jednotlivé dovednosti. Můžete si je pak používat se slovní zásobou v jakémkoli tématu.

Podívejte se také na inkluzivniskola.cz a ve vyhledávači si najdete Univerzální aktivity. Najdete tam podrobný návod na 16 užitečných aktivit do výuky, které můžete použít s jakoukoli slovní zásobou a mnoho z nich i bez pomůcek – je tam popsána například oblíbená chňapačka, chodička, kimovka, obracečka apod.

ČTENÍ S POROZUMĚNÍM

Hlavní zásada

Ve většině reálných situací není důležité porozumět každému slovu (tzv. totální porozumění). Navčítejte tedy s žáky především to, aby dokázali zachytit důležité informace (nikoli všechny informace).

Výhoda čtení

Může reprezentovat a spojovat všechny složky výuky (gramatika, slovní zásoba, komunikační situace, porozumění, nácvik mluvení, psaní i výslovnost, sociokulturní minimum).

Jak postupovat?

Vždy bychom měli mít připravené aktivity a úkoly pro fázi **před** vlastním čtením (motivace), **v průběhu** čtení (vnímání textu) a **po** skončení čtení (produkce).

1. fáze: uvedení do tématu textu
2. fáze: první čtení – žáci v textu vyznačují slova, kterým nerozumí, učitel klade orientační otázky
3. fáze: druhé čtení – žáci zpracovávají úkoly podle zadání k textu a osvojují si slovní zásobu potřebnou pro navazující produktivní úlohy
4. fáze: kontrola řešení – společná, nebo skupinová

Tipy a jak trénovat čtení s porozuměním

- připravte žáky na čtení (aby se nebáli a zvykli si), motivujte je
- učte žáky orientaci v textu, především cílené hledání informací (praktických, které se vážou k reálným situacím, které hned můžou použít)

- aktivně využívejte to, co je kolem nás, s čím se žáci setkávají každodenně; texty jsou všude (nápis (na potravinách, na ulici), instrukce v dopravních prostředcích, jízdní řády, jídelní lístek v jídelně, názvy obchodů a institucí,...), využívejte autentické texty (noviny, časopisy, letáky, pozvánky, oznámení, programy, dotazníky, formuláře, reklamy, emaily, dopisy, ...), modifikujte je
 - využívejte dialogy
 - spojte grafickou podobu slova s jeho zvukovou podobou
 - mějte připravená různá cvičení k textu
 - využívejte čtení k nácviku výslovnosti, čtete texty nahlas, předčítejte text, nechte žáky opakovat → čtení nahlas pomáhá k lepšímu mluvení
 - využívejte text ke studiu gramatiky (vyvození pravidla určitého gramatického jevu) a také seznámení se sociokulturními tématy
 - zadávejte přesné, promyšlené instrukce
 - začátečníky nechte jenom vyhledávat klíčová slova a nejdůležitější informace
 - i s nečtenáři trénujte předčtenářské dovednosti (orientace v obrazovém příběhu, porozumění piktogramům apod.)
 - inspirujte se v adaptované próze (více na inkluzivniskola.cz/adaptovana-cetba)
 - pro práci v heterogenní skupině připravte multifunkční text (tj. 1 text pro více úrovní) – připravte úkoly, které mohou být společné, a úkoly navíc, aby byli všichni zaměstnání; k některým úkolům můžete vypracovat klíč, aby si ti rychlejší mohli cvičení zkontrolovat
 - práce s „nerozuměním“:
1. žáci se pokusí odhadnout význam neznámého slova
 2. pokud odhad není možný, žáci slovo vynechají a snaží se porozumět celkovému obsahu příslušné věty/odstavce
 3. pokud stále přetrvává nepochopení, žáci vyhledají význam slova ve slovníku

Použitá literatura a další zdroje

- Hrdlička, M.; Slezáková, M. a kol. *Výuka čtení*. In: Nízkoprahové kurzy češtiny pro cizince – příručka. Praha 2007, s. 41–46.
- Škodová, S. *Čtení s porozuměním*. In: Kapitoly z lingvodidaktiky češtiny jako cizího jazyka. Liberec 2012, s. 54–84.
- Wallace, C. *Reading*. Oxford 1992.

Přehled aktivit

univerzální aktivity na rozvoj čtení s porozuměním

- doplňování bublin v komiksu
- čtení textů k obrázkům a přiřazování textů k obrázkům
- skládání textu
- rozdělování textu (dva smíchané texty)
- doplňování slov/vět/frází do textu
- dokončování textu
- rozhodování, které výroky o textu jsou pravdivé a které ne

- odpovídání na otázky, např. tzv. multiple choice
- hledání informace v textu
- dešifrace textu v jiném grafickém kódu (např. ručně psaný text)
- **pexeso** (klasické pexeso, varianta obrázků – slovo, slovo – slovo, vázané písmo – tiskací písmo): je velmi důležité, aby žáci u hry mluvili, např. „*To je ... To je/není stejné. To k sobě nepatří.*“
- **zdi** (inzeráty, jízdní řády, nápisy na ulici): texty jsou rozmístěné na zdech učebny (simulace reálné situace, kde se s danými texty setkáváme), žáci mohou např. hledat správný inzerát bytu dle obrázku, pracovní inzerát dle kartičky s profesí, správný obchod dle kartičky se sortimentem apod., dále mohou žáci vyhledávat informace v textu
- **plánek nákupního centra**: žáci dostanou text s instrukcemi, kde co je v obchodním centru, a musí vyplnit plánek
- **obrázkové čtení**, malované čtení, pohádkové/příběhové posloupnosti, tematické obrazy

Aktivity dle fází práce s textem

pretextové úlohy (před čtením): → motivace, seznámení s neznámými slovy

- brainstorming
- dešifrace názvu textu (šibenice, křížovka, řazení rozházených písmen aj.)
- predikce z titulku, obrázku, názvu, formulování očekávání o obsahu textu
- předučení těžkých/neznámých slov, frází, klíčových slov
- práce s obrázkem (popis, diskuse, sestavení příběhu)
- vymýšlení otázek k tématu (názvu), odpovídání na otázky k tématu
- popis příběhu, komiks
- vybírání z titulků, které by se mohly hodit k tématu
- diskuse o tématu
- vědomostní kvíz (aktivace vědomostí o příslušném tématu)
- práce s klíčovými slovy (seznámení, hádání, odhadnutí, v jakém pořadí se slova v textu objeví)

textové úlohy (při čtení): → vlastní vnímání textu

- hledání informací (zatrhávání, vypisování informací)
- skládání dialogu/odstavců, řazení slov/obrázků za sebou
- zapisování/zakreslování informací do obrázku
- odpovídání na otázky typu *pravda/lež* (true/false), otevřené otázky, ANO/NE otázky
- výběr z více možností (multiple-choice)
- doplňování slov do textu z nabídky (gap-filling), ve dvojicích formou otázek; vyplňování formuláře
- **zdi** (inzeráty, jízdní řády, nápisy na zdi, žáci vyhledávají informace)
- výběr správného obrázku k odstavci (rozstříhané odstavce a obrázky),

spojování textu s obrázkem

- vyhledávání frází v textu, hledání nových slov v textu
- hledání odpovědí na otázky z pretextové fáze
- opravování chyb v textu (gramatika, slovní zásoba)
- upravování textu – zpřeházená slova
- členění textu (pro pokročilé úrovně) – žáci mají souvislý text rozčlenit na jednotlivé odstavce (např. dopisy, recepty, články)

potextové úlohy: → vlastní řečová produkce žáků

- sumarizace (shrnutí jednou větou, nebo pomocí klíčových slov), parafráze, převyprávění (v odlišném žánru)
- analýza textu (vybraných jazykových jevů), analýza slovní zásoby (např. žáci mají seznam slov a v textu hledají antonyma či synonyma)
- formulace vlastních otázek
- dramatizace, role-play, přepis do dialogu
- grafické zpracování (např. komiks), mind map
- vymýšlení názvu
- dokončování příběhu, vymýšlení alternativního konce/začátku
- zpracování hesla do encyklopedie
- spojovat slova a definici
- překlad, diskuse
- obměňování textu (např. převod do minulého času, jiné slovesné osoby)
- tvorba textu podle modelu (jazykových struktur)

PSANÍ

Nejprve se jedná o zvládnutí latinky a českých specifíků (ů, ě), poté o produktivní psaní, tj. samostatný písemný projev žáka.

Psaní primárně slouží jako prostředek k zaznamenávání.

Hlavní zásady

- Psaní zaměřte na **konkrétní situace, konkrétní využití**. Učte psát především to, **co žáci skutečně psát potřebují** (jméno, adresa...).
- Výuka psaní a aktivity s psaním spojené či jejich kontrola jsou opět zároveň nácvikem čtení, mluvení a poslechu.

Z hlediska psaní máme 2 typy žáků

1. žáci, kteří ovládají latinku bez problémů

2. žáci, kteří neovládají latinku – s takovými žáky trénujte abecedu, psaní písmen, psaní slov, přepis textu, věnujte se jim individuálně (např. jim dávejte a opravujte tréninkové listy na psaní), využijte Karty písmen (dostupné na inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/karty-pismen-k-tisku-0)

Zhodnoťte žákovu potřebu psát vázaným písmem (prvníci), jinak využívejte Comenia Script. Je však potřeba žáky pasivně s vázaným písmem seznámit.

Jak učit a trénovat písemný projev?

- začnete od mluvení přes vyslovování slovíček až k psaní,
- diktujte slova, po nich kratší věty, následně delší text, který žáci už znají; nakonec mohou žáci zapisovat i neznámá slova či texty,
- seznamte žáky s určitým typem textu, podle něž se pak žáci sami snaží napsat vlastní text (připravte jazykové struktury),
- nabízejte slovní zásobu podle potřeb žáků a rozšiřujte nabídku variant, které mohou v textu nastat.

Použitá literatura a další zdroje

- Hrdlička, M.; Slezáková, M. a kol. *Výuka psaní*. In: Nízkoprahové kurzy češtiny pro cizince – příručka. Praha 2007, s. 47–50.

Přehled aktivit

grafické zvládnutí latinky a českých specifíků

- psaní písmen abecedy
- psaní malých tiskacích písmen (u začátečníků)
- doplňování chybějících písmen na základě nabídky slov
- doplňování slov z nabídky
- opis z tabule, z učebnice (kopírování)
- tematický soupis slovní zásoby, slovníček
- pravopisně správný záznam slov

schopnost zaznamenat slyšené a spelling: → chápání vztahu mezi psanou a mluvenou podobou slov

- diktát s následnou kontrolou
- vzájemný diktát
- **běžací diktát:** na zeď třídy umístíme text, jeden žák běží k textu, zapamatuje si část, běží k druhému žákovi, který zapisuje, co mu první žák diktuje, v průběhu hry se vystřídají
- vzájemný spelling (jména, nových slov)
- zaznamenání slyšeného (např. telefonní rozhovor)
- psací (střídavá) tichá pošta
- psaný slovní fotbal
- pravopisně správný záznam slov, vět
- výpisky

produkce souvislého smysluplného textu

- pravopisně správný záznam slov, vět
- psaní dle vzoru (použití jazykových struktur, práce s klíčovými vizuály pro psaní slohových útvarů)
- Walt Disney model:
 - Snílek – příprava na téma, brainstorming
 - Realista – přenášení myšlenek na papír
 - Kritik – úprava a hodnocení

další tipy na aktivity na rozvoj psaní

- zápis jména a adresy žáků
- nácvik podpisu
- zápis čísel
- vyplňování dotazníku
- přepis textu z 3. osoby do 1. osoby
- doplňování aktuálních údajů do částečně předepsaného textu (př. V dne)
- záznam vzkazu
- společenská korespondence
- odpověď na inzerát
- životopis, motivační dopis
- reklamace
- zpráva a e-mail (omluva z hodiny, zrušení schůzky, uvedení důvodu a návrh náhradního termínu)
- sms (žáci pošlou esemesku učiteli či sami mezi sebou), chatování
- vzkaz sousedovi v domě, omluvenka pro dítě do školy
- **pošťák:** posílání psaníček, kde učitel je doručovatelem
- vymýšlení vlastního jídelního lístku
- žáci si sami připraví a napíší několik otázek, které si pak vymění a opět písemně na ně odpoví

- žáci ve dvojicích dostanou stejný text ve variantách A a B, ve kterých chybí určité informace, přičemž v textu A chybí jiné informace než v textu B, žáci si tak musejí navzájem dávat otázky a zapisovat chybějící informace
- doplňování textu do bublin komiksu
- vlastní deník, do kterého si žáci vlastním tempem zaznamenávají slova, která se nově naučili, a také to, čemu nerozumějí
- sestavení věty z nabídky slov
- vedený písemný projev – tato pomoc vychází z postupného promýšlení, třídění myšlenek, zvažování a volení slovní zásoby a gramatiky, společně přípravy bodů a poznámek apod.
- tvorba časopisu, třídních novin včetně inzerátů a reklam
- příprava materiálu na další lekci (žáci znají téma a do lekce přinesou nějaký materiál, cvičení, kvíz apod.)
- na některé žáky může čistý bílý papír působit negativně, lze využít barevné papíry
- je vhodné, aby žáci psali s vynecháním jednoho řádku a s širokými okraji (lépe se pak wpisují opravy a návrhy)
- dokončování textu (žáci dostanou papír, ve kterém je začátek textu nebo jen určitá slova)

Od příběhu k textu:

- učitel vypráví příběh
- rozdá proužky papíru a zadá žákům, aby napsali na každý proužek jedno klíčové/zapamatované slovo z příběhu
- žáci ve dvojicích nebo skupinách projdou proužky a vyřadí slova, která se vyskytují duplicitně
- proužky se zamíchají a každý žák si vezme jeden a na něj napíše větu, která bude obsahovat slovo na něm uvedené
- až budou všechny použité, třída se podívá na věty a seřadí je podle sledu událostí v příběhu (zde je nutné, aby souhlasila zájmena a časy)
- chybí-li nějaká informace, může ji učitel dodat – napíše na čistý proužek
- s použitím spojovacích výrazů se pokusíme vytvořit elegantní příběh – nejen s krátkými větami
- vytvoříme jednotlivé odstavce příběhu
- žáci si příběh napíší do sešitu nebo jej vypracují doma
- opravování navzájem

- psaní dle vzoru (použití jazykových struktur, práce s klíčovými vizuály pro psaní slohových útvarů)

Můj kamarád / moje kamarádka je z _____. Jmenuje se _____. Poznal/a jsem ji/ho v _____. Má _____ postavu a je _____. Má _____ vlasy, _____ nos, _____ oči a _____ pusu. Často si obléká _____. Mám ho/ji rád/a, protože je _____ a _____.

KLÍČOVÝ VIZUÁL: POZVÁNKA

Pozvánka obsahuje:

CO (název události) _____

KDO (jméno pořadatele) _____

KDY (datum konání) _____

KDY (čas konání) _____

KDE (místo konání) _____

BLIŽŠÍ ÚDAJE (více informací) _____

Použitá literatura a další zdroje

- Hrdlička, M.; Slezáková, M. a kol. *Výuka psaní*. In: Nízkoprahové kurzy češtiny pro cizince – příručka. Praha 2007, s. 47–50.
- Kolektiv autorů. *Rozvoj řečových dovedností v cizím jazyce*. Metodická příručka. Channel Crossings 2010. Dostupné na kurzyproucitele.cz/downloads/metodiky/Methodika_6_RecoverDovednosti.pdf

MLUVENÍ

Mluvení, resp. ústní interakce a samostatný ústní projev, je pro žáky většinou nejdůležitější dovedností.

Hlavní zásady

- Spojte nácvik mluvení vždy s praktickou, konkrétní a reálnou situací, tedy analyzujte, co je potřeba v daných situacích říkat. Proč? Aby se žák naučil, jak mluvit a co říkat v běžném reálném životě.
- V lekcích poskytněte bezpečné prostředí, kde si žáci vyzkouší realitu a konkrétní situace
- V lekci musí promluvit každý žák (sám, v interakci s učitelem, spolužákem).

Jak trénovat mluvení?

- výuku mluvení musíte řídit – žáci by měli vždy dostat přesné instrukce, modelové dialogy, nabídku možností (např. *Mám ...*);
- každá aktivita by měla mít své ohraničení, důležité je zejména zakončení – výstup žáků;
- využijte dialogů – k jednomu tématu je dobré je zpracovat dialogy pro různé úrovně. Nejprve je vždy dobré cvičit modelové dialogy připravené učitelem. Pro začátečníky napište vždy na tabuli modelové věty nebo jim dejte pracovní list s dialogem, v kterém pak pouze doplňují slova (na základě poslechu). Potom mohou dostat určitá slova či výrazy, kterými nahradí odpovídající slova či výrazy v dialogu. Nakonec mohou sami tvořit obdobný dialog; při jeho nácvičku je pak dobré, aby si ve dvojicích vyměnili role.
- žáci se mohou učit celé rozhovory nazpaměť;
- žáci mohou pracovat ve skupinách či dvojicích, zbaví se tak ostychu z mluvení mnohem rychleji (někdy je třeba připravit fráze, jazykové struktury pro komunikaci ve skupině);
- při výuce mluvení nezapomínejte na nácvičku výslovnosti;
- dbejte na to, aby měli žáci prostor na vyjádření svých myšlenek (např. v úvodu lekce v rámci zahřívacích aktivit);
- učte žáky, aby vydrželi a nebrali prostor někomu, kdo je v mluvení pomalejší či začátečník;
- trénujte rozlišování, co v jaké situaci mohou/mají žáci říct (formálnost/neformálnost, ustálené fráze, ustálené reakce – důraz na sociokulturní dovednosti), aby reagovali v určité komunikační situaci přiměřeně, adekvátně a podobně jako rodilí mluvčí.

Použitá literatura a další zdroje

- Hrdlička, M.; Slezáková, M. a kol. *Výuka mluvení*. In: Nizkoprahové kurzy češtiny pro cizince – příručka. Praha 2007, s. 33–35.

Přehled aktivit

Aktivity, tipy a inspiraci, jak učit mluvení, najdete mezi dynamickými aktivitami (s. 214) a univerzálními aktivitami (od s. 223).

POSLECH S POROZUMĚNÍM

Poslech s porozuměním je pro žáky téměř vždy nejobtížnější dovedností.

Hlavní zásady

- Ve většině situací není nezbytné porozumět každému slovu (tzv. totální porozumění). Nacvičujte s žáky tedy především to, aby dokázali **zachytit důležité informace** (nikoli všechny informace).
- Poslechové aktivity zadávejte v kombinaci s mluvením, aby všichni museli poslouchat.

Výhody poslechu

- Může reprezentovat a spojovat všechny složky výuky (gramatika, slovní zásoba, komunikační situace, porozumění, nácvik mluvení, psaní i čtení).
- Můžou při něm pracovat žáci různých úrovní (pro jednu úroveň může být poslech zdrojem slovní zásoby, pro druhou např. zdrojem frází) – jen instrukce je třeba přizpůsobit.

Typy poslechu

- CD – písně (motivace, uvolnění atmosféry, relax), mluvené texty (např. adaptovaná próza, učebnice Česky pro život, mluvtecesky.net)
- filmy, pohádky (max. 10minutový úsek)
- výuková videa (např. Čeština do školy na kurzycestinyprocizince.cz)
- rádio, televize (lze využít i adaptované zprávy na czechstepbystep.cz)
- mluvený projev učitele (zejména organizační jazyk a metajazyk)
- mluvený projev samotných žáků (mohou se taky např. nahrávat a vzájemně poslouchat)
- ostatní autentické situace a reálné nahrávky (např. hlášení v dopravních prostředcích)

Druhy poslechového materiálu

- poslech specifických hlásek
- poslech pro doplnění klíčového slova
- poslech pravdivosti/nepravdivosti informace
- poslech pro doplnění chybějící specifické informace
- poslech pro zachycení libovolné informace textu
- poslech pro zachycení celkového smyslu textu

Jak postupovat?

- Vždy bychom měli mít připravené aktivity a úkoly pro fázi **před** vlastním poslechem, **v průběhu** poslechu a po skončení poslechu.

předposlechové aktivity

- jsou důležité pro snížení stresu žáků z poslechu
- uvádějí žáky do kontextu
- seznamují žáky se slovní zásobou (např. pomocí kartiček, obrázků)
- seznámení s druhem projevu (zprávy, dialog atd.)

poslechové aktivity

- poslech by měl simulovat reálnou komunikační situaci, proto se pouští většinou dvakrát (v reálné komunikační situaci totiž žádáme o zopakování většinou jednou)

poposlechové aktivity

- kontrola porozumění poslechu (pohybová, ústní, písemná)
- vlastní řečová produkce žáků

- začínejte krátkými snadnými poslechy (do 100 slov u začátečníků) a náročnost postupně zvyšujte,
- volte vhodné poslechy a úkoly úměrně věku žáků,
- střídějte různé škály hlasů (různá je percepce ženských, mužských i dětských hlasů).

Použitá literatura a další zdroje

- Hrdlička, M.; Slezáková, M. a kol. *Výuka poslechu*. In: Nízkoprahové kurzy češtiny pro cizince – příručka. Praha 2007, s. 37–40.
- Škodová, S. *Poslech s porozuměním*. In: Kapitoly z lingvodidaktiky češtiny jako cizího jazyka. Liberec 2012, s. 30–53.
- Underwood, M. *Teaching Listening*. Harlow 1989.

Přehled aktivit

Aktivity dle fází práce s poslechem

předposlechové úlohy: → uvedení do kontextu, snížení stresu žáků z poslechu, seznámení se slovní zásobou (kartičky, obrázky), seznámení s druhem projevu (zpráva, dialog atd.)

- brainstorming (co vše k danému tématu napadá)
- predikce, co bude v poslechu (např. dle názvu, první věty), predikce z obrázku
- práce s obrázky, s fotografiemi, které se vztahují k tématu (popis, diskuse, sestavení příběhu)
- práce s názvem poslechu (např. šibenice, křížovky, osmisměrky)
- předučení těžkých/neznámých slov, frází, klíčových slov (práce se slovníkem, definice ve dvojicích apod.)
- práce s klíčovými slovy (seznámení, hádání, odhadnutí, v jakém pořadí se slova v poslechu objeví)
- doplňování replik (do textu) nejprve podle smyslu, pak kontrola při poslechu
- vymýšlení otázek k tématu (např. dle obrázku, názvu poslechu), odpovídání na otázku k tématu
- popis příběhu, komiks
- diskuse o tématu
- vědomostní kvíz (aktivace vědomostí o příslušném tématu)
- tipování, které výroky jsou pravdivé a které ne
- skládání dialogu z rozstříhaných slov nebo replik

poslechové úlohy

- zjišťování informací (doplňování informací do tabulky zejména při vícero mluvčích)
- skládání dialogu/odstavců/části textu, řazení slov/obrázků (situací) za sebou, jak jsou slyšené (např. je žáci ukazují, zvedají nad hlavu)

- zapisování/zakreslování informací do obrázku (např. popis osoby)
- porozumění situaci na obrázku
- odpovídání na otázky typu *pravda/lež* (true/false), otevřené otázky, ANO/NE otázky
- posouzení, zda jsou tvrzení pravdivá nebo nepravdivá
- výběr z více možností (multiple-choice)
- doplňování vynechaných slov/frází do textu
- doplňování bublin v komiksu
- výběr správného obrázku
- vypisování frází/slov z poslechu – např. adjektiva, dny atd.
- hledání odpovědi na otázky z předposlechové fáze
- zakreslování cesty nebo zařízení pokoje podle instrukcí z poslechu
- zaškrtávání slov, která žáci slyší, popř. chňapačka
- porovnávání situace na obrázku se slyšeným (co je tam jinak)
- zjišťování, kolik lidí mluví, kdo to je, jakou má kdo náladu apod.
- vykonání instrukcí podle pokynů učitele – učitel zadá, na jaký gramatický, lexikální nebo stylistický jev se mají žáci během poslechu soustředit; když tento jev uslyší, udělají např. nějaký pohyb, postaví se apod.
- vyplňování kvízu (ověřování správnosti z předposlechové fáze)
- opravování textu
- přerušování textu (v napínavém příběhu učitel zastavuje poslech a žáci hádají/píšíou, jak příběh dopadne)

poposlechové úlohy: → kontrola porozumění poslechu, vlastní řečová produkce žáků

- sumarizace (shrnutí jednou větou, nebo pomocí klíčových slov), parafráze, převyprávění (např. každý žák řekne jednu větu a další pokračuje)
- analýza vybraných jazykových jevů, analýza slovní zásoby (např. žáci mají seznam slov a v poslechu hledají antonyma či synonyma)
- formulace vlastních otázek a odpovídání na ně
- dramatizace, role-play, přepis do dialogu
- grafické zpracování (např. komiks), mind map
- vymýšlení názvu, hlasování pro nejlepší název
- dokončování příběhu, vymýšlení alternativního konce/začátku
- spojování slov a definice
- diskuse
- čtení textu
- tvorba textu podle modelu (např. obdobná scénka v restauraci)
- doslovné opakování části textu
- rekonstrukce celého poslechu

Další typy a aktivity na rozvoj poslechu s porozuměním:

- **tichá pošta**
- **slyším, říkám** (vhodné pro trénink čísel, slovní zásoby, výslovnosti): jeden žák (Varianta A) začne a říká číslo v pravém sloupečku na řádku Start, druhý (Varianta B) musí poslouchat, slyšené číslo najde v levém sloupečku a řekne následující číslo na stejném řádku v pravém sloupečku atd.

Varianta A

Slyším	Říkám
78	46
96	22
19	33
29	59
Start	95
90	19
17	70
86	29
66	40
20	16
100	12

Varianta B

Slyším	Říkám
46	100
59	90
29	78
19	66
33	96
22	17
16	Cíl
95	86
40	20
12	19
70	29

- **akce - reakce:** žák musí reagovat (nějakou činností) na žádost druhého žáka nebo učitele (př. *Můžete, prosím, otevřít okno?* → žák otevře okno)
- **bingo, lodě**
- **peníze:** učitel (prodavač) řekne částku, kterou má žák (zákazník) zaplatit, ten buď zaplatí pomocí hracích peněz, nebo zvedne ze stolu kartičku s příslušnou částkou
- **řada:** každý žák má část repliky, žáci spolupracují a řadí se ve třídě podle replik z dialogu, nakonec postupně odříkají své repliky, a tak si ověří, zda dialog seřadili správně
- **lámaná věta:** žáci se rozdělí na 2 poloviny, jedna zůstává ve třídě, druhá odchází za dveře; každý žák ve skupině 1 dostane repliku z dialogu nebo její část (podle počtu žáků); žáci se musí repliku naučit nazpaměť, všichni se začnou pohybovat v prostoru a dokola opakují svoji repliku; v tomto okamžiku přichází skupina 2, jejímž úkolem je vytvořit ze žáků-replik smysluplný dialog; nakonec žáci ze skupiny 1 přeřikají celý dialog

Práce s videem

- max. 10minutový úsek (výuková videa, filmy apod.)
- ukázky v lekci zazní minimálně čtyřikrát (např. motivace, vlastní poslech, kontrola, nácvik frází)
- **výuka poslechu s využitím filmů:**
- multiple choice (pochopení základního smyslu, příběhu)
- žáci sledují a popisují scény (co se tam děje)
- žáci dostanou text s replikami hrdinů a popisují scénu, aniž by viděli
- učitel přerušuje film a žáci odhadují, co bylo předtím, co bude potom
- přiřazování replik
- odhadování, co kdo říká, a strefování se do řeči herců
- vymýšlení další zápletky
- **výuka poslechu s využitím výukových videí:**
- naučení se fráze, které se vyskytují ve videonahrávce
- pouštění videoukázky bez zvuku (žáci odhadují, co asi jednotliví účastníci rozhovoru říkají)
- pouštění videoukázky se zvukem (žáci poslouchají)
- zapisování klíčových slov a frází během poslechu a následná kontrola
- práce s pracovním listem s kompletním přepisem dialogu ve videoukázce (kroužkování slov z nabídky, která se ve videu objeví, kontrola vlastního záznamu frází se záznamem na pracovním listu, čtení dialogu)
- přerušení videoukázky po iniciační replice jednoho mluvčího a žáci skupinově reagují (odpovídají)
- dabing (video běží bez zvuku a jeden žák / jedna skupina říká repliky jednoho mluvčího a druhý žák / druhá skupina druhého mluvčího)
- sledování prostředí scény – žáci se koncentrují na vybavení místnosti, popis člověka atd.

Použitá literatura a další zdroje

- Brouček, L. a kol. *Čeština do práce: audiovizuální kurz češtiny pro cizince*. Praha 2013. Dostupné na inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/cestina-do-prace (další tipy aktivity na práci s videem)
- Hrdlička, M.; Slezáková, M. a kol. *Výuka poslechu*. In: Nízkoprahové kurzy češtiny pro cizince – příručka. Praha 2007, s. 37–40.
- Škodová, S. *Poslech s porozuměním*. In: Kapitoly z lingvodidaktiky češtiny jako cizího jazyka. Liberec 2012, s. 30–53.

SLOVNÍ ZÁSoba

Hlavní a nejdůležitější zásada

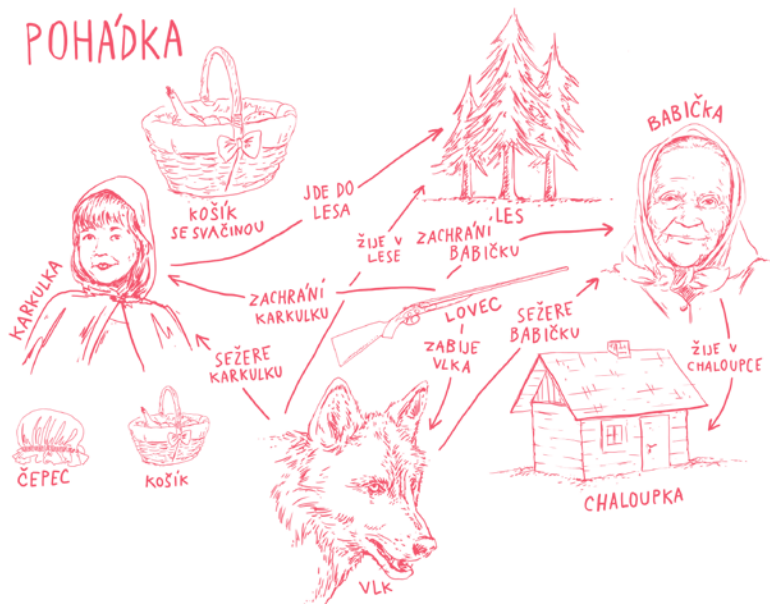
Nová slova a veškerou slovní zásobu uče v kontextu konkrétních situací!
Nejdůležitější je totiž domluvit se a porozumět v reálném životě v ČR.

Co učit?

- konkrétní akce a reakce (v konkrétních situacích), př. *Prosím. – Děkuju.*;
- učte žáky celé věty, fráze, situace; teprve z nich poté vypreparujte jednotlivá slova (ať je zřejmý kontext užití);
- různé způsoby učení se slovní zásobě (při hudbě, v tichu, zpívat si, využívat oboustranné kartičky, slovníčky apod.).

Jak učit slovní zásobu, resp. co s ní dělat a nedělat?

- nová slova učte za pomoci obrázků, pantomimy apod. – vizualizujte ji (využijte obrázkové slovníky, propagační letáky apod.);
- řiďte se pravidlem 5x5 = žák by měl nové slovo alespoň 5x vyslovit a 5x napsat;
- vytvářejte logické skupiny slov – na základě významu (*jídlo*) nebo gramatické charakteristiky (podle rodů);
- nezařazujte příliš mnoho slov do jedné skupiny – vzpomeňte si na sebe, kolik slov najednou si umíte zapamatovat v cizím jazyce – rozsah slovní zásoby v lekci, v kurzu volí učitel s ohledem na věk a schopnosti žáků. Mějme na paměti, že méně je někdy více, tedy např. v jedné lekci je žák schopen (dle našich zkušeností) uchopit a aktivně zkoušet používat 4–8 nových slov;
- vyvěšujte v učebně přehledy slov z určitých okruhů;
- využijte interaktivní způsoby zpracování slovní zásoby, slovníčků (např. wordle.net, tagxedo.com/app.html), flashcards (kartičky, z jedné strany české slovo, z druhé obrázek, popř. slovo v mateřském jazyce žáka; např. aplikace Quizlet), vytvářejte se žáky myšlenkové mapy (mind maps)

Použitá literatura a další zdroje

- Buzan, T. *Myšlenkové mapy (pro děti)*. BizBooks 2013.
- Hrdlička, M.; Slezáková, M. a kol. *Výuka slovní zásoby*. In: Nízkoprahové kurzy češtiny pro cizince – příručka. Praha 2007, s. 27–30.
- Wallace, M. *Teaching Vocabulary*. Oxford 1982.

Přehled aktivit

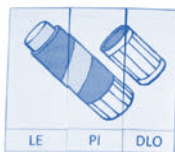
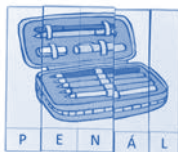
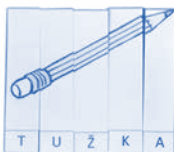
- **kouzelný pytel** (seznámení s novou slovní zásobou) – reálné předměty, kartičky s obrázky – žáci mohou hmatem hádat, ptát se ostatních „Co tam je? Co myslíš, že tam je? Myslím, že to je ... Nevím, co tam je.“, poté vytahují věci („Pero. To je pero.“)
- **slovo a obrázek**: žáci přiřazují slova k obrázkům, popř. lze pomoci vynechanými písmeny a slova doplňovat

CO TO JE? DOPLŇTE SLOVA.

G _ _ _ P _ _ _ O _ _ _ _ _ _ _ _

- **přesmyčky**: žáci doslanou slova s přeházenými písmeny a musí je složit (př. OLETK → LOKET, OKTÝL → LÝTKO, OKELON → KOLENO atd.)
- učitel ukazuje obrázky, žáci říkají slova (sborově, jednotlivě, soutěž)
- **pexeso** (klasické pexeso, varianta obrázek – slovo, slovo – definice): je velmi důležité, aby žáci u hry mluvili, např. „To je ... To je/není stejné. To k sobě nepatří.“
- **šibenice**
- **rozstříhané obrázky dle písmen/slabik** (inspirace na inkluzivniskola.cz/skolni-pomucky-obrazkove-cteni)

- **rozstříhané obrázky** (opakování slovní zásoby): rozstříhat nějaký obrázek s danou tematikou (podobně jako puzzle), pracuje se v párech, každý dostane část obrázků a musí partnerovi říct, jaký díl skládky potřebuje
- **tichá pošta**
- **slovní fotbal**
- **schody**: nahoru na papír nebo tabuli nakreslíme něco lákavého, např. dort. Od levého dolního rohu píšeme slova do tvaru schodů, a to tak, že každé nové slovo musí začínat na písmeno (slabiku), kterým předchozí slovo končí. Kdo řekne slovo, které vytvoří poslední „schod“ k dortu, vyhrává.
- **dlouhé slovo**: na tabuli napíšeme nějaké dlouhé slovo a zkusíme, kolik nových slov z něj vytvoříme
- **kimovka**
- **žába na talíři**: na talíř vložíme předměty, děti si je musí zapamatovat a pak nakreslit na připravený talíř, i podle místa
- **osmisměrky**: jednoduchý nástroj pro tvorbu zde: sudokuweb.org/cs/osmismerky/, nebo toolsforeducators.com/wordsearch
- **křížovky**: opakování slovní zásoby (slovo – definice, slovo – obrázek), jednoduchý nástroj pro tvorbu zde: toolsforeducators.com/crossword/, nebo crosswordlabs.com
- **scrabble**: učitel napíše výchozí slovo (např. tematickou oblast), žáci postupně píšou na tabuli jedno slovo z probírané slovní zásoby tak, aby vždy navazovalo na některé předem napsané slovo

- **bingo**
- **asociace**
- **rýmování**: žáci vymýšlí slova, která se rýmují (př. *pes – les*)
- **andělská Anděla**

→ **diktát s abecedou**

→ **Kdo/co jsem:** jednotlivec si zvolí co či kdo je a ostatní hádají předmět, povolání, pohádkovou postavu, zvíře... Dotazovaný má možnost odpovídat pouze ANO či NE.

Varianta: **Hádej, kdo to je**

→ **kufř:** žáci se rozdělí do týmů po dvou členech, jednomu se drží nad hlavou cedulka s nějakým slovem, které on sám nevidí, druhý žák se mu tuto věc/pojem snaží co nejrychleji popsat. Nesmí přitom dané slovo použít a případně nesmí ani gestikulovat. Časový limit je dvě minuty. Kdo získá za tuto dobu nejvíce slov, vyhrává.

Interaktivní varianta: aplikace **Charades!** (pro tablet, chytrý telefon)

→ **pantomima**

→ **kreslení obrázku podle diktátu**

→ **kompot:** do nakreslené zavařovací sklenice se kreslí jednotlivé druhy ovoce podle toho, co bylo řečeno

→ **Přijela tetička z Číny** (*Šel jsem do supermarketu a koupil jsem tam ... / Šel jsem do zoo a viděl jsem tam ... / Měl jsem velký hlad a snědl jsem...*): žáci vyjmenovávají řadu předmětů a vždy jeden postupně přidávají, kdo se splete, vypadne

→ **slovní přestřelky (pistolníci/přestřelka/ping-pong):** žáci soutěží v týmech, který si pamatuje/vymyslí co nejvíce slov z daného okruhu (např. *jídlo, rodina*), členové týmu se střídají, každý musí říct alespoň jedno slovo

→ **tematické okruhy:** žáci spojují slova ze stejného tematického okruhu

→ **Co tam nepatří?** žáci hledají slova, která tematicky nepatří do řady slov (př. *okurka – šunka – paprika – mrkev*)

→ **Mám rád/a** (více viz clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/10839/jazykova-hra-mam-rad-a.html/)

→ **popis obrázku**

→ **BrainBox:** žák dostane kartu s obrázkem (např. *ulice*), má 10 vteřin na to, aby si zapamatoval obrázek a jeho detaily, poté dostává otázky, které jsou na druhé straně karty (např. *Jakou barvu má auto? Kolik aut je na obrázku?*)

→ **tvoření vět/textu ze zadaných slov**

Varianta s **pomíchanými obrázky:** na stůl vysypeme pomíchané obrázky s nejrůznější tematikou (oblečení, zvířata, předměty apod.) tak, aby žáci neviděli, co na nich je. Každý žák si vylosuje dva obrázky a musí je použít ve větě/souvětí. Např. žák si vylosuje slova *mrak* a *králík* a říká: „*Včera jsem viděl mrak, který vypadal jako králík.*“ Lze hledat souvislosti („*Králík a stůl spolu souvisí, protože oba mají čtyři nohy.*“)

→ žáci používají slova ve větách, frázích, vybírají vhodná slova, doplňují dialog, doplňují slova do textu

→ **definice:** žáci spojují slovo a definici, popis věci apod. (př. *vzít nohy na ramena = utéct*), popř. jeden žák popisuje věc, druhý hádá slovo

→ **3 možnosti:** žáci si vymýšlí pro nezvyklé slovo 3 definice, ostatní musí hádat, která je ta správná (např. *Co je to RYBOVKA? – rybí polévka, ulice, která smrdí rybami, dílo hudebního skladatele J. J. Ryby*)

→ **Activity (Děti, Junior), Umí prase létat**

- **titulek:** z předem daných slov žáci vymýšlí novinový titulek, básničku apod.
 - **desková hra** (připravený muštr na [www.czechstepbystep.cz/ucitele_ hry.html](http://www.czechstepbystep.cz/ucitele/ucitele_hry.html) – stačí vložit úkoly, popř. obrázky, slova apod., dále potřebujete hrací kostku a figurky): vhodné pro opakování slovní zásoby (v políčkách jsou obrázky a žáci je pojmenovávají, popř. žáci tvoří věty na daná slova v políčkách), pro práci s chybou (věty jsou napsány chybně a žáci je sami opravují) apod.
- Deskové hry ke stažení na kurzycestinyprocizince.cz/cs/materialy-ke-stazeni.html

dynamické aktivity

- **míček**
- **chňapačka**
- **obracečka**
- **polepování věcí ve třídě**
- **předměty v místnosti**
- **balonek:** každé dítě má svůj nafouknutý balonek a na znamení pinka tak dlouho, dokud se nedotkne řečeného slova ve třídě, na obrázku apod.
- **ušaté molekuly** (témata Číslo a Části těla): na znamení čísla 2 žáci udělají takovou molekulu (dvojici). Možná spojit s částí těla, že se smí držet pouze za řečenou část (např. tři, uši – trojice se drží za uši).
- **kostka** (opakování slovní zásoby, barvy; více inkluzivniskola.cz/content/kostka)
- **bomba – Tik tak Bum** (rozvoj a opakování slovní zásoby, více info na inkluzivniskola.cz/content/tik-tak-bum-bomba)
- **ovocný salát:** každý žák má kartičku s jedním druhem ovoce (s jedním slovem), žáci stojí v kruhu / sedí na židličkách, učitel říká „Vymění si místo jablko a citron.“ Úvod říkadla (Vymění si místo) mohou říkat všichni žáci. Na pokyn si žáci vymění místa.
Varianta: trilinguale.eu/sekce/hry/zahrivaci-hra/ovocny-salat
- **hledání obrázků ve třídě:** ve třídě jsou rozmístěny obrázky z probírané slovní zásoby, žáci je hledají a po jednom nosí učitel (pokaždé musí říct správné pojmenování, jinak obrázek musí vrátit do hry)
- **chodička – obrázky, krátké dialogy** („Co to je? To je ...“ „Co ti/vám je? Bolí mě hlava.“ apod.)
- **rodina:** žáci ve skupině vytvoří rodinu, následně ji musí každý člen rodiny 3 větami představit (např. *Já jsem tatínek. To je moje žena Nina a to je náš syn David.*)
- **fronta:** žáci stojí ve frontě, učitel prvnímu ukáže obrázek, pokud žák správně obrázek pojmenuje, jde na konec fronty, jinak si jde sednout
- **běhací diktát:** žáci zapisují text podle diktátu, na konci místnosti umístěte seznam slov, skupiny soutěží, která bude mít seznam první kompletní, vždy jeden žák sedí a zapisuje, co mu ostatní přinesou (v zapisování se střídají)

Další tipy na trénink slovní zásoby

- trilinguale.eu/sekce/hry/rozsirovani-slovni-zasoby
- czechstepbystep.cz/ucitele/ucitele_hry.html
- inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/hry-aktivity
- využijte také online nástroje pro výuku (e-learning cestina2.cz a mobilní aplikace Click4Czech), více na inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/uzitecne-odkazy-online

VÝSLOVNOST

Proč učit výslovnost?

- správná výslovnost usnadňuje komunikaci a porozumění
- špatná výslovnost často brání porozumění, protože nejsme zvyklí snažit se nedokonalé výslovnosti češtiny rozumět
- rodilí mluvčí (Češi) jsou často méně tolerantní k chybám výslovnostním (např. k ruskému přízvuku) než gramatickým (např. špatným tvarům slov)

Hlavní 3 zásady

- zapojte výuku výslovnosti jako samostatnou aktivitu hned od začátku – lze ji zapojit ve všech úrovních znalosti češtiny
- nacvičujte správnou výslovnost zejména u frází, které žáci musí zvládnout v běžném životě a hned v počátcích svého pobytu v ČR (*pozdravy, poděkování, prosby, omluvy a školní fráze*)
- pravidelně se k výuce výslovnosti vracete

Co nacvičovat, na co se zaměřit a co žákům zdůrazňovat?

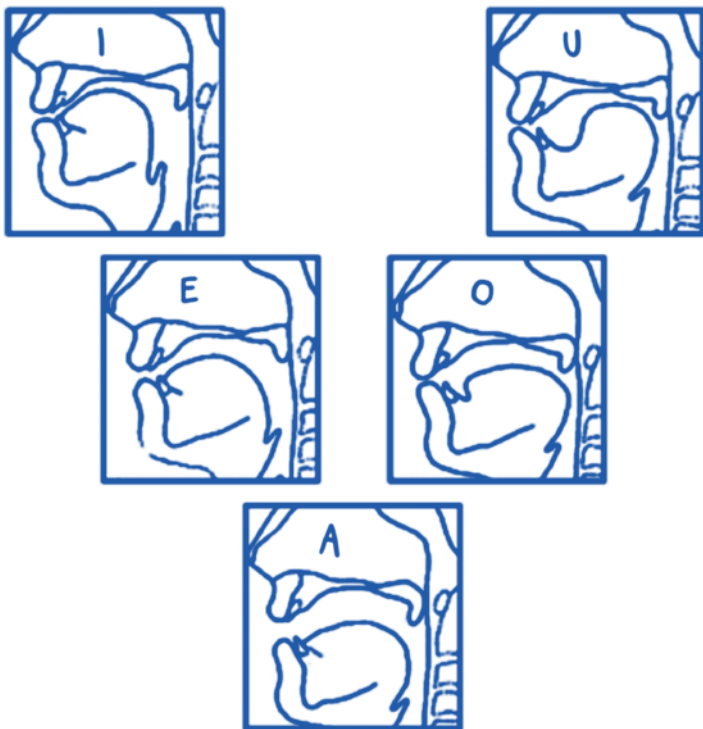
- pomáhejte žákům v technickém zvládnutí výslovnosti a v její fixaci
- zaměřte se na:
 - jednotlivé hlásky
 - souhláskové skupiny
 - přízvuk
 - intonaci a frázování
 - tempo řeči
 - ráz
 - hláskovou podobu
 - nedbalou výslovnost
 - dlouhá slova
 - internacionální slova

- **vokály: kvalita a kvantita** – vokály se neredukují, nemění se jejich kvalita v závislosti na okolí (o je vždycky o)
vokály musí zůstat v tom pořadí, v jakém jsou (*vadná x vdaná*)
- **znělost vs. neznělost**
- **asimilace / neutralizace znělosti** – není graficky značeno, není intuitivní!, je potřeba to žákům vysvětlit a zdůrazňovat
- **znělé (Z) konsonanty na konci slova/věty se stávají neznělymi (N)**
- **Z+N → NN, Z+V na začátku slova → NV**
př. *pohádka /pohátka/, zastávka /zastáfka/, v pondělí /f pondělí/, v sobotu /fsobotu/, v prosinci /f prosinci/, způsob /spůsob/, polévka /poléfka/, kamarádky /kamarátky/, v úterý /f úterý/*
- **N+Z → ZZ**
př. v dubnu /vdubnu/, v březnu /vbřeznu/, kdy /gdy/, kde /gde/, sbírat /zbírat/, prosba /prozba/, svatba /svadba/
- **Z+B → ZB, N+B → NJ** (J = jedinečné, bez páru, r, l, m, n, ň, j)
př. *tramvaj, svět, změna, směna, v lednu* → beze změny
- **měkčení / palatalizace** – problematické, často není graficky značeno – v případech, že je háček nad /e/, cizinec se snaží měkčit /e/
d, t, n + i/ ě → /ď, ť, ň/ → těchto hlásek docílíme tak, že „přilepíme“ jazyk na horní patro, popř. schováme špičku jazyka do prostoru pod spodními zuby
b, p, v, f, m + ě → /bje, pje, vje, mňe/
- **přízvuk** – na první slabice slova, popřípadě na předložce – „malé slovo“ se připojí k velkému před ním a udělají jedno „zvukové“ slovo → neříkáme /'do 'kina/, ale /'dokina/, ne /'ve 'škole/, ale /'veškole/
– v případě „malého slova“ za velkým, tj. tvary perfekta, zvrtné se, se „malé slovo“ schová pod velké – tzv. příklonky (např. *Byl jsem tam. /'bylsemtam/ Napsal jsem ti to. /'napsalsem'tito/*)
- při výuce výslovnosti pomáhá znalost fonetického systému jazyka žáka, aby mohl učitel odhadnout, na co bude třeba se zaměřit, je dobré vědět, co je užitečné např. pro Asiaty a co činí problémy Slovanům (stručně viz: inkluzivniskola.cz/cestina-jako-druhy-jazyk/jazykove-odchylyk)

Jak trénovat výslovnost?

- důležitý je správný mluvní vzor, popř. vzory (z poslechových CD)
- trénujte spíš výslovnost kratších celků
- je výhodné procvičovat nějaký konkrétní jev (např. rozdíl *b-p*, délku samohlásek, rozdíl *di, ti, ni - dy, ty, ny*)
- známou slovní zásobu procvičujte při mluvení a čtení (v konkrétním kontextu)
- procvičujte výslovnost smysluplných slov a frází
- použijte k výuce výslovnosti slovní zásobu, která se v lekci probírá
- procvičujte poslechem a opakováním, pomocí videa, DVD, nahrávky
- nacvičujte výslovnost poslechem a výběrem správné varianty dle kontextu (např. *kosa - koza, syrový - sýrový, horký - hořký...*)
- komplikovaná slova učeťe žáky od konce po slabikách

- využijte všech možných způsobů, které vás napadnou (používejte techniky a materiály pro SPU a logopedické postupy a pomůcky)
- fungují nákresy postavení jazyka a rtů při artikulaci hlásek (viz Palková)

- pro žáky je demotivující, opravuje-li je učitel při aktivitě, kdy sami kreativně tvoří věty, účastní-li se dialogu, vymýšlí otázky či odpovědi apod. – tady opravování chyb omezte na minimum, chyby si zapisujte a potom na ně upozorněte

Na čem lze výslovnost trénovat?

- na hláskách
- na jednotlivých slovech
- na kratších frázích
- připodobněním k jazyku žáků (pomáhat si anglickými slovy (*náš - she*), pokusit se přepsat češtinu anglickým / německým atd. pravopisem (*кофа, kosa*))

Použitá literatura a další zdroje

- Burns, A. *Clearly speaking: pronunciation in action*. Sydney: National Centre for English Language Teaching and Research, 2003.
- Hrdlička, M.; Slezáková, M. a kol. *Výuka výslovnosti*. In: Nizkoprahové kurzy češtiny pro cizince – příručka. Praha 2007, s. 21–25.
- Kábele, F. *Brousek pro tvůj jazýček*. Praha: Albatros, 2009.
- Palková, Z. *Fonetika a fonologie*. Praha: Karolinum, 1990.
- Palková, Z. *Kurs české výslovnosti pro cizince*. Praha: SPN, 1989.
- Pokorná, J. & Vránová, M. *Přehled české výslovnosti*. Praha: Portál, 2007.

Přehled aktivit

- rozvoj fonematického sluchu:
 - pojmenování, popř. ukázání na slyšený zvuk** (např. mačkání papíru, trhání papíru, zvonění klíči, klepání na dveře) – více viz Gjurová
 - vyvození a diferenciacie hlásek (c - s, č - š, z - ž, r - l)** – více viz Gjurová
 - uvolňování a procvičování mluvidel**: žvýkání, přejíždění jazykem, špulení rtů, frkání, vycenit zuby, rulička jazyka atd. – více viz Škodová
 - dechová cvičení**: foukání větru, troubení auta, tlakový hrnec, houkání vlaku, bučení atd.
- **opakování slyšeného**
- **sbor**: žáci sborově opakují slova nebo fráze
- **vytleskávání**: krátký vokál = jedno tlesknutí, dlouhý = mávnutí ruky (naznačení čárky), popř. dvě tlesknutí, pohyb rukou (něco dlouhého)
- **rozdělování obrázků/slov** (nejlépe dle tematické oblasti) do sloupečků dle slabik a délky samohlásek

- **bzučák**
 - **vokálové fráze**: ze stanovené fráze (předem např. napsané, vyslovené učitelem) vyslovujeme jenom vokály s větanou intonací, př. *Dobry den, chtěl bych se objednat k zubaři*. ⇒ OÝE, ĚYE OEA UAI.
- Vhodné jsou různé fráze, vlastní jména, adresa – jde nám o uvědomění si vokálů.
- **vyjmenování co nejvíce slov** obsahujících problematickou/danou hlásku, popř. začínající hláskou (př. *a tam, Dana,*)

- **doplňování vokálů**, konsonantů, i/y, e/ě (přizpůsobit úrovni žáků, nejlépe na známé slovní zásobě)

DOPLŇTE VOKÁLY:

1. čokol_da, 2. k_leno, 3. z_řf, 4. _lice, 5. ml_ko, 6. n_draž_,
7. aut_b_s, 8. d_pis, 9. _dresa, 10. n_ž, 11. ok_rka, 12. b_lá, 13. p_vo

- **doplňování hlásek do celých vět**
(př. *J_em na po_tě. _imona není _izinka.*)
- **minimální páry** (*plot – plod*)
a) na lavici – **chňapačka**
b) *Co slyšíte?* – **zaškrtávání** minimálních párů
- **Kdo slyšel** č, š, ř atd.? / Kolik jste slyšeli dlouhých/krátkých vokálů?, popř. lze zvedat kartičky s písmeny
- **abeceda – diktát**
(více viz inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/univerzalni-aktivity)
- **bingo** (slova, hlásky)
- **fonetické bingo**: jako klasické bingo, jen s fonetickým obsahem – dají se tam minimální páry, zvukově velmi podobná slova, a pak někdo diktuje a ostatní vyškrťávají; může to být nějaký obrazec, nebo naprosto náhodná forma
- **dvousměrky, osmisměrky**: žáci hledají co nejvíce slov obsahujících dané hlásky, pak je přečtou

- **řekni to s citem:** žáci vyslovují jedno slovo či frázi smutně, vesele, nudně...
- **změna délky, měkkosti:** zvolíme několikaslabičné slovo, ve kterém průběžně při procvičování měníme délku/měkkost slabiky (př. *nedele, něděle, neděle, neděle* atd.), správný tvar slova je uveden na tabuli jinou barvou, zábavnou formou žáci hledají správnou délku, měkkost – správnou výslovnost
- **slova na kartičkách:** jeden žák čte, druhý zapisuje na tabuli, zbytek žáků si zapisuje do sešitu
- **logopedické pexeso, Logorelo**
- **odezírání:** jeden žák bez hlasu čte slovo ze seznamu, druhý hádá, které to je
- **přesmyčky (tvorba slova):** žáci z daných hlásek tvoří slovo a přečtou nahlas (př. *c - a - n - t - e, ch - e - n - c - e*)
- **dabing:** žáci zhlédnou scénku (video, role-play), připraví si dialog, dabují, poslechnou si originál
- **kopírování dialogu:** pusťte žákům nahrávku a žáci mají za úkol co nejvěrněji kopírovat dialog (procvičení výslovnosti slov, větné melodie, intonace a přízvuku)
- **doplňování údajů** na vizitce, nákupním seznamu atd.
- žáci diktují jednotlivé hlásky a učitel/ka zapisuje hlásky na tabuli, variace tzv. šibenice
- **vzájemný diktát**
- **asociace**
- **hrané neporozumění:**

A: Co si dáte?
 B: Párek.
 A: Promiňte, nerozumím vám.
 B: Párek!
 A: Párek?
 B: Ano, párek!
 A: Ahá, párek.

- **sociokulturní zvuky** (*mňam, mňam!, pst, au!*, zvuky zvířat)
- **tichá pošta:** žáci se musí snažit o co nejlepší výslovnost, např. nová slovní zásoba, téma lekce, nová fráze atd.
- **zvuky a hlasy:** žáci hádají, co slyší (např. ve městě, na venkově, ve třídě)
- **přízvuk:**
 první slabika nahlas, zbytek potichu
 rozlišení přízvuku (př. *Vstávej, už je den! Jeden den na výlet nestačí!*)
- **písničky** (inspirace např. Veroňková 2015, Bartošová 2013, dále Kmentová 2016 – hudební činnosti s dětmi v MŠ, aktivity ale mohou být inspirací i pro jiný věk žáků)

- **jazykové hry, říkadla a básničky (recitace):** říkadla je potřeba adaptovat, aby neobsahovaly zastaralá slova, zdrobněliny aj.
- **verše:** žáci skládají rozstříhanou báseň na verše (tj. musí vědět, jak se vyslovuje konec slov...)
- **diktafon** (nahrání dialogu, frází, slov apod.): opakování slyšného → nahrání → porovnání → zopakování
- **intonace:** třídění vět podle intonace (oznamovací, rozkazovací, tázací) a opakování nahlas, hraní scének (př. *Už musím jít. Musíš už jít? Už musíš jít!*)
- **asimilační změna výslovnosti:** žáci poslouchají a podtrhnou v textu písmena, která jsou jiná než zvuky, které slyšeli (př. *V parku jsem potkal kamaráda. Naď stolem visí obraz.*)

dynamické aktivity

- **skandování**
(viz triolinguale.eu/sekce/hry/zvuk-rytmus-melodie/skandovaci-skandal)
- **rámus** (viz triolinguale.eu/sekce/hry/zvuk-rytmus-melodie/ramus)
- **rytmus:** snaha zapojit celé tělo, neučit jednotlivé hlásky, ale přiblížit rytmus jazyka – přízvuk – představa fotbalisty, valčíku apod.
- **čára:**
 - a) **krátká/dlouhá slabika:** třída je rozdělena čarou (polovina jsou krátké slabiky, polovina dlouhé slabiky + obrázky tečky a čárky), učitel říká slova, žáci podle slyšeného skáčou na danou slabiku do pole s tečkou, nebo čárkou (př. *kůň, byt, být; máma, táta*)
 - b) **dy, ty, ny (de/dě, te/tě, ne/ně):** polovina s měkkým předmětem (polštář, houba), polovina s tvrdým předmětem (prkynko, talíř), učitel vysloví, žáci reagují skokem, poté řeknou společně (př. *tady, divadlo, týden, tiká, nic*)
- **běžací diktát:** žáci zapisují text podle diktátu, na konci místnosti umístěte seznam slov, skupiny soutěží, která bude mít seznam první kompletní, vždy jeden žák sedí a zapisuje, co mu ostatní přinesou (v zapisování se střídají)
- **hra pes, pes, kočka, kočka** (s tleskáním) na problematická slova: žáci sedí v kruhu, každý má vybrané jedno slovo a sborově se tleská (2x ruce, 2x nohy)
- **lámané slovo / lámaná věta/dialog**
(viz triolinguale.eu/sekce/hry/zvuk-rytmus-melodie/lamana-veta)

Další tipy na trénink výslovnosti

- při opravě domácích úkolů: učitel nemá text – soustředí se na to, co a jak žák říká, zda dobře rozumí
- slabikování – učit se těžká slova po částech

Další doporučená literatura:

- Bartošová, J. *Zpívejte si česky*, ASA 2013.
- Gjurová, N. *Čeština jako cizí jazyk pro začínající školáky. Metodika pro učitele*. Portál 2011. (Logopedická příprava s. 33–38, Kvantita samohlásek, rozlišování s. 42–43, Sluchová analýza a syntéza s. 49)

- Škodová, S. *Kapitoly z lingvodidaktiky češtiny jako cizího jazyka*. TUL 2012. (Fonetika ve výuce češtiny jako cizího jazyka s. 10–29)
- Veroňková, J. *Využití písňových textů při výuce zvukové stránky češtiny*. In Sborník AUČCJ 2015, s. 73–80.
- Kmentová, M. *Metodický materiál pro výuku dětí s odlišným mateřským jazykem*. NIDV 2016. Video dostupné na: cizinci.nidv.cz/metodicky-material-vyuku-deti-odlisnym-materskym-jazykem/
- Kmentová, M. *Slovo, slůvko, slovíčko, honem poběž, písničko! Hudební činnosti v logopedické prevenci*. Portál, 2018.

Univerzální aktivity

(najdete i na inkluzivniskola.cz)

Zkratky: U = učitel, Ž = žák.

Chňapačka

Cíl aktivity

Procvíčení a upevnění slovní zásoby. U varianty 1 a 2 nácvik komplexnějšího porozumění. Lze variovat jako procvičování a trénink gramatických kategorií nebo slovtvorby.

Čas

Variabilní – od 10 min. do 60 min. – ne v závislosti na počtu Ž, ale v závislosti na počtu kartiček, které si připravíme (a v případě komplikovanějších verzí her zejména na obtížnosti připravených otázek či úkolů).

Typ aktivity

Skupinová aktivita pro menší skupinu (tj. na 1 U by nemělo připadnout víc než 8 Ž. Je však dobře možné pracovat také s více menšími skupinami (např. 5 Ž)

Pomůcky a jejich příprava

Sada kartiček s obrázky (jídlo + nápoje, dopravní prostředky, barvy, číslovky, oblečení, profese, ale taky např. různě vypadající postavy nebo budovy ve městě, to, co je na obrázcích, se odvíjí od tématu, které chceme probírat). Na druhé straně kartiček je napsáno příslušné slovo (nemělo by samozřejmě prosvítat). Pokud máme více než 8–10 žáků, musíme mít více sad.

Základní princip aktivity

Ž „chňapají“ podle zadání po obrázcích a po zdárném splnění úkolu a kontrole si ho ponechává, pokud nesplní, tak ho musí vrátit.

Zadání a průběh aktivity

1. Kartičky rozprostřeme na stůl obrázkem nahoru, Ž se shromáždí kolem stolu tak, aby všichni mohli dosáhnout na obrázky.
2. U předvede průběh hry: U řekne nahlas slovo a vyzve Ž, aby našli správný obrázek. Když Ž ukáže na obrázek, U jej otočí, ukáže ostatním Ž slovo na druhé straně kartičky a vyzve je, aby slovo přečetli. Je-li to stejné slovo, jaké řekl U, kartičku si může Ž nechat; pokud je jiné, kartička se vrací na stůl.

3. U řekne Ž, aby teď nacházeli kartičky. U říká slova a kdokoli najde zrakem příslušný obrázek, „chňapne“ po něm. Otočí ho a ukáže ostatním žákům slovo na druhé straně kartičky, ti jej sborově přečtou. Poté si Ž kartičku buď nechá (našel ke slovu správnou kartičku), nebo ji vrátí na stůl (nenašel ke slovu správný obrázek). Ž postupně seberou všechny (nebo skoro všechny) kartičky na stole.

Poznámka

Pokud je Ž více a máme více sad kartiček, pracují Ž u více stolů. Na slova U reagují všechny skupiny najednou, skupiny si kontrolují správnost sami.

Ukončení aktivity, zhodnocení

Vyhrává Ž s největším počtem kartiček. U obrátí kartičky, které zbyly na stole, a přečte slova. V ideálním případě následuje opakované procvičení: Ž, kteří získali kartičky, ukazují ostatním Ž obrázky a ti pak říkají slova. U provede totéž s kartičkami, které nikdo nezískal. Pro opravdu důkladné procvičení je možné navázat aktivitou zvanou Obrabečka.

Poznámka

Obrabečka je vlastně obměnou Chňapačky, přičemž úroveň zvládnutí příslušné slovní zásoby je vyšší, neboť vyžaduje aktivní mluvení. U může v pravidlech hry také zohlednit srozumitelnou výslovnost a nesrozumitelné výrazy neuznávat – pokud si toto stanoví jako cíl aktivity. U Chňapačky naproti tomu žákům stačí prvotní pasivní znalost, ale zato může procvičovat i mnohem komplexnější schopnost porozumění – tak jako např. u popisu postav či ve variantě s vysvětlováním – opisem slov.

Průběh aktivity je nejen hodnocen Ž, ale může být průběžně hodnocen taky samotnými Ž mezi sebou. Proto je možné využít tuto aktivitu taky k nácviku frází typu Výborně!, To je dobře!, To je špatně!, Bohužel, To je škoda!, To je směla! apod.

Variace stejné aktivity s různým zadáním

Žák cizinec může mít ve hře zadání zvládnutí slovní zásoby a žáci Češi mohou mít další gramatické úkoly. Podle pokročilosti žáků cizinců lze zadávat gramatické úkoly i jim.

Varianty

- U neříká pouhá slova, ale např. stručně popisuje postavy na obrázcích.
- Na stole jsou nikoli obrázky, ale slova (např. označující různá místa či členy rodiny). U ta slova nějakým způsobem vysvětluje (např. *tam nakupujeme nebo sestra maminky*) atp.

Univerzální aktivity (najdete i na inkluzivniskola.cz)

Obracečka

Cíl aktivity

Procvíčení a upevnění slovní zásoby, nácvik výslovnosti. Promluví každý Ž.

Čas

Variabilní – od 10 min. do 60 min. – ne v závislosti na počtu Ž (který nemůžeme ovlivnit), ale v závislosti na počtu kartiček, které si pro hru připravíme (a v případě komplikovanějších verzí her zejména na obtížnosti připravených otázek či úkolů).

Typ aktivity

Skupinová aktivita pro menší či větší skupinu

Pomůcky a jejich příprava

Varianty:

1. Stejně sady kartiček jako u Chňapačky; nehodí se však sady kartiček se složitějším popisem (např. postavy, které je nutno popsat, či budovy).
2. Kartičky s textem na obou stranách např.:
 - otázka – odpověď (může být i proměnlivá – např. A: *Kolik Vám je let?* B: *Je mi... let.*),
 - akce-reakce (A: *Promiňte.* B: *To nic./Nic se nestalo.*),
 - gramatický úkol – jeho řešení (A: *já – mít rád – káva* B: *Mám rád kávu.*)

Kartičky si můžou připravit sami žáci v ředchozí hodině nebo za domácí úkol.

Zadání a průběh aktivity

1. Kartičky rozmístíme na stůl tak, aby všichni viděli.
2. U vyzve jednoho Ž, aby ukázal na obrázek, který zná (Varianta 1), či na otázku, na niž zná odpověď (Varianta 2), a řekl správnou odpověď. Poté U řekne Ž, aby kartičku otočil tak, že druhou stranu vidí všichni ostatní Ž. Pokud tam je totéž slovo (Varianta 1), či správné řešení (Varianta 2), Ž si kartičku může vzít.
3. U naznačí, že takto budou Ž pokračovat. Ž pak hrají, dokud neobrábí všechny kartičky. Pokud žák slovo neuhodne, nechá ho U nahlas přečíst správné slovo na kartičce a tu pak sebere ze stolu a vrátí ji do hry až po nějaké době, popř. na konci.

Poznámky

Pokud je Ž více a máme více sad kartiček, je možné po vysvětlení pravidel Ž rozdělit do skupin k více stolům. Pokud máme sadu jednu a Ž je víc než např. 6, je zábavnější, pokud jsou Ž rozděleni do týmů. Právo říct slovo a obrátit kartičku má pak každý tým pouze jednou, přičemž Ž, kteří obracejí, se v týmu vystřídají, ale o svém kroku se mohou dopředu poradit se spoluhráči ze svého týmu.

Ukončení aktivity, zhodnocení

Vyhrává ten Ž anebo ten tým, který má nejvíce kartiček. V ideálním případě následuje opakované procvičení: Ž, kteří získali kartičky, ukazují ostatním Ž obrázky a ti pak říkají slova. U provede totéž s kartičkami, které nikdo nezískal.

Poznámky

Obracečka je vlastně obměnou Chňapačky, přičemž úroveň zvládnutí příslušné slovní zásoby je vyšší, neboť vyžaduje aktivní mluvení. U může v pravidlech hry také zohlednit srozumitelnou výslovnost a nesrozumitelné výrazy neuznávat – pokud si toto stanoví jako cíl aktivity. U Chňapačky naproti tomu žákům stačí prvotní pasivní znalost, ale zato může procvičovat i mnohem komplexnější schopnost porozumění – tak jako např. u popisu postav či ve variantě s vysvětlováním – opisem slov.

Průběh aktivity je nejen hodnocen U, ale může být průběžně hodnocen taky samotnými Ž mezi sebou. Proto je možné využít tuto aktivitu taky k nácviku frází typu Výborně!, To je dobře!, To je špatně!, Bohužel, To je škoda!, To je smůla! apod. Ž vždycky velmi rádi takovéto komentáře používají.

Chodička – krátké dialogy

Čas

10–15 min.

Typ aktivity

Párová aktivita, střídání

Cíl aktivity

Fixace, opakování a procvičení frází. K určitému tématu nebo s určitým pravopisným jevem.

Pomůcky a jejich příprava

Buď žádné (Ž si otázky vymýšlejí sami) nebo U předpřipraví kartičky s otázkami, Ž si kartičky losují.

Zadání a průběh aktivity

1. Ž zadá žákům, aby si připravili otázku (maximálně tři), která souvisí s určitým tématem nebo gramatikou a na kterou se pak budou ptát ostatních Ž.
2. U nakreslí na tabuli panáka a předvede s ním dialog, který mají Ž dělat během samotné aktivity (Např. A: *Dobrý den, kde bydlíte?* B: *Bydlím na Žižkově* nebo A: *Jakou zmrzlinu máš nejradši?* B: *Jahodovou. /procvičují 4. pád/*)
3. U předvede dialog ještě jednou s nějakým Ž.
4. U vyzve Ž (slovy a gesty), aby se všichni zvedli, šli do volné části místnosti nebo na chodbu.
5. Ž chodí, oslovují jeden druhého a vedou krátký dialog a střídají partnery v dialogu.
6. U obchází, sleduje, opravuje a povzbuzuje k dalším výměnám partnerů.

Ukončení aktivity, zhodnocení

Ukončit aktivitu je možné buď tím, že se Ž vrátí na svá místa nebo je možné ji ukončit přímo v prostoru, kde Chodička probíhá, záleží na tématu a dynamice skupiny a na atmosféře.

Možnosti ukončení:

1. U se ptá Ž: *Co jste se dozvěděli?* Ž odpovídají např. *Natálie bydlí na Žižkově.* (Pozor! Je potřeba slovesná konjugace.)
2. Několik dvojic předvede dialog. (Výhodné, pokud nechceme používat slovesný tvar pro 3. osobu.)

Varianty

- Lze použít vždy, pokud chceme procvičit otázku a odpověď.
- Můžeme takto fixovat i správné gramatické tvary v určitých frázích (např. A: *Čím jedete domů?* B: *Metrem.*)

Chodička – obrázky

Cíl aktivity

Fixace nové slovní zásoby, procvičení, mluvení, aktivizace.

Čas

10–15 min.

Typ aktivity

Jeden na jednoho, vystřídá se více párů

Pomůcky a jejich příprava

Kartičky s obrázky situací, které se vztahují k probíranému tématu nebo gramatice.

Zadání a průběh aktivity

1. U si vezme jednu kartičku, nakreslí na tabuli panáka a předvede s ním dialog, který mají Ž dělat při aktivitě.
2. U napíše za pomoci Ž na tabuli dialog, který mají Ž při chodičce říkat, např. Co Vás bolí? / Co je Vám – Bolí mě... (podle obrázku, na kterém je znázorněna např. bolavá část těla nebo nějaká nemoc).
3. U rozdá obrázky, Ž potom odpovídá podle toho, co je na obrázku nakresleno (např. Ž dostane obrázek s nohou, na otázku Co je Vám odpoví Bolí mě noha.)
4. U předvede dialog ještě jednou s nějakým Ž.
5. U vyzve Ž (slovy a gesty), aby se všichni zvedli, šli do volné části učebny nebo na chodbu.
6. Ž chodí, oslovují jeden druhého a vedou krátký dialog a střídají partnery v dialogu.
7. Ž obchází, sleduje, opravuje a povzbuzuje k dalším výměnám partnerů.

Ukončení aktivity, zhodnocení

Ukončit aktivitu je možné buď tím, že se Ž vrátí na svá místa nebo je možné ji ukončit přímo v prostoru, kde Chodička probíhá, záleží na tématu a dynamice skupiny a na atmosféře.

Možnosti ukončení:

1. Kontrola reakcí – Ž si nechají kartičku u sebe, U se ptá a Ž odpovídají.
2. Upevnění fráze a slovní zásoby se všemi Ž najednou – U ukazuje obrázek (noha) a Ž reagují (Bolí mě noha.).

Varianty

- Vyměňovačka – Ž si vždy po dialogu kartičky vzájemně vymění. Výhodou vyměňovačky je to, že si Ž během aktivity procvičí více slov.
- Reakce v situacích – U má obrázky situací – každý Ž dostane obrázek, při chodičce vždy vzájemně 1Ž ukáže při chodičce druhému obrázek a ten musí podle obrázku reagovat (na obrázku může být člověk v nějaké situaci s prázdnou bublinou u pusy – např. žena, která chce vystoupit z přeplněného autobusu, Ž má říct *S dovolením.*), pak ukáže svůj obrázek druhý Ž prvnímu, ten zase reaguje podle něj.

Kruh otázek či úkolů

Cíl aktivity

Procvíčení okamžité reakce na otázku. Každý Ž je nucen promluvit.

Čas

10–30 min.

Typ aktivity

Frontální – pracuje celá skupina dohromady, úkol plní individuálně (celá skupina, max. počet Ž 12–15)

Pomůcky a jejich příprava

Sada kartiček s jednoduchými otázkami k nějakému tématu nebo gramatickými úkoly. Počet kartiček nesmí být stejný jako počet Ž. Před samotnou hrou vybereme kartičky tak, aby jejich počet byl o něco nižší nebo vyšší než počet Ž.

Zadání a průběh aktivity

Varianta A: každý Ž může dosáhnout na celou plochu stolu.

1. Ž sedí kolem stolu, na němž jsou uprostřed kartičky s otázkami (textem dolů). U vyzve jednoho Ž, aby obrátil kartičku, nahlas přečetl otázku a odpověděl. Poté vyzve dalšího Ž.
2. Ž postupně obrací jednotlivé kartičky, čtou otázky a krátce odpovídají.

Varianta B: Ž je víc.

1. U má sadu kartiček, postupně je obrací a čte otázky nahlas jednotlivým Ž (v prvním kole jim je může i ukazovat napsané).
2. Když Ž neví, dostane šanci někdo další.
3. Když je vyčerpána celá sada otázek, začíná se znovu, ale Ž musejí odpovídat dvěma větami. (U demonstrativně odpoví na první otázku – naznačuje přitom, že se jedná o dvě věty.)
4. V dalším kole odpovídají Ž třemi větami atd.

Příklad: A: *Jak se máte?* B: *Mám se dobře, děkuju.* (1. kolo) / B:

Mám se dobře. Dnes je krásný den. (2. kolo) / B: *Mám se dobře. Dnes je krásný den. A jak se máte vy?* (3. kolo)

Poznámka

Pokud budete mít jiný počet kartiček než Ž, nevyjde stejná otázka na jednoho Ž víckrát, takže se odpovědi budou více či méně lišit.

Lze koncipovat i jako soutěž mezi jednotlivci nebo skupinami.

Kartičky s otázkami pro tuto aktivitu si mohou připravit sami Ž – jako domácí úkol nebo jako opakování.

Modifikace Varianty B: Pokud U klade otázky Ž sám, může vybírat lehčí či těžší otázky podle úrovně konkrétního Ž.

Ukončení aktivity, zhodnocení

Není potřeba, vše je mnohokrát recyklované. Pro pobavení může být nicméně např. dobrovolník vyzván, aby odpověděl rekordním počtem vět.

Najděte někoho...

Cíl aktivity

Nácvik aktuálně probírané látky. Pohyb Ž po třídě, a tedy aktivizace, ale taky seznámení Ž a nácvik mluvení a dorozumění se mezi sebou a poté s U.

Čas

10–20 min.

Typ aktivity

Frontální zadání a kontrola.

Ž mluví ve dvojici a během aktivity vystřídají několik partnerů.

Pomůcky a jejich příprava

Sada kartiček. Každý Ž dostane jednu kartičku.

Na kartičkách je napsáno např.:

1. *Kdo je z Asie., Kdo má psa.* aj. (slovesa být + mít)
2. *Kdo mluví španělsky., Kdo hraje fotbal.* aj. (konjugace sloves v přítomnosti)
3. *Kdo umí dobře vařit., Kdo musí zítra brzy vstávat.* aj. (modály)
4. *Kdo bude zítra pracovat.* aj. (budoucí čas)
5. *Kdo poslouchal českou hudbu.* aj. (minulý čas)
6. *Kdo přijel autem?*
7. *Kdo pojedje autobusem?*

Varianta: Ž si otázky vymyslí sami, v hodině nebo za domácí úkol z předešlé hodiny.

Zadání a průběh aktivity

1. U ukáže, že Ž dostanou kartičky. Na tabuli nakreslí jednu zvětšenou kartičku a vepíše do ní příklad zadání, např. *Kdo má rád pizzu.* Vysvětlí, že takového člověka musí Ž hledat a s pomocí Ž vytvoří otázku, kterou je potřeba pokládat, tj. *Máš rád/a pizzu?.* Otázku U zapíše na tabuli. U uvede více takových příkladů.
2. Pak U uvede (opět s pomocí Ž) možné varianty odpovědí a napíše je na tabuli. Odpovědi by měly být stručné, ale opakovat sloveso, o jehož konjugaci nám jde (např. *Ano, mám. Ne, nejsem. Ano, hraju. Ne, nevím.*)
3. Pak krátce předvede, jak se svou kartičkou obchází postupně Ž, nejprve je zdraví, pak pokládá otázku, pokud dostane kladnou odpověď, zeptá se ještě *Jak se jmenujete, prosím?*, jméno si zapíše, poté poděkuje, rozloučí se, a jde k dalšímu Ž.
4. Pak U specifikuje cíl hry (mění se podle počtu Ž).
5. Ž chodí po třídě a mluví, U obchází mezi nimi, poslouchá, opravuje.

Varianty

- Ž se musí zeptat všech ostatních Ž, takže výsledkem je jakási kompletní soukromá statistika.
- Ž se musí zeptat např. tří Ž.
- Ž musí najít alespoň jednoho, dva, či tři Ž, kteří řeknou ano (v tomto případě je potřeba zadání formulovat tak, aby to bylo pravděpodobné).
- Ž musí obcházet a dotazovat se tak dlouho, dokud U aktivitu neukončí (nejvíce vyhovuje, pokud jsou ve skupině různé úrovně Ž).

Ukončení aktivity, zhodnocení

Varianty

- Když jsou všichni Ž hotovi, sednou si a zapíší na papír výsledek svého „výzkumu“. Varianty těchto formulací U předtím napíše na tabuli včetně důležitých slov jako *všichni*, *nikdo*, *jenom...* Ž poté čtou své věty, ostatní Ž poslouchají.
- Ž zapíší a přečtou větu o Ž, kterých se zeptali.
- Ž zapíší a přečtou pouze kladnou větu, v níž jmenují jiné Ž.
- Ž zapíší a přečtou libovolný typ věty – dle své úrovně.
- Ž ve všech případech opravuje chyby a ověřuje pravdivost (aby ostatní Ž byli nuceni poslouchat). Pokud jsou Ž pokročilí, je možné navázat krátkou konverzací (*A co vy? Vy máte rád pizzu? nebo A kdo ještě má rád pizzu? apod.*)

Pexeso

Cíl aktivity

Varianty:

1. Procvičení rodů pomocí adjektiv.
2. Procvičení časování sloves.
3. Slovní zásoba – obrázek a slovo/věta
4. Reakce – otázka + odpověď

Ve všech případech může být použita slovní zásoba, která se vztahuje k tématu lekce. Promluví každý Ž.

Čas

Variabilní – od 10 min. do 60 min. – ne v závislosti na počtu Ž, ale v závislosti na počtu kartiček, které si pro hru připravíme (a v případě komplikovanějších verzí her zejména na obtížnosti připravených otázek či úkolů).

Typ aktivity

Skupinová: buď jedna skupina (max. 8–10 Ž tak, aby se vešli kolem stolu), nebo více menších skupin (po 4–5 Ž).

Pomůcky a jejich příprava

Pexeso, jehož rubová strana je rozlišena dvěma barvami.

Varianty:

1. Kartičky jedné barvy obsahují substantiva, kartičky druhé barvy adjektiva. U adjektiv chybí koncovky (např. *mlad...*)
2. Jedna barva – substantiva, druhá barva – slovesa v infinitivu – tak, aby bylo možno z nich vytvořit podmět a přísudek.
3. a 4. kartičky podle potřeby.

V ideálním případě by všechny dvojice měly navzájem významově odpovídat, aby nevznikala nesmyslná slovní spojení. Ale i to se dá případně využít.

Poznámky

Aktivnímu pexesu (příklad 1 a 2, který vyžaduje aktivní spolupráci Ž) musí předcházet gramatický výklad. Účelné je ponechat tento výklad na tabuli či ho poskytnout na handoutech.

Zadání a průběh aktivity

1. Ž se shromáždí kolem stolu, U (příp.s pomocí Ž) rozloží kartičky na stůl lícovou stranou dolů a poté vysvětlí princip hry. Obrátí dvě kartičky různé rubové barvy a vyzve jednoho Ž, aby vytvořil slovní spojení (tj. doplnil koncovku adjektiva nebo slovesa). Pokud je to správně, Ž si na pokyn U dvojici vezme; pokud ne, vrátí je do hry a pokračuje další žák. (Každý Ž obrací jen jednu dvojici kartiček – i v případě, že jednu dvojici získal)

2. Ž pokračují v hraní pexesa, dokud neobrábí všechny kartičky.
U pexesa na slovní zásobu nebo na reakce se hraje klasickým způsobem.

Ukončení aktivity, zhodnocení

Vyhrává Ž, který má nejvíc dvojic. Správné tvary mohou být nakonec znovu zopakovány, nejlépe těmi Ž, kteří ve hře dvojice nezískali.

Poznámky

Průběh aktivity je nejen hodnocen U, ale může být průběžně hodnocen taky samotnými Ž mezi sebou. Proto je možné využít tuto aktivitu taky k nácviku frází typu *Výborně!*, *To je dobře!*, *To je špatně!*, *Bohužel*, *To je škoda!*, *To je smůla!* apod. Ž vždycky velmi rádi takovéto komentáře používají.

Předměty v místnosti

Cíl aktivity

Opakování a rozšíření slovní zásoby, osvojení si /seznámení se s českou abecedou.

Čas

10 min. (minimálně)

Typ aktivity

Skupinová

Pomůcky a jejich příprava

Žádné

Je třeba dobře promyslet průběh hry a všechny cíle, ke kterým lze hru a shromážděné předměty využít (další aktivity).

Poznámky

Touto aktivitou velmi názorně a jednoznačně pro všechny upevníme slovní zásobu a věci, které takto pojmenujeme, můžeme posléze využít v souvislosti s tématem Orientace v místnosti, s tématem Žádosti nebo Nakupování. Lze využít i ke gramatickým úkolům.

Zadání a průběh aktivity

1. U napíše na tabuli českou abecedu.
2. Ž mají za úkol v časovém limitu shromáždit (a uspořádat nejlépe do řady) předměty dostupné ve třídě (včetně svých vlastních věcí) tak, aby každý předmět začínal jedním písmenem abecedy (některá písmena je možné vynechat). Např.: aktovka-bunda-cedule-čepice...

Ukončení aktivity, zhodnocení

Po uplynutí časového limitu jednotlivé skupiny předvedou a pojmenují svoje předměty v řadách.

Diktát – abeceda

Cíl aktivity

Dokázat analyzovat první hlásku slova a spojit ji s písmenem

Čas

5–10 min.

Forma výuky

Frontální – práce s celou skupinou, Ž plní úkol individuálně

Pomůcky a jejich příprava

→ kartičky s písmenky abecedy pro Ž (není nutné)

→ U má připravená 2 slova od každého písmene (např. A: *auto, ananas*)

Zadání a průběh aktivity

1. U vysvětlí princip diktátu na některém písmenu, např. ukáže že má A, čte diktát (připravený text či připravená slova), demonstrativně poslouchá diktát, a když slyší slovo od A, napíše ho na tabuli.
2. U rozdá Ž kartičky s jednotlivými písmeny, nebo každému přidělí (ústně) písmena (1–3).
3. U čte pomalu slova či text – nezachovává pořadí podle abecedy – a Ž si zapisují slova, která začínají písmeny, která jim byla přidělena (např. Ž má písmena A, P, O a v textu uslyší slova *auto, oprava, policista, adresa, patník, osm*, která si zapíše).

Ukončení aktivity, zhodnocení

U podle abecedy vyzve Ž, aby přečetli slova, která zachytili podle přidělených písmen. Pokud má v diktátu slova, která Ž nezachytil, přečte slova ještě jednou a celá třída je pomáhá najít.

Poznámky

Připravený text / vybraná slova by měly korespondovat s tématem hodiny či jinou probíranou látkou.

Variace

Tato aktivita se dá použít, když je ve třídě žák cizinec, který nemůže psát klasický diktát s ostatními, může však v textu diktátu, který ostatní píšou doslova, zachytávat právě takto vymezená slova.

Kdo to je?

Cíl aktivity

Procvíčení slovní zásoby, provázání žáků, nalezení člověka podle popisu, umět někoho popsat.

Čas

10–20 min.

Typ aktivity

Skupinová

Pomůcky a jejich příprava

Žádné

Základní princip aktivity

Ž ve skupině něco společně vymyslí, potom to prezentují tak, že každý ze skupiny promluví, a Ž z ostatních skupin hádají. Tento princip lze použít na různá témata.

Zadání a průběh aktivity

1. U rozdělí Ž do skupin (např. systémem rozpočítání 1, 2, 3, vznikne skupina žáků 1, skupina žáků 2,...)
2. U ukáže i pomocí gestikulace, že si ve skupině mají vybrat jednoho Ž a toho popsat. Ostatní skupiny potom hádají, kdo to je.
3. Každý člen skupiny vymyslí alespoň jednu indicii/charakteristiku.
4. Ž vymýšlejí popis, U obchází skupiny a popř. jim pomáhá.
5. Když mají všechny skupiny připravené popisy, postupně je říkají, a to tak, že každý ze skupiny řekne alespoň jednu indicii, a ostatní skupiny hádají, kdo to je.

Ukončení aktivity, zhodnocení

Buď žádné, nebo každý řekne ještě jednu větu o sobě.

Učebnice a učební materiály pro děti a žáky s OMJ

Učebnic pro výuku češtiny jako druhého jazyka existuje velmi mnoho. V tomto seznamu jsou uvedeny ty z nich, které se z našeho pohledu osvědčily a můžeme z různých důvodů doporučit. Do jednotlivých částí seznamu jsme vybrali pouze nejzákladnější tituly, které si můžete stáhnout zdarma nebo které jsou běžně dostupné v knihkupectví.

Úplné seznamy **učebnic a učebních materiálů** (včetně metodik a českých učebnic a materiálů vhodných pro děti a žáky s OMJ) **najdete na** inkluzivniskola.cz/cestina-druhy-jazyk/ucebnice

NEČTENÁŘI A ZAČÍNÁJÍCÍ ČTENÁŘI

Garlin, E.: **Materiály KIKUS (obrázkové karty, pracovní listy s obrázkovými kartičkami, pracovní listy pro práci rodičů a dětí)**. META, o.p.s. 2016.

Více info na inkluzivniskola.cz/cizinec-v-ceske-skole-aneb-organizace/kikus

Škodová, S.: **Domino. Český jazyk pro malé cizince 1, 2 (učebnice, pracovní sešit, metodika)**. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.

Lacinová, P.: **Nečtu, nepíšu, učím se česky**. CIC, o.p.s. 2018.

Ke stažení na inkluzivniskola.cz/pracovni-sesit-nectu-nepisu-ucim-se-cesky

Hesová, A., Škodová, S.: **Čeština pro žáky-cizince: Pracovní karty pro začátečníky**.

VÚP Praha 2010. Ke stažení na clanky.rvp.cz/clanek/o/z/9409/CESTINA-PRO-ZAKY-CIZINCE-PRACOVNI-KARTY-PRO-ZACATECNIKY.html

Schrimpfová, J. M.: **Můj první slovník českého jazyka**. Fraus 2008.

MLADŠÍ ŽÁCI

Janoušková, Z. (ed.) a kol.: **Čeština do školy**. CIC 2014.

Ke stažení na inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/cestina-do-skoly

Škodová, S.: **Domino. Český jazyk pro malé cizince 1, 2 (učebnice, pracovní sešit, metodika)**. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010, 2012.

Jaurisová, B., Pánová, M.: **Prázdninová škola češtiny**. NIDV 2016.

Ke stažení na inkluzivniskola.cz/prazdninova-skola-cestiny

RODINNÝ KURZ (pracovní listy, aktivity a videosemináře pro učitele). CIC 2017.

Ke stažení na kurzycestinyprocizince.cz/cs/e-learning.html

Punčochář, M.: **Vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji (Aplikace spisovného jazyka; Čeština kolem nás)**. Europa Concept CZ a Poradna pro integraci 2011.
Ke stažení na inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/vzdelavani-deti-cizincu-v-usteckem-kraji

Táborková, J.: **Hezky česky I, II**. NIDV 2016, 2017.
Ke stažení na inkluzivniskola.cz/hezky-cesky

Kubičková, K.: **Abeceda - karty písmen**. ZŠ Gutha Jarkovského 2010.
Ke stažení na inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/karty-pismen-k-tisku-0

STARŠÍ ŽÁCI

Janoušková, Z. (ed.) a kol.: **Čeština do školy**. CIC 2014.
Ke stažení na inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/cestina-do-skoly

RODINNÝ KURZ (pracovní listy, aktivity a videosemináře pro učitele). CIC 2017.
Ke stažení na kurzcestinyprocizince.cz/cs/e-learning.html

Táborková, J.: **Hezky česky I, II**. NIDV 2016, 2017.
Ke stažení na inkluzivniskola.cz/hezky-cesky

Titěrová, K. a kol.: **Levou zadní 1: Čeština jako druhý jazyk**. META 2018.

Štindlová, B.: **Česky v Česku I, II**. Akropolis 2008.

Vyčichlová, H.: **Ano, učím se česky**. Most PRO, o.p.s. 2013.
Ke stažení na inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/ano-ucime-se-cesky

Huková, P., Nguy Giang Linh, Kocourek, J.: **Čeština pro Vietnamce z Klubu Hanoi**. Klub Hanoi 2010.
Ke stažení na inkluzivniskola.cz/content/cestina-pro-vietnamce-z-klubu-hanoi

Holá, L.: **Čeština Expres 1, 2, 3, 4**. Akropolis 2011, 2014, 2019.
Více info na czechstepbystep.cz

Kořánová, I.: **Česká čítanka. Adaptované texty a cvičení ke studiu češtiny jako cizího jazyka**. Akropolis 2013.

Holá, L.: **Adaptovaná próza: Pohádky, Povídky malostranské, Staré pověsti české a moravské**. Akropolis 2011, 2012, 2013.
Více k adaptované četbě na inkluzivniskola.cz/adaptovana-cetba

BELETRIE

Urbánková Dagmar, **Adam a koleno**. 2011, Baobab, 48 s. ISBN: 978-80-87060-47-6
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/adam-a-koleno-21065?show=binfo>>
(jídlo, tělo, popis)

Urbánková Dagmar, **Byl jeden dům**. 2004, Baobab, 30 s. ISBN: 80-9032-762-1
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/byl-jeden-dum-21066>>
(dům, pokoj)

Brettová Jan, **Čepice**. 1999, 28 s. ISBN: 80-7257-017-X
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/cepice-165562>>
(oblečení, roční období, počasí, mláďata)

Lomová Lucie, **Divoši**. 2011, Labyrint, 152 s. ISBN: 978-80-87260-26-5
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/divosi-78270>>

Shaapman Karina, **Dům myšek**. 2016, Meander, 60 s. ISBN: 978-80-87596-94-4
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/dum-mysek-dum-mysek-sam-julie-297837>>

Tan Shaun, **Erik**. 2011, Kniha Zlín, 48 s. ISBN: 978-80-87497-24-1
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/erik-96224>>
(vyprávění, tvorba otázek, psychologie cizince)

Bernerová R. S., **Jaro – obrázkové příběhy**. 2012, Paseka, 14 s.
ISBN: 978-80-7432-147-4 <<https://www.databazeknih.cz/knihy/rocní-období-obrazkove-pribehy-jaro-obrazkove-pribehy-112415>>
(dům, rok, vyprávění, popis)

Malý Radek, **Kam až smí smích**. 2009, Meander, 96 s. ISBN: 978-80-86283-72-2
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/kam-az-smi-smich-27584>>
(básně k jednotlivým tématům)

Bratři Grimmové, **Kniha pohádek**. 2015, Svojtka & Co, 512 s.
ISBN: 978-80-256-1603-1
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/kniha-pohadek-255091?show=binfo>>

Loe Erlend, **Kurtovi přeskočilo**. 2012, 96 s. ISBN: 978-80-87060-61-2
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/kurtovi-preskocilo-133699>>
(seznámení, vyprávění, rodina, popis)

Lobel Arnold, **Kvak a Žbluňk se bojí rádi**. 2005, Albatros, 64 s.
ISBN: 80-00-01657-5
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/kvak-a-zblunk-se-boji-radi-4161>>
(rok - podzim)

Bernerová R. S, **Léto – obrázkové příběhy**. 2012, Paseka, 14 s.
ISBN: 978-80-7432-148-1
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/leto-obrazkove-pribehy-112413>>
(dům, rok, vyprávění, popis)

Mrázková Daisy, **Nádherné úterý čili Slečna Brambůrková chodí po světě**.
1977, Albatros, 44 s. ISBN: 13-759-77
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/nadherne-utery-cili-slecna-bramburkova-cho-di-po-svete-40698?show=binfo>>
(popis, vyprávění)

Bernerová R. S, **Noc – obrázkové příběhy**. 2015, Paseka, 14 s.
ISBN: 978-80-7432-628-8
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/rocní-období-obrazkove-pribehy-noc-obrazkove-pribehy-261277>>
(dům, rok, vyprávění, popis)

Fučíková Renata, **Obrazy z Nového zákona**. 2016, Albatros, 124 s.
ISBN: 978-80-00-04554-2
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/obrazy-z-noveho-zakona-323439>>

Fučíková Renata, **Obrazy ze Starého zákona**. 2014, Albatros, 104 s.
ISBN: 978-80-00-03750-9
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/obrazy-ze-stareho-zakona-229344>>

Němcová Božena, **O dvanácti měsíčkách**. 1957, SNDK, 36 s.
ISBN: 301-14-1
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/o-dvanacti-mesickach-175458>>
(rok, datum, počasí, popis)

Čech Pavel, **O klíči**. 2007, Literární čajovna Suzanne Renaud, 78 s.
ISBN: 978-80-86653-13-6
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/o-klici-47099>>

Němcová Božena, **O popelce a jiné pohádky**. 1994, Nava, 132 s.
ISBN: 80-85254-23-9
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/o-popelce-a-jine-pohadky-72884?show=binfo>>
(oblečení, popis)

Bernerová R. S, **Podzim – obrázkové příběhy**. 2013, Paseka, 14 s.
ISBN: 978-80-7432-310-2
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/podzim-obrazkove-pribehy-204093>>
(dům, rok, vyprávění, popis)

Dubuc Marianne, **Pošťák myšák doručuje**. 2018, Host, 42 s.
ISBN: 978-80-7577-432-3
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/postak-mysak-dorucuje-368069>>
(bydlení, dům)

Dubuc Marianne, **Ptáček a lev**. 2015, Labyrint, 72 s. ISBN: 978-80-86803-34-0
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/ptacek-a-lev-267269>>
(dům)

Sís Petr, **Ptačí sněm**. 2011, Labyrint, 160 s. ISBN: 978-80-86803-20-3
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/ptaci-snem-86933>>

Loe Erlend, **Ryba**. 2009, 72 s. ISBN: 978-80-87060-20-9
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/ryba-26821>>
(seznámení, vyprávění, rodina, cestování, země, státy, popis)

Malý Radek, **Šmalcova abeceda**. 2010, Baobab, 64 s. ISBN: 978-80-87060-30-8
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/smalcova-abeceda-57565>>
(slovní zásoba, abeceda, práce s textem)

Říčanová Tereza, **Vánoční knížka**. 2006, 48 s. ISBN: 80-87022-07-6
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/vanocni-knizka-66023>>

Říčanová Tereza, **Velikonoční knížka**. 2012, 48 s. ISBN: 978-80-87060-56-8
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/velikonocni-knizka-117199>>

Bernerová R. S, **Zima – obrázkové příběhy**. 2013, Paseka, 16 s.
ISBN: 978-80-7432-311-9
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/zima-obrazkove-pribehy-178297>>
(dům, rok, vyprávění, popis)

Lomová Lucie, **Zlaté české pohádky**. 2008, Práh, 93 s. ISBN: 978-80-7252-233-0
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/zlate-ceske-pohadky-5105>>

Maceková Eva, **12 hodin s Oskarem**. 2012, 48 s. ISBN: 978-80-87060-58-2
<<https://www.databazeknih.cz/knihy/12-hodin-s-oskarem-124643?show=alldesc>>
(čas, nakupování, obchod, vyprávění, dům, pokoj)

PRVOUKA

Fukanová Jaroslava, Štiková Věra. Já a můj svět: Prvouka pro 1. ročník: pracovní učebnice. Deváté vydání. Ilustrovala Schindlerová Andrea, ilustrovala Baisová Alena. Brno: Nová škola, 2017. Duhová řada. ISBN: 978-80-7289-872-5.

Štiková, Věra. Já a můj svět: Prvouka pro 2. ročník: pracovní učebnice. Deváté vydání. Ilustrovala Hana Berková Hana, ilustrovala Schindlerová Andrea, ilustrovala Krejčířiková Jitka, ilustrovala Baisová Alena. Brno: Nová škola, 2017-. Duhová řada. ISBN: 978-80-7289-920-3.

Adámková Petra, Havelková Petra, Indrová Karla et al. Koumák pro druháky: rozšiřující pracovní sešit pro všechny druháky, kteří chtějí vědět a přemýšlet ještě víc... Brno: Didaktis, 2016. ISBN 978-80-7358-259-3.

Nováková Zdislava, Julínková Eva, Prvouka 1 - učebnice, Čtení s porozuměním. Ilustrovala Alena Baisová, ilustroval Jiří Háva. Brno: Nová škola, 2015. Duhová řada. ISBN: 978-80-87591-59-8.

Nováková Zdislava, Julínková Eva, Prvouka 1 - pracovní sešit, Čtení s porozuměním. Ilustrovala Alena Baisová, ilustroval Jiří Háva. Brno: Nová škola, 2015. Duhová řada. ISBN 978-80-87591-59-8.

Karty, Pracovní listy, Didaktické pomůcky:

Hotové pracovní listy (všechna možná procvičování od 1. do 9. třídy, čeština i prvouka)

<vyuka.zsjarose.cz/index.php?action=lesson_list&id=26&yearLimit=>

LOGICO PICCOLO - výběrově (Český jazyk - rozvíjení jazykového citu apod.)

Herrmann, Ève. Montessori aktivity pro děti: kniha na obohacování slovní zásoby, objevování přírody i světa. Ilustroval Roberta ROCCHI, přeložil Martina BLAHNÍKOVÁ. Praha: Svojtka & Co., 2016. ISBN 978-80-256-1915-5.

(rok, oblečení, oslava, posloupnost příběhu a pod.)

Montessori tříslůžkové karty (na téma budovy, hlavní města a příroda)

Tip na práci s nimi zde:

<napadydoskolky.blogspot.cz/2013/10/montessori-trislozkove-karty-s-texty.html>

Montessori tříslůžkové karty (bydlení)

Pexetrio (Znáš ptáky? Znáš savce apod.)

Učíme se venku - spousta pracovních listů ke stažení a pro inspiraci ucimesevenku.cz/stahuji/

ATLASY

Dierschke, Volker. *Ptáci: nový průvodce přírodou*. Vyd. 2. Přeložil Jan Robovský. Praha: Knižní klub, 2015. Nový průvodce přírodou. ISBN 978-80-242-4719-9.

Spohn, Margot. *Stromy: nový průvodce přírodou*. Vyd. 2. Přeložila Helena Kholová. Praha: Knižní klub, 2015. Nový průvodce přírodou. ISBN 978-80-242-4720-5.

PUZZLE

Vzdělávací puzzle LARSEN 48 dílků - Louka - pole

HUDBA

Pavlica, Jiří. *Hrajeme si u maminky*. Brno: Indies Records, c2005.

Hm... Klukoviny

Kmentová, Milena. *Slovo, slůvko, slovíčko, honem poběž, písničko!: hudební činnosti v logopedické prevenci*. Ilustrovala Lucie FRIČOVÁ. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1333-8.

Jak zjistit úroveň znalosti češtiny – diagnostika

Autorkami tohoto souboru pomůcek ke zjištění jazykové úrovně jsou Barbora Nosálová a Hana Mlynářová.

Tento diagnostický nástroj jsme začali používat v Metě, o. p. s., pro rozdělení dětí s odlišným mateřským jazykem (dále OMJ) v projektu ČEKIN. V něm pracujeme na několika školách se skupinami dětí s OMJ, které rozdělujeme podle úrovně znalosti češtiny, resp. podle toho, jak významnou bariéru mají díky nedostatečné znalosti češtiny při zvládnutí školní výuky. **Pracujeme s dětmi ve třech stupních jazykové podpory (souvisí pak s rozsahem i obsahem výuky češtiny jako druhého jazyka), které zhruba odpovídají stupňům podpůrných opatření, které formuluje vyhláška 27/2016, o vzdělávání žáků se SVP.**

Dětem s OMJ od 3. třídy dáváme psaný test *Porozumění textu, psaní, gramatika + děláme s ním 1. část Rozhovoru*.

Děti s OMJ z 1. a 2. třídy a ty, které neumí číst a psát latinkou, vedou s učitelem *Rozhovor (viz příloha – texty a obrázky)*, jehož součástí jsou i úkoly.

O **zařazení** do jednotlivých skupin se rozhodujeme na základě **kombinace několika faktorů**. U popisu, jak pracujeme s rozhovorem nebo s testy, najdete několik možných charakteristik podpořeného dítěte, úroveň dovedností ale nemusí být u jednoho dítěte stejná – jedno dítě s nárokem na střední podporu může perfektně mluvit a rozumět, ale velmi špatně psát, jiné může mít výbornou slovní zásobu, ale neumí se v češtině plyně vyjadřovat atd.

Hlavní ukazatel při rozřazování je, jestli by dítě mohlo mít **problém se zvládnutím výkladu a úkolů formulovaných pro české žáky (a v jakém rozsahu a v kterých dovednostech zejména)** – pokud nejsou úkoly přizpůsobené tomu, že dítě není rodilý mluvčí (což je například veškerá výuka v předmětu český jazyk). Jeho školní úspěšnost může být např. ovlivněna nedostatečnou slovní zásobou a špatnou úrovní psaní (psaní slohu, porozumění dějepisu), přestože v mluvení v běžných komunikačních situacích se jeho projev blíží rodilému mluvčímu.

Cílem zjišťování jazykové úrovně dětí tímto následujícím rozhovorem a testy stanovení počtu hodin výuky češtiny jako druhého jazyka, obsahu této výuky a cílů pro jednotlivé děti. U dětí s dobrou úrovní znalosti češtiny pak podle testu pomáháme učiteli přizpůsobit výuku a cíle pro jednotlivé děti.

Podrobnější popis organizace výuky najdete v popisu pilotáže. Podrobnější popis cílů a obsahu výuky češtiny jako druhého jazyka najdete v této příručce Učíme češtinu jako druhý jazyk.

Inspirací pro naši diagnostiku byly testy ke zkoušce ÚJOP UK podle SERR, publikace Y. Kostelecké, deskriptory EJP, naše zkušenosti s výukou dětí s OMJ a naše desetiletá práce a spolupráce s učiteli a dětmi na českých ZŠ.

Kompletní diagnostika, připravená k použití a kopírování, je ke stažení na inkluzivniskola.cz.

ROZHOVOR – POPIS CÍLŮ A VYHODNOCENÍ

Co sledujeme: 1. Porozumění otázkám, instrukcím, 2. Srozumitelnost, 3. Bohatost slovní zásoby, 4. Jak moc je nutná pomoc

Rozřazujeme děti s OMJ, jestli mají být podpořeny intenzivně (denně 3 h výuka ČDJ), středně (2–3 h výuky ČDJ týdně) nebo zohledněním ve výuce pedagogem v kmenové třídě.

Klíčové těžší otázky a slova jsou vyznačeny tučně, podle nich rozpoznáme vyšší úroveň znalosti

- pokud na všechny tyto otázky dokáže dítě s OMJ reagovat, nemá nárok na podporu mimo výuku – pouze pokud má závažný problém v psaní, může mít střední úroveň podpory
- pokud dítě s OMJ zvládne cca 50 % těžších úkolů, je adept na střední stupeň

Příklady, co nám může rozhovor ukázat a jaká jazyková podpora by dětem prospěla

1 podpora ve výuce v kmenové třídě, pedagog sám zohledňuje, že má ve třídě dítě s OMJ, přizpůsobuje výuku a materiály

Dítě mluví a rozumí téměř jako rodilý mluvčí, lze s těžší poznat, že je to dítě s OMJ, ale přece jen to poznáme, buď podle přízvuku, podle volby slov, či špatných tvarů.

Splní vše, má drobné nedostatky v češtině, které se můžou časem ve výuce projevit. Může se taky časem ukázat, že nedostatky jsou vývojové nebo důsledkem jiné SVP.

Nedostatky (nemusí se vyskytnout všechny)

- nezná úplně všechna slova
- dělá výjimečně chyby v gramatice
- plete si písmena
- nerozumí všemu hned samostatně, s pomocí ale ano

Příklad dítěte

A Odpovídá na otázky, nehledá dlouho slova, v oddíle 1 odpoví srozumitelně a adekvátně na všechno; v oddíle 2 se na některé těžší věci může doptávat.

B Reaguje rychle, používá složitější věty, min. v 75 % otázek, instrukcí nepotřebuje pomoc.

2 podpora střední, 2-3 hodiny výuky češtiny jako druhého jazyka týdně

Dítě mluví a rozumí.

Splní téměř všechny úkoly v testu, dokáže jím celým projít. Některé úkoly splní ale pouze s pomocí testujícího (doplňující instrukce, vysvětlení, názorné ukázání). Výkon dítěte s OMJ působí dobře, ale nepřipomíná výkon rodilého mluvčího.

Nedostatky (nemusí se vyskytnout všechny)

- nepojmenuje úplně všechno na obrázcích – a pokud pojmenuje, není si jisté, působí nejistě nebo musí chvíli přemýšlet
- dělá gramatické chyby v koncovkách nebo nepoužívá správně předložky
- chvílemi nesrozumitelně vyslovuje
- plete si písmenka
- instrukcím nerozumí hned, potřebuje pomoc

Příklad dítěte

A Odpovídá bez problémů na otázky v oddílu 1, téměř jako rodilý mluvčí, má problém s tučnými otázkami, dělá gramatické chyby.

B Potřebuje pomoci s otázkami, potřebuje přeformulovat zadání, nezná těžší slova, gramatické chyby dělá výjimečně.

3 Podpora intenzivní – ideálně denně výuka češtiny jako druhého jazyka

Dítě může mluvit a rozumět, ale jeho projev se zdaleka neblíží projevu rodilého mluvčího. Nedokáže splnit celý test. Na některé otázky nedokáže odpovědět, některým nerozumí, nedokáže splnit všechny instrukce – některé splní, některé splní s pomocí, některé nesplní.

Nedostatky (nevyskytnou-li se všechny, je dítě s OMJ na hranici PO 2. a 3. st., doporučujeme začít s 3. PO a časem případně přejít na 2. PO)

- má významné nedostatky ve slovní zásobě – nepojmenuje zdaleka všechno na obrázku
- nedokáže stále mluvit ve větách
- dělá chyby v gramatice
- rozumí, pouze pokud se mu testující přizpůsobí
- nerozumí rychlému tempu řeči

- někdy mluví nesrozumitelně
- úkoly splní buď s pomocí, nebo vůbec

Příklad dítěte

A Otázkám v oddíle 1 rozumí (kromě tučných), umí na ně odpovědět věcně správně, ale pokud nerozumí, není schopno vyjádřit, že potřebuje pomoc nebo že nerozumí. Pokud rozumí všem otázkám a úkolům, má problémy s tučnými slovy a dělá výrazné gramatické chyby, občas vypadá, jako by hádalo. Déle přemýšlí.

B Pokud nerozumí otázkám a úkolům, umí říct, že neví. Může znát i těžší (vytučněná) slova, ale mluví výrazně špatně gramaticky a má omezenou slovní zásobu.

C Na většinu otázek neodpoví, mlčí.

UKÁZKY ADEPTŮ NEČTENÁŘŮ A NEPÍŠÍCÍCH NA INT. PODPORU:

Min. 20 % neodpoví vůbec, na něco odpoví správně – max. 50 %, zbytek s chybami, např.

Co děláš rád, když nejsi ve škole?Doma, na televizi, úkol, hrát fotbal, vybika.....

Kde?Na druhém patře zprava pokoje.....

Co vidíš na obrázku.....Foka.....

ROZHOVOR – POPIS CÍLŮ A VYHODNOCENÍ

Rozhovor pro mladší děti – 1. a 2. třída (+ může být pro ty, které nepíšou a nečtou)

1. Rozhovor – porozumění / poslech, mluvení, gramatika (čtení, orientace v abecedě)

Typ otázky	Srozumitelné	Gramaticky správně
Pozdravení (jak zareaguje)		
Jak se jmenuješ?		
Bydlel(a) jsi někdy jinde než v České republice?		
Už jsi chodil(a) sem do školy? Jak dlouho?		
Chodil(a) jsi do školky? Do české školky?		
Mluvíte doma česky?		
Co tě baví ve škole? Co máš rád(a)?		
Co děláš rád(a), když nejsi ve škole?		

Poznámky

Sledujeme, zda dítě

- rozumí otázce a adekvátně věcně reaguje
- mluví gramaticky správně (předložky, koncovky, ...)
- dlouho přemýšlí, než odpoví (hledá slova, je si nejisté)

Sledujeme, zda

- musíme dítěti pomáhat
- se mu musíme přizpůsobit (mluvit pomaleji, opakovat otázku, přeformulovat otázku)

Pokud dítě zvládne tento rozhovor min. na 70 %, není adept na intenzivní podporu.

Adept na int. podporu – neodpoví na všechny otázky, na většinu z těch, co odpoví, neodpoví úplně správně

2. Reakce na otázky k obrázku (obrázek najdete na str. 253) – porozumění / poslech, mluvení, slovní zásoba, gramatika

Adept na intenzivní podporu zvládne otázky v celém testu na 50 % – těžko hledá slova, nerozumí všem otázkám, nedokáže samostatně odpovědět na těžší otázky.

Typ otázky	Ideální odpověď	Reálná odpověď
Co je na obrázku? Řekni a ukaž. (Obrázek – třída – příloha 1)	Škola, třída, děti, kluk, holka, lavice, batoh, okno, dveře, skříň, mapa, pravítko, glóbus, vlašťovka	
Kde je mapa? Neukazuj, jen mi to řekni.	Mapa je vzadu / na zdi.	
Kde je učitel? Co asi dělá?	Učitel není ve třídě.	
Najdi na obrázku trojúhelník, nůžky, lepidlo.		
Co je vzadu na skříni?	Glóbus.	
Co dělají děti?	Děti sedí / učí se / mají přestávku.	
Kolik dětí je ve třídě?	16	
Co děláš ty, když je přestávka?	Svačím, hraju si, povídám si s kamarády, píšu úkol, ...	
Co dělá kluk v první lavici u dveří?	Hází vlašťovku...	
Co dělá holka vedle něj?	Spí...	
Co nosíš do školy? Jaké pomůcky máš v tašce?	Učebnice, penál, sešity, pastelky, pero, propisku, tužky	

Poznámky
Za dostatečnou slovní zásobu považujeme min. 8 slov z různých oblastí (ne 8 oblečení).
Sledujeme 1. znalost slova mapa, 2. schopnost popsat místo, 3. gramatickou správnost (předložka a koncovka).
Sledujeme, jak dokáže slovně reagovat – adekvátní odpovědi: „Nevím.“; „Nevím, není tam.“
Stačí, když ukáže.
Pokud dítě s OMJ nedokáže věc pojmenovat, zeptáme se, jestli ví, co to je – a jestli jen neví, jak se to jmenuje. Pokud tuto konverzaci zvládne, není adept na intenzivní podporu.
Pokud dítě s OMJ řekne „jsou ve škole“, doptáme se dál. Sledujeme 1. slovní zásobu, 2. gramatiku. Povzbuzujeme dítě alespoň ke 3 slovesům. Pokud neřekne 3 slovesa, je adept na int. podporu. Pokud řekne 3 slovesa, ale ve špatném tvaru, rozhodujeme se mezi int. podporou a střední podporou.
Sledujeme 1. slovní zásobu, 2. gramatiku. Povzbuzujeme dítě s OMJ alespoň ke 3 slovesům. Pokud neřekne 3 slovesa, je adept na int. podporu. Pokud řekne 3 slovesa, ale ve špatném tvaru, rozhodujeme se mezi int. podporou a střední podporou.
Adept na int. podporu nerozumí a neodpoví. Pokud dítě s OMJ splní bez problémů, nebude potřebovat intenzivní a pravděpodobně ani střední podporu. Pokud jen neví, jak se řekne vlašťovka, a říká „háží tady tadyto, nevím, jak se to jmenuje“, je adept na péči ve výuce (nikoli int. nebo střední stupeň)

3. Porozumění instrukcím + psaní (+ čtení)

U dává instrukce a d plní, nakonec odevzdá papír učitelí

Pomůcky – hromádka papírů, knížka s číslovanými stránkami, několik pastelek

Typ instrukce	Splní správně.	Splní s doplňujícími instrukcemi.	Nesplní.
Vezmi si papír. Napiš nahoře svoje jméno a třídu. Otevři si knihu na straně 25...			
Přečti... první dvě slova / poslední řádek /...			
Vezmi si červenou tužku a napiš tato slova: 1. <i>U ukáže v knížce</i> Nakresli čtverec/kolo/kruh Napiš osmičku. <i>Odevzdej mi papír.</i>			

4. Čtení u menších dětí (prvňáků, možná druháků)

Pomůcky – obrázky, kartičky písmen (nebo i slov)

Typ instrukce	Splní správně. <i>Adept na střední a nižší podporu.</i>	Splní s doplňujícími instrukcemi. <i>Adept na střední a intenzivní podporu.</i>	Nesplní. <i>Adept na intenzivní podporu.</i>
Najdi písmeno D, E, Š, ...			
Najdi slovo ...			

Poznámky

Pokud si dítě s OMJ vůbec nevě rady, U pomáhá. Pokud pomáhá na 50 %, je dítě adept na intenzivní podporu, pokud s pomocí vše splní, je adept na střední podporu – pokud tomuto stupni odpovídá zbytek testu. Pokud se dítě v průběhu testu blíží rodilému mluvčímu a tady ve 2 úkolech potřebuje pomoci, je stále adeptem na nejvyšší podporu.

POROZUMĚNÍ TEXTU + PSANÍ + GRAMATIKA POPIS CÍLŮ A VYHODNOCENÍ

Test je určen pro 3.–8. třídu

Cíl testu – rozřazení do těchto skupin:

Pokud dítě test kompletně zvládne jako rodilý mluvčí, nepotřebuje intenzivní ani střední podporu.

Další postup, pokud tento test dítě zvládne: dítě dostane ještě jeden test, který zkoumá úroveň znalosti odborného jazyka, orientaci v těžším textu – dovednosti potřebné ve školním kontextu (využíváme texty dostupné na inkluzivniskola.cz/pedagogicka-prace-s-diverzitou/i-stupen nebo inkluzivniskola.cz/pedagogicka-prace-s-diverzitou/clovek-spolecnost).

Pokud je významný rozdíl mezi věcnou stránkou (velmi dobrá) a psanou formou (nic moc, cca na 50 %), je to adept na 2. stupeň podpory a možná i na 3. (velmi špatná psaná forma, až katastrofa, do 50 %).

Pokud si dítě s OMJ není schopno samo s testem poradit – nerozumí textu (max. na 50 %), neumí napsat souvislý text, špatně píše – jak hlásky, tak pravopisně, nedokáže písemně zodpovědět 50 % otázek, je adeptem na intenzivní podporu.

Hodnocení

- 1 Odpovídá odpověď zadání?
- 2 Je odpověď srozumitelná? Srozumitelně zapsaná?
- 3 Byla nutná pomoc?

Adept na intenzivní podporu

- dítě není schopno si samo poradit se všemi cvičeními
- velmi špatné psaní – pravopis (nejen např. i/y nebo ě/je, ale i označení hlásek písmeny tak, že slova jsou nesrozumitelná – např. tyblu místo teplo nebo cřešen místo třešeň)
- omezená slovní zásoba

Adept na střední podporu

- má chyby ve cv. 1
- špatně píše – označení hlásek písmeny
- na některé otázky neodpoví gramaticky správně

Ukázky z testu různých dětí, jeden řádek patří jednomu dítěti:

cv. 2:

šel s třibou do zoo oblékl si zlenou bumbu.

cv. 3:

- jabulko
- it do bazen
- ja mam rad cřešen
- šel do školy a byl tam jeho kamaráda Petře a hráli si spolu cele odpoledne
- autem, kolem, koloběžka, skejt

Adept na nižší podporu

- zvládne test jako rodilý mluvčí – max. s několika zanedbatelnými pravopisnými a věcnými chybami, které by v nepozornosti mohl udělat i rodilý mluvčí

DIAGNOSTICKÝ TEST

Porozumění textu, psaní a gramatika.

Jméno	Třída	Datum
-------	-------	-------

Milý Petře,

škoda, že jsi nemocný, protože v úterý jsme neměli fyziku a ve středu jsme jeli se školou na výlet do Prahy. Oblékl jsem si nový modrý svetr, ale zapomněl jsem si vzít zelenou bundu. V půl deváté jsme odjeli autobusem a v deset hodin jsme byli v Praze. Tam jsme viděli hodně památek, ale mně se nejvíc líbil Karlův most. Maminka mi na svačinu dala rohlík a šunku, ale já jsem si koupil pizzu a bonbóny. Chtěl jsem Ti koupit dárek, ale už jsem neměl peníze. Byl tohezský výlet. Můžeš se u mě podívat na fotky.

Brzo se uzdrav!

Honza

1 Zakroužkuj, co je pravda.

Petr a Honza spolu jeli na výlet.	ANO	NE	NEVÍM
Třída jela na výlet v úterý.	ANO	NE	NEVÍM
Honza si vzal zelenou bundu.	ANO	NE	NEVÍM
V 8:30 přijela třída Honzy do Prahy.	ANO	NE	NEVÍM
Honzovi se moc líbil Karlův most.	ANO	NE	NEVÍM
Na svačinu měl Honza rohlík a šunku.	ANO	NE	NEVÍM
Honza koupil Petrovi dárek.	ANO	NE	NEVÍM
Petr už je zdravý.	ANO	NE	NEVÍM

2 Napiš, co dělal Honza ve středu – minimálně 2 věty.

3 Odpověz na otázky.

Které ovoce máš rád?

Co máš ve svém pokoji?

Které předměty ve škole tě baví?

Co obvykle děláš o víkendu?

Co jsi dělal/a včera odpoledne?

Čím jezdíš do školy?

Co si přeješ k narozeninám?

Co budeš dělat v roce 2030?

Co bys dělal/a, kdybys vyhrál/a milion ?

Co uděláš, až dnes skončí škola?

4 Jsi na výletě. Napiš pohled kamarádovi. Napiš nejméně 25 slov.

Na pohled napiš

- Oslovení
- Kde jste
- S kým tam jsi
- Co tam děláte
- Kdy se vrátíte
- Závěrečný pozdrav

A template for a postcard. It features a large white rectangular area for writing. In the top right corner, there is a solid blue square representing a photograph. A vertical blue line runs down the left side of the writing area. On the right side, there are four horizontal blue lines for writing. At the bottom right, there are five small, empty square boxes arranged in a row, likely for an address.

PRÁCE S TEXTEM SE SLOŽITĚJŠÍ SLOVNÍ ZÁSOBOU

(zjišťujeme schopnost práce s učebnicí a akademickým jazykem)

Tento test slouží k ověření schopnosti pracovat s delším textem, který obsahuje složitější slovní zásobu a není z běžného života. Používáme ho k tomu, abychom zjistili, jak velkou podporu potřebuje dítě ve výuce, když běžnou komunikaci už zvládá.

Příklady, co nám může test ukázat

A/

Na tomto testu můžeme zjistit, že dítě, které se nám jeví jako slabší a v hodinách nekomunikuje, dokáže s textem pracovat velmi dobře, najde klíčová slova, pochopí myšlenku a dokáže produkovat smysluplné věty na téma z textu. U takového dítěte pak víme, že jeho problém není pravděpodobně v práci s textem, ale s mluvením a vyjadřováním.

Doporučení do výuky: můžeme nechat dítě nejprve písemně si připravit to, co pak má říkat, nebo hodnotíme jen za psaný projev, a ne za ústní zkoušení. V předmětech, kde je neznámá slovní zásoba (pojmy jako vrásnění, zrychlení, žahavci), pracujeme s nákresey a schémata. Podrobnější doporučení najdete na inkluzivniskola.cz v kapitole Materiály a tipy k jednotlivým předmětům.

B/

Můžeme také zjistit, že dítě, které se skvěle domluví a má bohatou slovní zásobu, nedokáže vybrat z relativně jednoduchého, ale delšího textu klíčové informace, nechá okénka prázdná nebo napíše nesmysl či neúplnou informaci.

Doporučení do výuky: Takové dítě se pak snažíme naučit strategie práce s textem. Podrobnější doporučení najdete na inkluzivniskola.cz v kapitole Materiály a tipy k jednotlivým předmětům.

C/

Velmi často se ukáže, že děti, které dobře rozumí, mají problémy s psaním – podoba slov (hranice slov v písmu, diakritika), pravopis (velká písmena) – a gramatikou. Jsou-li to problémy výrazné, můžeme zařadit trénink, např. doučování i během výuky.

PRAOTEC ČECH

1 Přečti si text.

Kdysi dávno žili na řece Visle dva bratři s rodinami. Jmenovali se Čech a Lech. Žilo se jim zde ale špatně. Proto se rozhodli, že si najdou nový domov. Čas plynul, šli dlouho a dlouho, až došli k hoře Říp. Praotec Čech vystoupil na horu, rozhlédl se a řekl lidem, že je to jejich nový domov. Krásná země se lidem líbila. Rozhodli se, že se bude nazývat po Čechovi – Čechy. Vymýtili husté lesy a založili vesnice. Po smrti Čecha si zvolili moudrého Kroka, aby jim vládl. Krok neměl syna, ale tři dcery: Kazi, Tetu a Libuši. Po smrti Kroka vládla kněžna Libuše. Bydlela na hradě Vyšehrad, který byl postavený na vysoké skále nad řekou Vltavou. Bystrá Libuše uměla předpovídat budoucnost. Předpověděla, že město Praha bude slavné. Kněžna Libuše vládla spravedlivě, ale některým mužům vadilo, že jim vládne žena. Proto se Libuše brzy provdala za Přemysla.

praotec = předek

kněžna = královna, vládkyně

předpovídat budoucnost = vidět, co se stane

2 Dopln tabulku:

	Kde bydlel(a)?	Co udělal(a)?
Praotec Čech		
Kněžna Libuše		

3 Zaškrtni, co je pravda – ANO a co není pravda – NE:

Bratři se jmenovali Čech a Lech.	ANO	NE
Bratři žili na řece Visle.	ANO	NE
Praotec Čech vystoupil na horu Vyšehrad.	ANO	NE
Krokovy dcery byly Kazi, Teta a Libuše.	ANO	NE
Po smrti Kroka vládla Libuše.	ANO	NE
Hrad Vyšehrad je nad řekou Vislou.	ANO	NE
Kazi předpověděla, že Praha bude slavná.	ANO	NE
Libuše se provdala za Přemysla.	ANO	NE

4 Zkus popsat obrázky. Využij pomocné otázky.

Kdo je na obrázku?

Kdo je na obrázku?

Jak se jmenuje?

Jak se jmenuje?

Co dělá?

Co dělá?

Co o něm/ní ještě víš?

Co o něm/jí ještě víš?

ZNALOSTI V PŘEDMĚTU ČESKÝ JAZYK – 1. STUPEŇ

(váže se k testu s textem Praotec Čech)

Pokud dítě dobře zvládlo test pro pokročilé min. na úrovni A2 *Práce s textem se složitější slovní zásobou*, můžeme mu dát tento test, abychom zjistili, jak je na tom se základními znalostmi pojmů z češtiny jako vyučovacího předmětu a s čím máme začít např. doučování v ČJ.

Tento materiál používáme i při výuce, kterou opíráme o princip učení obsahu předmětu český jazyk na známé slovní zásobě z *Člověk a jeho svět* – tady jsou úkoly z českého jazyka přímo navázány na slovní zásobu z textu o praotci Čechovi a kněžně Libuši. Podobné materiály najdete na inkluzivniskola.cz pod odkazem *Člověk a jeho svět* nebo *Český jazyk a literatura*.

Na 2. stupni je situace vzhledem k roztržitosti výuky složitější, tam je potřeba zvážit přizpůsobení cílů, obsahu i formy výuky schopnostem dítěte v aktuálních probíraných tématech. Žádný komplexní test na zjištění úrovně znalosti v jednotlivých oblastech nepoužíváme.

Pokud Vás zajímá, jak stanovovat cíle pro děti s OMJ v různých vyučovacích předmětech, jak si stanovit minimální cíl a obsah, podívejte se na inkluzivniskola.cz do kapitoly *Materiály a tipy do výuky* nebo přijďte na naše workshopy (najdete na meta-ops.cz) nebo nás kontaktujte s konkrétním dotazem.

STARÉ POVĚSTI ČESKÉ – ČESKÝ JAZYK 2. ročník

1 Vypiš z textu vlastní jména:

2 Doplň skupiny dě, ně, vě, mě. Slova pak zkontroluj v textu.

Žilo se jim špat___, nová ze___, k_____žna Libuše, na hrad___ Vyšehrad, u___la předpovídat budoucnost, ___sto Praha, vládla spravedli___, ___kterým mužům, Libuše předpo___děla.

3 Doplň i, í / y, ý. Slova pak zkontroluj v textu.

Ž___li, dcer___, bratř___, postaven___, rod___nami, kd___si, j___m, Ř___p, jej___ch, někter___m, po smrt___, tř___, Libuš___, vad___lo, syn___.

4 Ze slov vyškrtni vetřelce a doplň slovo nadřazené:

Visla, Vltava, Krkonoše, Labe _____
Čech, Zbyněk, Krok, Přemysl _____
Praha, Brno, Ostrava, Šumava _____
Říp, Sněžka, Praha, Praděd _____
Čechy, Plzeň, Polsko, Německo _____
Vyšehrad, Karlštejn, Visla _____

5 Rozděľ slova na slabiky a vyznač hláskovou stavbu slov:

Libuše Přemysl Krok Vyšehrad

6. Doplň hlásky:

Nový domo___, hra___ Vyšehra___, pře___povídat budoucnost, složil sli___, le___ký úkol, včelí me___, he___ká dí___ka, kančí zu___, lo___ na Vltavě, měkký me___, vcho___ do hradu, péci chlé___, starý du___, silný řetě___, pohře___ knížete, ostrý nů___, mří___ v bráně, tesat prá___, veselý smí___.

STARÉ POVĚSTI ČESKÉ – ČESKÝ JAZYK 3. ročník

1 Představ si, že ses vrátil o mnoho století zpátky, jsi kronikář a zapisuješ události, které se právě dějí. Najdi v textu věty a napiš je v přítomném čase:

Na řece Visle _____ .
_____ Čech a Lech.

_____ špatně.

Po smrti Kroka _____ .

na hradě Vyšehrad, který _____

_____ Vltavou.

Bystrá Libuše _____ .

2 V textu podtrhni červeně podstatná jména a modře slovesa:

Kdysi dávno žili na řece Visle dva bratři s rodinami. Jmenovali se Čech a Lech. Žilo se jim zde ale špatně. Proto se rozhodli, že si najdou nový domov. Čas plynul, šli dlouho a dlouho, až došli k hoře Říp. Praotec Čech vystoupil na horu, rozhlédl se a řekl lidem, že je to jejich nový domov.

3 U vybraných slov z textu urči pád, číslo, rod (životnost):

	pád	číslo	rod
(na) řece			
(s) rodinami			
(najdou) domov			
(k) hoře			
praotec			

4 Vyhledej v textu přídavná jména a doplň je:

_____ domov _____ Libuše

_____ Kroka _____ země

_____ skále _____ lesy

5 Vypiš z úvodního textu slova vyjmenovaná a slova příbuzná.

Napiš vyjmenovaná slova k obojetné hlásce, které zůstal prázdný řádek:

Napiš antonyma (slova opačného významu):

brzy – _____

najdou – _____

moudrý – _____

vystoupil – _____

vysoký – _____

spravedlivě – _____

Doporučení pro zapojení dětí s OMJ do výuky

Je lepší Kde bydlí sýkorka a jaké vydává zvuky... než Zavilí šakali zavile vyli na bílý měsíc...

Děti s OMJ učíme slova, věty, které je obklopují, které budou potřebovat. Čeština jako cizí/druhý jazyk je něco, jako když se učíte angličtinu, němčinu nebo čínštinu. Jako první je naučíme říkat Dobrý den, Na shledanou, Můžu si dojít na záchod, Promiňte, Omlouvám se... Můžu papír?

Jako první je naučíme rozumět Vezmi si, Otevři, Jak se jmenuješ, Pojd... tady, tam, první, poslední, na konci, na začátku... chodba (na chodbě), třída (do třídy, ve třídě)...

Jako první je naučíme psát a číst českou abecedu – a začneme se slovy, která musí umět: jméno, příjmení... (viz Vzdělávací obsah ČDJ)

Učíme běžnou slovní zásobu, to, co je v centru jejich života, co potřebují umět říkat a čemu potřebují rozumět, aby přežili v české společnosti, ale i v české škole. V případě dětí ve škole se nutností přežití stává i školní výuka a slovní zásoba k jednotlivým předmětům. Tě se věnujeme tak, že

→ Vybíráme to podstatné; minimum, co musí umět...

→ Učíme po kouskách

→ Učíme nejprve slovní zásobu, např. přiřazování slov k obrázkům

Materiály a podrobnější poradenství můžete získat, pokud nás budete kontaktovat (meta-ops.cz), podívejte se také na inkluzivniskola.cz na kapitoly Zapojení do výuky a na materiály k jednotlivým předmětům.

Pozor, není nejtěžší to, co se jeví těžké na první pohled – popis Nezmara hnědého (přiřazení slov k obrázku) je jednodušší než si přečíst krátký odstavec z čítanky nebo ústně pohovořit o šelmách či vládě Karla IV.

1. stupeň – Člověk a jeho svět se velmi často kryje s tématy ČDJ. Děti mohou být zapojeny do třídy, stačí jim jen místo dlouhých slovních projevů učitelky dát přiřadit obrázek-slovo, pexeso... Kromě SLYŠET, to musí i VIDĚT.

2. stupeň – není důležité dítěti s OMJ něco vysvětlovat, je důležité mu to UKÁZAT. Příklad – dáme dítěti s OMJ větné konstrukce k popisu místnosti, které doplňuje,

nebo slepou mapu v hodině zeměpisu či obrázek k popisu stavby buňky či potravní pyramidy v hodině přírodopisu. Představte si, jak píšete líčení v čínštině nebo ve švédštině...

TIP

Když dítě řekne něco jiného, než na co se ptáte, ale dává to smysl (byť v jiném kontextu) a Vy mu dobře rozumíte – řekněte Ano, a usmějte se, ale ... zopakujte otázku (buď směrem k plénu, nebo ji napište, případně přeformulujte a rozeberte, kterým slovům z otázky nerozumí). Případně uveďte kontext, ve kterém se dítě mylně ocitlo.

Pokud zareagujete odmítavě – přestože v jiném kontextu by mělo dítě pravdu – můžete ho dvěma třemi takovými situacemi zmrazit ve výuce na hodně dlouho, možná navždy.

Češtinu jako vyučovací předmět – určování slovních druhů, pravopis... učíme na známé slovní zásobě. Děti musí větám rozumět, pak teprve můžou popisovat, třídit atd.

Začínáme tím, že se pomalu seznamují s pojmy – slovo, písmeno, věta... Podívejte se na ukázky v této příručce a stáhněte si materiály z inkluzivniskola.cz v Materiálech a tipech do výuky nebo u Vzdělávacího obsahu ČDJ.

Jak zvládnout výuku, když je dítě s OMJ ve třídě na hodině českého jazyka

Cílem je, aby se žák s OMJ učil zároveň s ostatními a aby tato výuka byla přínosná pro něj, pro třídu i pro učitele.

Všechno, co zde naleznete, vychází ze společné práce a diskusí lektorů češtiny jako cizího jazyka a učitelek na ZŠ. Všechny způsoby práce a konkrétní materiály jsou vyzkoušené v praxi a v různých třídách. Děkujeme všem účastníkům našich pracovních skupin i našich seminářů z celé ČR za jejich otázky, podněty, reflexi a také za každodenní snažení.

Základem nabízených způsobů práce a materiálů **není** (alespoň v této fázi) **změna paradigmatu výuky nebo jakékoli vnější převratné změny, které by vyžadovaly velké úsilí a mnoho času.** Spíš jde o jakési rychlé přizpůsobení současnému stavu – neboli o to, co lze udělat už zítra ve stávajících podmínkách. Nic z toho není ideální, dokonalé ani univerzálně fungující; sami dobře víte, že každá skupina a každé dítě je jiné. Nicméně cesta, která se osvědčila, spočívá v určité **změně pohledu na češtinu; v tom, že zkusíme češtinu vnímat (taky) jako cizí jazyk a tento způsob pohledu zapojíme do našeho uvažování o výuce.** Nevyužíváme žádné speciální metody ani postupy nebo materiály, snažíme se přizpůsobit okamžité současné (víceméně tradiční) vyučovací praxi, v níž musí učitelé dennodenně reagovat na přítomnost žáků s jazykovou bariérou. I tito žáci by se totiž měli ve škole vzdělávat a zažívat úspěchy.

Dále najdete popis 3 základních principů, které se samozřejmě mohou dále kombinovat a které vám mohou být jakýmsi vodítkem. Jsou to:

- Totéž, jinak
- Výuka praktická pro všechny
- Pomoc se slovní zásobou

Citlivě střídejte 1. Začlenění, 2. Samostatnou práci (máme na mysli práci, ne civění). Někdy je lepší, když dítě samostatně pracuje na něčem, co zvládne, než když pouze sedí a snaží se chytat...

Co nám pomůže zapojit dítě to výuky?

1. Využití principu Totéž, ale jinak

Pracují všichni na stejném tématu. Liší se ale zadání či materiál.
redukujeme

a) úkol

Příklady:

- všichni vymýšlejí 5 vět, žák s OMJ jen 2 věty
- všichni píšou text, žáci s OMJ jen některá slova
- všichni píšou text, žáci s OMJ text dostanou a v něm např. podtrhávají slova, která znají
- všichni píšou text, žáci s OMJ dostanou text a doplňují hlásky, háčky a čárky, slabiky, slova...

b) délku cvičení

dítě se dostane ke **společnému cíli jinou cestou**

Tento způsob sdílí dítě s odlišným mateřským jazykem s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami.

Příklady:

Tématem je hledání ztraceného předmětu, popis ztraceného předmětu.

Aktivita ve výuce vypadá takto:

Cílem je napsat plakát, na kterém je uvedeno, že hledám ztracený předmět. Rodilí mluvčí i děti s OMJ budou mít za úkol složit obrázky, které zobrazují: ztratit penál, penál s obrázkem auta, někdo ho najde, telefonuje, na konci je šťastný majitel. Pak mají za úkol z klíčových slov sestavit inzerát. Klíčová slova, která budou mít k dispozici: Ztratit, červený, penál, zelené auto, obrázek, najít, telefonovat, 265 585 247. Úkol pro OMJ bude přiřadit k obrázkům slova fráze: Ztratil se mi ... červený penál s obrázkem auta... Kdybyste ho našli... prosím zatelefonujte mi na telefonní číslo: Děkuji..... Výsledkem jsou identické inzeráty, rodilí mluvčí je sami vymysleli, děti s OMJ je vytvořili z frází.

c) dítě dostane jiný materiál a sleduje i jiný cíl – téma mají všichni stejné

Děti s OMJ i čeští žáci pracují na stejném tématu, například na textu se stejným tématem. Pro každou skupinu ale používáme jiný materiál a zadáváme jiné úkoly. Skupiny tedy pracují na stejném tématu, ale s odlišnými cíli.

Příklad:

Tématem jsou prázdniny.

Aktivita:

Rodili mluvčí pracují s textem, který popisuje prázdninový zážitek. Mají za úkol odpovědět na otázky, které testují porozumění textu. Pak napsat vlastní popis prázdninového zážitku. **Děti s OMJ** mají za úkol složit text pohlednice za sebou, pak napsat vlastní text podle vzoru.

2. Výuka praktická, pro všechny

- **Češtinu vnímají děti jako komunikační prostředek, ne jako zdroj zkoumání, to nechme lingvistům.**
- **Učebnice pro cizince může být dobrým zdrojem textů a učebních materiálů pro celou třídu.**

Učebnice češtiny pro cizince obsahují texty, které 1. se týkají běžného života – dialogy, pozvánky, popis cesty, domlouvání schůzky, popis činností apod. – 2. obsahují reálnou slovní zásobu reálnou, tj. tematické okruhy jako byt, město, restaurace, škola (ne ptáček jarabáček přehopsal bystřinku).

Učebnice pro pokročilé obsahují i reálné texty (např. z novin) a složitější slovní zásobu.

3. Pomoc se slovní zásobou

- **K výkladu i k zadání uvádějte vždy příklady** (potom žáci porozumí z 90 %).

„Když mluvím o základní skladební dvojici, hned ji ukážu na větě *Malý žák sedí v první lavici. Nebo Učitelka stojí před tabulí...* Když chci, aby žáci ve cvičení doplnili i nebo y, na prvních dvou příkladech ze cvičení to ukážu. Když dávám test, vždy kromě zadání uvedu jeden příklad, jak to má vypadat... Proč to všechno? Usnadní to porozumění a oběma – žáku i učiteli – to pomůže. My jako učitelé bychom měli co nejvíc pomáhat tomu, aby žák pochopil a porozuměl...“

- **Uvádějte zvlášť klíčová slova**

„K výkladovému textu i ke slovnímu výkladu napíšeme žáku s OMJ zvlášť klíčová slova či klíčové pojmy, a ty buď přímo vysvětlíme (jde-li o pojmy či názvosloví), nebo si je žák s OMJ najde ve slovníku (jde-li o běžná slova). Samostatné vyhledávání klíčových slov a práci s nimi zároveň učíme a podporujeme jako klíčovou dovednost.“

- **Podporujte práci se slovníkem**

„Žáku s OMJ dovolíme, ba přímo nařídíme pracovat se slovníkem – jde přece o rozvoj slovní zásoby a o to, aby se co nejdřív dorozuměl.“

Podrobnější popis situace a více konkrétních aktivit najdete ke stažení na těchto odkazech:

Pro 1. stupeň

inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/1.stupen_-_cestina_-_tipy.pdf

Pro 2. stupeň

inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/cj_na_2._stupni_0.pdf

Vyzkoušejte si:

Umíte říct anglicky Strýc zatím štípal na dvorku dříví nebo Sýpky jsou plné obilí?

Nebo německy Na lukách se to modralo chrpami?

Zkuste splnit tento úkol:

Hitta och stryk under substantiv och predikat i följande meningar:

Igår kväll åt hon smörgås med ost och gurka.

Imorgon ska de åka till deras landställe.

Igår kväll hittades två personen döda.

I lördags träffades de i affären.

Deras djur fick äta först.

Barbora Nosálová

Vystudovala FF UK. Učila na gymnáziu, působila jako asistentka na 1. stupni a čtyři roky pracovala v jazykové poradně Ústavu pro jazyk český. Češtinu jako cizí jazyk učí od r. 2004. Spoluvytváří koncepci a metodiku nízkoprahových a otevřených kurzů češtiny v Centru pro integraci cizinců, kde vede také semináře v Kurzu lektorských dovedností.

S Metou spolupracuje od r. 2009 – vytváří Češtinu jako druhý jazyk pro portál www.inkluzivniskola.cz, pracuje na propojení výuky českého jazyka a ČDJ a na začlenění dětí s OMJ do výuky. Lektoruje workshopy a semináře. Učila na základní škole češtinu jako druhý jazyk. Vydala deskovou hru Ypsilonie, Cesta do vyjmenované země.

Každé dítě je jiné — to se často říká. Každý učitel je jiný — o tom se tak často nemluví. Existuje nekonečně mnoho variant, kdo se s kým potká a jaké situace mohou nastat. Důležité je pochopit nejen děti, ale také sám sebe. A svět kolem nás. Ten prostřednictvím jazyka předáváme.

Setkání s dětmi, které nerozumí česky, a čeština jako druhý jazyk nám umožňují dotknout se podstaty světa, ve kterém žijeme. Je potřebné si vybrat vhodný způsob výuky, ale také to podstatné z jazyka, mluvit srozumitelně a dorozumět se i jinak než pomocí slov a zdlouhavých vysvětlování.

Čeština jako druhý jazyk často naruší naše zažitá schémata a my se díky tomu můžeme podívat na známý svět i náš jazyk z jiné strany.

V průvodci najdete Vzdělávací obsah ČD, jazykovou diagnostiku, tipy do výuky a mnoho dalšího.